

Dış kapak

ÇAĞDAŞ KÜRESEL MEDENİYET

Teoman Duralı

İç kapak

ÇAĞDAŞ KÜRESEL MEDENİYET:

ÇAĞDAŞ KÜRESELLEŞTİRİLEN İNGİLİZ-YAHUDÎ MEDENİYETİ

ANLAMI, GELİŞİMİ, KONUMU

Şaban Teoman Duralı

İstanbul

Düzeltilip Genişletilmiş İkinci baskı

Soyu tükenen savaşçılardan rahmetli büyük dayım (babamın dayısı, Çerkez lakaplı)
Hasan Amca'nın değerli anısına sevgi ve saygılarımla.

“Savaş, her şeyin, herkesin atasıdır, hakanıdır;
Kimisini tanrı (kahraman), kimini (gelişigüzel) insan,
Kimini köle, kimini de hür kılar”

(“Polemos pantōn de basileus,
kai tous men theous edeikse tous de anthrōpous,
tous men doulous epoïēse tous de eleutherois”) —*Herakleitos* (53~54/44B).

Birinci Baskıda

TEŞEKKÜR

Çalışmamda fehmi ve ilmiyle yol göstermiş olan hocam Profesör Dr Sayın Ahmet Yüksel Özemre, bana elverişli çalışma ile araştırma ortamını sürekli sağlanmış *International Institute of Islamic Thought and Civilization* (ISTAC) ile onun müdürü Profesör Dr Sayın Syed Muhammad Naquib Al-Attas beğefendilere; yardımlarını esirgememiş bütün dostlarıma; ve nihâyet kitabı basıp yayımlamak gibi zahmetli bir işi üstlenmiş bulunan *Dergâh* yayımevinin, başta Sayın Ezel Erverdi beğefendi olmak üzere, çalışanlarına teşekkürlerimi arz ediyorum.

Kuala Lumpur/ MALEZYA, 1999

İÇİNDEKİLER

I- GİRİŞ

A- ÇALIŞMAYLA İLGİLİ BÂZİ MÜLÂHAZALAR

B- ADLANDIRMA

C- İNGİLİZ-YAHUDÎ TERKÎBİNİN ANLAMI

II- KÜLTÜRDEN MEDENİYETE

III- İSLÂM: YENİÇAĞIN BAŞLANGICI

A- ESKİ ZAMANLARDAN YENİ ZAMANLARA

B- YENİ ZMANLARIN BAŞ BELİRLEYİCİSİ:

TEKTANRILI VAHİY DİNİNİN ANAÖRNEĞİ: İSLÂM

C- YENİÇAĞA DOĞRU

VI- YENİÇAĞ DİNDİŞİ BATI AVRUPA MEDENİYETİ

A- DİN ESASLI ÂLEMANLAYIŞINDAN DİNDİŞİ DÜNYAGÖRÜŞÜNE

B- TARİHİ YENİDEN SINIFLAMA DENEMESİ

V- ÇAĞDAŞ KÜRESELLEŞTİRİLEN İNGİLİZ-YAHUDÎ MEDENİYETİ

A- AVRUPA MEDENİYETİ TARİHİNİN BAŞLANGICI: ROMA

B- ROMADAN LONDRA'YA GİDİŞTE ARA DURAK: PARİS

C- ÇAĞDAŞ KÜRESELLEŞTİRİLEN İNGİLİZ-YAHUDÎ MEDENİYETİNİN

ANA MERKEZİ: LONDRA; BAŞ MİHRÂKİ: Farmasonluk ('Serbest Yapı Ustalığı')

ve ÖNCÜ ETKİNLİKLERİ: iktisât ile Sanayi

Ç- ÇAĞDAŞ KÜRESELLEŞTİRİLEN İNGİLİZ-YAHUDÎ

MEDENİYETİNİN TEMEL DÜNYATASAVVURU: Maddecilik – Mekanisizm

I. Esas: Akılcılık – Deneycilik

II. Esas: Benlik – Bencillik

D- ÇAĞDAŞ KÜRESELLEŞTİRİLEN İNGİLİZ-YAHUDÎ MEDENİYETİNİN

Ana İDEOLOJİSİ: Hürriyetçilik - Sermâyecilik

1- İmân

2- Dogma, Öğreti, İdeoloji

3- Sermâyecilik

4- Küreselleştirilen Çağdaş İngiliz-Yahudî Medeniyetinin, dolayısıyla da Sermâyeciliğin Tarihteki Konumu

i- İngiliz-Yahudîlik ile Ana İdeolojisini Küreselleştiren Etken

ii- Din – Dindışının Birbirlerine Karşı Mevzîlenişleri

iii- Manevî İnsana Karşı Maddî Beşerin Mevzîlenişi

5- Hürriyetçi Sermâyeciliğin Sunî Seçeneği: Toplumculuk

6- Öngörülmemiş Tepkiler: Faşizm ile Millî Toplumculuk

i- Organicism-Romantiklikten çıkan yol

ii- Romantiklikten Faşisme

iii- Faşizmden Millî Toplumculuğa

7- Dinin yerini İdeolojinin alması ve bunun Etkileri

i- Klasik Mekanik Temelli Yeniçağ Dindışı Batı Avrupa Medeniyetinden Evrim Biyolojisi Temelli Çağdaş Küreselleştirilmiş İngiliz-Yahudî Medeniyetine

ii- Millî Toplumculuğun Dayanaklarından Evrimcilik

iii- Millî Toplumculuğun Dayanaklarından bir Diğeri: Irkçılık

iv- Irkçılığın Devindiricileri

v- Irkçılığın Bilimdışılığı

vi- Çağdaş Avrupaya mahsûs İdeolojik Irkçılığın Geçmişteki İki Kaynağı

a) Yahudîlik

b) İngiliz

c) Köprü

8- Maddecî-Mekanisist-Dindışı Dünyagörüşünün Beşer Tipi: Maddîyâtçı İkisâdîyâtçı Adam (Homo economicus)

a) Siyâsî ile İktisâdî Amaçlar uğruna kötüye kullanılan Din

b) Üstün olanlar ile Olmayanlar

E- SEÇENEKSİZ BİR MEDENİYETLE ve ONUN İDEOLOJİSİYLE Mİ KARŞI KARŞIYAYIZ?

VI- ÜMİT

RESİMLER, ŞEKİLLER *İLE* HARİTALAR

DİZİNLER İLE SÖZLÜK

KAYNAKLAR

-I-
GİRİŞ

ÇALIŞMAYLA İLGİLİ BÂZİ MÛLÂHAZALAR

1- Çalışma boyunca kullanılan ve önerilen özgül deyim, deyiş ile terimlerin başlıca genelgeçer kültür dillerinden Osmanlı Türkçesindeki (OsmT); Arapcadaki (Ar); İbrancadaki (İbr); Yunancadaki (Y); Latincedeki (L) —Klasik Latince (KL), Hıristiyanlaştırılmış Ortaçağ Latincesi (OrL) ile Yeniçağın Geç Latincesi (GeçL)—; Fransızcadaki (Fr); İtalyancadaki (İ); İspanyolcadaki (Isp); Portekizcedeki (Por); Ruscadaki (Rus); Felemenkcedeki (Fel); Almanca (Alm) ile —en çok da— İngilizcedeki (İng) karşılıkları, gerektikçe, ayrıca (...) içerisinde verilmektedirler. Böylesi terimler ile deyişler, Türkçe bildirişenlerin dil bilincine yerleşinceye değin, bu tavrımızı ısrarla sürdüreceğiz.

Önerilen —yalnızca Türkcede değil, gerektikçe İngilizcede bile— terimler, sunulan tarifler ile belirlemelerin çoğu, ilk kez bu çalışmada ortaya koyulmaktadır. Bundan dolayı bunların karşılıkları alelumûm sözlüklerde boşuna aranmamalıdır.

2- Önerilen, mecâzlı anlamıyla kullanılan yahut vurgulanmak istenen terimler ile deyişler, tek çentikli tırnaklar arasında, ‘...’ gösterilmektedirler.

3- Alıntılar, çift çentikli tırnaklar, “...”; alıntılarda yapılmış atıflar ise, tek çentikli tırnaklar, “’...’”, arasında yer alırlar.

4- Önemli terimler ile deyişler, *eğri*, çok önemliler ve tarih boyunca kutsal kabul edilmiş olanlarsa, **koyu** (İng bold) yazılmaktadır.

5- Sesliyle başlayan takı olabilecek kelimeler, sesliyle biten bir önceki kelimenin gövdesine ulanırlar; örnek: ‘Bu ise’→ ‘Buysa’... Bununla birlikte, ‘o ise’, ‘hâlbuki’ anlamına gelen ‘oysa’yla karıştırılabileceğinden, ‘o ise’ tarzında yazılmağa devâm olunur.

6- Terimlerde uyguladığımız ayrı ayrı sözleri bitıştirmek kuralını, Osmanlı Türkçesinde geçen terimleşmiş tamlamalara dahî teşmîl ediyoruz: ‘Sath-ı mâil’ değil, ‘sathımâil’, ‘teşkilât-ı esâsiye’ değil, ‘teşkilâtiesâsiye’...

7- Başlıca kısaltmalar:

—Bkz: Bakınız —etkilenmekle birlikte, doğrudan doğruya alıntılıyıp çift tırnaklı çentik içerisinde göstermeden yararlandığımız görüş veya düşünce;

—Krz: Karşılaştırınız —her ayrıntısına katılmamakla birlikte, zikretmeğe değer bulduğumuz görüş yahut düşünce.

—A.g.e: Adı geçen eser.

—B.g.y: Bahsi geçen yer.

—Syflr: Sayfalar.

8- İşâretler:

— Bitişik yazılırsa, olağandışı uzun olacağından, bir terimi dile getirmek üzere biraraya getirilmiş birbirini tamamlayan iki ismin, arasına ‘kısa çizgi’ koyulur: ‘felsefe-bilim’, ‘İngiliz-Yahudi’ gibi;

—Terimleşmiş iki isim, bir ‘üstterim’i ifâde edebilsin diye aralarına ‘orta uzunlukta çizgi’ çekilerek bitişik yazılır: ‘Madddecilik–Mekanisism’ gibi;

—Bir terimi yahut ‘üstterim’i dile getirmemekle birlikte, ortak konuya işâret eden iki yahut daha fazla terim, aralarında ‘uzunca çizgi’ bulundurulur ayrı yazılır: ‘üreten – üretim – üretim araçları ilişkisi’ gibi;

—Zıtlığı tebârüz ettirmek maksadıyla da, terimler, aralarına ‘uzunca çizgi’ çekilerek ayrı yazılırlar: ‘üretim – tüketim ilişkileri’ gibi;

—Bir cümlede dile getirilen esas anlamı daha aydınlık kılmak amacıyla onun ortasına yahut sonuna iliştilen ek açıklamalar ‘çok uzun çizgi’yle belirtilir:

‘Yeniçağın başlarından —1500lerin ilk yarısından— itibâren’ gibi;

—Türkcede kullandığımız bir sözün yahut deyim, Çalışmamızda başvurduğumuz ecnebî dillerdeki karşılığını ‘(...)’ işâretiyle gösteriyoruz;

—Kere ‘(...)’ içerisindeki kere, ‘[...]’ şeklindedir.

-B-

ADLANDIRMA

1- Ad, özün, dile getirilmesi, dil yoluyla temsilîdir. Adını bilmediğimizi dile getiremeyiz. Yanlış yahut eksik biliyorsak, merâmımızı doğru yahut tam ifâde edemeyiz. Bu hâl, öncelikle günümüz medeniyeti için söz konusudur. Yaşayışımızı her cihetten tayîn etmek iddiasındaki çağdaş medeniyet nedir, kim/ler ne zaman, nerede, nasıl belirledi? İşte, işbu çalışmamızda üstünde duracağımız esas sorular bunlar olacak.

2- İmdi, burada ‘medeniyet’e, bâhusus ‘Çağdaş’ olana ilişkin ‘sav’ taşıyan bir ‘tarih’ ‘felsefe’si çalışması söz konusudur. Tarih felsefesi, felsefe-bilim ‘ağacı’nın en önemli ‘dal’larından.

3- ‘Tarih felsefesi’, bir ‘bilim’ olarak ‘tarih’in ‘bilim teorisi’ ile ‘tarih metafiziği’ olmak üzere iki kola ayrılır. ‘Bilim’ olarak ‘tarih’, konusu olan toplumların *geçmişlerini* belirli kıstas/lara yahut bir bakış açısına göre dönemlere ayırır. Dönemler üzerinde uzmanlaşan tarihin bilim kolları, alanlarına giren olayları tasvîr ile tahlîl ederler. Yer yer neden – etki bağıntılarını kurmaktan da geri durmazlar. Bilim olarak tarihe konu olan olaylar ne çeşittendirler; bunlar, nasıl ele alınırlar; işlenme yöntemleri nedir; belgeleme, gerekceleme, sına, akılyürütme ile dönemleme işlemleri nasıl gerçekleştirilirler, cinsinden sorular, tarihin bilim teorisi tarafından cevaplandırılmağa çalışılırlar. Nihâyet, tarih metafiziği, geçmiş, geçmişin bilgisi, topluluk, toplum, sınıf, zümre, gelenek, görenek, hukuk, kültür, medeniyet gibi, insanlığı özden ilgilendiren sorunlu kavramların anlamlarını bulgulayıp irdeler; ilerileme, gelişme, gerileme diye olaylar, haddizâtında, varmıdır; varsa, nasıl ortaya çıkarlar, sorularıyla uğraşır.

4- Bir felsefe-bilim çalışmasıysa, öncelile tarîfe, tahlîl ile terkîbe dayanır. Sav taşıyan felsefe-bilim çalışmalarının ‘yüreğ’i *metafizik* ‘atar’. Felsefe-bilimin metafizik ‘yüreğ’inde düşünceler, ‘gidimli’ (Fr discursif) tarzda yürütülürler. Bu da, sıkı bir biçimsel mantık düzeni demektir. Gidimli düşünce silsilelerinin başta gelen özelliği, işlenen ana savın yahut savların, değişik bağlamlarda tekrar tekrar karşımıza çıkabilir

oluşudur. İşte, bundan dolayı, bu çalışmada dahî, ana savlarla, öyleki kavramlar ve önermelerle farklı vesîlelerle müteaddit defa karşılaşmak şaşırtıcı olmamalıdır.

5- Çalışma, medeniyeti ele alıp işleyen esasında bir ‘tarih metafiziği’ olmakla birlikte, felsefe-bilimin ahlâk ile bilim alanları ve onun dışında kalmasına rağmen, ‘kapı komşusu’ durumundaki dinle dahî içten içe ilgilidir. İlgi alanının bunca yayılıp genişlemesiye, Çalışmamızı, hâliyle, bir haylî karmaşıktırmaktadır. Sav ile konu dokuları gereği, Çalışmanın böylesine karmaşılaşması, onu girift bir bölümlemeye tâbî tutmamız zorunluluğunu doğurmuştur.

İNGİLİZ-YAHUDÎ TERKÎBİNİN ANLAMI

1- Tarihte ilk defa yeryüzünün dörtbir yanında hayatı etkileyip belirleyen bir medeniyet olayıyla karşı karşıyayız; hattâ iç içeyiz, demek daha yerinde olur.

Bu medeniyeti öz tabiatına uygun tarzda adlandırmamışlığımız, genelde, dünya çapında, öncelikle de Türkiyede ona ilişkin açık bir fikrimizin oluşmamasına yol açmaktadır. Kâh Batı, kâh Avrupa... zaman zaman da çağdaş diyoruz. Bunlardan ‘Batı’, yön belirtir; ‘Avrupa’, coğrafyaya; ‘çağdaş’ ise tarihe ilişkin sözlerdir. Hâlbuki bizim burada gereksediğimiz, medeniyete alem olacak deyimdir.

2- Tarihin önde gelen medeniyetlerin yer almış olduğu vâsiî mekân Avrasya anakarasıdır. Afrika ile Amerikanın tersine, Asya ile Avrupa, coğrafi bakımdan birbirinden ayrı iki kıta değildir. Birbirlerinden, sâdece sînelerinde teşekkül etmiş ve tarihe damgasını basmış medeniyetlerden türemiş beşerî ilişkiler yumağı ile zihniyetlerin derin farklılıklarından ötürü ayrılmışlardır.

Asyanın en doğusu ile güney doğusunda Beşinci bine doğru yer almağa başlayan pirinç tarımı dolayındaki yerleşim, ‘Doğu medeniyetleri câmiası’nın beşiği olmuştur. Asyanın güney batısında yine Beşinci bin dolaylarında buğday ile arpa ekiminin vukûu bulunduğu havalilerdeyse, bu defa, ‘Batı medeniyetleri câmiası’nın öncüsü Sümer kültürünün biçimlendiğini görüyoruz. Şu son andığımız mahalden peyderpey Mesopotamya, Mısır, Doğu Akdeniz —Fenike, Filistin ile Israil—, Hıristıyan ile İslâm ve nihâyet Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetleri çıkıp serpilmişlerdir. 1400lerin sonlarından itibâren Hıristıyan medeniyetinden türeyen, 1600lerin ikinci yarısından sonra ona yeğînlikle karşı çıkarak biçimlenmeğe koyulan ‘Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti’, kendi devâmı sayılabilecek birini de bilkuvv ve bağrında taşımaktaydı.

Avrasyanın doğu yakasındaki Doğu medeniyetleri pek uzun soluklu olmuşlardır. Batıdakilere gelince; bunlar, Doğululara oranla daha kısa ömürlüdürler. İlkçağ Mesopotamya, Mısır ile Doğu Akdeniz medeniyetlerinden itibâren, çeşitlilik öylesine

artmıştır ki, birbirleri ardısıra oluşan medeniyetlerin benzerliklerinden ziyâde, zıtlıklar ortaya çıkmıştır.

‘Tektanrılı Vahiy Dini’ ile ‘Felsefe-bilim sistemi’nin neşvünemâ bulduğu zemîn olması itibârıyla ‘Batı medeniyetleri câmiası’, tarihte eşsiz benzersiz bir mevki işgâl etmektedir. Bunlardan birincisini Sâmi kavimlere, ikincisiniyse, Arîlere borçluyuz. Tektanrılı Vahiy dinlerinin ilki Yahudîliktir; ana örneğiniyse, İslâm teşkîl eder. İslâmın temsîl ettiği ve vucut verdiği ölçüde Tektanrılı Vahiy dini ile Eskiçağ Ege medeniyetinde biçimlenmiş ‘Felsefe-bilim sistem’ geleneği, müteâkip medeniyetler üzerinde çeşitli etkiler icrâ etmişlerdir.

Yapısal özellikleri yüzünden ‘Katolikliğ’e yaslanmış ‘Hıristiyan Ortaçağ Avrupa medeniyeti’ kendi toplumsal ile siyasal bünyesinde benzersiz çalkantılar ile çatışmalara, tam manâsıyla, bir cedel sürecine sahne olmuştur. Mücâdelenin en şiddetlisi, Ruhbân¹ (OrtL clerus) ile Ruhbân–olmayan (OrtL laicus) zümreler arasında cereyân etmiştir. Bunun yanı sıra, dindışı²-dünyevî³ zümrenin kendisi de, Ortaçağın erken devirlerinden, yaklaşık Onuncu yüzyıldan itibaren kendi içerisinde yeğin çıkar çatışmalarına tanık olmuştur: Hükümdar-asilzâdeler – derebeği-toprak zâdegânı. Bu durum ise, Ortaçağın sonları ile Yeniçağın başlarında, demekki 1400lerle birlikte, kendisini belirgince gösterecek olan sınıf farklılaşmasının kaynağını oluşturmuştur.

Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti, Hıristiyan Ortaçağ medeniyetinin tabîi uzvî uzantısı, devâmı yahut türevi değil, öncelik ve özellikle Ruhbân ile Ruhbân–olmayan zümreler arasındaki yeğin çekişmenin sonucunda, ona tepki şeklinde vucut bulmuştur. Elbette anılan medeniyetlerin ikincisinden birincisine değerler intikâl etmiştir. Ne var ki, Ortaçağdan Yeniçağa etki, daha ziyâde, olumsuz anlamda olmuştur. Fransa hâriç, Germen dillerini konuşan Yeniçağın Batı ile Orta Avrupası, Latin dillerini kullanan Ortaçağın Roman Güney Avrupasının din esaslı değerler manzûmesini alaşağı

¹Ruhbânı teşkîl eden fertler, kutsanmışlar (OsmT mukaddes), demekki ‘tanrısal kutluluğ’a mahzar olmuş kimselerdir.

²OrL sēcūlaris.

³OrL profānus.

ederek, devirerek⁴ ilkece, ‘Tanrı’ çıkışlı dini gündemdışı kılıp onun yerine, ‘insan dimâğı’nın ürünü ‘felsefî’ temeller üstünde kendisini inşâa etmiştir.

‘İngiliz-Yahudî medeniyeti’ne gelince; o, ‘Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti’nin tabîi uzvî devâmı olarak da görülebilir. ‘Yeniçağ’da başgöstermiş olan Islâhât, İnsancılık ile Aydınlanma Devrimcilikleri (Révolutionisme), İngiliz-Yahudî medeniyeti çerçevesinde temellenerek kurumlaşmışlardır. Başta dinî-siyâsî-toplumsal hareketler olarak temâyüz etmişken, İngiliz-Yahudî medeniyetinde iktisâdî-siyâsî kurumlaşmaların —felsefeden türetilmiş— ideolojik temelleri hâline gelmişlerdir. İşte, gerek Yeniçağ dindışı Batı Avrupa gerekse ondan türemiş ve çok daha keskince, belirgince biçimlenmiş olan Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetleri, insanın biçimselci düşünme-bilme yetisini⁵ esas almışlardır. Bütün öteki kültürler ile medeniyetlerin benimsemiş bulundukları Tanrıci ve doğayışkın⁶ dayanak yerine, İnsancı-dünyacı⁷ pâyândâyı gündeme sokmuşlardır. Yeniçağ dindışı Batı Avrupanın kurumlaşmış felsefesi, René *Descartes*’ın (1596 – 1650) çığır açıcı *res extensa* kavrayışını (Fr&İng conception) esâs almak, ve bu kavrayışın gereği olarak da, bilimin —aklî klasik mekaniğin— işleyişini örneklemek sûretiyle hayatın ve dünyanın tüm köşe bucağını izâh etmeğe kalkmıştır. Buradan da Maddecî-Mekanistik dünyatasavvurunu üretmiş ve nihâyet adı geçen dünyatasavvurunun üstünde belirlenimi gevşek kalmış, demekki sıkı sıkıya tarîf olunmamış bir ideoloji olan İnsancılık-dünyacılığı inşâa etmiştir. İnsancılık-dünyacılığı, *Sécularisme-Positivisme*in diğer bir deyimlendirilişi şeklinde kullanıyoruz. İngiliz-Yahudî medeniyetindeyse, İnsancılık-dünyacılık, ideoloji olma vasfını kaybedip dünyagörüşü hâline gelmiştir. Adı anılan dünyagörüşünün içerisiyse, insanın maddî ilişkiler ağıyla doldurulmuştur. Başka bir anlatımla, yalnızca dünyaya yönelmiş hâlde yaşayan insanın, yalnızca-dünyaya-yönelik-yaşayışını oluşturan doku, maddî ilişkiler

⁴Islâhât (Fr Réformation), İnsancılık (Humanisme), Aydınlanma/cılık (Fr Siècle des lumières yahut philosophique; Alm Aufklärung(szeitalter)

⁵Fr capacité cognitive formalistique humaine.

⁶Fr transcendé-la-nature.

⁷Fr Humaniste-physicaliste.

ağından ibârettir. Bu derekede mütâlea ettiğimizde de, insanı, İslâmî bir deyişle, beşere indirgemiş oluyoruz.

İngiliz-Yahudî medeniyetinin kurumlaşmış felsefesi⁸, İnsancı-dünyacı dünyagörüşünün içerisini maddî ilişkiler ağıyla doldurmakla kalmayıp onu da açmış, açıklığa kavuşturmuştur. İngiliz-Yahudî medeniyetinin indinde maddî ilişkiler ağı, üretim – tüketim dengeleriyle dokunmuştur. Üretim – tüketim dengelerini ele alıp işleyen zanaat, iktisâttır. Şu hâlde söz konusu medeniyetin maddî ilişkiler ağı, haddizâtında iktisâdîdir. Ancak, bu, alışlagelinmiş iktisât⁹ değildir. Geliştirilmiş olan, alışlagelinmemiş bir iktisât modelidir¹⁰; devrimcidir. Alışlagelinmiş iktisâtta, varolan temel ihtiyaçlara göre üretilir. Buradaysa ilkin, ihtiyaçlar üretilir; başka bir deyişle, tüketim kamçılanır. Kamçılandıkça, tüketim artar. Çeşitte ve miktarda tüketim büyüdükçe, üretilenlerin de türleri, nitelikleri ile nicelikleri habire artacaktır. Demekki üretim, tüketimin talepleri doğrultusunda hareketlenmektedir. Böylelikle gördüğümüz, hızı habire artan üretim – tüketim ile tüketim – üretimin dialektik helezonlu gidişidir. Bu gidişin biricik hedefiyse, durmadan dinlenmeden yükselen kâr hadleridir. Üretim – tüketim bağıntılarını dalgalanmalardan, sallantılardan kurtarmak maksadıyla da, onları sağlam ‘kazığ’a bağlamak zorunluluğu doğmaktadır. Bu sağlam kazık da, bir kurmaca değer¹¹ olan paradır. Üretim için zorunlu olan para miktarınaysa, sermâye diyoruz. Üretim için elzem olan parayı üretip elinde tutan *Ben* isem, tüketilecekler de ancak *Bende* aranılacaktır. Başka bir ifâdeyle, üretimin kaynağı ile tekeli *Benim* artık. Madem üretimin kaynağı ile tekeli *Benim*, o hâlde, dünya da *elimde* sayılır. İşte, ‘üretim’in anahtarı demek olan ‘para miktarı’nı toplayıp elde tutmak ve ‘kâr’ haddini dahî durmadan artırmak esâsına dayalı ‘ideoloji’nin adıyla, ‘Sermâyecilik’tir (Fr Capitalisme).

⁸Söz konusu kurumlaşmış felsefe geleneğinin öncü, nirengi filosofları: Thomas *Hobbes* (1588 – 1679), David *Hume* (1711 – 1776), Adam *Smith* (1769 – 1839), Karl Heinrich *Marx* (1818 – 1883).

⁹Fr économie conventionelle.

¹⁰Fr modèle inconventionel de l’économie.

¹¹Fr valeur fictive.

Kâr hadlerini durmadan artırmanın, tüketimi alabildiğine kamçulamaktan, dolayısıyla da üretimi sürekli hızlandırıp yükseltmekten geçtiğini bildirmiştik. Bunun içinse, olabildiğince geniş çevreleri ‘Benim tayîn ettiğim ‘tüketim’ türlerine alıştırmam gerek’¹²: Eğitim-öğretim tekeli.¹³ ‘Eğitip öğretmek yoluyla olabildiğince geniş çevreleri ürettiklerime alıştırmak yetmez’. Bir de, ‘ürettiklerimi satınlabilecekleri seviyelere onları yükseltmem lâzım.’ İşte, *Marshall* türünden mâlî yardımların nedeni. Ne var ki, sözünü ettiğimiz seviye, ‘Benim ürettiklerimin satın alınması gücüyle sınırlı kalmalıdır.’ Aksi tadîrde, ‘kâr paylarım sınırlanır.’ İşte, 1997de Japonya ile Güney doğu Asyada yaratılan mâlî bunalımın nedeni. ‘Kâr paylarımı durmadan artıran *üretim* etkinliğini tek başıma gerçekleştiremem.’ Bunun için de ‘Benim dışımda biri/leri/ne ihtiyâç duyarım.’ Bu birisi yahut birileri de, ‘antlaşmalı ortaklarımdan, yânî İngiliz-Yahudî çevresinden yahut Benim kurduğum bir cihânşumûl teşkilâtta —:Farmasonluk— Bana sadâkat ve muhabbetle merbût kişiler olmalı ki, onları sürekli denetimim altında tutabileyim.’ ‘Cihânşumûl kâr paylarıma Benimkilerin dışında kalanları ortak edemem.’ İşte, Birinci, özellikle de İkinci Dünya Savaşlarının nedeni.

‘Kâr paylarımı sınırsızca yükseltmem, ürettiklerimi habire daha da bahâlî kılmak sûretiyle gerçekleştiremem.’ Zirâ o durumda, ‘Benim ve menfaat şebekemin, başka deyişle, ortaklarımdan dışında kalan müşterilerimin mâlî gücü gün gelir Benimkisini aşması tehlikesiyle karşılaşabilirim.’ Bundan dolayı, üretilenin hammaddesi, olabildiğince ucuza elde edilebilinmelidir. Bu da, ancak ‘Kendimden fersah fersah aşağı addettiğim kimselerin ve onların yaşadığı ülkelerin nâmihesâbıma kullanılmasıyla olabilir’: ‘Sömürü’ (Fr exploitation) ile ‘Sömürgecilik’ (Colonialisme). ‘Kendilerinden ucuza, öyleki bedâvaya elde ettiğim hammaddeden ürettiğim mamûlu sonunda onlara satarım.’ ‘Bunu temîn maksadıyla ilkin ülkelerini, ardından da yeraltı ile üstü kaynakları ile servetlerini doğrudan, yânî maddeten, kuvvet kullanarak yahut dolaylı yollardan, demekki kültürlerini yıpratıp yıkarak ele geçiririm.’ Kültürü harâb olmuş bir toplumun,

¹²‘Küreselleştirme’ (Fr&İng globalisation), kazanç hırslının yarattığı iktisâdî-siyâsî dünya çapındaki zorlamalar şeklinde kendisini gösteren süreçtir.

¹³Fr monopôle de l’éducation.

maddî direnci de kırılır. İşte, bir tarafta maneviyâtı silinip maddî direnme gücü sıfırlanmış, dolayısıyla da sömürgeleştirilmiş bir dünya, öbür yandaysa, yeryüzünün tek mil nimetini devşiren bir anavatan (Fr métropole): ‘İmperyalizm’.

Sömürülenler, Sömürgecilerin işbirlikçileri dışında kalan sömürge ahâlîsinden¹⁴ ibâret değildir. Anavatan toplumunun bir bölümü de böyledir. Gördüğü işin semeresine, böylelikle de mülkiyetine yabancı kalan,¹⁵ küçük memur, rençber, amele ile işçi neviinden, bu insanlara ‘Emekçi’ (Fr prolétaire) diyoruz.

Toparlarsak: 1300lerin sonu ile 1400lerin başları İtalyasında belirip ardından Fransa başta olmak üzere, Batı Avrupaya kayan ‘Yenidendiriliş’ (Fr Renaissance) hareketiyle başlatılan Yeniçağ Batı Avrupa medeniyeti, insanı ve doğayı aşkın esâslara dayanmağı terkederek, Tanrısallıktan koparılmış akıl temeli üstünde yükselmeğe gayret göstermiştir. Bilâhare, barındırdığı en önemli ve canlı kültürlerden, kendi başına buyrukluğu ve girişimciliğiyle temâyüz eden ve tarihî şartların berâberinde getirdiği Yahudî sermâyesini dahî yedeğine alan İngilizlik, 1700lerin ortalarından itibaren medeniyet boyutlarını kazanmağa yüz tutmuştur. Başlıbaşına medeniyet olma vasıflarını arzeden bu muazzam kültür sürecini, ana özelliklerinden ötürü, İngiliz-Yahudî şeklinde adlandırıyoruz. İnsancılık ile Islâhatcılık neviinden Devrimci akımlardan da derinlemesine etkilenen bu medeniyetin kendisine has şartları çerçevesinde, ideolojilerin ilki olup günümüzde insanlığın tümünü biçimlendiren Hür Sermâyecilik, iktisâd esaslı bir felsefe sisteminin verisi olarak vucut bulmuştur. Hür Sermâyecilikten ise, Toplumculuk (Fr Socialisme) ile Ortakmülkcülük (Fr Communisme) doğacak. Ona ve dayandığı Maddecilik–Mekanisizm dünyatasavvuruna karşı tepki olarak da, kökleri Romantizm denilen dünyagörüşüne dek geri giden Faşizm ile Millî toplumculuk ortaya çıkmışlardır.

Yine bu medeniyetin siyâsî, iktisâdî, kültürel, toplumsal ve eğitsel sistemli birliği ile bütünlüğünü sağlayan ve yeryüzünün tüm köşe bucağına yayılmış ve kuruluşu 1700lerin başlarına değin gerisin geriye giden bir de merkez teşkilâtı vardır; o da ‘Farmasonluk’tur.

¹⁴—yânî, köleler ile yarı-kölelerden—

¹⁵*Yabancılaşma* (Alm Entfremdung; Fr aliénation).

İngiliz-Yahudî medeniyeti ile onun temel ideolojisi olan Hür Sermâyeciliğin, iki yüz elli yıllık tarihî serüveni içerisinde, fikren de —benimsenen nisbî eleştire-tartışma serbestliği sâyesinde— maddeten de —meydana getirilen sanayi devrimiyle— ortaya çıkan yeni şartlara olağanüstü raddede ayak uydurma istidâtına kavuşmuş olduğunu görüyoruz. Bu medeniyet, kendisini biçimlendirmiş bulunan felsefî sistem insicâmını¹⁶ askerlik sanatından tutunuz da eğitim ile öğretime dek varan geniş bir yelpâzede gösterir. Bu cümleden olmak üzere, biçimselleştirilmiş mantık çerçevesinde düşünme tavrını onun erişebileceği en üst aşamaya ulaştırmıştır. Nitekim, bu bağlamda, karşılaşılan ve karşılaşılabilecek olan tüm maddî, öyleki nefsî (Fr psychique)¹⁷ ve toplumsal sorunlara dahî, ilahiyâtla bağları kesilip tamamıyla sekülerleştirilmiş ‘felsefe sistem düşünüşü’ kılavuzluğu ile güdümündeki ‘bilim’den, onun yöntemleriyle iş gören ‘fen’den, nihâyet ‘fen’in de, ‘Sermâyeci iktisâdî’ hedefler doğrultusundaki uygulaması anlamındaki ‘sanayi’den çözüm getirmeleri beklenmektedir. Çözümler, genelde, insanlığın hayrı doğrultusunda tasarlanmazlar. Filvâkî, bu çeşit bir tasarlama, Maddeci–Mekanisist–dindışı–Positivci Hür Sermâyeciliğin esâslarına zâten aykırıdır. Tabîatıyla, rakîp menfaat öbeklerinden her biri, kendi çıkarlarına uygun çözümün bulunmasını bekler. Rakîp menfaat öbekleri, birbirlerinin hasmıdırlar. Rakîplik ile hasımlık, çekişme ile sürtüşme, haddizâtında, İngiliz-Yahudî medeniyetini oluşturan o iki ana cephe, yâni İngilizlik ile Yahudîlik arasında başgöstermiştir. Elân dahî devâm etmektedir. Ama ‘kol kırılır, yen içerisinde kalır’ misâli, yeğin didişmeler dahî, genellikle, ‘rekâbet gereğidir’ paravanası arkasında gizlenir, geniş çevrelere de ifşâ olunmazlar. Fakat ufukta ne vakit tehlike beliriverirse, başta İngilizlik ile Yahudîlik olmak üzere, o âna değin birbirlerinin kuyusunu kazmakla meşğûl bütün bu rakîpler, kurt sürüsü zihniyetiyle, zorluğu yeninceye değin güc birliğine giderler. Sıraladığımız bellibaşlı bütün bu etkenler, İngiliz-Yahudî medeniyetinin günümüze değin sürmüş yenilmezliğinin de nedeni olmuşlardır.

¹⁶Fr cohérence du système philosophique.

¹⁷*Nefs* (İng psychy), İngiliz-Yahudî medeniyeti ve onun aslî ideolojisi durumunu arzeden Hür Sermâyeciliğin en önemli pâyândâ ideolojisi görünümündeki Sekülerizm–Positivizm bağlamında, maddî işleyişler (Fr mécanismes matériels) zemininde mütâlea olunur. Nihâyet, nefsi, maddî işleyişler zemininde ele alıp inceleyen kurmaca bilimin (Fr science fictive) adı da, psikolojidir.

3- Geçmişte olduğu gibi, şimdilerde de İngiliz-Yahudî medeniyetinin tek bilkuve (Fr *potentiellement*) rakîbi ile hasmı İslâm medeniyetidir. Klasik bilfiil (Fr *actuellement*) hâliyle inkırâz bulmuş olduğundan, İslâm medeniyetinin, yeni baştan inşâası gerekmektedir. Bu iş ise, hâlihazırda tek merî medeniyet İngiliz-Yahudî olduğundan, onun şablonuna uygun şekilde ve inkırâz bulmuş Klasikten esinlenerek becerilebilir.

4- Pek önemli bir husus, çalışmanın başlığında geçen ve ana sorunsallığını oluşturan İngiliz ile Yahudî terimleriyle ilgilidir. Bunlar, doğrudan doğruya belli kavimlere veya din topluluklarına işâret etmemektedirler. Burada yapılan, o kavimlerden çıkıp gelişmiş kültür yapıları ve bunların çağdaş hayat ile dünyaya etkilerinin incelenmesidir. Bundan dolayı çalışmamızda, Irkçılık, Kavmîyetçilik ve bunlarla aynı düzlemde mütâlea edilebilecek Yahudî-düşmanlığı (Fr *Antisémitisme*) türünden sapık görüşler ile aranırların izini sürmeğe kalkmak boşunadır.

5- Yeniçağ dindışı Batı Avrupa ile Çağımızın Küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyetleri incelenirken, Klasik İslâm medeniyeti ve onun Kendisinden kaynaklandığı Tektanrılı Vahiy dininin çıkış noktası olarak alınması, burada karşılaştırmalı özelliği ağır basan bir çalışmanın belirmesine yol açmıştır.

6- Felsefe sistemi çerçevesinde teşkilâtlanabilmiş, demekki felsefileşmiş medeniyete¹⁸ mensup toplumun en belirgin niteliği, anlamları sınırlanmış,

¹⁸‘Felsefileşmiş kültür’ yahut ‘medeniyet’ deyimimizin, Rus asıllı Amerikalı toplum araştırmacısı (Fr sociologue) Pitirim A. Sorokin’in (1889 – 1968), 1930larda belirlemiş bulunduğu *idealistic culture* (ülkücü kültür) ile *ideational culture* (fikir kültürü) deyimleriyle örtüştüğü cihetleri vardır. Deyimlerden birincisiyle Sorokin, “duyu ile düşünce değerlerinin terkebince belirlenmiş bir kültür tipini” kasetmiştir. Böyle bir kültürde “maddî olduğu kadar zihnî değerler önem taşır. Öyleki, zihnî olanlar, git gide maddî olanların dahî üstünde yer alırlar.” Sorokin, “maddî olmayan, doğayı aşkın, üstün değerlerden örülmüş kültür çeşidine *ideational culture*” demiştir. *Ideational culture* (fikir kültürü), yaşama seviyesini yükseltmeğe yönelik dış çevrenin değişikliklere uğramasından etkilenmesi bakımından *duygusal kültürün* (İng *sensate culture*) zıddıdır

—bkz: Wolfgang J. Koschnick: “*Standard Dictionary of the Social Sciences*”, I.cilt, 283.&284.syflr; Sorokin’in terimlerine Türkçe karşılıkları tarafımdan verilmiştir.

Burada ‘felsefileşmiş kültür’den anladığımıza gelince: ‘Felsefe-bilim’in kurumlaştığı toplumlarda oluşturulan maddî – bedenî – zihnî yaşama şartlarında insanı rahata ve refâha kavuşturmağa yönelik uzun vadeli tasarımlara açık, akla dayalı kısmî ve umumî boyutlarda toplumsal teşkilâtlanma eğilimidir.

belirginleştirilmiş, seçik bir kavramlar örgüsüyle donanmış dile mâlik olmaktır. Bu meselenin baş ilgilisi, sorumlusu ve öncelikli ödevi ‘kavram kuyumculuğu’ olup mesleği icâbı geçmiş felsefe sistemlerini öğretmekle yükümlü felsefeci ile varolan sistemleri analiz eden yahut, gücü yetiyorsa, sistem kuran filsoftur. Bunun tersi, felsefeden yoksun kültüre yahut medeniyete bağlı toplumların dilleri için söz konusudur. O çeşit diller, daha ziyâde tasavvur yüklüdürler. Sonuçta kavram dağarları yönünden yoksul olup barındırdıkları kavramlar dahî, belirlenimce pek cılız kalırlar. Aynı şekilde, felsefileşmiş kültür yahut medeniyette yer almakla birlikte, olağanüstü değişim sancılarıyla bunalan yahut bililtizâm bunaltılan toplumun kavram dili de karışıktır, kargaşaya boğulmuştur.¹⁹ Böyle bir durumda kavramlar arasındaki sınırlar silikleşir, anlamlar karışır. Bu da, insanların yeme, içme, savunma, üreme çeşidinden dirimsel (İng biotic) olanın yanında, temel kültür ihtiyâcını temsil eden bildirişmeyi zaafa ve ârızaya uğratar. Bildirişmenin zaafa ve ârızaya uğradığı zamanlarda ve mekânlarda, toplum felcolur.

7- Tarihî zaman, iki kesitten müteşekkil mütâlea olunabilir: ‘Kadîm zamanlar’²⁰ ile ‘Yeni zamanlar’.²¹ Ana örneği İslâm olan ‘Tektanrılı–Vahiy dini’ ile ‘felsefe-bilim’ geleneklerinin Doğu Akdeniz ile Ege havzalarında belirmeleriyle ‘Yeni zamanlar’ başlamıştır. Bahsi geçen havzalar, ‘Batı medeniyetleri câmiası’nın belirip geliştiği sahalar olduğundan, ‘Yeni zamanlar’ın, sözünü ettiğimiz câmianın sînesinden çıktığı ortadadır.

¹⁹Bahis konusu durumun çarpıcı örneği Türktedir. Önceleri sâdeleştirme, millîleştirme, daha sonralarıysa özleştirme sanlarıyla anılan kisveler altında, İngiliz-Yahudî kültür imperyalizmi, Türkteyi, evveleminde, gerek din gerekse medeniyet bakımından İslâmın kazandırmış olduğu dil değerleri ile özelliklerinden yoksun kılmanın mücâdelesini yürütmüştür. Bu, genel bir İslâmsızlaştırma (Fr déislamisation) hareketinin ilk köklü, can alıcı adımını teşkil etmiştir.

Türktenin İslâmsızlaştırılması, Yazı devrimiyle işe koyulmuş, çağlar boyu el emeği göz nuruyla dokunmuş bedîî (Fr esthétique) değerler ve tasavvurlarla yüklü yürürlükteki yerleşik sözlerin, tamlamalar ile terimlerin, içsiz, nesebi gayrisahîh, uyduruk olanlarla değiştirilmeleriyle de, tabiatından inhîrâf etmiş hilkâtgarîbesi yeni sözümona bir dilin ‘imâl’iyle sonuca ulaştırılmıştır. Bundan sonraki nihâî merhâle, Türktenin, toptan tasfiye olup yerini İngiliz-Yahudî medeniyetinin ana bildirişme aracı İngilizceye bırakmasıdır.

²⁰Fr les temps archaïques.

²¹Fr les temps nouveaux.

‘Yeni zamanlar’ın başlangıcı, ‘Eskiçağ’ (Fr Antique) Ege medeniyetinden Atina kültürünün, tarih sahnesine çıkışı M.Ö. Altıncı yüzyıla rastlayan, Klasik dönemine değin uzanır.

Yeni zamanlar dahî, farklı zaman dilimlerine taksîm olunabilir. ‘Kadîm zamanlar’ın son evresini teşkil eden ‘İlkçağ’ın arkasından ‘Yeni zamanlar’ın ilk merhâlesi ‘Eskiçağ’ gelir. Din, felsefe-bilim ile fen geleneklerinin yan yana, öyleki iç içe gelişmeğe koyuldukları ‘İslâm medeniyeti’, ‘Yeniçağ’ın sathımâilidir. ‘Yeniçağ’ ile ‘Eskiçağ’ arasında ve tarihte ilk defa insanlığa şâmil bir ‘Vahiy dini’ olmak iddiasındaki ‘Hıristiyanlık’tan esinini ve gücünü derlemiş ‘Ortaçağ Avrupa medeniyeti’nin yer almış bulunduğu devreye de ‘Ortaçağ’ denilir.

Onyedinci yüzyıldan itibâren Batı Avrupada dinin —imânın— ‘ayrac’ içerisine alınması, yânî kamu hayatının dışına çıkarılması ve yalnızca felsefe-bilimden hareketle, geçmişte benzerine rastlayamayacağımız bir ‘dünyatasavvuru’nun tezâhürü, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetine vucut vermiştir. Bahsolunan dünyatasavvurunu esâs ihdâs edip ‘iktisâd’a ve ‘sanayi’ etkinliğine dayalı bir ‘dünyagörüşü’ çerçevesinde ‘ideoloji’yi —‘Sermâyeciliği’— devreye sokan İngiliz kültürü, böylelikle Onsekizinci yüzyılın son çeyreğinden itibaren ‘Çağdaşlığ’ı başlatmıştır. Daha önce de belirtildiği, bundan böyle de ayrıntılı tarzda irdeleneceği üzre, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin sînesinden çıkıp serpilten İngiliz kültürü, Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte başlıbaşına dünya çapında medeniyet hâline gelmiştir. Bir ölçüde Yahudî asıllı mâlî kaynaklara dayanarak ideolojisini —Sermâyecilik— sömürgelerinden —Sömürgecilik— başlayıp yeryüzünün dörtbir bucağına yayan —Yayılmacılık veya İmperyalizm— İngiliz girişimciliğinden²² doğan çağdaş medeniyete ‘Küreselleştirilmiş İngiliz-Yahudî medeniyeti’²³ diyoruz. İşte, bugün dahî içerisinde yaşadığımız bu adı anılan medeniyettir.

²²Fr esprit d’entreprise.

²³Fr ‘civilisation globalisée anglo-judaïque’.

Tarih felsefesinin konusundan olan çağdaş medeniyet ve onun dünyagörüşü ile anlayışı nedir, nereden kaynaklanır, ne bildirmek iddiasındadırlar; neyi temsil ederler soruları, bu çalışmada tahlîlci tarzda incelenmektedirler.

Şu var ki, çalışmamızın asıl konusu olan çağımızın küreselleşmiş yahut daha doğrusu küreselleştirilen medeniyetinin kaynaklarının, boyutları ile sorunlarının incelenmesine geçmeden önce araştırmamızın temel sorunlu kavramlarından ‘kültür’ ile ‘medeniyet’in, belirlenmesine girişmekteyiz.

-II-

KÜLTÜRDEN MEDENİYETE

1- Medeniyet seviyesine erişebilmiş kültürlerde gelenekleşmiş örfler, ödev – hak dengesi gözetilerek sıkıca belirlenmiş düzenlere dönüştürülmüş, buradan da ‘hukuk’, dolayısıyla da ‘kanun’lar oluşturulmuştur. ‘Hukuk’un ise, aslı esası ‘ahlâk’tır. *Geleneklere* geçmiş ‘görenek’lerdeki ‘ahlâk’, yaptırım gücü bulunmayan yaşama tarzıdır. Bu hâliyle ahlâk devingen ve akışkandır. Hâlbuki özellikle yazıyla tesbîtinden itibâren hukuk, sâbitleştirilmiş bir düzendir. ‘Hukuköncesi’ dönemlerde kişiler, ‘gelenek’lerle aktarılagelmiş gevşek ölçülerle örülmüş ‘görenek’lerde yaşardı. ‘Hukuk’un hâkim olduğu ortamlardaysa, ‘kanun’ biçimine dönüştürülmüş hâliyle yine ‘görenek’lerde, fakat bu kere sıkıca belirlenmiş ölçülerin, daha doğrusu, zorlayıcı şartlar demek olan ‘kıstas’ların ‘gölge’sinde yaşanır olmuştur. ‘Gölge’nin kapsamı artık besbelirgindir. Onun kapsamında, çerçevesinde yaşamanın mükâfâtı ‘varolma ruhsatı’dır. Bunaysa ‘meşrûuluk’ denir. Meşrûuluk hudutlarında kalındıkça, serbestce davranılabilir —hak tanınmış şıklar arasında tercihte bulunulabilir. Sözü edilen hudutlara tecâvüz edildiğindeyse, cezâ olayıyla karşılaşılır. Bu durumda da serbestlik ortadan kalkar.

Tektanlı-Vahiy dinine ve onun âşîkâr ifâdesi olan İslâma değin meşrûuluk, belirgin, insanüstü ve doğaötesi kaynaktan yoksun bulunduğu, değişkenlik ile göreliliğe açıktı. Her kültür ile medeniyet çevresinin kendisine mahsûs meşrûuluk kabulleri ile anlayışı vardı. Göreliliği aşan evrensel anlamda ahlâk ile hukuk bağlamındaki meşrûuluk ancak *Allah* varlığına ilişkin fikir çerçevesinde ortaya çıkmış ve ona dayalı olarak geçerliliğini sürdürmüştür. Bu noktadan hareketle, dinin iç ile dış hayatımızı yönlendirdiği kabulünü reddeden Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin göreliliği aşan evrensel bağlamdaki meşrûuluktan yoksun olduğu mantık gereğidir. Mademki meşrûuluğun kaynağı ahlâk, bunun da türevi hukuk olup düzenlenişi insan elinden çıkmış görülür, öyleyse o düzenleniş, tabiatıyla zamana, zemine ve belli kültür şartlarına bağlı bulunacaktır. Böylelikle dindışı ahlâk, dolayısıyla da hukuk, mantıkça, mevzi kalmağa hükümlüdür. İnsancı–Aydınlanmacı (Alm Humanistisch–Aufklärungs~) düşünürler ile filosofların, akıl ürünü sığ ahlâk ilke ile kurallarının ve bunlardan inşa olunmuş hukuk düzeninin pekâlâ evrensel olabileceği iddiası temelsizdir. Zirâ, ahlâkın esâsı neresidir? Dışımızdaki çevremidir? Ahlâk düzenini kurup işletirken aklın, doğal

çevreden ‘ateşlenme’sinin, başka bir deyişle, etki almasının söz konusu olamayacağı öteden beri, özellikle de Immanuel *Kant*’tan (1724 – 1804) bu yana iyice bilinen bir husustur. Bu durumda, ya suyunu kendinde bulan değirmen misâli, ahlâk hakikatini, aklın kendisinden menkul olduğunu bildirme neviinden saçmalığa düşeceğiz ya da onun, kaynağını akıllüstü yahut doğaötesi bir orunda bulduğunu söyleyeceğiz.

Yeniçağ dindışı Avrupa medeniyeti, Onyedinci yüzyıldan beri birinci şıkkı kendisine fikrî ve zihnî zemin esas almak tercihinde bulunarak saçmalıktan hareket etmiştir. Saçmalığın kaynağı, en temel ilkedен yoksun olmak, daha açık bir ifâdeyle, ‘Tanrısızlık’tır. Öksüz kalmış çocuk ne ise, ‘Tanrısızlık’ çukuruna düşmüş kişinin durumu da odur: ‘Terbîye’ edici —*Rabb*— ilk ve ‘Sığınılacak son merci’ —*Rahmân*— inkâr eden tutamaksız hâlde kendi eksik varoluşuyla baş başa kalır. Evrende yapayalnızdır, ‘öksüz’dür.²⁴

Biz insanların, beden, nefis ile ruhtan oluştuğumuz bildirilmektedir. Bedenimiz, kayıtlar ile şartlara bağlıdır. Bunların dışında zaman gelir. Bizi çevreleyen dünyada canlılık işleyişlerimizi sağlayan cisimliliğimizde ve nihâyet bunları yönetip yönlendiren nefis yanımızda cereyân eden dur durak bilmez değişimleri zaman çerçevesinde değerlendiririz. Şu hâlde beden ile nefsimizin bâzı tezâhürleri bakımından bizler, zamanın hükmündeyiz. Bu da bize geçiciliğimizi, zaafımızı, yaralanabilirliğimizi (Fr vulnarabilité) şüpheyeye yer bırakmamacasına göstermektedir. Varoluşça eksik olmakla birlikte, René *Descartes*’ın işâret ettiği üzere, eksiksizlik, mükemmellik fikrimiz vardır. Mükemmellik ile eksiklik mantıkca birbirlerinin zıttıdır. Mükemmelliğin, eksiklikten üstün olduğuysa, yine mantıkca apaçık bir hakîkattir. Bilme, kavrama, açıklama bakımından sonsuz, sınırsız güçleri de barındıran mükemmellik yönünden her anlamda sonluluk, sınırlılık, kısıtlılık demek olan eksikliğe nufuz etmek, hâliyle mümkünken, tersi, imkânsızdır.

Mükemmelliğin de Mükemmeli —‘Ekmel’—, başka bir deyimle, ‘Mükemmel’in anaörneği *Allahtır*. Mükemmellik, akli aşkın âlemi tümüyle temsil eden terimdir. Bu

²⁴Bkz Albert *Camus*’nün (1913 – 1960), Yeniçağ dindışı Avrupa medeniyetinin ürünü çağımız (İng contemporary) insanını bize, seçkin bir üslub ustalığıyla tasvîr ettiği, “*Le Mythe de Sisyphe / essai sur l’Absurde*” ile “*L’Homme Révolté*” başlıklı felsefe denemelerine.

vasfıyla dirim zeminimizin tamamıyla ötesindedir. Dirim, beşer yanımızın oturduğu tabandır. İnsanlığımızı, mükemmellik sezişine göre ayarını bulan Tanrısal kaynaklı ahlâka borçluyuz. İşte *Mevlânâ Celâleddîn Rûmî* (1207 – 1273), Tanrısal ahlâkın, ‘insan yaşaması’ demek olan ‘hayat’a yol yordam gösteren ilkesi manâsındaki ‘edeb’i, özlü biçimde şöyle belirlemiştir:

“*Âdem-i zâde eger bîdebest, âdem nist. Fark der cism-i ben-i âdem u hayvân edebest. Çeşm bikuşâ vubibin cumle Kelâmullah râ! Âyet âyet hemegi manâ-yi Kur’ân edebest* —Kişioğlu, nasipsizse edepten, âdem (insan) değildir. İnsan ile hayvan arasındaki fark, edeptir. Gözünü aç da bak cümle Kelâmullaha! Âyet âyet Kur’ânın tüm manâsı edeptir.”

Bilimin tersine, ahlâkın esâs unsurlarını vakılardan devşirmiyoruz. Bu sebeple ahlâkın, dindışı, dünyevî, vakıya dayalı izâhı yapılamamıştır. Nitekim şu şaşırtıcı durumu Immanuel *Kant*, şu unutulmaz ifâdesiyle vecîzeleştirmiştir: “Nice sıklık ve süreklilikle düşünülürse, dimâğî hep yeniden ve dahî artan hayranlık ve huşûuyla kaplayan iki husus vardır: Üstümdeki yıldızlı gökkubbe ile içimdeki ahlâk yasası.”²⁵

2- ‘Doğal’ olan ‘süreç’tir. Ona beşerî vakaların yüklenmesiyle ‘zaman’ ‘üretilir’. Demekki doğal olan sürece karşılık zaman, beşer yapısı bir veridir. İnançların, hayâllerin, tasavvurların, umutların, nihâyet akıl ile mantığın, cansız ile canlı varolanlara ve yine insanın kendisine işlenmesi, bize ‘zaman’ı verir. Öyleyse insanın, hem kendisine hem de hareket, süreç hâlindeki mekâna kendisini kazıması, işlemesi; yaşadığı mekân ile özünü bütünleştirmesiyle zamanı oluşturur. Görüldüğü gibi, zaman, insanın maddî, manevî yapıp etmelerinin tümü demek olan ‘kültür’ün hülâsasıdır (Fr quintessence). Kişi, kültürü ancak başka insanlarla birarada oluşturabilir. Bu da bize ‘toplum’u verir. Şu hâlde ‘zaman’sız ‘kültür’, ‘kültür’süz de ‘toplum’; ‘toplum’suz ‘kültür’, ‘kültür’süz de ‘zaman’ düşünülemez.

²⁵“Zwei Dinge erfüllen das Gemüt mit immer neuer und zunehmender Bewunderung und Ehrfurcht, je öfter und anhaltender sich das Nachdenken damit beschäftigt: Der bestirnte Himmel über mir, und das moralische Gesetz in mir...”

—Immanuel *Kant*: “*Kritik der praktischen Vernunft*”, 193.s.

3- Latince *cultus* yahut *cultura*, toprağın sürölüp işlenmesi, ürün vermeğe hazır hâle getirilmesi demektir. Anlam genişlemesiyle *cultura*, toplum varlığı olarak kişinin, toplumsal²⁶ yoldan kendisi ile toplum çevresini öğrenip anlaması, doğal ortamını da işleyip yaşanabilir duruma sokması biçiminde anlaşılmıştır. Toplum varlığı kişi, kendisini öncelikle içerisinde doğduğu toplum ile onu çevreleyen doğa şartlarına uydurmağa, ‘uyarlamağ’a uğraşmıştır. Bunun mümkün görülmediği nâdir tarihî ânlarda, çoğunlukla, bunalım dönemlerinde, kişiler, güçleri yettiğince toplumsal veya doğal ortamlarını değiştirmeye girişmişlerdir. Demekki insan, ‘iki dünyalı’ bir varlıktır. Bu dünyalardan birini ‘hammadde’ yahut ‘malzeme’ durumunda karşısında buluverirken; öbürünü, karşılaştığı ‘malzeme’yi işlemek suretiyle imâl ve inşâa eder. ‘Malzeme’nin ‘işlenme doğrultusu’ baştan kesinlikle belli değildir. Bunu kişi, ihtiyâçları yönünde ‘dehâ’sının ortaya koyduğu ‘reçete’ler (İng recipe) ile ‘şablon’lara (İng template) uygun tarzda becerir (İng to perform), başarır.

4- Buldukları ‘malzeme’yi maddî, manevî ihtiyâçları doğrultusunda işleyerek kültürü meydana getiren bireyler, gerek aralarında gerekse kendilerinden önceki ve sonraki nesillerle kurdukları iletişim bağlarının ana taşıyıcısı ‘dil’dir.

5- Kültürün kurucu unsuru insan bireyini belirleyen iki temel etken vardır: Bunlardan birincisi, canlıyı beşer kılan fizik-biyotik şartlar: ‘Beşerleşme’ (Fr&İng hominisation); ikincisiyse, ‘beşer’i insanlaştıran ‘kültürel–toplumsal’ etkenlerdir: ‘İnsanlaşma’ (Fr&İng humanisation). Fizik–biyotik şartlardan fizik olanlar, cansız (Fr inorganique); biyotik (dirimsel) olanlarsa, canlı vasıflarını taşırlar. Canlı (organique) vasıflı etkenlerin temelinde genetik yapılar yer alır. Genetik temel yapısıyla canlı, ‘tarihliliğ’in ‘ön-nâme’si gibi görülebilir. Ne var ki tarihlilik, esâsında, beşerin insan cihetini belirleyen etkendir.

6- Toplum hayatının temelindeyse, ‘inanç’lar bulunur. İnançların iki kaynağı vardır: Biri, belli bir zaman diliminde belirli bir mekânda yaşayan, başka bir deyişle, ‘ömür süren’ insanlar, birtakım olaylarla karşılaşmak durumundadırlar. Bu

²⁶—eğitim, öğrenim, öğretim—

karşılaştıkları olayları belli anlamlandırma çerçevelerinde değerlendirirler. Buradan da kişisel ‘tecrübe’ler doğar. Kişisel tecrübeler hevengi ‘yaşantı’yı verir. Kişiye kendisini başkalarından ayıracak özellikleri —‘kişilik’— verecek ölçüde ‘huy’ edindiği yaşantı verilerine ‘âdet’ diyoruz. Kişisel yaşantıların, başkalarını da etkilemek suretiyle yayılarak topluma mâl olmalarıyla da, ‘görenek’leşirler.

Toplum, evvelemirde görenekler doğrultusunda yaşar. Toplum temelinde itibâr kazanan kimi yaşantılar, meşrûu ömür sürmenin numunesi olarak kabul görürler. İşte benimsenmiş yaşantıların, öncelikle görerek taklîdinden ise görenekler oluşur. Ağızdan kulağa, özellikle de görme yoluyla nesilden nesle aktarılagelen görenekler, gelenekleşirler. Görenekler, şu hâlde, toplumu meydana getiren bireyleri yatay düzlemde birbirleriyle irtibâtlandırırken, gelenekler, nesilleri dikey çizgide birbirlerine bağlarlar. Her iki boyutta iletilenlerse, ‘değer’lerdir. İmdi, değerleri üreten göreneklerdir. Onların arkasında yaşantılar ile tecrübeler bulunur. Tecrübelerse, belli bir zihin çerçevesinde yorumlayıp değerlendirdiğimiz olaylardan çıkıp gelirler. İşte bu zihin çerçeveleri insana mahsus olaylar olan inançlardır. Onları da doğumdan itibâren yakın ve uzak toplum çevrelerinden ediniriz. Şu var ki toplum, başlıbaşına varolan bir varlık birimi olmadığına, tek tek bireylerin gerek varoluşları gerekse görevleri bakımından biraraya gelişleriyle ortaya çıktığına göre, inançların da, toplumun kurucu unsurları olan bireylerden neşet etmiş olmaları tabîdîr.

7- Kültürün değerler örgüsü, buraya dek belirttiğimiz üzre, ‘doğaötesi’ menbadan kaynaklanan ‘ahlâk’tır. Buysa iki doğrultuda gelişir: Bunlardan birincisi yatay durumdadır. Öbürüsüye, dikey boyut, uzak ile yakın geçmişten şimdiye değin derlenegelmiş tüm edinimleri temsil edip ‘gelenek’ adıyla anılır. Her kişi, belirli bir gelenekler dokusunun içerisine doğar. Kişinin mensûb olduğu temel topluluğun²⁷ yer aldığı iytikâdî câmiaya, siyâsî-iktisâdî duruma,²⁸ iklim şartlarına, yeme-içme biçimleri ile zevklerine göre, gelenekler, belli birtakım alışkanlıklar ile tavır alma tarzlarında tecelli eder. Kişi, çocukluğundan itibâren bunları işiterek, özellikle de görerek edinir;

²⁷—aile, kabîle, aşîret...—

²⁸—meselâ, sınıf, meslek öbeği...—

sonuçta bunlarla benliğini oluşturur, kısacası onları benimser. Nesilden nesle aktarılagelen geleneklerin yaşanılan zamanda hayata geçirilmesi durumuna görenek demiştik. Sonraki nesillere devredilecek değerde, güçte ve geçerlilikteki görenekler, gelenekler zincirine yeni halkalar olarak katılırlar. Yaşarlığını kanıtlamış bu çeşit görenekler ‘örf’ diye nitelenirler. Her görenekleşen gelenek, az yahut çok değişikliğe uğrar. Bâzı gelenekler, öylesine farklılaşır ki, onların aslı, tanınmaz hâle gelip geçmişin belli bir kesitinde unutulur kalır. Bazısıysa neredeyse farklılaşmaksızın şimdiki zamanda geçerliliğini sürdürür.

8- Az yahut çok benzer ‘değer örgüleri’ni kuşatan, sınırlandıran toprak parçasına —‘yurt’— yerleşen toplumlar, başta ‘tarım’ olmak üzere, üretime geçtiler. Böylelikle, iktisât denilen olayı yürürlüğe koydular. En üst teşkilâtlanma seviyesini temsîl eden ‘devlet’ kurma becerisini (Fr&İng performance) gösterebilmiş bu toplumların, ‘kültürler –üstü–kültür’ şeklinde niteleyebileceğimiz yapılanması, ‘medeniyet’²⁹ terimiyle anılır.

Geçmişin en eski devirlerinden bu yana istisnâsız topluluklar ile toplumların tamamı, mutlaka ‘kültür’ dediğimiz düzene mâlik olmalarına karşılık, tarihte bütün kültür toplulukları, ‘medeniyet’ kurmuş değildir.

Medeniyetleri de, ulaştıkları siyâsî ile iktisâdî teşkilâtlanmalarındaki karmaşıklık seviyesi, bilgelikteki açıklama gücü ve zanaatlardaki vukuf ile çeşitlilik bakımından dahî başlıca iki öbek hâlinde sınıflandırabiliriz: Yüksek gelişmişlik seviyesine erişmiş olan ile olmayan medeniyetler. Yüksek bir gelişmişlik gösteren medeniyetleri tarihte Avrasya denilen kıtalar blokunda görüyoruz. Buradaki medeniyetleriyse, iki ana kümede öbeklendirebiliriz: ‘Sulu pirinç tarımı’na geçen ‘Doğu ile Güney doğu Asya medeniyet beşiği’nden³⁰ neşet etmiş ‘Doğu medeniyetleri câmiası’³¹ ile Mesopotamyanın güneyinde Zağros dağlarının güney batı etekleri ile Basra körfezi arasında kalan dar şeridin ve onun bitişiğinde dümdüz uzanan Şattûlarabın münbit

²⁹Medine’: Devlet, kent.

³⁰İng için öngörüp önerdiğimiz terim: ‘East and South-East Asian cradle of Civilization’.

³¹İng için öngörüp önerdiğimiz terim: ‘set of Oriental civilizations’.

arâzîlerinde ‘buğday’ ile ‘arpa’ eken ‘Güney batı Asya medeniyet beşiği’nden³² çıkıp Mesopotamyanın tamamına, Mısır’a, Anadoluya, Arabistana, Akdeniz ile Adalardanizi (Ege) havzalarına ve bütün Avrupaya yayılmış ‘Batı medeniyetleri câmiası’.³³

Bahsettiğimiz medeniyetlerin oluşturdıkları câmialarda özgün biçim ile yön verici olanlara ‘yıldız’, bunları izleyerek biçimlenenlereyse ‘uydu medeniyetler’ yahut ‘uydu kültürler’ diyoruz.

Bu cümleden olmak üzere, ‘Doğu medeniyetleri câmiası’nda başlıca üç yıldız —merkezî— medeniyetten, yânî İlkçağ Çin, Hint (Vedanta) ile İslâmöncesi İran (Akhamenit) medeniyetlerinden söz edilebilir.

Bunların yörüngesindeyse, Japon ile Kore gibi, Doğu Asya; Moğol, Tibet ile İslâmöncesi Türk (Göktürk–Uygur) örneklerinde gördüğümüz ‘Orta Asya’; Vietnam, Kimer (Khmer), Siyam (Thay), Miyanmar (Burma) ile İslâmöncesi Malay çeşidinden ‘Güney doğu Asya’ ile Sirilanka (Seylan) gibi, ‘Güney Asya’ kültürleri yahut medeniyetleri yer alırlar.

‘Batı medeniyetleri câmiası’na gelince; bunlar da, bellibaşlı on bir tânedir: 1) İlkçağ (Fr&İng Ancient) Mesopotamya —Sümer, Babil, Akat, Asur—; 2) Doğu Akdeniz —Filistin, Fenike–Kartaca, Israil–Yahudî–İbrân, Girit–Miken—; 3) Mısır; 4) Anadolu —Çatalhöyük, Hatti, Hitit, Urartu, Lidya, Frigya...—; 5) Doğunun yanısıra, Batının da parçası olan İran (Pehlevî–Sasanî); 6) Eskiçağ (Fr&İng Antique) Ege —Atina, Isparta, İyonya, Güney İtalya, Sicilya, Makedonya, Helenistik (Efes, Bergama, İskenderiye, Urfa–Harran)—; 7) Roma; 8) Hıristiyan —Ortodoks Bizans, Gregoryenlik, Gnostiklik, Nasturîlik, Süryânîlik...— ile Ortaçağ Hıristiyan Avrupa —Katoliklik—; 9) İslâm —Arap (Dört Halîfe Devri, Emevîler, Abbasîler), İran (Acem), Türk (Karahanlı–Selçuklu–Osmanlı), Hint (Mogul), Mağrip (Kuzey batı Afrika), Endülüs (İspanya), Malay aralı (Açe, Cava)—; 10) Yeniçağ dindışı Batı Avrupa —Yenidendoğuş (Fr Renaissance) İtalyası, Aydınlanmacı–Positivcilik Fransası, Ticâretci (Fr Mercantilisme)

³²İng için öngörüp önerdiğimiz terim: ‘South-West Asian cradle of civilization’.

³³İng için öngörüp önerdiğimiz terim: ‘set of Occidental civilizations’.

Felemenk ile İngiltere, Dinî ıslâhâtçı (Fr Réformation, Protestantisme) Almanya—; ve Çağdaş Küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyetleri.

Aralarındaki derin görüş ile yapılanma farklılıklarına ve gösterdikleri muazzam çeşitliliklere rağmen, paylaştıkları medeniyet beşiğinin yanında, Batı câmiasında sıralanan medeniyetlerin, İlkçağdan itibaren sergiledikleri, geçmişte benzeriyle başka bir câmiada karşılaşmadığımız, pek önemli ortak özellik olan Yahudilik, Hıristiyanlık ile Müslümanlığın dile getirdikleri Tektanrılı Vahiy dini ile Felsefe-bilim kurumlarının meydana gelmesidir. Bu kurumlarıyla bahse konu câmia, tarihte, Eski zamanlara has doğa güçlerinin efsâneyle dayalı (Fr mythique) yorumlama çabalarını, dairevî zaman anlayışı ile örf-âdet çerçevesinde yol alan toplum hayatını geride bırakmıştır. Doğa güçlerini akla —neden – etki ilkesine— dayanarak felsefe-bilimin giriştiği açıklama denemeleriyle; kaynağını Tektanrılı Vahiy dininden alan ahlâka, dolayısıyla da hukuka yaslanmış toplum nizâmı ve düz çizgi zaman kavrayışıyla mücehhez olmağı temsil eden ‘Yeni zamanlar’, Batı medeniyetleri câmiasında başgöstermiştir.

İşte burada, incelememizin odağını oluşturan Çağdaş Küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyeti, görüldüğü gibi, Batı medeniyetleri câmiasının bir mensubu ve elân son halkasıdır.

-III-

İSLÂM: YENİÇAĞIN BAŞLANGICI

ESKİ ZAMANLARDAN YENİ ZAMANLARA

1- Olup biten vakaları sıralamaktan —vakanüvislik— ibâret kalmayarak bunları yorumlayıp andırışır (Fr analogique) olanlar arasında neden – etki bağları kurmak suretiyle olabilecekleri de bir ölçüde kestirmeği ödev bilen ‘tarih’i, bu ve benzeri yönleri ve nitelikleriyle ‘inşâa’ eden ‘tarih filozofu’dur. Olup bitmiş olaylardan örölmüş tasavvur dokuları, tarihtir. Olup bitmiş olaylar, ‘o’ndan, ‘sen’den, ‘ben’den bağımsızdır. Ne var ki, bunların ‘dokunma’ tarzı ve oluşturulmuş olan ‘örgü’nün biçimi kişiye bağılıdır, öznelir. ‘Tarih felsefesi’, ‘devletleşmiş toplum’ diye tarîf ettiğimiz belirli bir ‘millet’in kendi geçmişine ilişkin tasavvur sağlayıp geliştirir. Geçmişine ilişkin görüş edinmiş millet, maddî ile manevî gücünü ve tâkatını, böylelikle de, kimliğini anlayıp kendisini açıklamak imkânını elde eder. ‘Felsefe’ ile ondan türemiş olan ‘bilim’in ortaya çıkmamış olduğı bir kültürün tarih, dolayısıyla da kimlik bilinci belirmiş olmaz. Tarih, böylelikle de, kimlik bilincinden yoksun kültürlerin vucut verdiğı medeniyetler, ‘tarih’te değıl de, ‘öntarih’ (Fr protohistoire)³⁴ denilen dönemde yaşarlar.

Devletleşmemiş, demekki milletleşmemiş, sonuçta da medeniyetleşmemiş kültürlerse, tarihöncesi (Fr préhistoire)³⁵ dönemde bulunurlar. Bu dönemdeki kültürlerin bildirişme düzeni olan dilleri önemli ölçüde tasavvur yüklüdür. Bunun ise, dilin karmaşıklık ve gelişmişlik seviyesiyle ilgisi yoktur. Sözel geliş, medeniyet dili olan *Malaycada* çoğul biçiminin bulunmamasına³⁶ karşılık, medeniyetleşmemiş kültürlerden *Algonkin Kızılderililerinin* —A.B.D.— dilinde iki çeşit çoğul şeması vardır: Birinci öbekte yer alan ve ‘~a’yla biten sözler ‘~aki’, ikincide ‘~i’yle bitenlerse, ‘~ali’ çoğul takısı alırlar.³⁷

³⁴Krz: Alain Dural: “La Protohistoire”, 460.-466.syflr, “L’Anthropologie”de.

³⁵Krz: Guy de Bauchène: “La Préhistoire”, 430.-459.syflr, “L’Anthropologie”de.

³⁶Örnek: Çiçek, *bunga*; çiçekler, *bunga bunga*...

³⁷Bkz: Christopher Robert Hallpike: “Die Grundlagen primitiven Denkens”, 114.s, İngilizceden Almancaya: Luc Bernard.

Tarihin en eski ve üstün medeniyetlerinden Çin'in dili, yânî, Çince dahî olağanüstü raddede tasavvur yüklüdür. Çin'in en eski metinlerini incelediğimizde, onlarda, aslî mefhumların³⁸ bu dildeki ifâdelerinin nasıl sağlandığını bize gösteren yeterince ipuçlarıyla karşılaşırız. Bahse konu izleri sürmek suretiyle Çince mefhumların, tasavvur içeriklerinden ileri gelen ifâdenin inceliğine, gücü ile zenginliğine ilişkin özellikleri tesbît etmek mümkündür. Öteki önemli kültür dillerinde merâmı tam ifâde edebilmek maksadıyla isme bir tamlayıcı yahut sıfat lâzım gelir. Oysa bu, Çince bir tek belirleyenle becerilebilir. Farklı vechelerinin anlatılabilmesi için bir kavramın birden çok karşılığı olur. Meselâ, *ki*, 'kıraç dağ'; *kang*, 'sivri dağ'; *tsu*, 'yüksek dağ'; *fu*, 'sarp yarıları olan dağ'; ve nihâyet yalnızca *dağ*: 'Şân'.

Su: *Şui*³⁹; derin su(lar): *Çen*; kaynar su: *Fen*; tuzlu su: *Çuo*.

Görüldüğü gibi, belli bir tasavvurun belirli bir söz karşılığı vardır. Böylelikle Çince, kavramları değişik vecheleri (Fr&İng aspects) doğrultusunda ayırıştırır. Bu da tabîî, dilin söz haznesini olağanüstü raddede artırıp zenginleştirir. Nihâyet, yazıya geçirilirken, her sözün kendisine mahsus işâreti bulunur. Böylece Çince nice kök kelime varsa, onca da işâret yer alır. İşâretler, tarih boyunca, tekemmül etmişlerdir. Her işâretin, çok eski devirlerdeki selefi, bir resimdi. Zamanla soyutlaşarak resim niteliğini yitirip remizleşmiştir (Fr symbole)⁴⁰

2- Biçimsel mantık, tutarlı düşünmenin kurallarını araştırma tutumudur. Ancak genelde, her zaman biçimsel mantıkla iş görmeyiz. Tutarlı düşünmek ise, düşünme durumlarına göre değişir. Kimi zaman tutarlılık biçimce bağların gevşetilmesiyle elde edilebilir.⁴¹ İşte biçimce bağları gevşetilmiş düşünme–anlama tutumlarından söz açıldığında akla gelen 'tasavvur'dur. Psikoloji bağlamında, tasavvur, bir nesnenin yahut evvelce algılanmış şeklin, zihinde canlandırılması anlamını taşır.⁴²

³⁸Fr notions premières.

³⁹Türkcedeki 'su' sözünün Çincenin 'şui'sinden gelme ihtimâli kuvvetlidir..

⁴⁰Bkz: Nicole Vandier-Nicolas: "La Philosophie Chinoise dès origines au XVIIe Siècle", 248.&249.syflr, "Histoire de la Philosophie"de, I.cilt.

⁴¹Bkz: Nermi Uygur: "Felsefenin Çağrısı", 54.s.

⁴²Bkz: İsmâil Fennî: "Lugatce-i Felsefe", 652.s —eski yazıyla.

“Genel psikoloji uyarınca” diyor Lucien *Lévy-Bruhl* (1857 – 1939), “olaylar, motor, heyecânî ve zihnî olmak üzere, sınıflanırlar. Bundan da zihnin, düpedüz, belli bir nesneye ilişkin hayâle (Fr&İng image) yahut düşünceye mâlik olması tarzında tecelli eden bilgi anlaşılmalıdır. Zihin hayatımızın gerçekliğinde her tasavvur, az yahut çok eğilimleri ilgilendirir. Buna karşılık, şu yahut bu hareketi boşandırmadığı gibi, ketlemez de. Bununla birlikte, çoğu kere hiç de aşırı sayılmayacak soyutlama işlemlerinden ötürü, tasavvurun kendisi ihmâl edilip onun temsil ettiği nesneyle arasındaki esâs bağlar zihinde saklı kalırlar. Tasavvur, her şeyden önce zihne yahut bilgiye ilişkin bir olaydır.”⁴³

Zihinde algılanan nesneye yahut olaya ilişkin ‘resmin çıkarılması’ demek olan ‘tasavvur’a öncelikle ‘biçimselleştirilmemiş mantığa dayalı düşünme tarzı’nda⁴⁴ yaşayıp iş gören çocukta ve topluluklarda rastgeliyoruz. Bu çeşit toplulukların zihin hayatına “maşerî tasavvurlar” (Fr “représentations collectives”) hâkimdir. Bunları *Lévy-Bruhl*, “düşük seviyedeki toplumlar” (“sociétés inférieures”) yahut “ilkel toplumlar” (“sociétés primitives”) deyimleriyle belirlemiştir. Düşünme düzlemlerinin de “mantıköncesi” (“prélogique”) aşamada bulunduğunu; demekki tarihöncesi dönemin mantığı olduğunu öne sürmüştür. Charles *Darwin*’in (1809 – 1882), Batı Avrupa düşünce âleminin her yanında kendisini duyuran etkisiyle *Lévy-Bruhl*’de de karşılaşıyoruz. Ruhun evrime tâbî olamayacağına inandığımızdan, ‘düşünme kuralları’nın, başka bir deyimle, ‘mantığ’ın, ‘soyoluş’ (Fr philogénétique) çizgisinde azdan çok gelişmişliğe doğru ilerleyeceği kanısında değiliz. Aslında, Yeniçağ boyunca evrim görüşünün, Batı Avrupalının, kendisinden olmayan toplumlar karşısında ırkî, siyâsî ile iktisâdî üstünlük iddialarına nice destek sağladığını bu vesîleyle bir defa daha görüyoruz. Nitekim, ‘ilkel’ teriminin dahî böyle bir görevi vardır. Hiçbir toplum, enilk (İng primæval) durumunu yansıtmaz. Zamanla mutlaka irili ufaklı değişiklikler göstermiştir. Bundan dolayı ‘ilkel’ addolunmamalıdır. Tekâmülünün başlagıcında duran, değişme sürecine girmemiş bir toplum düşünülemez. Elbette, toplumlar

⁴³Lucien *Lévy-Bruhl*: “*Les Fonctions Mentales dans les Sociétés Inférieures*”, 28.s.

⁴⁴İng.de öngörüp önerdiğimiz deyim: ‘*Unformalised logical mode of thinking*’.

arasındaki tekâmül, gelişme ile değişme hızı ve sıklığı pek farklıdır. Tarihte bu, öyle raddelere varmıştır ki, kimilerinin, akli durduracak derecedeki hızı karşısında, başka bâzılarının, yerlerinde saydığı zehâbına kapılmak işden bile değildir.

Bahsi geçen “mantıköncesi” ile “ilkel” çeşidinden terimler, evrimsel soyoluş zincirinde, kimi toplumların altta kalmışlığını, gelişmemişliğini, geri kalmışlığını imâ ederler. Belli bir medeniyetin, hattâ kavmin, gelişmiş olduğu, böylece üstünlüğü, hâkim olma hakkı neviinden önyargı ile tek taraflılığını yansıttıklarından, yukarıda anılan terimler, bilimsel anlayışa aykırıdır. Bundan dolayı, onların yerine, değerce (Fr *axiologiquement*) derecelenmeyen, öznel ile önyargı taşımayan ‘*biçimselleştirilmiş mantığa dayalı düşünme tarzı*’ ile ‘*biçimselleştirilmemiş mantığa dayalı düşünme tarzı*’ değişlerini ortaya koyup kullanıyoruz.

Biçimselleştirilmemiş mantıkla düşünme düzleminde karşılaştığımız ‘karıştırma’ olayının temelinde, benzer süreçlere yahut varolanlara ilişkin tasavvurların birbirlerinden ayırdedilmelerindeki zorluk yatar. İnsan da dâhil, canlılar, sözgelişi, bir bütün hâlinde mütâlea olunur. Bu düşünüş, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa felsefe-bilimin düşünme biçiminin tam tersi olan ‘Tümcülük–Canlılık’ (Fr *Holisme–Animisme*) denilen çizgidedir. Nitekim, biçimselleştirilmemiş mantıkla düşünen kültürü incelemiş çağımızın önde gelen toplum–kültür filosoflarından Claude *Lévi-Strauss*’un (d: 1908), sözünü ettiğimiz düşünme doğrultusunun yaşama zeminindeki durumunu şöyle açıklamaktadır: “... Canlılar da, insan kadar, evrenin doğal düzenindedir. Zekâ ve heyecânla donanmış olduklarından, canlılar, insana benzerler. İnsan gibi, onlar da, dişi ile erkektir; bâzıları aile düzeninde bile yaşar. Bir kısmı belirli bir yere bağlıdır; başkaları serbestce dolaşır.; sözgelişi, Kızılderililer, tanıdıkları hayvan ile bitkilerden kendilerini özden ayırmayıp onlarla bütünlük hâlinde olduklarına inanmışlardır...”⁴⁵

Toplumsal düzlemde⁴⁶ zihince az yahut çok gelişmişlik kanısı, bilimsellikten yoksundur dedik. Topluluk genetiği bir yana, antropoloji, etnoloji ile sosyoloji gibi toplum araştırmaları bakımından bile dayanaksızdır. Nitekim, daha ziyâde ortak tasavvurların hâkim gözüktüğü dillerde kavramlar, hatırı sayılır bir yer tutarlar.

⁴⁵Claude *Lévi-Strauss*: “*La Pensée Sauvage*”, 52.s.

⁴⁶Fr *plate-forme sociale*.

Tasavvurların yüksek miktarda olması, dili kullanan toplumun gerek inanç düzeniyle gerekse doğal çevre şartlarıyla sıkı sıkıya bağlantılıdır. İnanç düzeni gereği biçimselleştirilmemiş mantık yoluyla düşünenlerin tasavvurları, ‘biçimselleştirilmiş mantıkla düşünenler’in⁴⁷ kullandıkları kavramlardan önemli ölçüde ayrılırlar. Tasavvurlu düşünme, biçimsel mantığın sıkı düşünme düzenine uymaz. Bu hususu *Lévy-Bruhl*, şöyle izâh etmiştir: “... İlkelin, nesneye ilişkin tasavvuru bulunur; bu tasavvurun gerçek olduğuna inanır. Ama aynı zamanda ondan hem bir şeyler bekler hem de belirli bir eylemin türeyeceğinden çekinir...” Biçimselleştirilmemiş mantıkla düşünen, kendisini tasavvuruyla bütünleşmiş görür. Onun zihin hayatında bu derece önemli yer tutan söz konusu durumu *Lévy-Bruhl*, “mistiklik” diye nitelemiştir.⁴⁸ “Mistiklik”ten anladığı da “mantıkdışı” (Fr “alogique”) düşünme tarzıdır. Tabîî, “mantıköncesi” gibi, “mantıkdışı” terimi de, yine mantıkca yerinde değildir. Zîrâ *Lévy-Bruhl*’e mantıkdışı gibi gözüken düşünme tarzının dahî elbette mantığı vardır. Bahsolunan inanma–düşünme tutumunun en çarpıcı doğrultusunu *Lévy-Bruhl*, “katılma yasası”⁴⁹ şeklinde deyimlendirmiştir. Bu, haddizâtında genelde, mantığa değil, ama biçimselleştirilmiş mantığın ‘özdeşlik ilkesi’ne⁵⁰ aykırıdır. Bu durumu *Lévy-Bruhl*, şu verdiği örnekle daha bir açık kılmıştır: “Kuzey Brezilyanın Amazon yağmur ormanlarındaki *Trumailer*, suda yaşayan hayvanlardan oldukları kanısındadırlar. Komşuları *Bororolar* ise, kırmızı bir papağan olan *Arara* olduklarına inanırlar”. Başka bir deyişle onlar, hem *Arara*, hem *Arara*-olmayan varolanlardır. Gerçi *Ararayla* bütünleşmenin peşindedirler; fakat elbette, *Arara* olmadıklarının da farkındadırlar. Bu ikilemi aşmak ve tamamıyla ‘*Araralaşmak*’ amacıyla törenler düzenlerler. Özellikle ergenleşen gençlerin, yetişkinler topluluğuna katılmaları doğrultusunda tertiplenen ihtifâllerde çalgıların eşliğinde ve ihtilâc ettirici⁵¹ otlar aracılığıyla ve vecit hâline

⁴⁷İng için öngörüp önerdiğimiz: ‘*formalised logical way of thinking*’.

⁴⁸Bkz: Lucien *Lévy-Bruhl*: “*Les Fonctions Mentales dans les Sociétés Inférieures*”, 30.s.

⁴⁹Fr “loi de participation”.

⁵⁰Fr principe d’identité.

⁵¹Fr euphorisant, agitant.

girinceye değin edilen rakslarla “özdeşleşme” (Fr&İng identification) olayı gerçekleştirilir.⁵² Arara, burada, canlı bir puttur, totemdir. İhtifâllerde totem olan hayvan kesilir, eti kabîle mensuplarınca yenir. Bu yolla totemin ruhu kabîle mensupları tarafından içleştirilir. Aynı şekilde, kabîle büyüğü öldüğünde ruhu zâyî olmasın, öteki mensuplara intikâl etsin diye, vücudundan bâzı parçalar yenir.

Kabîle mensupları totemleriyle kendilerini özdeşleştirdiklerinden, birbirleriyle de bütünleşirler. Böylelikle tek tek kişilerin bireyliliği silinir gider. Artık sevinçler, acılar ve bilcümle duygu durumları ortak yaşanır olur.⁵³

Duygudaşlık o raddeye varır ki, sözgelişi, kadınlardan biri, hâmile kaldımı, kadınlı erkekli bütün ergen kabîle mensupları şişkin göstermek amacıyla karınlarına birtakım cisimler bağlar, ortalıkta paytak paytak dolanırlar. Doğum sancıları başlayan kadının çığlıkları işitildiğindeyse, herkes, onunla birlikte bağırıp inlemeğe, sağda solda debelenmeğe koyulur. Dünyaya gelen çocuk ise, tek bir kadının, yânî doğuranın değil, kabîledeki kadın tâifesinin ihtimâmına emânet olunur; başka bir deyişle, annelerin yanında kalınır (Fr&İng matrilocal).Zâten bu nevi topluluklarda dölle/n/me – doğurma bağlantısı, dolayısıyla da ata mefhumu müphem kaldığından, annesoyu (Fr matrilineal)

⁵²Bkz: Lucien Lévy-Bruhl: A.g.e, 78.s.

⁵³Bkz: Lucien Lévy-Bruhl: “La Mentalité Primitive”, *Représentations collectives & Participations mystiques* maddelerine; ayrıca bkz: Bernard Valade: “Les Mythologies et les Rites”, 346.-357.syfr.

Kişiliklileşmenin (Fr personnalisation) ana pâyândası ‘bireyliliğimin özbilincinde bulunmam’ durumunu yıkan en etkili silâhlar arasında *hipnos* yer alır. Biçimselleştirilmemiş mantıkla düşünen topluluklarda sık başvuru olan *hipnos*, başta dünyanın önde gelen istihbârât teşkilâtları olmak üzere, çağımızda gerek resmî gerekse öyle olmayan mercilerin çokca kullandığı olağanüstü tehlikeli insanlıkdışı bir hünerdir

—bkz: Armen Victorian: “Controlling the Mind: Part Two: Hypnosis and Remote Hypnosis in the Intelligence Community”, 47. – 52.syflr.

‘Ödev’ duygusunu işleten ‘iyi’ ile ‘kötü’yü ayırdetme yetisini sağlayan, ‘kişiliklileşme’nin baş devindiricisi ‘özbilinc’in bulanması, boğuklaşması, ‘serhoşluk’tur. *Özbilinci* bulunan, ‘kişiliklileşmiş’ ‘insan’dır. İslâm metafiziği uyarınca, ‘insanın zât’ı ‘özbilinc’idir. ‘Özbilinc’in ‘varolma tarzı’, ‘kişiliklilik’tir. ‘Özbilinc’i bulunmayan, şu hâlde, ‘kişiliklileşmemiş’tir. Böyle biri, ‘ödev’ ile ‘sorumluluk’larını ‘idrâk’ edemez. Bu kabil kimseye, ‘Hâlis Hür İnsan’ denemez. ‘Hâlis Hür İnsan’ın kendisini ‘inşâa etme’si *İslâmın* ülküsüdür. ‘Hâlis Hür İnsan’ın kendisini ‘inşâa’sı, ‘zât’ı olan ‘özbilinc’ini geliştirmesine bağlıdır. İmdi İnsanlaşma ülküsüne aykırı düştüğünden, ‘özbilinc’in gelişmesini dumûra uğratan her etken, İslâm tarafından yasaklanmıştır.

yürürlüktedir.⁵⁴ Bu durum, toplayıcılıktan avcılık dönemine geçilinceye değin böyle sürmüştür. Toplayıcılık–avcılık döneminden sonra ancak ‘dölle/n/me – doğurma bağlantısı’nın kurulabildiği anlaşıyor. Bu yeni dönemle birlikte atasoyunun (patrilinéal), git gide toplumlara hâkim olduğu düşünülüyor. Yine de anne olan kadının, kutsallık konumunda değişiklik meydana gelmemiştir —en azından, Çin yahut Aztek gibi, kimi büyük tarihî medeniyetlerin sahneye çıkmasına değin.

Bireyliliğin silinmesi durumu dile de yansımış görünüyor. Biçimselleştirilmemiş mantıkla düşünen kimi kabîle dillerinde birinci tekil ile çoğul ve ikinci tekil ile çoğul zamirleri, demekki ‘ben’ ile ‘biz’ ve ‘sen’ ile ‘siz’ ayırimlaşmamışlardır.⁵⁵

Bireyliliğin sınırları açıkca belirlenip ‘ben’ ile ‘ben-olmayan’ arasında ayırım seçikleşmedikçe, ‘devlet’in temel kurumu ‘hukuk’un esası olan ‘mülkiyet’ ile ‘ödev – hak’ denklemi de belirginleşemez. Toplumun, devlet konumuna (Fr statut) geçmesine koşut olarak hâkim düşünme düzleminde de biçimselleştirilmiş mantık kendisini git gide duyurur.

⁵⁴Bkz: P.Gregorius: “*Sociologie van de Niet-Westerse Volken*”, II.cilt: *Verwantschap en Huwelijk*, 104.&105.syflr.

Ortada bulunmayan bir varolanı peydahlamakla, ‘anne’ olan ‘dişi’, yahut insan söz konusuysa, ‘kadın’, bahsi geçen çağlarda, mucize yaratan ‘tanrısal – kutsal’ varlık biçiminde algılanmaktaydı. Bundan ötürü, kadîm dinlerde tanrılardan ziyâde tanrıçalarla karşılaşılır. Çok eski devirlerden günümüze kesintisizce ulaşabilmiş dinlerden *Hindulukta*, sözgelişi, ‘ineğ’in ‘dukunulmazlığı’ı yukarıda aktardığımız inancın kalıntısı olarak kabul olunmalıdır.

⁵⁵Bkz: Christopher Robert Hallpike: “*Die Grundlagen primitiven Denkens*”: II. *Kollektive Vorstellungen und die Denkprozeße von Individuen*, 59.s.

-B-

**YENİ ZAMANLARIN BAŞ BELİRLEYİCİSİ:
TEKTANRILI-VAHİY DİNİ İLE FELSEFE-BİLİM**

1- Akıl sağlığı yerinde herkes, kültür ortamının çerçevesinde düşünme kurallarının, yânî mantığın bağlamında düşünür. Ne var ki, bunu yaparken bahse konu kuralları ya bilmez, ya göz önüne almaz ya da tam tersine, onlara titizlikle uyarak davranır. Nitekim bu, ‘genel mantık’ın üç kolundan⁵⁶ biri olan ‘dilbilgisi’nin kurallarını bilmeden veya bilerek ‘anadil’ini⁵⁷ kullanmak ayırımına denk düşen bir olaydır. Kuralları bilerek bir işi becermeğe, yapmağa ‘bilinçlice’ iş görmek diyoruz. İşte, düşünme işlemini kurallarını bilerek ve onlara uyarak uygulamayı, biçimselleştirilmiş mantığa uygun düşmek, yânî, bilinçlice düşünmek şeklinde vasıflandırıyoruz. Salt akıl işleyişlerinin dışında kalması gereken duygusallıklar ile heyecânlar ayıklanarak, mantığın ana ilkeleri bağlamında kurallı düşünme yolunun yordamının, tarihte açık seçikce ilk vazedilişi *Aristoteles*’le (384 – 322) gerçekleşmiştir. O, *biçimselleştirilmiş mantık*ın üç ana ilkesini belirleyip ortaya koymuştur: ‘Özdeşlik’, ‘çelişmezlik’ ile ‘üçüncü hâl’in olamazlığı. Aslında üçü bire indirgenebilir: Özdeşlik. Bundan da tek varolanın kendikendisiyle bütünlüğü anlaşılır. Her şey yahut herkes, kendikendisiyle özdeştir. Mantık yazımında (Fr&İng notation), bu, şöyle ifâde olunur: $A \equiv A$.

Bahse konu ana ilkeden de, üçüncü hâlin olamazlığı ile çelişmezlik ilkeleri türer: Bir şey yahut kimse, ‘varlıkca’ (Fr ontiquement) belli bir zaman diliminde ya ‘bura’dadır ya da değildir. Ben, ‘şimdi’ ‘İstanbul’daysam, ‘aynı ân’da ‘Ankara’da olamam. Başka bir deyişle, ‘aynı ân’da hem ‘İstanbul’da hem de ‘Ankara’da

⁵⁶Öbür ikisi, biçimsel mantık ile matematik.

⁵⁷Kişinin yahut toplumun, düşünüp düşlediği, konuştuğu, yazıp okuduğu; kısacası, hayatının tüm köşe bucaklarında kendisini ifâde ettiği esas dil, ‘anadil’idir.

Kişinin annesinin kullandığı dile ise, ‘annedili’ diyoruz.

Genellikle kişilerin ‘annedilleri’ ile ‘anadil’leri örtüşür. Ancak, bu ikisinin çakışmadığı; yânî, kişinin annesinin anadili ile kendisinininkisinin uyuşmadığı durumlar da olabilir.

bulunduğumu söylemem, çelişkidir. Gerçi, hayâlhânemde böyle bir tasavvuru kurgulayabilirim. Ama hayâlhânede kurgulananların, varlıkca kıymetiharbiyesi yoktur.

Başlangıç önermemizi tekrarlarsak: ‘Ne’ isem: ‘Nelik’ yahut ‘kim’ isem: ‘kimlik’, ‘o’yum: ‘Varolma bütünlüğü’. ‘Neliğim’den özge bir şey, ‘kimliğim’den başka bir kimse olamam: ‘Özdeşlik’, görülüyor ki, ‘mantığ’ın yanında ‘varlığ’ın da ana ilkesidir. *Aristoteles*’in indinde ‘varlık’, ‘bütünlüğü’ temsil eder; ‘düşünme’ ile ‘varolma’ şeklinde iki zıt ‘cevher’e ‘ayrılmaz’. İşte, bu çığır açıcı düşünme, dolayısıyla da varolma telâkkîsine ‘biçimselleştirilmiş mantıkla düşünme’ diyoruz. Bahse konu biçimselleştirilmiş mantıkla düşünme, dilde kavram ağırlığının alabildiğine artmasını; ayrıca, kavram sınırlarının seçikce belirlenmesini sağlamıştır. Bu durumu nitekim, Arapca, Farsca, Osmanlı Türkcesi, İbranca, Çince, Sanskritce, Yunanca, Ortaçağ Latincesi, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Rusca, Almanca ile İngilizce gibi, bellibaşlı felsefleşmiş dillerde açıkca görebiliyoruz.

2- ‘Felsefe-bilim’ kadar, ‘özdeşlik’, ‘Tektanrılı Vahiy dini’nin de kaçınılmaz, tavîzsiz ilkesidir. Tektanrılı-Vahiy dini ile felsefe-bilim, ana ilkede birleştikleri gibi, çelişmezlik ile üçüncü hâlin olamazlığı ilkelerini de paylaşırlar. Mûteâkib istikâmetlerinde yolları ayrılır. ‘Din’, ‘ahlâk’ cihetinde, *Kant*’ın deyişiyle, “şartlı ve şartsız buyruklar”da⁵⁸ ve ‘bilgi’lenme hususunda teşvikte ve yol gösterici imâlarda bulunurken; ‘felsefe-bilim’, evvelemirde ‘biçimselleştirilmiş’, ardından da ‘biçimsel mantık’ çerçevesinde ‘akılyürütme’ ve onun uzantısı olan ‘gidimli’ düşünme yoluyla bilgilerin kotarılıp birbirleriyle ilişkilendirilmelerini sağlar.

Tektanrılı Vahiy dini uyarınca, Yaradan ile yaratık, Tanrı ile dünya, birbirlerinden ayrı, varlık sınırları seçikce belirlenmiş kavrayışlardır. Burada, tümtanrıci mülâhazalara; Kadîm zamanların görüşlerinde rastgeldiğimiz üzre, insan – doğa, ben – bendiş; tanrısallık – dünyalılık kavrayışları iç içe geçmiş, karmakarışık duruma; ve doğadışı unsurlar ile güçlerin cirit attığı bilinmeğe kapalı bir dünya anlayışına artık yer yoktur.

‘Din’, asıl ve dar anlamda, ‘Tektanrı’ fikrinin insanlığa tebliğ olunması —‘Vahiy’— olayıdır. Ancak, anlam genişlemesiyle, ‘öte’ye işâret eden bütün ‘inanç’

⁵⁸ Alm “hypothetisches/ kategorisches Imperativ”

düzenlerini de kapsar olmuştur. Asıl ve dar anlamında Dinin esası, Tektanrı fikri, biçimselleştirilmiş mantıkla düşünme tarzının ana ilkesine, demekki ‘özdeşliğ’e tamamıyla aykırıdır. Ne var ki, bahse konu ‘esâs’tan —‘temel imân’— türemiş müteâkib esâslar, ‘akla uygun’dur, ‘makul’dürler.

TEKTANRILI VAHİY DİNİNİN ANAÖRNEĞİ: İSLÂM

‘Tektanrı’ fikri ve onun kişileşmiş adı olan *Allah*, aklın, havsalanın, hayâlgücü ile tasavvurun fevkında olup Aşkınlığın ta kendisidir. Ama aynı ânda İçkinliğin de kendisidir. İkisi zıt kutuptur. Nitekim aynı varlığın aynı ânda iki durumda bulunması, yukarıda zikrolunmuş sebeplerden ötürü, imkânsızdır. Elbette, Mükemmelliğin ta kendisi, insan düşüncesinin kurallılığı demek olan biçimsel mantığa aşkındır. *Allahı* zaman ile mekân koordinatlarına yerleştiremediğimizden, Onun özünü, düşünüşümüzün kurallılığı çerçevesinde kavrayamayız. Onun, Kendisini bize tanıttığı ölçüde Onu kavrayabiliriz ancak. Kendisini bize tanıttığı yer, *İhlâs Sûresidir*:

“1- O, Tek olan *Allah*tır;

2- *Allah*, Sameddir;⁵⁹

3- O, doğurmaz, doğurulmamıştır;

4- Ona denk ve benzeri olacak bir şey yoktur.”⁶⁰

“... Bu Sûrede kişiler ile milletlerin *Allahı* kavrama konusunda öteden beri birçok kere düştükleri tuzaklar hakkında uyarılmaktayız. İlk dikkat edeceğimiz husus, Onun tabiatı öylesine ulu, kavrayış sınırlarımızın onca ötesindedir ki, felsefenin yalınkat soyut kavramı şeklinde değil de, Onu O olarak, yânî bir kişilik biçiminde görmemiz, *Kendisini* idrâk edişimizde izlememiz gereken en doğru yoldur. O, bize yakındır. Varolmamızı Ona borçluyuz... Bildiğimiz, tasavvur edebileceğimiz hiçbir kimseye yahut şeye Onun, zerrece benzerliği yoktur. Tabiatı vasıfları eşsizdir, benzersizdir.”⁶¹

İnsanlar, aralarında bedence en kuvvetli, zihince en parlak, irâdece en şaşmaz olanlar dahî, kendilerinden üstün kudrete yahut kudretlere dayanma ihtiyâcını her vakit

⁵⁹*Samed*: Kendisi hiçbir şeye bağlı ve muhtâc olmayan; buna karşılık, varlıklaşabilmek için her şeyin Kendisine muhtâç kaldığı ‘zâtî kudret’. Bu kavram, *Kur’ânda* sâdece bir kere ve bu *Âyette* zikrolunmuştur.

⁶⁰ “*Kur’ân-ı Kerîm ve Türkçe meâlî*”;

ayrıca: “*The Holy QUR’ÂN*, tercüme ve tefsîr: *Abdullah Yusuf Ali*;

ayrıca bkz: Cyril Glassé: “*The Concise Encyclopæ of ISLAM*”, 128.s. “Giriş”: *Huston Smith*.

⁶¹ *Âyetin Abdullah Yusuf Ali tefsîri*; şerh sayısı: 6296.

duymuşlardır. Bu kudret kendilerine ya vahiy yoluyla kendisini bildirmiş ya da böyle bir kudreti kimi kimseler zihinlerinde kurmuşlardır. Her iki hâlde de bahis konusu kudrete yahut kudretlere kişiler, kendi beşerî veya tabîî şekillerinden, arzuları ile dileklerinden bir şeyler katıp karıştırmaktan kendilerini alıkoyamamışlardır. İlkin açıkca Vahiy yoluyla nâzil olmakla birlikte, Müslümanlık dışında, cihânşumûl dinler bile, zamanla bu karıştırma olayından masûn kalamamıştır. İşte, *İhlâs*, bizi böyle bir tehlikeye karşı özellikle uyarmaktadır: “O, doğurmaz, doğurulmamıştır”!

Varolma imkânlarını son raddelerine dek analizci tavırla gözden geçirdiğimizde, ulaşabilseceğimiz en uç nokta, ya devâmdır ya da bitiş. Devâmda cüzlerin, Tümele; ‘varolma’ların, ‘Varlığ’a bağlanması söz konusudur. Bitişteyse, cüzler, ayrıklaşıp dağınık, ‘Kargaşa’nın karanlık dehlizinde yitip giderler. Zihin kavrayışını, yânî tecrübelerden hareket eden gidimli düşünme edimimizi,⁶² demekki ‘speklativ-olmayan’ ‘metafizik’i ‘salt sezgi aklı’yla⁶³ aşarak ‘Tüm Varlığ’ın, başka bir deyişle, ‘âlem’in ötesi, ‘Mutlak Varlığ’ın, *gönlümüzdeki* ‘nur’unu idrâk edebiliriz. Mutlak varlığın, *gönlümüzde* ışıyan temsîli, ‘umut’tur. Daha açık bir anlatışla, ‘umut’, mağfireti, himmet ile rehberliği yalnızca Ondan beklemek ve ihtiyâç hâsıl olduğunda, bunların, geleceklerine tereddütsüzce inanmaktır.

Allah, insana üç yoldan hitâb eder: Yaratma, Vahiy —seçtiği kişiler aracılığıyla insanlığa ulaştırdığı Tebliğ— ile vicdân —Hak yolunu göstermek maksadıyla her kişiyle, kuluyla doğrudan doğruya sürdürdüğü muhâvere. Maddeten vucut verdiği insana *Allah*, soluğunu ‘üflemek’ suretiyle Özünden ‘pay’ ihsân etmiş ve onu bu ‘pay almış’ hâliyle kâinatına halîfe tayîn etmiştir —bkz: *Bakara* /23 (30); *En’âm* /6 (165); *Neml* /27 (62) ile *Fâtır* /35 (39).

İnsanın, Yaradanına seslenişi de yine üç yoldan olur: Kendisine esâs olan, kendisini çevreleyen doğa ile toplumu sevmekle, merak edip inceleyerek, araştırarak; ya kendi başına ya da cemâatle birarada ibâdet ederek (salât) ve nihâyet tamamıyla kişisel düzlemde ‘duâ’ anlamında *Allaha* yalvararak (münâcât).

⁶²Fr cours discursif des idées; Alm Urteilsverfahrender Gedankengang.

⁶³Fr raison intuitive pure; Alm reine Vernunftsanschauung.

Gördüğü hayırlı işler, ibâdet ile duâ aracılığıyla seslendiği *Allah*ın kendisini dinleyip bu seslenişlerini, yerine göre, yakarışlarını karşılıksız bırakmayacağını, insan, ümit eder —bkz: “And olsun, insanı Biz yarattık; nefsinin, kendisine fısıldadığı karanlık niyetleri biliriz; Biz ona şahdamarından dahî yakınız”, *Kâf*/50 (16).⁶⁴

Demekki her insan, bireyinin esas ‘ödev’i, hayırlı işler görmek, ibâdet etmek; ‘hakk’ı ise, ‘ümit’tir. ‘Ümit’, ‘hayat’tır. ‘Ümit’, devâm ettiği sürece ‘yaşanır’. ‘Ümid’in kesildiği yerde ‘tragedya’, giderek ‘saçmalık’, sonundaysa, ‘intihâr’ başgösterir.

⁶⁴ Âyetin, *Abdullah Yusuf Ali* tefsîri; şerh sayısı: 4952; ve açıklanışı: “*Allah*, insanı yaratıp ona sınırlı irâde bahşetmiştir. *O*, en derinlerinde yatan arzuları ile duygularını kişinin kendisinden bile daha iyi bilir. *Allah*, insana, şahdamarından da yakındır. Şahdamarı, boynun iki tarafından geçerek baştan yüreğe kanı geri götüren kalın ana toplardamardır... ‘Şahdamarından da yakın’ deyişi, kan akışının, hayat ile bilincin taşıyıcısı olmasından ötürü, derinlerimizde cereyân eden duygu hâllerimiz ile bilincimizi, *Allah*ın, öz benliğimizden daha yakından tanıdığını dile getirmektedir”.

1- *Kur'âna* göre, *Kur'ân*, insanlığı bütün zamanlar zarfında topyekûn kucaklayan *Allah* Tebliğidir. Ondan önce nâzil olmuş bütün Tebliğler, *Kur'ân*'ın az yahut çok tahrîf olunmuş, saptırılmış, tozlanmış cüzleridir. *O*, kendisinden önce gelmiş tümünü öze kapsar. Bu sebeple, onlar ile kendisi arasında yer yer benzer bahislerin zuhuru olağandır. Nihâyet, hepsinin müellifi birdir, aynıdır. *İslâma* gelince; *o*, düpedüz 'Din'le anlamdaştır; ikisi, birdir. Nitekim bu husus bize *Al-i İmrân Sûresinde* —/3 (19)— açıkca bildirilmektedir: “*Allah* katında din, şüphesiz, *İslâm*dır...” Şu hâlde dinlerden biri olmayıp Dinin ta kendisidir. Bir inanç düzeni, içerikce *İslâma* yaklaştığı oranda dinleşir; uzaklaştığı ölçüde dinsizleşir: “Bütün dinlere üstün kılsın diye Resûlünü kılavuzluk ödevi ve Hak diniyle gönderen *Odur*. Varsın, müşrîkler, bundan nefret etsinler” —*Tevbe* /9 (33), *Saf* /61 (9)... Tabî aynı husus tek tek kişiler için de söz konusudur. Herkes, inancının sahilliği ile sâlihliğinden kendisi 'sorumlu'dur. İşte *Al-i İmrânda*/3 (20) bu, bize şöyle anlatılır: “...seninle münâkaşaya kalkışanlara, 'benliğimi tümüyle *Allaha* teslim ettim; aynı şeyi takîpcilerim de yaptılar' de. Ehlikitab olanlar ile olmayan müşrîklere dahî, 'sizler de, teslim oluyormusunuz?' diye sor. Oluyorlarsa, mesele yok, Hak yolundadırlar. *Hakka* sırtlarını çevirirlerse, sana düşen, Tebliği bildirmektir. *Allah*, kullarının hepsini görür.”

Peygamberlerin, öncelikle de Hz *Muhammed Mustafa*'nın (570 – 632) tek ödevi, *Allah* Tebliğini insanlara iletmekten ibâret değildir. Tebliğin nasıl uygulanacağını dahî, izâhla ve izâhlarını hayatın binbir vechesinde kendi yaşayışını örnek kılarak göstermekle yükümlüdür(ler). Şu durumda, genellikle sanılanın tersine, Hz *Peygamber*, edilgin bir alıcı–aktarıcı olmayıp son derece etkin bir yorumcu ve uygulayıcıdır. ‘İnsanlar, nasıl olsa belli bir görüş ile inanca saplanıp kalmışlar; artık onları inatlarından vazgeçirmek benim harcam değil’ demek, bir vâize, bu arada, *Peygâmbere* düşmez. Sabırla ödevinin gereklerini yerine getirmek, dini bütün kişinin başta gelen görevidir. *Allah Kelâmının* gönüllerde nasıl yeşereceğini *Onun* dışında kimse bilemez. Zirâ

insanların gönlünden geçeni bir tek *O* bilir —bkz: *Nahl*/ 16 (125→128); ayrıca şerh sayısı, 2162ye bkz.

İmdi, Dinin, yânî, *İslâm*ın açıklama anahtarları Hz *Muhammed*'de ve dahî, İlim medinesinin kapısı olan Hz *Ali*'dedir (598 – 661). Onlar, velî-dâhîdir, kısacası 'insanikâmil'dirler; *Nietzsche*'nin deyişiyle 'üstüninsan'dırlar. Ne var ki, anahtarların kendileri de zaman ile zemîne göre ehlivukûfun yeniden yorumlarına ihtiyâç gösterirler. Başka bir ifâdeyle, ictimâ kapıları hiçbir vakit kapanmaz.

2- Bütün Tebliğlerin ortak paydasının, *Kur'ân*, inanç düzenlerininse, *İslâm* olduğu söylenmişti. Bu durumda, *Allah* elçilerinin, *İslâm* peygâmleri oldukları da ortadadır. Bütün Tebliğler, *Kur'âna* doğru aktığı gibi, Elçiler de, İlahî bildiriler denizinin kendisine vahyolunduğu Resullüğün tâcî Hz *Muhammed*'in geleceğini müjdeleyip ona zemîn hazırlamışlardır. Bu, sâdece ehlikitap dediğimiz dinlerde böyle olmayıp onların dışında kalan Hinduluk gibi inanç düzenlerinde dahî rastgelinen bir vakıadır.⁶⁵

Hz *Muhammed*'in, *Kur'ân* açılması —Hadîs— ile *İslâm*ı bilfiil yaşamasından —Sünnet— ortaya çıkan dinin yaşanabilir hâlini ifâde eden Müslümanlıktır.

3- *İslâm*, *Allaha* teslim olmak anlamındadır. Ona teslim olup olmamak, kişinin kendi kararına kalmış bir husustur.

Kişi, hazır bilgiler ve değerlerle dünyaya gelmediğinden, içerisine doğduğu kültür-toplum ortamının da etkisiyle hayatını kendi elleriyle inşâ eder: “*Allah*, sizi annelerinizin karnından bir şey bilmez hâldeyken çıkarmıştır. Belki şükredersiniz diye size kulak, göz ve kalb vermiştir” —*Nahl*/16 (78).

Görüldüğü gibi, *İslâm*la birlikte hürlük, ödev – hak ve sorumluluk ilkeleri de belirmiştir. Ahlâk ise, bu ilkelerin örgüsüdür. Bahis konusu ilkelerin başında hürlük gelir. *Kur'ân* uyarınca, insan ile hür varlık çakışır. Buna göre, insanın özü hür olmaktır. Nitekim insan, henüz bedenlenip dünyada arzıendâm etmezden önce bu vasfını konuşturmuştur: “*Rabb*inin Adem evlâdından misâk aldığını da düşünün: *Rabb*in, onların —insanlığın— sulbünden soylarını alıp sürdürmüş, onlara da, ‘*Ben, Rabb*iniz değilmiyim?’ diye sorup buna kendilerini tanık tutmuştur. Onlar ise, ‘elbette, tanışız!’

⁶⁵Bkz: Ved Prakash *Upaddhayaya*, Ashit Kumar *Bandhopaddhayaya*&Gouri *Bhattacharya*: “*Muhammad* in the *Vedas* and the *Puranas*”, Bengalceden İngilizceye tercüme: *Muhammad Alamgir*, 4-164.syflr.

(‘kâhî belâ, şahidnâ’) demişlerdir...” —*A’râf* 7 (172). Buradan da, dünyaya ister gelsin, ister gelmesin, toplu hâldeyken, ama aynı zamanda teker teker tüm insanların, *Allah*la misâka girdiklerini anlıyoruz.

Nihâyet, 173. Âyetteyse, bizi şöyle uyarmaktadır: “Kıyâmet günü (yavm el-kiyâmeti), ‘bizlerin bundan haberi yoktu’ yahut ‘ne yapalım, önceleri atalarımız *Allaha* şirk koştular, bizlerse, onlardan sonra gelen nesiliz; şimdi o bâtılı başlatanların yaptıkları yüzündenmi bizleri helâk edeceksin?’ itirâzını ileri sürmeyesiniz diye *Allah*, sizlerden bu ikrarı aldı.”

4- Kavramlar ile terimlerin tersine, özel adların, bir dilden bir başkasına tercümesi yapılamaz; özge sözel temsîlçileri bulunmaz. Şu hâlde, *Allaha Allahtan* gayrı bir şey denilemez. *O*, Kadîm zamanlarda, insanın, özlediği, arzuladığı, düşleyip⁶⁶ de beceremediklerini yakıştırıp yüklemiş olduğu üstün güçlerden —ilah/lar— apayrıdır. İlah yahut benzeri ilke/ler, insanın kendisini ölçü —İnsanmerkezcilik— aldığı düzlemde, üstün becerileri⁶⁷ temsîl ettiğine inanılan varlıktır.

5- Hangi özgül Hak dinine yahut geleneksel iytikât câmiasına mensub olursa olsun, dürüst ve meşrûu zeminlerde yürüyen herkes, belli ölçülerde *İslâm* çerçevesinde ‘din’dar olup ‘ümid insanı’dır (L homo spes). İslâmın en üst basamağında duran ise, *Kur’ân* ile *Sünnetin* öngördüğü tarzda ibâdet edip yaşayan *Müslümandır*. Burada, ‘en üst basamakta durma’nın, kavmî-dünyevî sıradüzeniyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. Zirâ öyle bir sıradüzeni, *Kur’ân* Teblîğine tümüyle aykırıdır. *Kur’ânın* bildirdiği, İlahî derecelenmeden başkası değildir.

*İslâm*la birlikte Kadîm zamanlardan⁶⁸ gelen unsurlar, ya dince yasaklanmış ya da gündemden düşürülmüştür —bâtıl iytikâtlar. Bu cümleden olmak üzere, Tanrısallık ile insanlık yahut Uhrevîlik ile dünyevîlik arasında halka gibi duran ve zulmün esas menbâi olan yarı-tanrı kahramanların, daha açıkcası, insanın inasana köleliği⁶⁹ ve belli bir insan

⁶⁶Ing to fancy.

⁶⁷Ing super performance.

⁶⁸Fr temps archaïques.

⁶⁹İslâm medeniyetinde ‘kölelik’, doğaötesi kader değil, bir iktisâd olayıdır.

nevinin —'kahraman'ın— putlaştırılması yeğinlikle yerilmiş⁷⁰; doğa, hiçbir vechile duyumlanamayan periler, hayâletler, hortlak ile şer güçler gibi, uyduruk varlıklardan temizlenmiştir. İnsanlar arasındaki ilişkiler, böylelikle adâlet esâsına dayalı hukuk çerçevesinde vuzûha kavuşturulurken, doğa da, meraktan doğan araştırma ile inceleme eylemine ve, ölçüyü, haddi aşmamak kaydıyla, insanın tasarrufuna açılmıştır —ölçüyü, haddi aşan gayrimeşrûu iş görüyor demektir.

İnsanın, *Allah*la doğrudan, aracısız irtibâta olması, *Kur'ân*ın ana savıdır. Şu durumda bağlantı kişisi yahut mercii yoktur. *Allah*, *Kendisine* yardımcı, vekilharç ve benzeri bir makamı ihdâs etmemiştir. Gönlü mühürlenmiş olandan tututunuz da 'İnsanikâmil'e varana dek insanların tümü insandır. Aralarındaki farklılıklar, derecelenme bâbındandır. 'İnsanikâmil', demekki 'üstüninsan' dahî, *Allah*ın *Özü*nden pay almış 'insanüstü' bir varlık değildir. Elçileri bile, öteki bütün insanlar gibi, *Allah*ın yaratıklarıdır, kullarıdır: "... ve eşhedu enne Muhammeden Abdûhû ve Resûluhu".

Ayrıca: "Resûlleri onlara: 'Elbette sizler gibi biz de sâdece beşeriz' dediler. 'Nihâyet, peygâamberlik şân ile şerefini *Allah*, dilediğine ihsân eder. *O*, cevâz vermedikce, sizlere mucîze de gösteremeyiz.' İnsanlar, yalnızca *Allaha* dayanıp güvenmelidirler" —*İbrâhîm*/14 (11).

"Senden önce gönderdiğimiz peygâamberlerin hepsi de yiyip içen, dolaşan insandılar. Hepinizi birbirlerinizle sınıyoruz." —*Furkân*/25 (20).

Mutlak üstünlük ancak *Allah* – insan bağlantısında kendini gösterir. *O*, her şeyden önce, mutlak anlamda hem 'aşkın' hem de 'içkin'dir. Buysa her çeşit fehmin, dolayısıyla da izâhın fevkındadır. Onu hayatın olağan, düzgün akışı içerisinde tanımazlıktan gelmemiz pek kolaydır; ve talîmâtlarını hiçe saymamız rahatlık dahî sağlar. "... Denizde sıkıntıya düştüğünüzde, *Allahtan* gayrı yalvardıklarınız, kaçıp kayboluverirler. Fakat *O*, sizi kurtarıp karaya çıkarınca da, yüz çevirirsiniz. İnsan, çok nankördür" —*İsrâ*/ 17 (68). Çünkü tavırlarımızın, tutum ile davranışlarımızın süreklince göz altında tutulmalarını bir yana bırakınız; fakat insan için, içinden geçenlerin, niyetlerinin —bkz: *Kâf*/50 (16)— dahî her dem denetlendiğine inanması ve bu inanç doğrultusunda yaşaması kadar zor başka ne olabilir! Nitekim *Hz Muhammed*, dünyanın,

⁷⁰Kimilerinin resmedilmesi de bu yüzden yasaklanmıştır.

mümîne cehennem, münkîreyse cennet gibi olduğunu söylemiştir. Mümîn, kendisine varoluşunun başlarında tanınmış olan hür tercihini *Allahtan* yana kullandıktan sonra, *Allah* yolunda hürlüğünden serbestce vazgeçmiş sayılır. Dinî manâda artık hür değildir. Bundan böyle ‘İlahî Tebliğ’ ve ‘vicdân’ı yoluyla *Allahla* süreklince, kesintisizce baş başadır. Bu hâlin manâsını alabildiğine bütün boyutlarıyla idrâk edene dünya zorlu bir yaşama ortamı olmaktan çıkıp cennete dönüşür; hele o kişi, varoluşca, şiddetli bunalıma girdiği zamanlarda!

-IV-

YENİÇAĞ DİNDİŞİ BATI AVRUPA MEDENİYETİ

DİN ESASLI ÂLEMANLAYIŞINDAN DİNDİŞİ DÜNYAGÖRÜŞÜNE

1- Müslümanlık, bireyin olduğu kadar, toplumun da yaşama tavrı ile uslubunu tümüyle belirler. Bundan ötürü, Müslümanlaşmış toplumların özellikleri arasındaki farkların zamanla en aza indiği bir tarihî gerçekliktir. Bu gerçeklik, Onsekizinci yüzyıldan itibaren Batı Avrupadan çıkıp yeryüzünün dörtbir yanına yayılan Milliyetçilik akımlarının, İslâm âlemini de etkileri altına alıncaya değin sürüp gelmiştir. Haddizâtında Arnavutlar ile Boşnaklar gibi, Müslümanlaşmış olanların dışında kalan Avrupalı toplumlar, kavmî ile mahalî özelliklerini Hıristiyanlaştıktan sonra da sürdürmüşlerdir. Bu bakımdan 1789 İhtilâlikebîrle Milliyetçilik, müphem bir hâlden toplumları bütünüyle belirleyen etken olmağa dönüşmüştür. Nitekim İhtilâlikebîrin, millî toplumdan murad ettiği, biçimbirliğine (Fr uniformité) eriştirilmiş, kuralı bozacak unsurlardan, istisnâlardan temizlenmiş toplumdur. Sonuçta, öncelikle Kavmî Milliyetçilik, bağrında farklılıkları, değişken unsurları barındırmayan tekbiçimli (uniforme) toplum oluşturma ülküsünün takîpcisidir.

Toplumların kavmî ile mahalî özellikleriye, Avrupanın kilisedışı dünyevî vechesi olarak temâyüz etmiştir. Daha İlkçağda Avrupa, bir yanda Romanın siyâsî ile medenî hâkimiyetindeki Latin dünyası ile onun kuzeyinde sık, soğuk ormanlarda yaşayan Germenlerin yurdu şeklinde cepheleşmiştir. Hıristiyanlığın kabulünden sonra, başta Katolikliğin merkezi İtalya —Vatikan— olmak üzere, Latin Güney batı Avrupa, Kilisenin ilahî kudretini, inişli çıkışlı dahî olsa, aşağı yukarı Onaltıncı yüzyıl ortalarına değin kıtanın her tarafına duyurmuştur. Anılan yüzyılda, Kilisenin sarsılmaz diye kabul olunan dinî-uhrevî kudretine, başta Almanya olmak üzere, öncelikle kuzey ülkelerinden gelen dünyevî yahut en azından yarı-dünyevî nitelikli meydan okumalar, hız ile güç kazandırmışlardır. Böylelikle öteden beri az yahut çok hüküm süren Latin – Germen sürtüşmesi daha bir şiddetlenmiştir.

2- Anaörneğini İslâm'da bulduğumuz Tektanrılı Vahiy dininin zihniyeti ile kavram dağarını üstlenen Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti, dine —Hıristiyanlığa— ‘sırt çevirmiş’tir. Bengisuyunu (OsmT âbıhayat) Doğaüstü pınardan temîn etmediğini öne sürerek, Onaltıncı yüzyılın sonlarından itibaren, tarih sahnesine çıkan ilk ve tek

medeniyet odur. Baştan aşağıya felsefileşmiş medeniyet olmakla birlikte, felsefenin ana odağı olan metafiziğini, özellikle Onyedinci yüzyılın sonlarından itibâren, din temeline dayandırmağı reddetmiştir. Hayatın en üst değerleri ve aslında dinî terimler olan akıl ile vicdân, başlıbaşına, özerk birimler olarak kabul olunmuşlardır. Başka deyişle, kendinden menkûl hakikatlar olarak görülür olmuşlardır; Vahiy nevinden doğaötesi mercie uzanan bağları kesilmiştir. Böylelikle de fâsit daireye hapsolunmuştur. İnsanda düşünülebilinecek en genel, zorunlu ve soyut çerçevelerin —fikir— yer aldıkları ve aralarında düşünme kurallarına, yânî mantığa uygun bağların kurulduğu makam olarak tarîf olunan akıl nereye dayanır, sorusuna, yine aklın kendisine cevabı, aklaaykırıdır. Dışarıdan edindiğimiz tecrübeler artı genetik-endokrinoloji işleyişlerimiz artı beynimizdeki sinir hücrelerinin faaliyeti eşittir, akıl, dersek, burada artık aklın kendisinden değil de, mekanik zekâ gibi bir şeyden bahsetmiş oluruz. Akla benzer şekilde, vicdânın dahî, dinle ilişkisi koptumu, kişinin, Yaradaniyla muhâveresi kesilir; sonuçta, kendikendisiyle konuşan, demekki varlıkca parçalanmış —şizoik— bir beşer manzarasıyla karşı karşıya kalırız. Manevî cephesi ‘yok sayılmış’, maddî-bedenî-nefsî⁷¹ beşerden beklenen, ‘ahlâk’a vucut vermesi değil de, zaman ile zemîne göre kılık değiştirecek ‘örf’ler inşa etmesidir.

3- Toparlarsak: Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti, insana başvuracağı ilk, en güvenilir, sağlam ve son mürâcaat mevkii olarak akıllı göstermiştir. Akıl, tektir, eşsizdir. Bütün insan hâl, hareket ile işlerini o, tayîn eder. Buna karşılık, onu kendisinden özge hiçbir güç, kudret ile merci belirlemez. Bu mutlak durumu arzeden aklın keşfine *Yenidendiriliş* denmiştir.

Akıl, insandadır. Onun dışında, ondan bağımsız bir kudret mercii değildir. Mademki akıl insana mahsûs bir meleke, yetidir; öyleyse, insan, aklından dolayı kendisine yöneleceği ilk, en güvenilir, sağlam ve son mürâcaat mevkii olarak yine kendisini ilân etmiş oluyor. Bu düşünce tarzı ile tavrına *İnsancılık* denilir. Demekki insanın insana tapması İnsancılıktır. Bahse konu ‘din’in iki ana ‘mezheb’i vardır: Ya birey olarak kişi kendisine tapıyor ya da tümünden insanlığa. Bu ayırım, aslında, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa ile Çağdaş Küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyetlerinin temel

⁷¹İng mechanico-biotic.

farkına işâret eder. Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinde akıl, tümünden insanlığa mahsûstur. Mantık–matematik–mekanizma, aklın gösterdiği şaşmaz doğru yoldur, Sırâtı-müstakîmdir. Bu yolun doğruluğu senin, benim, onun yorumuyla değişip zigzaglaşmaz. Kesindir. İşte, Gerekecililiğiyle Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti, ‘geçmiş zaman’ dininin izini, belli belirsiz dahî olsa, hâlâ taşır. Akıl, mantık–matematik–mekanizma yoluyla tebâruz ettirdiği şaşmazlığın yansısını ahlâkta dahî görürüz. Artık söz konusu olan mantıklaştırılmış–matematikleştirilmiş–mekanikleştirilmiş ahlâktır. Demekki insanın hâlleri, hareketleri, davranışları, sanatları, iş görmeleri, kısaca, tüm hayatı mantıklaştırılmış–matematikleştirilmiş–mekanikleştirilmiş oluyor: *Maddecilik–Mekanisizm*.

*Akl*ı tebâruz ettiren ‘mantık–matematik–mekanizma’ üçlüsünü potasında eriten örnek bilim, ‘Klasik mekanik’ tir. Klasik mekanik, aklın şaheseri ve dört dörtlük temsîlcisi şeklinde kabul olunmuştur. Nitekim, Klasik mekaniğin, aklın bütün yasaları ile kurallarını yansıttığı kanâatı Yeniçağ Fransız Akılcı filosof-bilimadamlarını onu aklî mekanik⁷² şeklinde adlandırmağa sevk etmiştir.⁷³

1500lerin sonu ile 1600lerin başında Yeniçağ dindışı Batı Avrupa Medeniyetinin *aklı*, bir ‘kudretitam’ idi. Onu doğru kullanan, doğayı da şaşmazcasına kavrayıp açıklayabilirdi. Zirâ doğa dahî, aklın temel kurallarına aykırılık göstermeyen bir dev mekanizma şeklinde kabul olunuyordu: *Gerekecililik*. 1700lerin ikinci yarısından itibâren ‘doğa, aklın kurallarına uygun tarzda işliyormuşcasına’ görülür yahut ‘doğa, acaba, aklın kurallarına uygun tarzda işlermi?’ diye sorulur olmuştur: *Eleştiricilik* (Fr Criticisme). Nihâyet, 1800lerin başlangıcıyla birlikte ‘aklın kuralları, yalnızca insanın hâlleri, hareketleri, davranışları, incelemeleri ile araştırmaları için söz konusudur; ‘doğa’yı, herhâlde, bağlamazlar; bu yüzden de, onun hakkında kesinlemelerde bulunmak saçmalamaktır’; giderek, 1800lerin sonunda, ‘içerisinde bulunduğu durum ile şartlara göre ve kendi çıkar ilişkileri uyarınca, herkes, *aklını* farklı biçimlerde işletip kullanır’ görüşü arziendâm etmiştir: *Görececilikler*. Nitekim, Eleştiricilikten Görececiliklere geçiş, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin, Çağdaş

⁷²Fr mécanique rationnelle.

⁷³ Bkz: Ilya Prigogine: “From Time to Becoming”, II. Bölüm: “Classical Dynamics”, 20.s.

Küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyetine intikâline de denk düşmüştür. İlkinin *aklı*, ‘mantık–matematik–mekanik’ çizgisi doğrultusunda çalışırken, sonrakisi ‘kâr’ zenbereği üzre kurulmuş iktisâdî özelliklidir. Filhakîka, Yeniçağ Batı Avrupa medeniyetinin mantık–matematik–mekanik Gerekirciliğinden Çağdaş İngiliz-Yahudîninkinin Görececiliğine geçildiği ölçüde, zihinde, hürlük alanının genişlediği kanısı uyanır. Bu kanâat, hem doğru, hem yanlıştır. Doğrudur: ‘Kâr edeceğim sahayı bulgulamak ve oraya nasıl, ne çeşit bir işlerlik kazandıracağım hususunda aklımı kullanmakta hürüm’. Buna karşılık, ‘çalışmalarımı yahut eylemlerimi, kâr yahut kazanç gâyesine yönlendirmekten kaçınmam!’ Başka deyişle, bütün olabilir işler ile eylemler, kâra yahut kazanmaya kilitlenmişlerdir.

İmdi, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin, ‘akılötesi’ belirlenimlerlerden sökülüp kopararak kendikendisini mantık–matematik–mekanik bağlamda belirlediğine inanılmış ‘özerk akl’ın zemininden ‘Hürriyetçilik’ (Fr Libéralisme) bitip serpilmiştir. ‘Kâr edeceğim sahayı bulgulayıp oraya nasıl, ne çeşit bir işlerlik kazandıracağım hususunda aklımı kullanmakta hürüm’ düstûrundan ise, Çağdaş küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyetinin yan yahut alt ideolojisi olan *Yeni Hürriyetçilik* (Fr Néolibéralisme) ortaya çıkmıştır. Yeni Hürriyetçilik ile onun tamamlayıcı parçası olan Sermâyeciliğin kaynaşmasından İngiliz-Yahudî medeniyetinin temel ideolojisi olan ‘Hür ~’ yahut ‘Hürriyetçi Sermâyecilik’⁷⁴ meydana gelmiştir.⁷⁵

-B-

⁷⁴Fr Libéral/iste Capitalisme.

⁷⁵ Krz: Hernan Lopez Garay: “*Algunas Reflexiones Sistemicas...*”, 113., 114.&115.syflr.

TARİHİN YENİDEN SINIFLANDIRILMASI DENEMESİ

Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetiyle ilgili eleştirel irdelemelerimizi burada kesip şu âna değin bildirdiklerimizden çıkardığımız sonuçlara geçiyoruz. Bundan sonraki Bölümde, çalışmamızın da ana odağını oluşturan Çağdaş küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyetini incelerken, onun, kendisinden neşet ettiği Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin bellibaşlı kurucu unsurlarını nasıl olsa ele almağı sürdüreceğiz.

Geçmiş, alışlagelinmiş Avrupa merkezli bakış açısından farklı biçimde gördüğümüz bellidir. Nitekim, Batı medeniyetleri câdiasını, hatırlanacağı üzre, İlkçağ Mesopotamya – Mısır – Anadolu – Doğu Akdeniz;⁷⁶ Ortaçağ Hıristıyan ve bilâhare İslâm; Yeniçağ dindışı Batı Avrupa ve nihâyet Çağdaş Küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyetleri tarzında sınıflamıştık. İşte bu sınıflamayı da şu safhada tarihlendirmek suretiyle belirgin kılmanın yerinde olacağı kanısındayız. En azından Batı medeniyetleri câdiasını teşkîl eden bütün kültürleri içten içe ilgilendirecek raddede hayatî önemi hâiz dönüm noktalarını esâs alarak çağları tarihlendirmeğİ deniyoruz. Bu cümleden olmak üzre, Batı dünyasında, bildiğimiz kadarıyla, Aşağı Mesopotamya'daki *Sümerlerin*, ‘medeniyet’ evresine ilk geçtikleri ve yepyeni bir bildirişme aracı olan ‘yazı’yı kullandıkları, yaklaşık, *M.Ö. 5000i İlkçağın* başlangıcı, cihânşumûl manâda ilk Tektanrılı Vahiy dini olarak Hıristıyanlığın ortaya çıkışını, yânî Hz *İsâ*’nın doğumunu da, başka bir deyişle, *Milâdî*, sonu olarak kabul ediyoruz. *İlkçağla* birlikte *Yeni zamanlar* da başlamıştır. Şu durumda, *İlkçağ*, *Yeni zamanların* birinci evresini ifâde etmektedir. Milâd ile Hz *Muhammed*’in *Mekkedden Medineye Hicreti*⁷⁷ —622—

⁷⁶Arzettığı bâzı hasletlerden —siyâsî alanda ‘halkidâresi’ (Fr démocratie) ile zihnî düzlemde, ‘felsefe-bilim’— ötürü, ayrı mütâlea ettiğimiz *Ege medeniyeti* dönemini *Eskiçağ* şeklinde belirledik.

⁷⁷*Ortaçağın* sonu, *Yeniçağın* da başlangıcı olarak 622yi, yânî, *Hicreti*, esâs almak fikrini, sohbet sırasında, tarihçilerimizden Profesör Dr Sayın Mehmet *Maksudoğlu* beğden ıktibâs ettim. Kendisine bundan ötürü teşekkür borçlusuyum.

Büyük tarih ve hukuk bilginimiz *Ahmed Cevdet Paşa*’ya (1822 – 1895) bakılırsa, tarih dönemleri, Hicret esâs alınmak suretiyle, *Kadîm* ile *Yeni Zamanlar* olmak üzre, başlıca iki devreye ayrılmalıdırlar: “Hele bizlere göre, asrı-Âdemden asrı-İslâma kadar olan ezmine hep târîh-i atîk olup ondan sonra asrı-cedîd başlar...”

—bkz: *Ahmed Cevdat Paşa*: “*Tezâkir*”, Tezkire: 40, 242.s.; dikkatimi bu önemli kaynağa çekmiş olan dostum, Sayın Dr İhsân *Fazlıoğlu* beğ de teşekkür ediyorum.

arasındaki zaman diliminiyse, *Ortaçağ* olarak adlandırıyoruz. İslâm dini esâsından hareket eden İslâm medeniyetinin Medinede vucut buluşu, Yeni zamanlara ilişkin zihniyetin perçinlendiği olay olup Yeniçağın dahî başlangıcını ifâde eder. *Yeniçağ*ın, ilahîyât arkaplanını terkedip ‘dindışı medeniyet’ düzlemine geçişi sürecinde, Alman ilahîyâtçısı ve filozofu Martin *Luther*’in (1483 – 1546), *Hıristiyanlıkta* ‘ıslâhât’ hedefine yönelik şartları ilân ettiği, 1520 tarihi, en önemli kerteriz noktasıdır. Nihâyet, *Onyedinci yüzyılın ikinci yarısında* ‘buharlı makine’nin, *Kuzey batı Avrupada*⁷⁸, özellikle de *İngilterede* kullanıma sokulmasıyla başlayan ‘sanayi’ye dayalı ‘üretim’le birlikte *İngiliz-Yahudî medeniyeti* ve onun ‘resmî ideoloji’si durumundaki *Hür Sermâyecilik* ortaya çıkmışlardır. Bahsolunan medeniyetin, İngiltere adasından kıta Avrupasına ayak basıp orada köprübaşı tutmasıysa, 1789 *İhtilâl*ikebîrle olmuştur.

İmdi, *BATI MEDENİYETLERİ CÂMIASINDA TARİH BOYUNCA*

ÇAĞLARIN DAĞILIMINI çizimsel⁷⁹ tarzda gösteriyoruz

Yaklaşık M.Ö. 200 000: *KADİM ZAMANLAR* İnsanın, Yeryüzünde belirmesinden itibaren

a) Tarihöncesi...	İlkaşlî topluluk: Aile ile kabîle; toplayıcı, bilâhare avcı; temel, zanaat; Kamlık, Totemcilik.
b) Öntarih...	Çoktanrılı din, efsâne ve gelişmiş zanaat (Fr&İng technique).

Yaklaşık 5000ler:	Yazı: YENİ ZAMANLAR: TARİH
	İlkçağ... Devlet; Çoktanrılıdan Tektanrılı Vahiy dinine

Yaklaşık M.Ö. Yedinci yy Eskiçağ... Ege medeniyeti: Halkidâresi; Felsefe-bilim.

Milâd	Ortaçağ... Cihânşumûl Tektanrılı Vahiy dini: Hıristiyanlık.
-------	---

Hicret (622)	Yeniçağ I... İslâm; Fen (Fr technologie).
--------------	---

1450lerden sonra	Yeniçağ II (Yakınçağ)...
------------------	--------------------------

⁷⁸ Buharlı makinenin mucitleri *İngiliz Thomas Savery* (1650 – 1715), *Thomas Newcomen* (1663 – 1729) ile *Fransız mühendis Denis Papin* (1647 – 1714). 1789 *İhtilâl*ikebîrden kaçan *Papin*, İngitereye ilticâ edip Londrada ölmüştür. Buharlı makine de, İngiliz maden ocaklarında 1650lerden itibaren kullanıma sokulmuştur

—bkz: Alexander *Hellemans*&*Bryan Bunch*: “*Timetables of Science*” (cf: index);

ayrıca bkz: *Jeremy Black*&*Roy Porter*: “*Dictionary of Eighteenth-Century History* (cf: index).

⁷⁹Fr schématique.

Yeniçağ dindışı Batı Avrupa Medeniyeti; Protestanlık.

1700den itibaren Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyeti; Sanayi; Hür Semâyecilik.

-v-

ÇAĞDAŞ KÜRESELLEŞTİRİLEN İNGİLİZ-YAHUDÎ MEDENİYETİ

-A-

AVRUPA MEDENİYETİ TARİHİNİN BAŞLANGICI: ROMA

Yeni Zamanlar Batı medeniyetleri câmiasının⁸⁰ değişik derecelerde ve farklı açılardan ortak mürâcaat noktasını teşkil eden Eskiçağ Ege —nâmıdiger, Yunan— medeniyeti, Egeden ziyâdesiyle etkilenmiş gözüken Eskiçağ Latin-Roma medeniyeti, bâhusus Yeniçağ dindışı Batı Avrupa ile, bir ölçüde, Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetlerinin ilhâm kaynağını oluşturmuştur. Ortaçağ Hıristıyan ile Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetleri, Eskiçağ Egenin etkilerini, daha ziyâde, Roma üzerinden alırlarken, İslâm, bunlarla kısmen İran —yânî Sasanî— yoluyla, kısmen de doğrudan doğruya muttali olmuştur.

⁸⁰—demekki Ortaçağ Hıristıyan, Erken Yeniçağ İslâm ile Geç Yeniçağ (yahut Yakınçağ) dindışı Batı Avrupanın—

Hem Ortaçağ Hıristiyan hem de Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetlerinin M.S. 900lerden itibaren merkez kültürü mâhiyetini kazanan Fransızlık, kendisini öncelikle yazı dili özellikleri ve uslubu, hukuk ile devlet anlayışı bakımlarından Eskiçağ Latin-Romasının vârisi olarak kabul etmiştir. Bu kabul, özellikle de 1789 İhtilâlîkebirden sonra daha bir ağırlık kazanmıştır.

Eskiçağ Latin-Roma medeniyetinin sıklet merkezi, *Roma*, M.Ö. 753teki efsânevî kuruluşundan M.Ö. 510da bağımsız cumhuriyet oluşuna değin, Etrüsk krallığının hâkimiyetinde yaşamıştır. Romanın, devlet olarak tarih sahnesine çıkışı, şu hâlde, M.Ö. 510dadır. M.Ö. Dördüncü ile Üçüncü yüzyıllarda kuzeyindeki Etrurya, batısındaki Latium bölgeleri ile güneyindeki Yunan yerleşim-yerlerini (Fr colonie) ele geçirerek İtalya yarımadasının tek hâkimi oldu. M.S. Birinci yüzyıla varıldığında, Batı medeniyetleri câmiasının merkez coğrafyasının tamamı demek olan Akdeniz, Kızıldenizin kuzey, Karadeniz ile Adalardenizi (Ege) kıyılarını, bunlara ek olarak da Avrupanın batısını kaplamaktaydı. Coğrafi ölçülerle konuşursak, doğuda 40° doğu ile batıda 10° batı boylamları, kuzeyde 55° kuzey ile güneyde 30° kuzey enlemleri arasında uzanan bir ülkeydi.⁸¹ Devletin adıyla anıldığı kent, yânî Roma, başşehir olmak imtiyâzını, imparator Büyük *Konstantin*'in (285 – 337) teşebbüsüyle, M.S. 11 mayıs 330da İstanbul lehine ferâgat etmiştir. Büyük *Theodosios*'un (346 – 395) ölümüyle Roma, oğulları *Arcadius* ile *Honorius* arasında doğu ile batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Son hükümdar *Romulus Augustulus*'un, Germen beği *Odowaker* tarafından tahttan indirilerek *Batı Roma Devletine* son verildiği 476ya değin *Ravenna*, başşehir görevini görmüştür.⁸²

İleride *Bizans* adını alacak *Doğu Roma Devletiyse*, başşehir *İstanbulun*, *Fatih Sultan Mehmet Han* (1432 – 1481) tarafından 29 mayıs 1453deki fethine değin yaşayacaktır. *Avrupa* tarihinin asıl belirleyicilerinden *Roma*, esâs itibâriyle M.Ö. 510 ile M.S. 476 tarihleri arasında yaklaşık bin yıl boyunca hükümrân olmuştur. *Doğu*

⁸¹Daha M.Ö. 260da İtalya yarımadasında Romanın hâkimiyet sahası 134.680km², toplam nüfusuysa 3.000.000 idi —bkz: “The Times Atlas of World History”.

⁸²Hermann Kinder&Werner Hilgemann: “dtv-Atlas zur Weltgeschichte”, I.cilt, 103.s.

Romanın, dolayısıyla da, Bizansın çöküşü, kimi Avrupalı tarihçilere göre Ortaçağın sonudur.⁸³

Merkezî devlet gücünü kudretini yitirmeğe yüz tuttuğu M.S. 300lerden itibaren, Romanın hükümrân topraklarına geleneksel hasmı, aşîret geleneğine bağlı dağınık yaşayan ve yaşadıkları yörenin aman vermez doğa şartlarının zoruyla olsa gerek hareketli, etkin, atılgan, dayanışmacı, savaşçı mizâcî bulunan Germanler sızmağa koyulmuşlardır. Germanlerin bu istilâ hareketlerini tek başına doğudan gelen atlı savaşçılar olan Hunlar ile onların da yerlerinden yurtlarından ettikleri Slav topluluklarının icrâ ettikleri baskılara bağlamak yanlışır. Germanler, daha Milâttan önceki yüzyıllardan başlamak üzere, demekki Hunlar ile Slavların baskıları henüz söz konusu bile değilken, Roma hudutlarını sürekli yoklamış, hattâ zaman zaman da bunları ihlâl etmişlerdir. Ancak, merkezî devlet, siyâsî tecânüsünü muhâfaza edebildiğince askerî gücünü kuvvetini de konuşturabilmiş, sonuçta bu kabîl tecâvüzleri defedebilmiştir.

Roma, M.Ö. İkinci yüzyıldan itibaren, özellikle de Iulius Caesar'ın başkomutanlık ettiği dönemde German ülkesini ele geçirmek amacıyla birçok girişimde bulunmuş, zaman zaman başarılı da olmuştur. Romanın Galyasına komşu ve hududu çizen Ren ırmağının doğusundaki kimi yöreleri Roma ordusu işğâl etmiştir. İşğâl altındaki yörelerde yaşayan yerli ahâlî barbar olarak nitelenip insandan sayılmamıştır. Çeşitli mıntikalarda konumlanmış Romalı garnizonlara mensûp birlikler, canları çektikçe köyleri basıp genç, güçlü kuvvetli erkekleri köle kılmak amacıyla devşirmişlerdir. Yeryüzünün özge yerlerinde yörelerinde hep görüldüğü gibi, genç kızlar ile kadınların kısmetine düşense, ırzlarına geçilmek olmuştur. Revâ görülen zulmün haddi hesabı yoktu. Fakat German boyları kendi aralarındaki kısır didişmeleri bir tarafa bırakıp bir türlü biraraya gelerek gücbirliğini oluşturamamış, kendilerine bunca acı çektiren

⁸³Kimi tarihçilere göre de, Papa VIII. Boniface'nin 1305de Fransız kralı IV. (Yakışıklı) Philippe'e yenildiği vuruşmanın (OsmT muharebenin) ardından Avrupada dindışı kesimin güçlenmesi, dolayısıyla da, millî devletin iyice belirmesi ve bu tür devletlerin bazısının, yeni topraklar keşfedip iskân etmesi, Ortaçağın kapanması anlamına gelmektedir

—bkz: Konrad Fuchs&Herbert Raab: “dtv-Wörterbuch zur Geschichte”, II.cilt, 531.s.
ayrıca bkz: Paul Bernstein&Robert W.Green: “History of Civilization”, I.cilt, 238.s.

düşmanı defedememişlerdir. Nihâyet, bıçak kemiğe öylesine dayanmıştır ki, Batı Germen boylarından Şeruskerlerin reisi *Arminius* (M.Ö.17 – M.S.21) inanılmazı başarıp bunları fırtına tanrısı *Thor* adına kendi komutası altında biraraya getirmiştir. M.S. 9 yılda Romalı general Marcus *Caelius* (ö: M.S. 9) komutasındaki yirmi bin kişilik Roma ordusu Germen beği *Arminius*'un önderlik ettiği savaşçılarla M.S. 9. yılın 9 eylülünde bugünkü Almanyanın kuzey batısındaki *Teutoburg* ormanında⁸⁴ karşı karşıya gelmişlerdir. Çarpışmalar 11 eylüle değin sürmüş, sonuçta komutan *Caelius*'un da er meydanında canından oluşuyla Roma ordusu bozguna uğramıştır. Karşılarına sarışın yahut kızıl saçlı, mâvî gözlü, dev cüsseli Germen savaşçılar, baştanrıları *Odin*'in yahut *Votan*'ın adını haykırarak çıktıklarında, Akdeniz insan tipindeki esmer yahut kumral, ufak tefek boylu Romalı askerlerin ruh hâletini hayâlhânemizde canlandırmamız pek de zor olmasa gerek. Buna bir de, dev çam ağaçlarının kapladığı doğal çevre ile fırtınalı, iç karartıcı bozbulanık hava şartlarını da eklersek, manzaranın tasvîri tamamlanmış olur.⁸⁵

Teutoburg Almanlara ne ifâde ediyorsa, Talas meydan muharebesi de Türk tarihi için odur. Türk – Arab ittifâk kuvvetlerinin, 751de Kırgızistandaki Avlu Ata yakınlarında *Kuo Tzu-i* komutasındaki Çin ordusunu bozguna uğratmalarıyla, tarihte yeni bir yaprak açılmıştır. Bu tarihten sonra Çinlilerin batıya doğru ilerilemeleri durdurulmuş, geldikleri yere, yânî doğuya gerisin geriye püskürtülmüşler, Türkler ise Müslüman olmuşlardır. Her iki çarpışma, Avrasya anakarasında tarihin mecrâsını değiştirmiştir.⁸⁶

⁸⁴L saltus teutoburgiensis; Alm Teutoburger Wald.

⁸⁵Bkz: Herwig *Wolfram*: “Das Reich und die Germanen”, 42, & 44. syflr;
ayrıca bkz: S. *Fischer-Fabian*: “Die ersten Deutschen”, 233. s.;
ayrıca bkz: Erik *Durschmied*: “The Weather Factor”, 9. – 37. syflr.

⁸⁶*Talasta* olduğu üzre, *Teutoburg* vuruşmasında da, diri, bozulmamış, savaşçı bir kavmin, yozlaşmağa, içten içe çürümeğe yüz tutmuş bir devlete, medeniyete indirdiği öldürücü darbeye tanık oluyoruz.

Germen ile Latin arasındaki tarihî çekişme, sürtüşme, M.S. Birinci yüzyılın hemen başında cereyân etmiş *Teutoburg* çarpışmasından İkinci Dünya Savaşının başlarına değin (haziran – temmuz 1940) yaklaşık iki bin yıl sürmüştür. *Teutoburg*da Germenin, Latin Romayı uğrattığı bozgun, 1940 yazında Alman ile Romanın vârisliğini üstlenmiş Fransız arasında vukûu bulmuş savaşta da tekrarlanmıştır.

Sözünü ettiğimiz olay bize yeniden, belli bir dönemde, birbirlerinin ‘gözlerini çıkarsalar’ bile, farklı kültürler ile medeniyetlerin birlikte yer almalarının önemini ve çağımızın yalnızca belirli bir tânesinin tekeline geçmesinin hayatî tehlikesini göstermesi bakımından son derece dikkat çekicidir.

Teotoburg çarpışması, Roma için sonun başlangıcı, Almanlara da milletleşme süreçlerinin başıdır. Bundan böyle sular tersine akar olmuştur. Roma Kuzey Avrupaya genişleme girişimlerinden vazgeçmek zorunda kalırken, Germen boyları bu kere geleneksel düşmanlarını çeteci ‘vur kaç’ yöntemiyle ‘yoklamağ’a koyulmuşlardır. Bu tacîz saldırıları ile ganîmet avcılığı Milâdî Birinci yüzyıldan Beşinciye değin dört yüz yıl boyu sürmüştür. Nihâyet, Roma devletinin topyekûn inkırâzıyla sızmalar, fütûrsuzca girişilen istilâlara dönüşmüşlerdir. Böylece Avrupanın ortası, doğusu, güney doğusu, güneyi, güney batısı ile batısı, öyleki Afrikanın kuzey batı bölgeleri, Germen boylarının istilâlarına sahne olmuşlardır. Bunun sonucundaysa, Avrupanın genelinde siyâsî, iktisâdî ile askerî bakımlardan biryığın başına buyruk devletcik ile işgâlcinin küçük bir azınlık teşkîl ettiği, istilâyâ uğramış yerli kavimlerinse büyük çoğunluğu oluşturduğu yeni bir nüfus ile siyâset manzarası ortaya çıkmıştır. Manzarada, sarışın, mâvî yahut yeşil gözlü, ak pak tenli kişilerden oluşan yöneten istilâcı boy, azınlıkta, koyu renk saç ve gözlü, buğday tenli işgâle uğramış yönetilenlerse çoğunluktadır. İşgâl olunan arâzî, kendilerini üstün insanlar olarak ilân eden aşîret yahut kabîle reisi ile yakınlarının tapulu mülkü sayılmıştır.

Açık tenli insanların derisi incedir. Damarları da bundan dolayı göze çarpar durumda olup mâvîmtrak gözüdürler. İşte buna dayanarak Germen asıllı derebeğleri ile toprak zâdegânı, dirimsel farklılıklarının, öyleki üstünlüklerinin kanıtlarından biri olarak, muhtemelen Ondördüncü yüzyılda, İspanyada, kanlarının renginin bile değişik olduğuna, yânî mâvî kanlı (İsp sangre azul) olduklarına yönetilenleri iknâ etmişlerdir. ‘Kudretlerini damarlarındaki asil kanda bulduk’larına dair inanç, Germen boylarını efsâne dönemlerinden beri belirlemiştir. Bu inançlarını gidip yerleştikleri mahallerdeki insanlara dahî aşılamakta beis görmemişlerdir.

Yerli ahâlîye gelince; rençberlere geçimlerini sağlayacak birkaç dönümlük toprak ile oturdukları barınak bırakılırken, hasâdın beslenmeleri için gerekli miktarın üstündeki kısmı beğе giderdi. Kıtık dönemlerindeyse, bölge topraklarının nihâî mâliki ve ahâlînin efendisi olan beğ, dara düşmüşlerin ihtiyâçlarını mahzenlerinden karşılardı. Tabîî bu da, borç hânesine kaydolunur; rençberin, beğе bağımlılığı daha bir artardı. Savaş ganîmeti

yahut çeyiz bahânesiyle el değiştiren arâzîlerin sâkinleri, bir efendiden ötekisine geçirdi. Buradan da yerli ahâlînin, yarı-köle⁸⁷ derekesinde yaşamış olduğunu anlıyoruz. Savaşlarda tutsak alınmış olanlarsa, tam köle kılınırdı.⁸⁸ Doğal yahut toplumsal bunalım dönemlerinde tabaa, beğ ile onun akrabâtaallukâtının barındıkları müstahkem mevkie (Alm Burg) sığınırđı. Bunlardan bazıısı müstahkem mevkie terketmeyip orada belirli bir zanaatla iştiğâl eder olmuştur. Böylece zamanla müstahkem mevkie değişik işkolları teşekkül etmiş, bu da, oradaki yerleşik nüfusun artmasına yol açmıştır. Nihâyet, müstahkem mevkie, beğ ile efrâdına mahsus ikâmetgâh olmaktan uzaklaşıp yerleşim birimine dönüşmüştür. Orta ile Kuzey Avrupada karşılaştığımız *Burg* sanını taşıyan şehirlerin arkasında işte böyle bir geçmiş yatar.

Türkcede ‘derebeğliği’ sözüyle karşıladığımız bu iktisâdî-siyâsî nizâma, Ortaçağ Latincesiyle Onyedinci yüzyıl tarih felsefesinde *feudalis* denmiştir. Aslında sıfat olan *feudalis*, ‘ödünç mal’ demek olan *feudum*dan gelir. O ise, Almancanın atası Germencede davar, mal, servet anlamlarını taşıyan *fehuda*n (Alm Vieh) gelir.⁸⁹

Derebeğlikleri, Fransa, İspanya, İngiltere gibi güçlü iktidarların teşekkül ettiği devletlerde merkezin siyâsî ile iktisâdî baskısına fazlaca direnemeyip gerilemiş, 1550lerden itibaren de özerkliklerini yitirip etkisiz tarihî kalıntılar şeklinde sunî teneffüsle yaşar hâle gelmişlerdir —bu acıklı durumun nefis mizâhî tasvîrini İspanyol yazar Miguel de Cervantes’in (1547 – 1616) “*Don Quixote de la Mancha*” adlı şaheserinde bulabiliriz.

Derebeğlik, kadîm devirlerden beri sürüp gelen Germen aşîret düzeninden olan kandaşlık sâdakâtına dayanırdı. Derebeğinin kendisi ata olarak kabul edilir, saygı görürdü. Zâdegân efrâdıysa, birbirlerini kan kardeşi sayarlardı. Şu durumda devlete vucut veren ölkü çerçevesinde bir bağlanmışlık derebeğliğinde söz konusu bile değildir. Başta Fransada, ardından da İspanyada, Felemek ile İngilterede merkezî iktidara dayalı

⁸⁷OrL servus; Fr serf; Alm Leibeigener.

⁸⁸OrL servitus; Fr esclavage; Alm Knechtschaft.

⁸⁹ Bkz: Guido Gomez de Silva: “*Breve Diccionario Etimologico de la Lengua Española*”, 300.s; ayrıca bkz: Günther Drosdowski&Paul Grebe: “*Der Große Duden: Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache*”, 165.s; ayrıca bkz: F.A.Heinichens: “*Mittelalterliches Lateinisch – Deutsches Schulwörterbuch*”, 225.s; ayrıca, Richard von Dülmen: “*Das Fischer Lexikon: Geschichte*”, *Feudalismus* mad. Bkz.

devlet düzenleri teşekkül edip 1600lerin ortalarında iyice pekişmişlerdir. İşte bu merkezci devlet nizâmı, Derebeğliğini tarih sahnesinden çekilmeğe mecbur bırakmıştır. Ne var ki Derebeğlik, cismen ve dahî ismen ortadan kalktıktan epeyi sonraları bile, ata topraklarına bağlılık (Alm Vaterlandstreue), kan arılığı, kandaşlık, şövalyelik gibi, âdetleri ve ahlâk düstûrlarıyla, Avrupa genelinde varlığını duyurmuştur.

Yine, erken Ortaçağda vukûu bulmuş Germen boylarının geniş çaplı istilâları sonucunda, Avrupanın hemen hemen bütün tarihî hânedânları Alman asıllı olmuşlardır.⁹⁰

Derebeğliği düzeninin ilk örneklerine Romanın bir iliyken Germen boylarından Frankların istilâsına uğramış olan Galyada rastgeliyoruz. Altıncı yüzyılda filiz sürmeğe başlayan bahse konu düzen, Sekizincide kabuk değiştirir olmuştur. Önceleri rençber ailesi ile derebeği ve efrâdının mübrem ihtiyâçlarına cevap verecek kapalı devre çalışan bir tarım üreticiliği yürürlükteydi. Git gide, hiç olmazsa derebeğliklerin kimisinde ihtiyaç fazlası ürün belirince, bunun değerlendirilmesi sorunuyla karşı karşıya kalınmıştır. Buradan da, yabancı etkenlerin etkisiyle farkına varılan, fakat bölgenin insanî veya tabîî kaynaklarınca karşılanamayan ihtiyâçların giderilmesi için dışarıya açılma zorunluluğu doğmuştur. Eldeki ihtiyâç fazlası mahsul ile gereksinilen ürünlerin takası cihetine gidilmiştir. Gereksinilenlerin miktarı ile çeşidi artıkca, bunu dönem dönem beliren ihtiyâç fazlası mahsulle karşılamak zorlaşmıştır. Buradan hareketle kimi derebeğlikleri, ihtiyâcı karşılayan üretim tarzından artıürün temin edene kaymıştır. Artıdeğer yahut artıürünü temînçinse, atadan oğla intikâl etmiş olanların yanısıra, alışılmamış yeni işkolları icât ve ihdâs olunmuşlardır. Başta derebeğinin kendisi olmak üzere, yakın efrâdının karar mercii olduğu merkezin tasarladığı malların üretilmesi ile değiştokuşunu öngören ticâret nizâmına ‘Merkantilizm’⁹¹ denmiştir. Demek ki Derebeğliği, siyâset–toplum düzeninin iktisâdî ciheti Merkantilizm olmuştur.

Mal – mal değiştokuşunun yerini git gide mal – para, öyleki para – para mübâdelesine terkettikçe Sermâyeciliğe yaklaşmıştır. Nitekim, işgücü ihtiyâcı artıkca,

⁹⁰1100den sonra, benzer biçimde, Ganj ırmağından İstanbul Boğazına dek yer alan bellibaşlı hükümdarlıkların hânedânları ile yüksek rütbeli idârecileri, çoğunlukla Türk asıllı olmuşlardır.

⁹¹İ mercare: Satınalmak, mercante: Tâcir.

şehirleşen müstahkem mevkilere yerleşen kimileri, el emeği kol kuvveti gerektirmeyen sahalara kaymışlardır: Tefecilik, aracılık, sigortacılık ve nihâyet idârecilik gibi. *Burg*da yaşayıp geçimini el ile kol emeğine dayanmaksızın temîn eden, fakat soylu da olmayan bu nevzuhûr toplum sınıfı, özellikle Onüçüncü yüzyıldan itibâren belirmeğe başlamıştır. Öteki bütün iş güç kapıları yüzlerine dinî ve ırkî sebeplerden kapatıldığından, savaşıcı zâdegânın da, ticâreti, en aşağılık uğraşı türü gördüğünden, Yahudîler, bu yeni sınıfta sayıları git gide artarak yer alır olmuşlardır. İşte, başta Karl *Marx* olmak üzere, Ondokuzuncu yüzyıl tarih–toplum–kültür filosofları, Avrupanın geç Ortaçağına, ama özellikle de Yeniçağa mahsus bahse konu yeni sınıfına Almancanın *Bürger*tumundan Fransızcaştırılmış *Bourgeoisie* terimini uygun görmüşlerdir. Yine, Almancada *Burg*ta oturan manâsına gelen *Bürger*in Fransızcaştırılmış şekli *Bourgeois*dır. İşte Sermâyecilik ideolojisinin de toplum–kültür zeminini *Bourgeois* teşkîl etmiştir. Onsekizinci yüzyıl boyunca, öncelikle Fransa ile İngilterede, bir zamanların müstahkem mevkileri artık kaşarlanmış varlıklı kentsoyluların (yânî, *bourgeois*ların) ve şehre kısmetini aramak üzere akın eden topraksız kalmış çulsuzların işğâlindeydi. Mülkün neredeyse sanal mâliki zâdegân ise, denetimini yitirdikleri ‘müstahkem mevkileri’nin (*Burg*larının) bir köşesine inşâa ettirdikleri, iç kale benzeri, yeni ‘müstahkem mevki’lerine⁹² maakûs talihlerine küsmüş hâlde çekilmişlerdi. Özellikle İngilterede 1700lerin ikinci yarısıyla birlikte zâdegân, yüzünü, kentsoylu uğraşılara, hayat tarzı ile dünyagörüşüne çevirmiştir.

⁹²Alm *Schloß*: Saray←*schließen*: Kapamak, kilitlemek, muhâfaza altına almak.

-B-

ROMADAN LONDRA'YA GİDİŞTE ARA DURAK: PARİS

‘Farmasonlug’un (‘Serbest Yapı Ustalığı’) Selefı: ‘Tapınakcılık’ (‘Mabet Muhâfızlığı’)

Hikâyenin geçmişı, Birinci (1095 – 1099) ile İkinci (1147 – 1149) Haçlı seferlerine değin geri gider. Haçlılar, ele geçirdikleri Kudüste 1099da Hırısıtılan devleti kurmuşlardır. Burada Müslüman âlimlerle de ilişki kuran bir kısım Hırısıtılan rahip, bâtinî vechesi ağır basan zanaat ile ticâret loncaları ve yarı-askerî muhafız alayları vucuda getirmişlerdir. Bunlardan en tanınmış muhâfız teşkilâtı Gérard Tenque tarafından 1113te kurulmuş *Hospitalarius*⁹³ ile Hugues De Payns ile Godefroi De Saint-Amours’ca 1119da vucuda getirilmiş olan *Templarist*.⁹⁴ İkisi de dinî-askerî (L

⁹³Fr Hospitaliers de Saint-Jean de Jérusalem; İng Knights Hospitallers.

⁹⁴Fr Ordre des Chevaliers de la Milice du Temple; İng Knights Templars, yahut, Poor Soldiers of the Temple Christ.

religiosus-militaris) teşkilâttir. Bunlardan *Hospitalarius*lar, Türkcesiyle, *Ağırlamacılar*, başta Kudüs olmak üzere, *Filistine* gelen Hıristiyan hacılara barınma ile iâşe imkânlarını sunarken, *Templariler*, yânî Tapınakçılar, koruma işini üstlenmişlerdir. *Ağırlamacılık* (OrL *Hospitalarius*) ile *Tapınakçılık* lakablı dinî-askerî teşkilâtlardan, Çalışmamızla ilgisinden dolayı, ikinci anılanı burada bahis konusu kılıyoruz.

Bu asilzâde muharip (Fr *chevalier*) keşişler, Hz *Süleyman* mabedinin bulunmuş olduğu mahali kendilerine karargâh kılmış ve Filistindeki Hıristiyan mabetlerin muhâfızlığını üstlenmiş olduklarından, *Tapınakçılar* yahut *Mabet muhâfızları* (OrL *Templares*) unvânıyla anılır olmuşlardır.

1128de *Papa II. Honorius* ile 1139da *Papa Innocens* tarafından onaylanmış olan Tapınakçılık (İng *Templary*), Hıristiyan âleminde ‘ordo’ (Fr *ordre*) biçiminde anılmakla birlikte, bu terim, İslâmın tarîkattan anladığına tam anlamıyla tekâbül etmediğinden, biz onu burada teşkilât şeklinde adlandırıyoruz.

Evlenme yasağına uymak gibi, sıkı kurallarla kayıtlanmış bir manastır hayatına uygun yaşayan Tapınakçılar, tahkîm olunmuş mabetleri⁹⁵ savunma ile serhat boylarında Müslümanlarla savaşmanın yanında, zamanla önceki askerî faaliyetlerini hiç andırmayan yeni bir etkinliğe geçip bankacılık ile tefeciliğe yöneldiler. Söz konusu etkinlikleri pek geniş sahalara yayarak yürüttüler. Çıkardıkları taahhütnâmelerden⁹⁶ öncelikle papalar ile hükümdarlar yararlandı. O dönemde Müslüman – Hıristiyan dünyasının bir ucundan öbürüne⁹⁷ para, teminât mektubu yoluyla kolayca ve güvenlik içerisinde iletebiliyordu. Yine tâcir, bulunduğu yerde ödemedede bulunarak taleb ettiği malları uzaklardan Tapınakçılar aracılığıyla getirtebiliyordu.

Tapınakçılar, Batı Asyada ortaya çıkmış önemli toplum ile iktisât kurumlarından etkilenip yararlanmışlardır. Bunların arasında en kayda değer olanı, İslâmın zuhûrundan iki yüz yıl sonra, Fıkıha dâhil olunmuş bulunan vakıflar ile iş ortaklıklarıdır.⁹⁸ Hayatî

⁹⁵L *templum munitum*; Fr *temple fortifié*.

⁹⁶OsmT *süftece*; İng *bill of exchange*.

⁹⁷sözügelîşi, *Venedikten Bağdata*

⁹⁸Tam tabîriyle, *kâr – zarar ortaklığı*: *Mudâraba*

önem arzeden bu toplum–iktisât örgütlenmelerinin yanısıra, Tapınakçılar, İslâm medeniyetinde ortaya çıkıp aşama kaydetmiş feni, özellikle de anıtsal tarzdaki mimarlık sanatını zamanla Hıristiyan Avrupaya taşımışlardır. İran menşeli olup *Hasan* ibn el-*Sabah* (ölm: 1124) önderliğinde örgütlenerek İslâm coğrafyasının doğu kesimlerinde 1090 ile 1272 arasında tedhiş (Fr terreur) rüzgârları estirmiş, ama bu arada, *Cengiz* Kağan’ın (1167 – 1227) Moğol ordusuna karşı yiğitce savaşmış *Haşâşîn* teşkilâtıyla da yakın temâs kurmuş, onların fikriyâtı ile döğüş yöntemlerinden etkilenmiş bulundukları rivâyet olunur.

Selâhaddîn Eyyubî (1137 – 1194), Kudüsü 1187de geri aldıktan ve Müslümanlar, *Akraya* sıkışıp kalmış son Hıristiyan devletini 1291de ortadan kaldırdıktan sonra, Tapınakçılar, İslâmî özellikler kazanmış hâlde, ayrıca, edinmiş oldukları hatırı sayılır miktardaki servetlerini dahî yanlarına alarak, Ortaçağın başlarından beri, Avrupada bağımsız ve birlikli (Fr unitaire) devlet geleneğini sürdürmüş iki büyük devletten biri durumundaki Fransaya —ötekisiyse, İngilteredir— varıp yerleşmişlerdir. Bilâhare, Pâyitaht Parisin o günlerde hemen yanıbaşında, Seine ırmağının kıyısında bataklığın kenarında bir miktar arazî satınalıp bir müstahkem mabed inşâa etmişlerdir. Dillere destân hazinelerini de bu mabette saklamışlardır.

Ondördüncü yüzyıl başlarında, öteden beri savaşılan İngiltereye karşı tertiplenmiş seferlerden bitkin düşüp hazinesi ‘tam takır kuru bakır’ çıkmış olan Fransa, ‘meteliğe kurşun atar’ duruma düşmüştür. Devlet bütçesini nasıl rahatlatılabileceği hususunda kafa yormakta olan Kral Yakışıklı (IV.) *Philippe*’e (Philippe le Bel: 1268 – 1314) yakın çevresi, hemen yanıbaşlarındaki müstahkem mabede ve orada saklandığına inanılan hazineye el koymasını tavsiye etmiştir. Önceleri dostca ilişkiler içerisinde bulunduğu Tapınakçılara karşı, epeyi tereddüd ettikten sonra, harekete geçilmesi için fermân çıkarmıştır. Çok gizli tutulmasına rağmen, muhbirleri aracılığıyla Tapınakçılar, çıkarılmasından kısa süre önce fermândan haberdâr olunca, Mabette sakladıkları

—Bkz: Murat Çizakca: “ A Comparative Evolution of Business Partnership/ The Islamic World and Europe with specific reference to the Ottoman Archives”, 109.s ve ötesi;
ayrıca bkz: Murat Çizakca: “Towards a Comparative Economic History of the Waqf System”, “*Al-Shajarah*”da, 1.sayı, II.cilt, 63.- 102.syflr.

hazineyi kaçırdılar.⁹⁹ Ekim 1307de, başta Üstâdiâzam (Fr Grand Maître) Jacques de Molay (1243 – 1314) olmak üzere, yüz otuz sekiz Tapınakçı tevkîf olundu. Çıkarıldıkları *İnkisisyonda* (OrL Inquisitio) ağır bedenî işkenceler ve Hz *İsâ*'ya hakaret etmek ile haça tükürmeğe zorlanmak neviinden manevî eziyetler altında sorgulanıp yargıldılar. Nihâyet, dinden imândan kopmakla, Müslümanlaşmakla, küfre, dalâlete, hattâ lûtiliğe sapmakla suçlanarak idâma mahkûm oldular. Sonunda, Üstâdiâzam Jacques de Molay'ın kendisi de 18 mart 1314te idâm edilmiştir. İlkın Papa V. *Clemens*, Tapınakçıların tutuklanıp yargılanmalarını yerip bu işlemin durdurulmasını talep etmişse de, sonradan IV. *Philippe*'e bahis konusu davâda arka çıkmak zorunda kalmıştır. İdâmlar infâz olunduktan sonra, Tapınakçıların tekmi mal varlığı Ağırlamacılara (Hospitalarius) devrolunmuştur. Kudüsteki Hz *Süleyman* tapınağını temsîl ettiğine inanılan Müstahkem mabet ile onu çevreleyen bütün binâlar yıktırılmıştır. Mütâkip devirlerde bataklık da kurutularak bahse konu mıntika Paris şehir sınırlarının içerisine alındı. Nitekim bugün, sözünü ettiğimiz mıntika, Parisin Temple adıyla anılan bir semtidir.

Ölümünden az önce Jacques de Molay, teşkilât —tarîkât— berâtını, kendisine halîfe tayîn ettiği Kudüslü Jean-Marc *Larménie*'ye teslim ettiği biliniyor. Teşkilâtın bütün kayıtlarını, kuralları ile şartlarını, usulleri ile muâmelelerini hâvî berâtını, Jean-Marc *Larménie* de, halefi İskenderiyeli François-Thomas *Théobald*'a 13 ocak 1324te emânet etmiştir.

Katliâmıdan kaçıp kurtulanların çoğunluğuysa, Iskoçyaya sığınmıştır. Kaçırabildikleri servete gelince; bu da, ileride onlara sermâye olacaktır. 'Kellesini kurtarabilmiş' Tapınakçılar, biraraya gelip kendilerine bunca zulmü revâ görmüş, başta IV. *Philippe*'in mensubu olduğu *Capétiens* olmak üzere, Fransız hânedânlarından öc almak hususunda Iskoçyada and içmişlerdir.^{100&101}

⁹⁹Nitekim, o tarihlerdeden itibâren Fransız hükûmetleri, bahse konu hazineyi, uzun süre aratıp durmuşlardır.

¹⁰⁰Benzer olay, Osmanlı Türk tarihinde de vukûu bulmuştur. Pâdişâh II. *Mahmut* Han (1784 – 1839), *Devletiebedmiüddet*in birliği ile dirliğini zedeliyor gerekcesiyle, Şeyhülislâm *Tâhir* Efendi'nin de fetvâsını alarak haziran 1826da *Yeniçeri* teşkilâtını kanlı biçimde lağvetmiştir. Ardından da, Yeniçerilerin bağlı bulundukları *Bektaşî* tarîkâtını aynı yılın temmuzunda yasaklamıştır

—bkz: Thierry Zarconé: "*Mystique, Philosophies et Franc-Maçons en Islam/ Rıza Tevfik, Penseur Ottoman* (1868 – 1949), du *Soufisme à la Confrérie*", 87 – 119.syflr.

-C-

**ÇAĞDAŞ KÜRESELLEŞTİRİLEN
İNGİLİZ-YAHUDÎ
MEDENİYETİNİN ANA MERKEZİ: LONDRA
BAŞ MİHRAKI: ‘Farmasonluk’ (‘Serbest Yapı Ustalığı’) ve
ÖNCÜ ETKİNLİKLERİ: *iktisât* ile *Sanayi***

1300lerin başlarında vukûu bulmuş kovuşturmalardan Tapınakçılar, darmadağınık durumda Avrupanın çeşitli yörelerine göçüp türlü etkinliklerle geçimlerini temîn ederlerken; Iskoçyaya sığınmış olanlar, alışılmış sanatlardan taş, yapı ve duvar işçiliği ve ustalığına devâm etmişlerdir.

İspanyada yaklaşık bin yıl sürmüş İslâm döneminin ardından Müslümanlarla birlikte Yahudîler de ülkeden çıkarılmış yahut din değiştirmeye icbâr olunmuşlardır.

Gördükleri zulüm üzerine Bektaşîlerin dahî, *Osmanlı* hânedânına karşı intikâm yemini etmiş ve bu cümleden olmak üzere, Meşrutîyet ile bilâhare Cumhuriyet nizâmlarının tesîsinde bilfiil yer almış oldukları rivâyet olunur.

¹⁰¹Bkz: *Comte Le Couteux de Canteleu*: “*Histoire des Sociétés Secrètes: Les Sectes et Sociétés Politiques et Religieuses; Essai sur leur Histoire depuis les Temps les plus Reculés jusqu’à la Révolution Française*”, 89.-105.syflr;

ayrıca bkz: *Serge Hutin*: “*Gouvernements Invisibles et Sociétés Secrètes*”, 138.-158.syflr;

ayrıca bkz: *Georges Bordonove*: “*Les Templiers/ Histoire et Tragédie*”, 13.-250.syflr;

ayrıca bkz: *Régine Pernoud*: “*Les Templiers*”, kitabın tamamı;

ayrıca bkz: *Jean Favier*: “*Philippe Le Bel, Renforce du Pouvoir Central*”, 6.-9.syflr;

ayrıca bkz: *Paul Naudon*: “*La Franc-Maçonnerie*”, 9.s;

ayrıca bkz: *Ivan Gobry*: “*Comment le Roi de France Soumit la Papauté: Un Mélange de Ruse et de Fermeté*”, 12.-18.syflr;

ayrıca bkz: *Jacques Wolff*: “*La Chute des Moins-Banquiers*”, 18.-22.syflr;

ayrıca bkz: *Pierre Vital*: “*L’Arrestation Spectaculaire des Templiers: Etaient-ils Innocents ou Coupables?*”, 23.-30.syflr;

ayrıca bkz: *Caulette Baune*: “*La Malédiction Frappe les Capétiens*”, 30.-32.syflr

—”*Histoire*”, nq: 578, “*Le Dossier Philippe Le Bel*”;

ayrıca bkz: *Paul Bernstein&Robert W.Green*: “*History of Civilization*”, I.cilt, 225.s;

ayrıca bkz: *L.C.Pascoe*: “*Encyclopædia of Dates and Events*”, 151.s;

ayrıca bkz: “*Shorter OED*”, I.cilt, 988.s, II.cilt, 2258.s;

ayrıca bkz: “*Le Petit Robert/ Dictionnaire des Noms Propres*”, 1752.s;

ayrıca bkz: “*Dictionnaire Encyclopédique Larousse*”, 1381.s.

1492de İspanyadan, 1495de de Portekizden sürülmüş olan Yahudîlerin bir kısmı, Felemenk ülkesine ilticâ etmiş; oradan da zamanla İngiltere adasına göçmüştür. Ortaçağ boyunca Hıristiyanlarca hor görülmüş, kovuşturulup kırıma uğramış Yahudîlere ticâret dışında bütün iş güç kapıları kapalı tutulmuştur. Batı ile Doğu Avrupalı Yahudîler, Avrupada mal değıştokuşuyla meşğûlken, gerek Müslüman İspanyadaki gerekse öteki İslâm ülkelerinde yaşayan dindaşları, Müslümanlığın yaygın bulunduğu bölgelerin yanı sıra, Hıristiyan toplumlarıyla dahî ticârî ilişkiler kurmuşlardır. Bu yoldan zamanla başta mal olmak üzere, para bakımından da servet sâhibi olmuşlardır. Onbeşinci yüzyılın sonları ile Onaltıncı yüzyıl başlarında zanaat ile ticârette Avrupanın en önde gelen ülkeleri hâline gelen Felemenk ile İngiltereye göçüp yerleşen bir kısım İspanyol ile Portekiz Yahudîsi, yanlarında getirdikleri mal, para ile hünelerlerini bahsolunan ülkelerde yatırıma ve uygulamaya rahatca aktarabilecekleri ortamlar bulmuşlardır. Öncelikle de İngilterede karşılaştıkları iki toplulukla tarihî ortaklığa girmişlerdir: Bunlardan biri, Kıta Avrupasından İngiliz adasına sığınmış Tapınakcılar; öbürüsüye, daha Onüçüncü yüzyılda cereyân etmiş sürtüşmelerden hânedâna karşı siyâsî ile iktisâdî cihetlerden güçlenerek çıkmış olan toprak zâdegânıdır.¹⁰² İşte, bu üç farklı öbek, Onyedinci yüzyılın sonlarına doğru ‘buluşarak’ kelimenin tam anlamıyla bir ‘akıl izdivâcî’, daha doğrusu, ‘menfaat izdivâcî’ kuracaktır —her ne kadar, ‘izdivâc’, çiftler arasında olursa da! Sözü edilen üç unsurun yerleştiği mahal, başka bir deyişle, ‘merkez üs’sü İngiliz adasının ticârette önde gelen şehirleridir. Bunların başındaysa, Londra gelir. Toprakla uğraşmağı bırakıp şehre yerleşen, böylelikle de Yakınçağ tarihinde yeni bir toplum–iktisât sınıfını teşkil edecek olan ‘Kentsoyluluğ’un, gündeme sokulmasında temel etken olacak bu zâdegân takımı, mal – mal ile mal – para mübâdeleleri sonucunda biriken sermayeyle ‘Sanayi’ devriminin başını çekmiştir.

Bu arada, 1400lerin ikinci yarısından itibâren Akdeniz havzası ile Batı Asyanın önemli bir kesimine dayanışmacı–toplumcu merkezî devlet denetimine ağırlık

¹⁰²Hükümdâr ile toprak zâdegânı arasında uzun sürmüş olan çekişme iki taraftan birinin lehinde sonuçlanmayınca, *Runnymede* düzlüğünde 15 haziran 1215de elli üç maddelik *Yüce Ahit* (OrL Magna Carta), hükümdâr ile zâdegân temsilcileri arasında akdolanmıştır. Zamanla anayasa mesâbesine erişen bahse konu metnin aslı, o gün bu gündür, *British Museum*da muhafaza edilegelinmiştir. Bir Haklar Belgesi (Bill of Rights) olan bu ahitnâme, Yeniçağ Avrupasının siyâsî kurumlaşmasında hayatî önem taşır

tanıyan¹⁰³ Müslüman Osmanlı Türklerinin hâkim olması sonucunda, bölgenin önde gelen milletlerinden, henüz 1300lerin başlarında İç ile Doğu Asyaya kara ile denizden vâsıl olabilmiş İtalyanlar, ardından da İspanyollar ile Portekizliler, kendilerini Asyanın zenginliklerine ulaştıracak yeni yolları keşfetmeğe koyulmuşlardır. Bu bağlamda, açık denizlere çıkma alışkanlıklarından ötürü, başta Portekizliler olmak üzere, İspanyollar ve, özellikle, onların hizmetine giren İtalyan denizciler, uçsuz bucaksız ummanlara yelken basmağı denemiş, bunda da son derece başarılı olmuşlardır. 1400lerin sonları ile 1500lerin başlarına varıldığında, gerek tekne inşâa sanayiinde gerekse gemicilik hünerinde (Fr&İng navigation) kaydedilmiş kayda değer gelişmeler sâyesinde ve eşsiz cesâret örnekleri gösterilerek yeryüzünün bellibaşlı büyük denizlerinin katedilmesiyle o çağa değin¹⁰⁴ Avrupalının tanımadığı Amerika kıtası 1492den itibâren keşfolunup Afrikanın batısında, güneyi ile güney doğusunda, Arabistanın güneyinde, Hint kıyıları ile Malay, yânî Doğu Hind aralında (takımadalarında) üsler kurulmuştur. 1500lerin ortalarına vardığımızda, Avrupanın Katolik Portekizi, İspanyası ile İtalyası, az sonra da Fransası, Protestanlaşan Felemenği¹⁰⁵ ile İngilteresi, başta Amerikadan taşınan altın ile

—bkz: Sir Winston Churchill (1874-1965): “A History of English Speaking Peoples”, I.cilt: “The Birth of Britain”, 199.s.

¹⁰³Başka bir deyişle, geniş çaplı gayrimenkul mülk edinme ile fâize dayalı serâzât ticâret yollu servet birikimine fırsat tanımayan.

¹⁰⁴Dokuzuncu ile Onuncu yüzyıllarda İskandinav Germenleri olan Vikingler dışında.

¹⁰⁵Felemenkliler, 1568de İspanyol hâkimiyetine başkaldırırlar. Sonuçta *Felemenğin Flander* bölgesi, *İspanyol* hâkimiyetinden kurtulamazken, 1648 *Westphalia* antlaşmasıyla *Hollanda* bağımsız olur. İki kesim 1815de birleşmekle birlikte, bu durum, uzun sürmeyip 1830da Felemenk, yeniden bölünür. İngiliz-Yahudî ittifâkının fikri ve gayretiyle Napoleon savaşının ardından *Flander* kesimi Fransızca konuşan *Wallonlar*la birleştirilerek *Belçika* oluşturulmuş; böylelikle en dişli rakîp, Felemenk, sâfıdı kılınmıştır. 1300lerde *Antwerpen* yahut *Leeuwen* misâli, Kuzey batı Avrupanın en önde gelen sanat ile ticâret merkezlerini barındırmanın ardısıra dūcâr kaldığı uzun süreli İspanyol idâresinde daha ziyâde tarım ülkesi özelliklerini göstermeğe meyleden Flander, Katolik kalırken, Hollanda Protestanlaşıp serbest mal ticâretinden —*Merkantilism*den— 1600lerin ilk yarısından itibâren mâlî sermâye —*Sermâyeciliğe*, bunun da uzantısı olarak *Sömürgecilik* ile *İmperyalizme*— geçmiştir. Hollanda, Ondördüncü yüzyıldan Onyedincinin sonuna değin denize dökülen irikıyım ırmak ağızlarına dev boyutlarda setler örüp ülkeyi baştan başa kateden ırmakların mecrâlarını dahî değiştirerek topraklarını genişletip tarımcı daha bir verimli kılmak, gemi inşâa sanayiinde ve kendi mamulü gemilerle Baltığın doğu kıyıları ile Kuzey batı Avrupa ve uzak Asya sahilleri arasında deniz ticâret ağı kurmak suretiyle temâyüz etmiştir. Flanderin sanat ile ticâret merkezleri, Onyedinci yüzyıl boyunca, artık, *Rotterdam* ile *Amsterdam* gibi Hollanda şehirlerine kaymıştır. Baltığın doğu kıyılarından yüklenilen tahıl, kereste, yün ile deri; Asyanın güneyi ile doğusundan taşınan baharat, çay, çini, ipek ile pamuk dokumalar neviinden mallar, İspanyol gümüşü ile altınına karşı koz olarak kullanılmışlardır. Altın, gümüş ile keresteden yoksun bulunan İslâm âleminin ise bu çeşit nesneler ihrâc olunmuşlardır. 1600lerin ikinci yarısında filiz vermeğe başlayan mâlî sermâye

gümüşle ve öteki denizaşırı ülkelerden yüklenilip getirilen mallarla müdhiş bir servete garkolacaklardır. Portekiz ile Ispanya bahsi geçen ham servetle ne yapacaklarını şaşırıp bunu çarçur ederlerken, Felemenk, özellikle de 1500lerin sonlarında İngiltere, onu mâlî sermâyeye dönüştürmenin, böylelikle de zenginliğe zenginlik katmanın yollarını keşfedeceklerdir.

İngiliz iç savaşı sonunda kraliyete vucut veren asilzâde ile toprak zâdegânı sınıfları Ortaçağ boyunca birbirlerine baskın çıkma yarışından üstünlük elde edemedi. Çıkınca, uzlaşmağa varmak zorunda kalmışlardır. Asilzâdeler, toprak zâdegânının denetimi altında ülkeyi yönetmeğe devâm ederlerken, ikinciler de, soylu olamayan kesimle birlikte git gide ticârete yönelmişlerdir. Buradan da, Ruhbân zümresi dışarıda bırakılmak suretiyle, geniş bir toplumsal uzlaşmağa erişilmiştir. Sonuçta, dinî-ruhanî ve dahî asilzâde olmayan, bununla birlikte, ülke idâresinde ağırlığını gittikce daha fazla duyuran ve mal – mal, bilâhare de mal – para mütekâbilliğine dayalı bir ticâret etkinliğini yürütecek ve kentsoylu, orta sınıf denilecek bir toplumsal yapılanma ortaya çıkmıştır. Atadan evlâda intikâl ettirilen durağan servet ile el emeği ve göz nuruna dahî dayanmayan bu yeni müteşebbis zengin zümre, devingen servet birikimine yol açmıştır. İşte bu devingen servet birikimi, bir yandan dinî-ruhânî olmayan bir dünya – toplum anlayışını berâberinde getirirken, öte taraftan da iş hacmini alabildiğine büyötmüştür. Sonunda, köle, yarı-köle, her neyse, varolan emek gücü, yaratılan iş hacmini dolduramaz, yoğunluğunuysa taşıyamaz hâle gelmiştir. Batı Avrupanın, 1300lerin sonlarında İslâm medeniyetinden devraldığı fen becerisi, böylelikle 1600lerin ikinci yarısından itibâren öncelikle İngilterede başgösteren mücbir ihtiyâçlar çerçevesinde ‘sanayi’ye yol açmıştır.

Bundan böyle artık, âtil kalmağı medenî olmanın fazîletinden sayıp varlığın derinliklerine nüfuz etmeğı de hayat gâyesi bilen ‘Hakîm’in ‘Hikmet âlemi’ sona erer;

inkişâfına gümüş ile altının esas ihdâs olunması, bir de, sömürge edinme zorunluluğunun başgöstermesi, bu yeni yolun yolcusu iki amansız rakibi, İngiltere ile Hollandayı, kaçınılmazcasına karşı karşıya getirmiştir. 1652de patlak verip aralıklarla 1674e değin sürmüş İngiliz – Felemenk savaşları sonucunda Felemenk, iyiden iyiye çaptan düşerek hayatî önem taşıyan birçok sömürgesini İngilizlere kaptırmıştır: Amerikada New York ve çevresi; Güney Afrikada Kap şehri, Transvaal, Oranje Vrijstaat...; Asyada Seylan, Malaka, Singapur, Hint, Çin ile Japonyada çeşitli yerleşim birimleri; Abel Janszoon *Tasman*’ın 1600lerin ilk yarısında keşfettiğı Avusturalya, Yeni Zelanda (Fel Nieuw Zeeland: ‘Yeni deniz ülkesi’) ile Tasmanya (Felemenk denizci-kâşif Abel Janszoon *Tasman*’dan)

onun boş bıraktığı mahali, maddenin yüzeyine çakılarak durmadan genişleme istidâdını gösteren habire hareket hâlindeki ‘tüccâr – mühendis dünyası’ alır olmuştur. ‘Hikmet âlemi’nin heyetiumûmîsini tersîmleyen ‘Eski dünya’nın ‘Klasik çağı’dır. Bu çağın kapsadığı bellibaşlı dev medeniyetler, tarihteki zuhûrları sırasıyla, Mesopotamya, Çin, Hint, İran, Ege’nin Yunanı, İbrânî, Hıristiyan Avrupa ve nihâyet İslâmdır. Eski dünyanın Klasik çağının yerini alansa, Londra – Vaşington eksenine üzerine inşa olunmuş Yeni dünya düzenidir.

Nisbeten kısa sürelerde büyük miktarda mâlî değer taşıyan malların, yalınkat beden gücü gereksinilmeksizin ortaya çıkartılması anlamına gelen ‘sanayi’, özge bir deyişle, fabrikalaşma, geçmişteki bütün öteki üretim araçları ile tarzlarından bambaşka bir olaydır. Burada ‘hammadde’ denilen işlenmemiş malzemeden mamul maddenin çıkarılması işini üstlenen cihâzlara ‘makine’; birden fazla makineyi barındıran yapılara da ‘fabrika’ denmiştir. Sanayi, şu hâlde, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin mekanik biliminde temellenen felsefe-bilim sisteminden türetilmiş Maddeci–Mekanisist dünyatasavvuru çerçevesinde oluşturulmuş yöntemler kullanılarak mekanik araçlarla maddî yapıların ortaya koyulmasıdır. Bu yolla ortaya koyulanlara mamul madde denir. Mamul maddeyse, hammaddenin, fabrika denilen mahalde bulunan makinelerin işleminden geçirilmesiyle meydana getirilir.

Makineleri çalıştıran kişiye ‘işçi’, onun ortaya koyduğu güceyse ‘emek’ denir. Başka bir deyişle, insanın makine çalıştırma gücü, emektir. İnsanın kol gücü ve el mahâretiyle makine çalıştırma edimi ve bunun toplum ile siyâset düzlemindeki yansımasıysa ‘emekcilik’tir.

Mamul maddenin üretilmesi için elzem olan hammaddenin temîn edildiği tabî–siyâsî bölgeye ‘sömürge’ (Fr colonie) adı verilir. Mamul maddenin, para karşılığında elden çıkarıldığı mahale de ‘pazar’ (Fr marché) denir. Çoğu kere sömürge ile pazar, aynı yörede buluşmuştur. Bunun temîni için genellikle silâhlı devlet kuvvetleri yahut gayriresmî¹⁰⁶ birlikler işe koşulmuşlardır.¹⁰⁷

—bkz: J.M. Roberts: “The Penguin *History of the World*”, *Netherlands* mad.bkz..

¹⁰⁶Şirketlere ait Hindistana ve Malayanın bazı illerine İngiliz tâcî hesabına el koyan *Doğu Hint Şirketi* —*East India Company*, kuruluş tarihi: 1600, kısaltılmış adı: *EIC*— yahut Güney ile Güney doğu Asyada Felemenklerin ticârî İmperyalizmini yürürlüğe sokan *Birleşik İmtiyâz almış Doğu*

Hint Şirketi —Vereenigde Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, kısaltılmış hâli: *VOC*, kuruluş: 1602— gibi.

¹⁰⁷

(1)1498den itibaren Güney, Güney doğu ile Doğu Asya kıyılarının bâzı kesimleri ile adalarından birçoğu Portekizli denizci kâşif savaşçıların fethine konu oldu. Mal – para mübâdelesine dayalı ticâret ile dünyayma etkinlikleriyle temâyüz eden Portekizlilerin anayurdu, 1580de İspanyanın hâkimiyetine girdikten sonra, Güney Afrikadaki, Güney Arabistan ile Asyadaki sömürgeleri de teker teker ilkin Felemenklilerin, bilâhare de İngilizlerin ellerine geçmişlerdir. Günümüzde *İndonesya* (Yunancada *indos*[Hint]–*nēsos*[ada]–*ia*[ülke]: ‘Hind-adalar-ülkesi’) diye anılan Doğu Hind adaları (İng East Indies; Fel Oostindische eilandengroep), Portekiz idâresinin devâm ettiği Doğu Timor dışında, tümüyle Felemenklilerde kalmıştır.

(2)Devlet eliyle yürütülen faaliyetlerden ziyâde Felemenkliler, ilk zamanlar, tarihte ‘Wilde Vaarten’ diye tanınan bireysel girişimlerde bulunarak uzak denizlere yelken açmış; git gide şirket esasına dayanarak iş görmeğe yönelmişlerdir. 1600lerin ikinci yarısında Doğu Asya ticâretini tekellerine geçirmenin yanısıra, Avrupada olağanüstü değer ve itibâr gören baharatı dahî Doğu Hint adalarından taşımağa koyulmuşlardır. Felemenğin Altın Çağı diye nitelenen Onyedinci ile Onsekizinci yüzyıllarda Amsterdam, Asya – Avrupa ticâretinin sıklet merkezi hâline gelmiştir. Ticâret ile mâlî sermaye – fen – denizasıırı topraklara açılma üçgeni çerçevesinde tavsîf olunan dönemde Felemenk, coğrafya ile nüfus boyutlarını şaşkınlık yaratacak kertede aşarak sayılı kudretli ve zengin devletlerden biri olma konumuna erişmiştir. Bu durum, İngiliz – Felemenk savaşlarına değin sürecekti. 1652de kopacak fırtına, tarihte ilk yalınkat ticârî çekişmelerin savaş hâlini almasının ifâdesidir. Mâlî sermayecilik ile buna koşut gelişen sanayileşmenin bu iki dev öncüsünün amansız çatışmaları 1667 *Breda* antlaşmasıyla sona ermiş; İngilizler, Felemenklilerin yanısıra Fransızlar ile İspanyollardan dahî mebzûl miktarda denizasıırı toprak kapmıştır. Sonuçta sömürge–pazar niteliğini gösteren yapılanmağa gitmişlerdir. Nisbeten boş buldukları mintikalaraysa, anayurttan muhacir taşıyarak yerleştirmişlerdir: Kuzey Amerika —geleceğin A.B.D. ile Kanada—, Avusturalya, Tasmanya, Yeni Zelanda, Güney Afrika...

—bkz: J.M.Roberts: “*The Penguin History of the World*”, 633. – 637.syflr;

ayrıca bkz: Nicholas Tarling: “*The Cambridge History of Southeast Asia*”, I.cilt, 355. – 361.syflr.

(3)İlahiyattan kopmuş felsefe-bilim sistematğinde temellenerek teşkilâtlanmış ve gücünü sanayiden almış Sömürgeci–İmperyalist Kuzey batı Avrupa, hemen hiçbir ciddi direnmeyle karşılaşmadan dünyanın dörtbir yanını üç yüz yıl gibi kısa sayılması lâzım gelen sürede zappederek sömürgeleştirmiştir. Bu müdhîş fecî girişim, zirvesine 1890lar ile1920ler arasında erişecektir. Tek kayda değer karşı koyma, İslâm medeniyeti ile davâsının sancağını taşıyan Osmanlı Türkünün gelmiştir. Henüz 1500lerin başlarında, Arabistanın güneyindeki Aden ile Hadramutu, Hindistanın batısında kimi şehirleri, Sumatra adasının kuzeyindeki Açe ile Malaya yarımadasının batısındaki Malakayı kuşatan Portekizlilere karşı çıkan Osmanlı Türkünü görüyoruz. Osmanlı Sultanı, aralarında topcunun, top dökümcüsünün, istihkâmcı ile mühendisin de bulunduğu beş yüz neferlik bir Türk deniz birliğini bol miktarda mühimmatla birlikte Açe hükümdârının yardımına göndermiştir. Bahsi geçen askerî birlik, 1566 yahut 1567de Portekizlilere karşı savaşıp onları defetmiş olmanın yanısıra, Açeli Müslümanlara top dökme ile ateşli silâhları kullanma hünerini dahî kazandırmıştır. 1585 tarihli bir Portekiz belgesi, tunç dökümü Türk topları ile çeşitli çaptaki tüfenklerden, deniz erleri ve tahkîmât ile muhasara sanatında sivrilmiş mühendislerden bahsetmektedir

—bkz: Nicholas Tarling: A.g.e, 383.&384.syflr.

(4)*Açenin başşehri Bendeaçenin* Merkez camiinde, şükrân ifâdesi kabîlinden, Osmanlı Türkünün azîz ruhuna hâlâ yılda iki defâ mevlid okutulduğu bu satırların yazarına ocak 1993de yöreyi ziyâreti sırasında anlatılmıştı.

(5)*East India Company*den kısa süre önce, Sir Edward Osborne, Lord Burghley ve Sir Francis Walsingham’la birlikte Kraliçe I.Elizabeth’den aldığı (1533 – 1603) ruhsat ve destekle III.Murad’ın (1546 – 1595) saltanat devri sırasında 1581de *Türkiye Tüccârlar Şirketini* (The Company of Turkey Merchants) kurmuştur. Osmanlı topraklarında ticâretten pay kapabilmek maksadıyla Venediklilerle, Fransızlar ve Felemenklerle kıyasıya rekaabete girişen İngilizler, adı anılan şirketle Anadolu ile Batı Asyada köprübaşı tutmuşlardır. 1800lerin ortalarına geldiğimizde etkinliklerinin, en üst seviyeye vardığını göreceğiz

—bkz: Lord Kinross: “*The Ottoman Centuries...*”, 320.-325.syflr.

Bundan böyle, en az masrafla en büyük kazancı elde etmek —kâr— ana hedeftir. Taş, toprak, maden, ağaç, insan, istisnâsız her şey, maddî ve manevî bütün birimler ile değerler, az önce bahsettiğimiz gâyeye yönelik araçlardır. Gâyeye ulaşmak çabasında olan birey hâliyle beşerdir. Başka bir anlatışla, *Allah* tebliğinde bildirilmiş tekmîl değerleri temelden red ve inkâr edip kendisini bunlardan bağımsız ilân eden ve yeni yükselen medeniyette baş rolü oynayan bireylilik durumundaki beşerdir. Bundan önceki¹⁰⁸ bütün medeniyetlerde esâs, câmia (Fr communauté) iken, burada merkeze kayan tek başına oluşuyla bireydir. O, artık dünyanın odağı durumundadır. Maddî-mâlî menfaatine erişmek amacıyla ona bütün araçlar, gereçler ile yollar mubahtır. Tek başına altından kalkamayacağı güçlükleri yenmek için başka bireylerle mukavele yahut ittifâk akdedebilir. Bu yeni medeniyetin en önde gelen fikir babalarından Thomas *Hobbes*, toplumun (Fr société) bireyler arasında akdedilmiş mukavelelerden vucut bulduğunu öne sürmüştür. “Herkesin herkesle savaş”¹⁰⁹ durumunda bulunduğu bir dünyada “beşer beşerin kurdudur”.¹¹⁰ Mukavele veya ittifâk akdları, bu sürekli mücâdele ile rekâbet ortamındaki süreli ‘ateşkes’lerdir. ‘Dikduran’ —artık, ‘başıboş’ anlamında— ‘serbest beşer’,¹¹¹ kibirlidir ve dünyaya menfaatleri açısından yukarıdan bakar. Mukaveleler veya ittifâklar, işler ikmâl olunur olunmaz sona ererler. Bu, ailenin esâsı olan evlilikten tutunuz da, toplumun en üst ve karmaşık teşkilâtlanışını ifâde eden Devlet yapılanışına dek uzanan bir durumdur. Mukavele veya ittifâk süreleri geçici barış zamanlarıdır.¹¹²

İşte, Friedrich *Nietzsche*’den (1844 – 1900) ‘Yeni beşer’ in tasvîr ve tavsîfi:

“*Ecce Homo*” (“İşte Beşer”):

“Elbette! Biliyorum aslımı esasımı:

Aynen alev, yanmağa doymayan,

Yana yana kendini bitiren.

Neyi tutarsam, ışığa kesiveriyor;

¹⁰⁹L “bellum omnium contra omnes”.

¹¹⁰L “homo homini lupus”.

¹¹¹L homo erectus liber.

¹¹² Bkz: José Ferrater Mora: “*Diccionario de Grandes Filósofos*”, I.cilt, 207.&208.syflr.

Neyi bırakırsam, kömürleşiyor.
Ben, muhakkak ki, alevim!”¹¹³

“*Yeni Denizlere*” açılan ‘Yeni beşer’in durumuna gelince:

“Gitmek istiyorum oraya;
Güvendikce güveniyorum kendime ve kavrayışıma.
Deniz uzanıp gidiyor alabildiğine;
Cenevizli gemim almış başını gidiyor mâvîliklere.
Her şey, yeni, git gide daha da yeni gözüküyor bana.
Yatmış zaman ile mekân ögle uykusuna.
Yalnızca gözün —koskoca
Bakıyor bana —sonsuzluk!”¹¹⁴

Bu ‘nevzuhur’ ‘*tragique* insan’ın ilişkilerinde gördüğümüz hercâîliği, avâmî söyleyişle, “öküz öldü, ortaklık bitti” atasözüyle de özetleyebiliriz. Buna karşılık, ‘eski’ ‘inanmış insan’inkilerini de yine *Mevlânâ Celâleddîn Rûmî*’den bir mısrayla dile getirelim: “Canın canıma karışmıştır; seni inciten her şey, beni de incitir.”¹¹⁵ Atasözümüz, *confédératif*, Faydacı ilişkileri ele verirken, *Mevlânâ*’nın mısraı bize ‘içten bütünlüklü’¹¹⁶ olanları yansıtmaktadır.

Confédératif, Faydacı (Fr Utilitariste) ilişkilerden doğan ittifâkların esası, daha önce bahsi geçen ‘menfaat izdivâcî’dir.¹¹⁷ Böylesi ‘izdivâç’lardan tarihte yepyeni bir

¹¹³“*Ecce Homo*”:

“Ja, ich weiß, woher ich stamme!
Ungesättigt gleich der Flamme
Glühe und verzehr ich mich.

Licht wird alles, was ich fasse,
Kohle alles, was ich lasse:
Flamme bin ich sicherlich!”(56.s)

¹¹⁴ “*Nach neuen Meeren*”:

“Dorthin —will ich; und ich traue
Mir forthan und meinem Griff
Offen liegt das Meer, ins Blaue
Treibt mein Genuesser Schiff.

Alles glänzt mir neu und neuer,
Mittag schläft auf Raum und Zeit—:
Nur dein Auge —ungeheuer
Blickt mich an, Unendlichkeit!”

—”*Die fröhliche Wissenschaft*/ aus dem *Nachlaß 1871-1888*”, 385.s;

ayrıca: “*Das deutsche Gedicht*”, 269.&270.syflr.

¹¹⁵ *Mevlânâ Celâleddîn Rûmî*: “*Fîhi Mâ-Fîh* ve *Mecâlisisebâdan Seçmeler*”, 167.s.

¹¹⁶Fr intégrité intrinsèque.

¹¹⁷Fr mariage d’intérêt.

sayfa açacak boyuttakiniyse, ‘İngiliz-Yahudî İttifâkı’¹¹⁸ olarak adlandırıyoruz. Söz konusu ‘ittifâk’, çenber çenber, daire daire yükselen yahut genişleyen çeşitli alt birimlerin veyahut ortaklıkların meydana getirdikleri bir karma yapıdır. Birbirlerine karıştırmış gibi gözüken siyâsî, fikrî, iktisâdî hareketler ile akımların, aslında belirli bir çekirdek ‘teşkilât’tan, ‘kuruluş’tan türeyip yönlendirildikleri ilk ‘bakışlar’da göze çarpamaz.

Sözünü ettiğimiz, bilindik anlamda ‘resmen’, ‘şeklen’ ve ‘ismen’ bir ‘teşkilât’ değildir. ‘Teşkilât’ın çağrıştırdığı ‘aklîlik’le iş gören ve ‘gözlerden irak’ bir ‘nüve topluluk’tur. İngiliz-Yahudî dünyasının İngiltere – A.B.D. merkez ekseninin iktisâdî-siyâsî-askerî-istihbârî meşrûu ile gayrimeşrûu, kanunî ile kanundışı, tekellerden, Farmasonluktan tutunuz da Mafıyaya dek uzanan cümle güç odaklarının iplerini doğrudan doğruya yahut dolaylı olarak, son tahlilde, ellerinde tutan ‘hânedân’ boyutunda, *Mellon*, *Carnegy*, *Rothschild*, *Rockefeller*, *Guggenheim*, *Van Duyn*, *Duke*, *McDonal*, *Disney* gibi, kentsoylu on üç ailenin, sözü edilen ‘nüve topluluğu’nun iskeletini oluşturduğu ‘rivâyet’ olunur. Bu hânedân mesâbesindeki ailelerin önde gelen bireylerinden teşekkül etmiş, adına da *Aydınlanmışlar* (L *Illuminati*) yahut *Âkil Adamlar Dünya Encümeni*¹¹⁹ denmiş bu ‘nüve topluluk’, başta İngiltere – A.B.D. eksen olmak üzere, insanlık ile onun yurdu sayılan yeryüzünün ‘kader’ini çizip belirleyen kararların ya arkasındadır ya da bunlar onun bilgisi dâhilinde alınırlar.¹²⁰ Bir çeşit

¹¹⁸İngiliz-Yahudî ittifâkının tarihte muhtemelen ilk ve somut senedi, David Earl *Llyod George*’un (1863 – 1945) savaş hükûmetinde dışişleri bakanı olan Arthur James Earl *Balfour*’un (1848 – 1930) çabaları sonucunda 2 kasım 1917de ilân olunan *Balfour Bildirisidir*. Adı anılan bildiriyle Israil kavmine İngiliz idâresindeki Filistinde Yahudî millî vatani armağan olunmuştur. Nihâyet, Bağımsız Israil devletinin kuruluşu otuz yıl sonra, 1947de gerçekleştirilmiştir

—bkz: Robert John: “*Balfour Bildirisinin Ardından*”, 82.- 121. syflr; ayrıca bkz: “*Oxford Dictionary of World History*”, 53.s.

¹¹⁹Ing World Council of Wise Persons.

¹²⁰Latineden alınmış ‘Illuminati’ sözü, ‘Aydınlanmışlar’ yahut ‘Işığı taşıyanlar’ demektir. Bu teşkilâtın kurucusu (1776da) ve ad koyucusu, bazı iddialar uyarınca Katolikliğe dönmüş Yahudî asıllı aileden gelmiş, bidâyette Cizvit olmuş, bilâhare tarîkatı ve hattâ dini terketmiş, Hıristiyanlığa, hükümdârlık ile çağının aile düzeni anlayışına karşı çıkmış bulunan Alman filozofu ve din bilgini Adam *Weishaupt* (6 şubat 1748, Ingolstadt/ Bavyera – 18 kasım 1830, Gotha).

‘Illuminati’nin ülkeleri, o devrin Alman toplumunun zihniyetine son derece ters düşmüş oldularından, 1784te yasaklanmışlardır. Fransada, az sonra da İngiltere ile A.B.D.de kök salmış, *İhtilâlikebire* fikirce öncülük ve önderlik etmiştir. *Illuminati*, öncelikle *Rothschild* ailesinin mâlî desteğine mazhâr olmuş, Ondukuzuncu yüzyılın ortalarında Farmasonluğun aslî locası hâline gelmiştir

‘Dünya merkez kurulu’ niteliğini taşıyan ‘nüve topluluğ’un gözetiminde yer yer ve zaman zaman, Bilderberg¹²¹ ile Davos türünden, ‘Dünya danışma meclisleri’ toplanır. Buralarda dâvet olunmuş ‘ehlivukûf sır ortakları’ yeryüzünün siyâsî, iktisâdî ve güvenlik meselelerini ele alıp tartışır, görünüşte bağlayıcı olmayan hükümlere varırlar. Tavsiye niteliğini taşıyan görünüşte bağlayıcı olmayan hükümleri, Dünya Bankası, IMF, UNESCO, NATO cinsinden milletlerarası kuruluşlar ile tabaa-devletlerin siyâsî kadroları ‘vicâhî’ye çevirirler.¹²²

Şimdi tekrar *Tapınakçıların* serencâmına dönelim: Onlardan bâzıları, bağlı bulunmaları gereken kuruluştan bağımsız hâlde, özge bir anlatışla, loncaya bağlı kalmaksızın sanatlarını icrâ etmiş olduklarından, ‘mesleğini serbestce yürüten’ anlamında, kendilerini ‘Serbest Duvarcılar’ nâmıyla nitelemişlerdir. İşte, İngiliz-Yahudî İttifâkının temel kurucu ve yönlendirici teşkilâtı, inşâât ustalığını vurgulayan unvânla tanınmış olan ‘Serbest Yapı Ustalığı’ anlamındaki ‘Farmasonluk’tur (Fr Franc-maçonnerie).

Farmasonların kurduğu meslek birliklerinden dördü, Londrada 24 haziran 1717de birleşmiştir. Bu birleşme sonucunda ortaya çıkan ‘Büyük Londra Locası’ (İng Grand Lodge of London), ‘Teşkilâtîesâsiye Düstûru’nu (İng Grand Chart yahut Constitution) Iskoç rahip James *Anderson* başkanlığındaki heyetin çalışmalarıyla telif etmiştir. Örf, âdet, âdâbımuâşeret kuralları ile remizlerini seleflerinden devralan Farmasonlar, bunları benimseyen meslek erbâbı yanında, sahasında sivrilmiş, öncelikle de varlıklı makam mevki sâhibi kimseleri saflarına kabul eder olmuşlardır.

Farmasonlar, kendilerine tarihî öncü olarak Hz *Süleyman*’ın mabedini inşâ etmiş olan *Hiram* Ustayı almışlardır. Ulu Usta ise, Âlemin Yaradanı *Tanrı*dır. Evren, *Onun*

—bkz: David *Icke*: “and the Truth shall set you Free”, bölüm başlığı: “The *Illuminati*...”; ayrıca bkz: Arthur Edward *Waite*: “A New Encyclopedia of Freemasonry”, 36. – 388.syflr: *Illuminati*

¹²¹İlk defa Hollandanın Oosterbeek şehrindeki Bilderberg hotelinin toplantı salonunda Felemenk şehzâdesi *Bernhard*’ın (1911 -) öncülüğünde 1954te düzenlenen Bilderberg toplantıları, her yıl farklı bir Avrupa – Kuzey Amerika şehrinde yer alır. Avrupa ile Kuzey Amerikadan dâvet olunan yüz kadar önde gelen siyâset ile iktisâd adamı hayatî önem taşıyan milletlerarası ile millî – mahâlî sorunları üç gün boyunca kesin gizlilik kuralına uyarak tartışır, kararlara varırlar

—bkz: “*Encyclopedia Britannica*” ilgili maddeye.

¹²²Bkz: David *Icke*: “and the Truth shall set you Free”, bölüm başlığı: “New World Order”.

mimarî şaheseridir (İng Royal Art). Daha önce de belirttiğimiz üzere, örfleri, âdetleri, âdâbımuâşeret kuralları, silsileimerâtipleri, remizleri, âyîn ile merâsim usulleri, kısmen *Ahdiatîkten*, kısmen Kadîm Kilise (Fr Eglise archaïque) ile Hıristiyanlıktan sapmış (Fr Hérétique) mezheplerden, kısmen de İngiliz gelenek ile göreneklerinden neşet etmişlerdir. Söz konusu usuller, eğretilmeler yoluyla esrârengiz ve peçeli tarzda izhâr ve ifâde edilir.¹²³ Evrenin mimarî yapısının ise, insanlık âleminde ahlâk kılığına bürünmüş olduğu kanısındadırlar.¹²⁴

Cihânşumûl ve beynelmilelci oldukları iddiasını güden Farmasonlar, birbirleriyle “kardeşlik” —“birâderlik”— bağıyla ilintilenmiş olduklarını öne sürerler. İmdi, Tektanrılı-Vahiy dinlerinden Yahudîlik ile Hıristiyanlıktan gelen nazarî ve tatbikî unsurların yanında, İslâm inancı ile medeniyetinde, özellikle de Onbirinci ile Onikinci yüzyılların Bâtınî Müslüman cemâatlardan Haşaşın teşkilâtında ortaya çıkmış pek çok iytikâdî, fikrî ve amelî hususu, Tapınakçılık gibi Farmasonluk da dağarına katmıştır.

Farmasonluk, yukarıda hikâye olunan geçmişin, gerçekten, tabîî-uzvî verisimidir? Bu soruya müsbet cevap vermemizi sağlayacak sapasağlam kanıtlardan yoksunuz. Ne var ki, toplumlar, benimsedikleri ‘ülkü’ler doğrultusunda kendilerine ‘geçmiş’ler inşâa ederler. Nitekim, Albert Gallatin Mackey, “*Farmasonluğun Tarihi/ Efsânevi Menşeleri*” başlıklı kitabında, belirlememizi Farmasonluğa dahî uygularken şöyle diyor: “*Voltaire*’in, ‘*İsveçli XII. Karlın Hayatı*’nda bildirdiği, ‘tarih, inanılmaz türden hikâyelere dayanır’ önermesi olanca gücüyle, bilginlerçin zamanla aksiyom değerini kazanmıştır. Bahsi geçen aksiyom, tarih eleştiriciliğinin git gide kuralı şeklinde benimsenmiştir. Kolay inanır olmak, bugünlerde, felsefeye aykırı düşmek anlamına geliyor. Günümüzde bilginler, nitekim, matematik kesinliği hâvî kanıtlamalar taşıyan bir tarihi ancak kabule şâyân görüyorlar.”¹²⁵

¹²³İng: “a peculiar system of morality, veiled in allegory and illustrated by symbols”.

¹²⁴Bkz: Paul Naudon: “*La Franc-Maçonnerie*”, 9., 13.&14.syflr; ayrıca bkz: Alec Melloc: “*Franc-Maçonnerie*”, 603.-607.syflr, “*Dictionnaire des Religions*” da; ayrıca bkz: Joyce M.Hawkins&Robert Allen: “*The Oxford Encyclopedic Dictionary*”, 559.s.

¹²⁵ Albert Gallatin Mackey: “*The History of Freemasonry/Its Legendary Origins*”, 3.s.

Farmasonluk, haddizâtında Batı medeniyetleri câmiasının tüm manevî ile zanaate ilişkin değerleri bünyesinde derlemiş olduğu kanâatı ile iddiasını taşır. Nitekim, geçmişini de, Batı medeniyetleri câmiasınıninkisiyle çakıştırmağa çalışır. İşte, taşıdığı bütün o son derece karmaşık gelenekler ile dışarıdan bakanlara esrârlı görünen intisâp törenlerinin esbâbımûcibi, geçmişe sâdıklık ve onun ihyâsındandır.¹²⁶ Bahsi geçen geleneksel kurallar arasında, bütün kadîm bâtînî tarikatların barındırdıkları, sır saklama kaidesi baş orunu tutar. Bu, hem müntesiplerin sıkı eğitimine¹²⁷ hem de kurumu dışarıdan gelen bozucu etkilere karşı diri ve tâze tutmağa yarar. Tabîî, zamanla siyâsî oyunların tertîbinde de önemli yeri olmuştur. Hazırlıklarınızı nice gizli tutabilerseniz, oynunuzu akîm kılmak da o denli zorlaşır. Bugün bile, gerek dünyanın tümünü gerekse tek tek ülkeleri düzenleyenleri, kişiler esâsında, tanımıyoruz. Zâten Farmasonluğun, teşkilât düzleminde, insanlığa nizâm verdiğini belgeleyecek açık ve doğrudan delîllerden yoksunuz. Nihâyet yapabildiğimiz tek iş, karînelerden hareketle el yordamıyla yürümektir. Teşkilâtın muazzam gücü de buradan gelmektedir. Ülke özeli ile dünya genelinde kamuoyunun gözetimi ile denetiminden, böylelikle, masûndur.

Farmasonluk, belirli bir şeriâtтан bağımsız, dindışı bir mahfil olarak temâyüz etmiştir. Bu yüzden de, Onsekizinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren başta Katolik Kilisesi olmak üzere, teşkilâtlı yahut gayriresmî biçimdeki dinî çevrelerce hasım olarak görülmüştür. Nitekim Papa XII. *Clemens*, 28 nisan 1738de “In Eminentî” ‘fetva’sıyla, Katolik Kilisesi tarafından dinsiz ve putperest ilân edilen Farmasonluğu yasaklamıştır. *Clemens* yine, sözü edilen fetvayla Masonluğu benimseyen Katoliklerin aforoz edileceğini bildirmiştir.¹²⁸

¹²⁶Farmasonluğun remizlerine, intisâp törenlerine ve gerek sahih gerekse efsânelere bulanmış geçmiş hakkında mufassal bilgilerçin, Tamer Tayan’ın “Hamtaşın Evrimi” ile yine Tamer Tayan’ın “Çift Başlı Kartal/ Anadolu dan Skoç Ritine” bkz; ayrıca bkz: Arthur Edward Waite: “A New Encyclopædia of Freemasonry”; ayrıca bkz: Albert Gallatin Mackey: A.g.e.

¹²⁷Zirâ sır saklamak, becerilebilecek en zor işlerden sayılmalıdır.

¹²⁸ Bkz: Audrey Baudrey: “Collins Dictionary of Dates”, 230.s; ayrıca bkz: “AnaBritannica”, VI.cilt, 47.s.

-Ç-

**ÇAĞDAŞ KÜRESELLEŞTİRİLEN İNGİLİZ-YAHUDÎ MEDENİYETİNİN TEMEL
DÜNYATASAVVURU**

Maddecilik – Mekanisizm

I. Esâs: Akılcılık-Deneycilik

Yeniçağ Avrupasında örnek bilim orununa yükselip oraya yerleşen ‘mekanik nedensellik’ esâsına dayanarak çalışan ‘fiziğ’in yöntemi, Onyedinci yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte hayatın bütün vechelerini sarıp sarmalayan ‘dünyatasavvuru’ olmağa yüz tutmuştur. Sözünü ettiğimiz ‘klasik fizik’ uyarınca, evrendeki süreçler ile

etkileşimler, ‘makine’yi andırır, ‘makinevârî’ yürürler. Makinevârî yürüyen bir işleyişin, ‘uzman’ kişiğin gizli kapalı yönü, esrârengîz ve muammâlî tarafı yoktur. Makinevârî tarzda işleyen ezeli ve ebedî evren düzeninin temel birimiyse, zaman ile mekân koordinatlarında yer alan ölçülüp biçilebilen ‘madde’dir. İşte, ‘Klasik’, yâni *Galileo–Newtoncu* ‘mekanik’ten yahut ‘fizik’ten türetilmiş dünyatasavvuru, ‘Maddecilik–Mekanisizm’ lakabıyla tanınmıştır.

Maddecilik–Mekanisizm dünyatasavvuru çerçevesinde yaşayıp eyleyen biriyçin karşılaşılan tek mil olaylar, ilkece, bilinmeğe açıktırlar. Zaman ile mekân bağlamında tesbât olunamayan, ölçülüp biçilemeyen ne varsa, ilkece, ‘inanc’a taallûk eder. İnanca taallûk eden ne varsa, yine ilkece, saçmadır, dolayısıyla da kaale alınmağa değmez. Zaman ile mekân bağlamında tesbât olunabilen, ölçülüp biçilebilen, giderek kişinin yararına açık görünenler, doğrudan doğruya yahut dolaylı olarak duyulara konu olanlardır. Şu durumda duyularötesi yahut duyudışı olduğu iddia olunanlar, lâfigüzâf, böylelikle de abestirler.

Maddecilik–Mekanisizm, böylece, duyu verisi algılardan oluşmuş tasavvurların ortaya koyduğu¹²⁹ Akılcı–Deneyci dünyayla sınırlı bir anlayıştır. Burada inanca, iytikâta, hele imâna; başka türlü söylersek, zaman ile mekân çerçevesini aşan, ölçüye, hesaba kitaba sığmaz; kısaca, ‘maneviyât’ diye deyimlendirdiğimiz ‘iç’e ilişkin ‘değerler ağı’na¹³⁰ aslâ ve kat’a yer yoktur. ‘İçsiz insan’ ise, ‘nedensel zorunluluk’la Tanrıya bağlı değildir. Bu hâliyle ‘maneviyât’ boyutundan ârî olan insan,¹³¹ fizyolojik süreçler ile etkileşimlerin verisi ‘nefsî’ (İng *psychic*)¹³² bir varolan olarak her çeşit

¹²⁹L *Ponō*: ‘Koydum’, ‘ortaya koydum’, ‘yerleştirdim’ ← *ponere*: ‘Koymak’, ‘ortaya gelişi güzel koymak’, ‘yerleştirmek’... *Ponerenin* edilgen çatı ortağ hâli: *Positus* → *positivus*: ‘Ortaya şöylece koyulmuş’, ‘öngörülmüş’, ‘kabul olunmuş’ → *Positivcilik*: ‘Ortaya koyulmuş olan’a, ‘ortada durup da görünen’e ‘inanmak’, ‘bel bağlamak’

—bkz: Guido Gomez de Silva: “*Breve Diccionario etimologico de la Lengua Española*”, 556.s; ayrıca bkz: A. Walde: “*Lateinisches etymologisches Wörterbuch*”, II. cilt, 335.s.

¹³⁰Fr *réseau des valeurs intrinseques*.

¹³¹Maneviyât boyutundan yoksun, kendisini biyo-fizik işleyişlerinden ibâret varlık olarak kabul eden ‘insan’a ‘beşer’ dediğimizi burada tekrar hatırlatıyoruz.

¹³²“*Psychic*: Pertaining to, or characterised by, the ‘lower soul’ or animal soul, as distinct from the spirit or ‘higher animal’ —” *Shorter OED*, 3700.s: “*Nefsî*: ‘Manâ’dan yahut ‘yüksek hayvan ruhu’ndan farklı olarak ‘alçak ruh’ yahut düpedüz ‘hayvan ruhu’ özelliğini taşıyan yahut da o kesimden olan”.

fizik-kimya araştırmaya, teşrîh ile açım lamaya uygundur. İnsanın embriyolojik–fizyolojik etkileşimleriye, evrim sürecinden rastlantı sonucunda ortaya çıkmışlardır. Bu da, ‘nefsî beşer’in¹³³ ‘insanî cihet’inin bulunmadığını gösterir. İşte, *insanı beşerden* ibâret sayan anlayışa ‘İnsancılık’ diyoruz. Öyleyse İnsancı insan anlayışı, yaratık yahut yaratılmış olmayan rastgele mekanik beşer görüşüyle çakışır.

Kültürün üç esâsı vardır: Yaşamakçin zorunlu ihtiyâçların karşılanması hüneri ki, buna ‘zanaat’ denir; ve beşerin, hemcinsleri, canlı ile cansız doğal çevresiyle kaçınılmazcasına kurduğu ilişkiler ağı ki, bu da bize gelenekler ile görenekleri verir; ve nihâyet, Yunanlıların *Arkhe* dedikleri, esâsların da esâsı olan ‘inanç’lar ki, bunlar, İslâm terim dağarında ‘imân’ diye geçer.

Canlıların yaradılıştan belirlenmiş gen düzenlerine karşılık, insanda sürekllice inşâa olunan inançlar ile bunların teşkil ettikleri nizâmlar bulunur. Kerterizlerini, ‘*Kur’ânî* Tebliğ’ misâli, doğrudan yahut *Kamlıkta* (Şamanlık) gördüğümüz gibi, dolaylı şekilde Tanrıdan alan inanç düzenlerine, geniş anlamda, din diyoruz.

Tarih boyunca ‘din’ ile ‘kültür’, anlamca örtüşmüşlerdir. Nitekim Arapçada kültür yahut medeniyet anlamına gelen *tamaddun* (OsmT temeddün), ‘din’le aynı söz kökünden gelir. Giderek, şehir devleti, kent anlamındaki ‘medîne’ ile ondan türetilmiş ‘medeniyet’ dahî bir köktendirler.¹³⁴

Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin, önceki yahut çağdaşı medeniyetler ile kültürlerden bambaşkalığı, burada ilk defa insanlık âleminde din ile kültürün tümüyle ayrışmalarıdır. Daha doğrusu, din, kültürü oluşturan tabakalardan biri hâline gelmiştir. Nitekim, Karl *Marx*’ın iddiasına göre, din, üstyapı kurumlarından biridir.

Kültürün, dine taallûk etmeyen öteki tabakaları dindışı (Fr *séculaire*) yahut uhrevînin (Fr *divin*) zıttı anlamında dünyevî (Fr *profane*) şeklinde tavsîf olunmuşlardır. Dindışı kültürün en önemli özelliği, dinî olanın tersine, kendisine vucut veren inançların, çağdan çağa, ortamdan ortama ve bakış açısına göre değişime açık olmaları ve oluşturulmalarıdır. İlahî Tebliğle bildirilmiş mürâcaat noktalarına dayanılarak oluşturulmuş inançlar kutsaldır. Şu durumda kutsal kabul olunan inançların vucut

¹³³Fr *homme psychique*.

¹³⁴Bkz: Muhammed Naquib *Al-Attas*: “*Islam and Secularism*”, 48.&49.syflr.

verdikleri kültürün tamamı da kutsaldır. Duyumlanan olup bitenleri belirleyen görünmez bir güce kudrete inanılır ki, buna da ‘ruh’ denir.

Ehlikıtab olsun olmasın, hattâ *Kamlık*, *Hinduluk*, *Burkancılık* gibi, âşıkâr Tanrı fikrini taşımayanlar dahî dâhil olmak üzere, tüm dinlerin ortak paydası, alelitrâk ruh kavrayışıdır. Herkes, zihin seviyesince, kendi *beninde* olduğu kadar, özge insanların, öyleki canlı ile cansız varolanlarda varsayılan *benlerde* de alelitrâk ‘ruh’un tezâhürünü, bir biçimde, görmeğe gayret etmiştir. Ruhumun kendisini *bende* duyuruşuna, hissettirmesine, ‘basîret’ diyoruz. Başka bir ifâdeyle, ‘basîret’, ‘iç görüş’tür,¹³⁵ ‘gönül gözüyle görmedir’. ‘Gönül gözüyle görme’yse, kişiyi ‘içten’¹³⁶ kılar. ‘Gönül gözüyle görerek’ *benini* ‘içten bilen’, ‘*bilinçli*’dir. ‘Bilinc’i kuran unsurlar, kişisel yorumlamalar suretiyle ‘imân’dan neşet ettirilmiş ‘inanç’lardır. İmân/lar, zamanla toplumsallaşarak inananların ortak paydası hâline gelir. İmânın yahut imânların, toplumda yaygınlaşıp ona mâl olmalarıyla birlikte, yorumlanmaları *benler* arasında farklılık gösterir. ‘Yorumlama’nın derecesi, toplumun zihin seviyesiyle doğrudan bağlantılıdır. Zirveye ulaştığı toplum çeşidiyse, ‘felsefileşmiş medeniyet’tir. Orada artık, yorumlama, ‘eleştirel’ veche kazanmıştır. Felsefileşmiş medeniyette en üst kertesine erişen zihin–kültür işleyişi, yozlaşmanın da başgöstermesine yol açan ana etkindir. Felsefileşmiş medeniyetleri, böylelikle infilâk edip ‘varını yoğunu’ fezâyâ ıslıl ıslıl saçarak en azından onun bir kesimini ışığa kesen yıldızlara benzetebiliriz.

İmân ortaklığı, ‘benler’i biz kılar. O, sonuçta ‘biz’i ‘bizler’e, yânî ‘din kardeşliği’ne, önünde sonunda da ‘İnsanlığ’a götürür. Bunun yanıdaysa, imânın anlaşılıp değerlendirilmesi ile yorumlanmasından zuhur eden ‘inanç farklılıkları’ndan da ‘özgün kişilik’ler doğar. ‘İmân’, ‘Mutlak İyi’nin, ‘Meşrûunun Kelâmı’na sorgusuz sorusuz bağlanmadır. Bağlanılan İmâna hâlel getirmemek şartıyla, yine onun ‘yüzü suyu hürmeti’ne inançlardaki farklılıklar, hoş görürlürler. Mümîn, esâsların esâsı *Allahın* Vahdetine inanmanın yanı sıra, imân yoldaşlarının farklı yaradılışları ile anlayışlarına dahî saygı gösterip güvenendir. ‘İçten bilen’e bilinçli demiştik. Birbirlerini ‘içten

¹³⁵Alm die innere Sicht, innere Anschauung; Fr vision interne.

¹³⁶Alm innig; Fr intime.

bilerek’ ve ‘sayarak’ ‘imân ipi’ne sarılmış bireylerden oluşmuş topluma *Dayanışmacı–Toplumcu* diyoruz.

Benin dışında olup bitenlerin duyumlanarak algılanmalarıyla yetinen ‘bilme’ türüne ‘bilgi’ denilir. ‘Bilinç’, şu hâlde, ‘*benin içerisi*’ni —*ruhu*—; ‘bilgi’yse, ‘*bendışı*’ndaki ‘satır’ları ‘bilme’dir. Yeniçağdan önceki kültürlerde, özellikle de medeniyetleşmiş olanlarda, bilgi de, öyleki kimisinde, onun felsefî anlamda sistemleştirilmiş durumunu ifâde eden bilim de vardı. Ancak, İspanyol filozofu José Ortega y Gasset’in (1883 –1955) de bildirdiği üzere, “gerek tek tek bilimler gerekse bilimin kendisi Ortaçağda ikinci dereceden bir bilgi türü olarak kabul ediliyordu... Bir olayın, meselâ, optik tarafından tesbît olunup açıklanması, onun, henüz kabule şâyân gerçek olduğunu göstermezdi. Esâs olan, evveleminde, ilahiyât ve bilâhare felsefedir... 1550lere değin bilimlerden beklenen dünyayı inşâa etmeleri değildi...”¹³⁷ Peki, insan, neye yaslanarak yaşayabilmiştir. Ortega y Gasset’in “yaşayıp yaşatan akıl” (İsp “razon vital”) dediği, bizim ise ‘aklıselîm’ şeklinde deyimlendirdiğimiz bir mercie sırtını vermiş insanlar, ‘Yeniçağ’a değin yaklaşık iki yüz bin yıldır yaşayagelmüşlerlerdir. Aklıselîm, hissiselîm, zevkiselîm kişi, mütedeyyin¹³⁸ insan olmuştur. ‘Aklıselîm’ sâhibi ‘mütedeyyin’ insan, haddini hududunu tanıyan kişidir. Böyle bir kimse, ‘salt akıl’ın dahî nerelerden nerelere uzanabileceğini kestirir; tüm gerçekliğin onun kendi kavrayışına açık bulunmadığını kabul eder. ‘Salt akıl’la kavrayamayıp açıklayamadığı gerçeklik kesimlerine saygıyla, hattâ huşûula eğilir.

Salt akıl, aklıselîm, hissiselîm ile zevkiselîm, aklın bölmeleridir. Gerek bireysel gerekse toplumsal düzlemde insan yaşamasında bu ‘bölmeler’ arasında karışıklık yahut saha ihlâlleri ortaya çıkarsa, buradan bunalım doğar. İşte 1550lerden itibâren tam da böyle bir durum belirmeğe başlamıştır.¹³⁹ Bu çarpıcı geçiş devrinin başta gelen etkeni,

¹³⁷José Ortega y Gasset: “*En Torno a Galileo...*”, 93.&94.syflr.

¹³⁸Alm Fromm; Fr pieux.

¹³⁹Bkz: José Ortega y Gasset: *A.g.e*, VI.Bölüm: *Cambio y Crisis* (75.s), VIII: *En el Transito del Cristianismo al Racionalismo* (132.s), XI: *El Hombre del Siglo XV*, XII: *Renacimiento y Retorno* (218.s); ayrıca bkz: Johan Huizinga: “*Herfsttij der Middeleeuwen...*”: 12.Bölüm: *De Verbeelding van al het Heilige* (148.s), 13: *Typen van Godsdienstig Leven* (174.s), 14: *Godsdienstige Aandoening en Godsdienstige Verbeelding* (190s), 16: *Realisme en het Bezwijken der Verbeelding in de Mystiek* (216.s), 17: *De Denkvormen in het Praktische Leven* (231.s).

Galileo *Galilei* (1564 – 1642) ile onun abidevî eseridir. Gerçekten de *Galilei*’yi Orta ile Yeniçağların arasında sınır taşı gibi görebiliriz. Onunla, en azından, teorik düzlemde, uhrevî ile dünyevî yahut din ile dindışı kesimler arasında bir daha birleştirilememecesine keskin bir ayırım çizgisinin çekildiğine tanık oluyoruz. Onda başlayan bu ayırım çizgisi, René *Descartes*’ın elinde felsefî işlenmişliğin doruğuna erişecektir.

Galilei felsefesi dört ana sav çevresinde yol alır: Bir, Leh gökbilimci Nicolas *Copernicus*’tan (1473 – 1543) devralınan yaradılmış evrenin (kâinat) merkezinin Güneş olduğu fikridir; iki, doğanın, *Aristoteles*’in (384 – 322) ‘organik esâslı Klasik felsefe-bilimi’nin öne sürdüğünün tersine, *mekanik* yasalılık uyarınca yürüdüğüdür; üç, mekanik yasalılığa sığmayan gerçeklik kesitlerinin açıklanma imkânından yoksun sayılması; ve nihâyet dört, mekanik yasalılığın, dış etkiye marûz kalmaksızın kendiliğinden harekete geçemeyen doğa olaylarının matematik dil ve yöntemle tasvîr edilme tarzı ve kuralları olduğudur.

Yasalılığın anahtar sorusu, “nasıl?”dır. “*Il Saggiatore*” başlıklı eserinde *Galilei*, ‘bilim’in, “duysal deneyler” (İ “sensate esperienze”) ile “kesin tanıtlamalar”a (“certe dimostrazioni”) dayandığını bildiriyor.¹⁴⁰ Bu “duysal —duyulara hitâb eden— deneyler”, *Aristoteles*’in bilimindeki gibi, olayların çıplak gözlemi olmayıp tasarlanmış belirli bir ‘reçete’, yânî varsayım uyarınca ‘imâl’ olunmuş malzemelerle —âlet— doğaya nüfuz etmek anlamındadır.¹⁴¹ Anlaşılabacağı üzere, doğa zemini üstüne yeni bir ‘doğa’ daha inşâa edilmeğe girişiliyor. Bundan böyle, karşı karşıya kaldığımız, ‘kültürel doğa’dır. Gerek tasarlanmış ‘reçete’ gerekse onun doğrultusunda kurgulanan gerçeklik kesiti, biçimselleştirilmiş aklın, mantığın en sağın ifâde aracıyla tesbît olunup dile getirilir olmuştur. Böylelikle doğa, insan karşısında bağımsız ve özerk olma konumunu yitirip onun hâkimiyetine girmenin yolunu tutmuştur. Bu durum, *Galilei*’den iki yüz yıl sonra yaşayacak ve İngiliz-Yahudî medeniyetinin baş felsefî belirleyicilerinden olacak Karl Heinrich *Marx* tarafından şöyle dile getirilmiştir: “İnsan, tabiatı değişikliğe

¹⁴⁰Bkz: Galileo *Galilei*: “*Le Opere*”, V.cilt.

¹⁴¹Bkz: E.*Dijksterhuis*: “*De Mechanisering van het Wereldbeeld*”, 368.-404.syflr.

uğratarak bilinçli amacını gerçekleştirip tabiat nesnelerini kendi ihtiyâçlarına uydurur...”¹⁴² İnsan, şu hâlde, ihtiyâçlarını kendi fizik–fiziyojik çerçevesinde karşılamaktan ibâret bir ‘iş gören’ varolandır. Onun, böylelikle bundan ne ötesi, ne berisi var. Bahsi geçen yolun ilk ana merhâlesi olan *Galilei*, dünya ile doğayı biçimsel, yânî matematik dille tasvîr edip açıklama çabasıdır. Çerçeveye sığmayan, bu aşamada, bilime girmez: ‘Maddecî–Mekanisist dünyasavvuru’. Ne var ki, *Galilei*, bu kadarıyla yetinmez. Bilimin sınırlarını zorlar, kültürün öteki bölmelerine dahî nüfuz eder. Bilime giydirilen ‘elbise’ —Maddecî–Mekanisist dünyasavvuru—, kültürün tamamına uygun görülmeğe başlanır: ‘Positivcilik dünyagörüşü’. 1650lerden itibaren karşımıza tam belirlenimiyle çıkacak bu dünyagörüşü, *Galilei*’nin ‘elinde avcunda’ henüz ‘yoğrulma’ safhasındadır. Kiliseyle de çatışma yoluna girmesi işte bu yüzdendir. Vatikanın, felsefe-bilimde başgösteren ‘temel belirlenim’ (Fr paradigme) devrimine pek bir diyeceği yoktu. Olaydı, nasıl olsa, *Galilei*’den önce *Copernicus*’u mahkûm ederdi. Ama iş, artık, dünyagörüşünün, kutsallıktan yoksun kılınmasına gelip dayanınca, buna, tabîi ki, tahammül gösterilemezdi. Nitekim, öyle de olmuştur.

Önünde sonunda, sathî kültür felsefesi tarihçilerinin, yaklaşık beş yüz yıldır dillerinden düşürmedikleri, evrenin merkezinin, yeryüzünden alınıp güneşe tevdi olunması bağlamında *Galilei*’nin hüküm giymesi edebiyatı, yüzeyde kalan her şey gibi, gerçekliği derinlemesine yansıtmamaktadır. Nitekim fizik anlamdaki evrenin merkezinin güneş olduğu M.Ö. Üçüncü yüzyıldan beri Geç Eskiçağda, İslâm ile Ortaçağ Hıristiyan medeniyetlerinde önde gelen bilginlerin bildikleri bir husustur. M.Ö. Üçüncü yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan matematikçi–gökbilimci *Samoslu Aristarkhos*, ay ile güneşin, yeryüzünden uzaklıkları üstüne yaptığı hesaplamaların ardından güneşin, sâbit yıldızlardan biri olduğunu tesbît etmiş, bir gezegen olan yeryüzünün de, onun etrâfında döndüğü sonucuna M.Ö. 270lerde ulaşmıştır.¹⁴³ *Aristarkhos*’un hesaplama işlemlerini sürdürerek güneşin merkezde bulunduğunu, yeryüzününse, çevresinde dolandığını M.Ö.

¹⁴²M.Rosenthal & P.Yudin: “Materyalist Felsefe Sözlüğü”, 132.s.

¹⁴³Bkz: Richard Goulet: “Aristarque de Samos”, “Dictionnaire des Philosophes Antiques”de, I.cilt, 356.&357.syflr.

190larda tekrar ısbatlayan *Mesopotamyada* yaşamış Yunanlı gökbilimci *Seloykeyalı Seloykos*'tur.¹⁴⁴

Ptolemais'in (90 – 168) yeryüzü merkezli evren tasavvurunun, *Galilei*'ye değin öncelikle Ortaçağ Katolik âleminde rağbet bulmasının ardında manevî-ruhânî esâslı ahlâkî-bedîî gerekceler yatmaktadır. Bütün bu gerekceler de aslını esâsını, *Aristoteles*'in, mütedeyyin-müeddeb insanın dünyasını tayîn eden şu tarihî ifâdesinde bulabiliriz: “... Her şeyin yaradanı, her şeyin en güzeli olan ‘Âhenk’ (hē harmonia), evrenin esenliğidir. Bundan daha iyi ne olabilir? Tasavvur edilebilecek her şey ‘Âheng’in parçasıdır. Güzeli olan, adını ‘düzgünlük’ten alır(5). Bir şey, Evren düzenine, yânî Düzgünlüğe (Y Kosmos) uygunluğu ölçüsünde düzgün diye nitelendirilebilir. Çağlar çağı zamanın en şaşmaz ölçülerine uygun tarzda durmadan hareket hâlindeki göklerin düzenlenişiyile, yıldızların, güneş ile ayın yer değiştirmeleriyle ne karşılaştırılabilir(10)? Sırasıyla yaz ile kışı meydana getiren, ay ile yılın sayılarını belirleyen mevsimlerin gösterdikleri istikrârın ve nihâyet tüm olup bitenlerin harika Yaraticısının eşi menendi bulunabilir mi? Yeryüzü, dünyaların en görkemlisi, en parlağıdır; harekette en tez olandır; güççe de hiçbir vakit tükenmeyen varlıktır...(15)” —V/397a.

“Şimdiyse, dünyayı, yeryüzünü birarada tutan güç nedir, bir de buna kısaca göz atalım. Zirâ, ayrıntılı olmasa dahî, dünyayı tasvîr ederken, onun en üst merciini unutmak, esası gözden kaçırmak olur(10). Her şeyin *Tanrı*dan geldiği, *Onun*, her şeyi bizimçin yaratmış olduğu, esirgeyciliğinden yoksun kalanın ayakta duramayacağı düşüncesi, insanlığın en eski geleneklerindendir. Nitekim bu, geçmiş çağlarda kimilerini dünyanın tanrılarla dolup taşıdığı inancına sevketmiştir. Bunlar, her ân, her yerde tanrıları gördüğümüzü, işitip duyumladığımızı ileri sürmüşlerdir. Ancak onlar, *Tanrı*nın Kendisi ile *Onun* görünüre çıkan vasıfları ile kudretlerini karıştırmışlardır...”(15) —VI/397b.¹⁴⁵

¹⁴⁴Bkz: “*Lexikon der alten Welt*”, II.cilt, 2763.s;

ayrıca bkz: Alexander Hellemans & Bryan Bunch: “*The Timetables of Science*”, 38.&40.syflr.

¹⁴⁵“*Dünyaya Dair*” —büyük harfli, koyu renkte ve eğri yazışlar tarafımızdandır.

Güneşmerkezci – Yeyüzümerkezci tartışmaları konusu için bkz: Teoman Duralı: “*Aristoteleste Bilim ve Canlılar Sorunu*”, 184-187.syflr.

Aristoteles'in arkasında yahut evveliyatında, gerek Müslüman gerekse Hıristiyan Hikmetlerinin, kendilerine *Eflâtun el-İlahî* unvânıyla baş tâcî kıldıkları *Eflâtun* (*Platon*, 428 – 347), yaklaşık *Galilei*'ye değin, müteâkıp *Batı* medeniyetlerinin temel belirlenimi olarak geçeraççeliğini sürdürecektir olan şu düstûru ortaya koymuştur:

“... Evrene ilişkin olarak da, başlangıcı varmıdır, varsa, nerededir(28b), yoksa, oldum olası mı varolmuştur, diye sorulmalıdır. Böyle bir *sorunun* cevabı, evet, başlangıcı vardır; evren, meydana gelmiştir şeklinde olmalıdır. Nitekim evren, tutulur, görülür cinstendir; böylelikle de duyular aracılığıyla algılanabilir... Duyumlanabilirlikler, sanıya (Y doksa) ve duyumlamaya (hē aisthēsis) konu olduklarından, doğarlar, bozulup değişirler. Oluşan yahut değişen bir şeye yol açan belirli bir nedenin (28c) bulunması gerektiğine de evvelce işâret etmiştik. Bu evrenin Yaradanı (hō Poiētēs) ile Atasını (hō Patēr) bulmak gerçekten de olağanüstü bir başarıdır. Bu keşfi kamuya (panta) anlaşılır kılmağa kalkmak ise beyhûdedir...”¹⁴⁶

... Bu evren güzelse (29a), onun Ustası (hō Dēmiourgos) dahî, iyiye, Ustanın, ebedî olan düzeni kendisine örnek alması da doğaldır. Tersî olursa, Usta, oluşmaya dayalı bir örnek üstünde durması gerekir ki, böyle bir şeyi düşünmek dahî küfürdür. Onun ebedî düzeni seçmiş olması, sözü bile edilmeyecek kadar açık bir hakîkattir. Bu evren nitekim, varolabileceklerin en güzelidir; onu Yaradan ise, nedenlerin en ergini, mükemmeliştir(29b)...”¹⁴⁷

Hocasının yukarıda zikrolunmuş kanâatını *Aristoteles*, şöyle sürdürüp geliştiriyor:

“İşte, yer ile göğün bağlandıkları ilke budur. *O*, bizim ancak pek kısa süre boyunca yaşayabileceğimiz hayatın(15) en yüce mertebesindedir (Y diagōgē)¹⁴⁸. Bizimçin imkânsız olan böyle bir hayatın *O*, ezelden ebede mâlikidir. Onun sevinci, ediminin, amelinin ta kendisidir. Bizim en büyük sevinçlerimizse, uyanıklık, ayıklık hâlleri ile duyumlama, düşünme edimleridir. Umutlanmak ile hatırlamak ise, bu edimler aracılığıyla meydana gelirler... Dirilik dahî Tanrıya hastır... Anlamak ise, yaşamaktır.

¹⁴⁶Y adünaton legenin: Anlatmak imkânsızdır.

¹⁴⁷“*Timaos*”.

Tanrı, nitekim, bu fiilin, edimin ta kendisidir. Kendinde cevher demek olan bu edim, Onun eksiksiz gediksiz, öncesiz sonrasız hayatıdır. Sözün kıyası, son, sınır, had ile hudut tanımayan, eksiği gediği bulunmayan Biricik En Mükemmel Canlı (Y zōon aidion ariston), *Tanrı*dır. Dur durak bilmez, sonsuz sınırsız hayat *Ondadır*. O, hayatın ta kendisidir...”(1072b).¹⁴⁹

Yaşama düzleminde, Tanrısal–kutsal değerler, tedricen gündemin arkalarına kayar olmuştur. İlk, ‘yeryüzü’ ile ‘doğa’sının Tanrısal–kutsal ‘büyü’sü bozulmağa yüz tutmuştur. Epeyi sonraları da ‘insan’ın Tanrısal–kutsallığı bozulmuştur —Ondokuzuncu yüzyılda. Bu gidişin baş belirleyicisi, ‘ilahîyât’tan ‘iktisâd’a yönelik dönüşümdür. En önce yansıdığı *tableau* ise, ‘felsefe-bilim’dir. Onaltıncı yüzyılın ikinci yarısına değin, daha önce *Ortega y Gasset*’ten de alıntıladığımız üzre, ilahîyâttan kopmuş bir felsefe-bilim düşünülemezdi. ‘Kutsallık’tan soyutlanmış çıplak fizik olay da bu bağlamda algılanamazdı. Gerçi güneşin, evrene merkez olması, bir ‘derkenâr bilgi’¹⁵⁰ şeklinde bilginlerin bilgi dağarında duruyordu. İşte, yine, başta, Papa VIII. *Urbanus* (Maffeo *Barberini*, 1568 – 1644) olmak üzre, 1616dan itibâren Galileo *Galilei*’yi sorgulayan, bilâhare de yargılayan dinadamlarının çoğu, güneşin, gökbilim çerçevesinde, merkez olduğunu biliyordu. Bunu da sorgulamalar ile duruşmaların safahâtından anlıyoruz. Güneşin, merkez oluşu, önünde sonunda bir fizik olaydı. İş, yeryüzüne gelip çatınca, durum değişti. Onun konumu farklıydı. *Allah*, *Kendi Sûretine* uygun şekilde *Kendisine* ‘halîfe’ kılmak amacıyla yarattığı ‘insan’ın arzîendâm eylediği mekân madem *yeryüzüyü*dü, öyleyse, *orasının*, ‘maneviyât’ca, mümtâz bir mevki işğâl etmesi şarttır. Nihâyet, bu kanâatler, davâ boyunca defalarca dile getirilmiş olduğundan da haberliyiz.¹⁵¹

Burada çığır açıcı husus, maddî-dünyevî olanın, ilahî-ruhânî-kudsîliğin önüne geçmesi, öyleki ikincinin, yukarıda da belirtildiği üzre, zamanla toptan gündemden düşmesidir. Yeniçağ dindışı dediğimizde, Güney ile Batı Avrupada kişilerin çoğunun,

¹⁴⁸ *Diagōgē*, güzelliğin temâşası, uygulamaya yönelmişliğin sonu, hayatın en yüce ülküsüdür.

¹⁴⁹ “*Metafizik*”.

¹⁵⁰ Fr connaissance marginale.

bir günden öbürüne Tanrıyı, Kiliseyi, Kitabı terkedip dinden imândan koptuklarını söylemek istemiyoruz. Hattâ çoğunluk, Tanrı inancından tavîz vermemiştir. Ama kurumsal anlamda dinden git gide uzaklaşıldığı görülüyor. ‘Din’, ‘hayat’ın ‘âmir’ mercii olma özelliğini yitirmiştir. Nihâyet bu durum, Alman din bilgini ve filozofu Martin *Luther*’in (1483 – 1546), Papa iktidarına karşı bayrak açmasından, yâni Katolikliğin aleyhine Protestanlığın Kuzey Avrupada yaygınlaşmasından sonra kesîfleşmiştir.

Tanrının sesini sözünü benime iletmekle, ulaştırmakla görevli ‘akıl’, Ondan bağımsızlığını ilân ederek ‘din’i âmir mevkiinden uzaklaştırıp kendisi oraya kurulmuştur.

Şimdi, değişen, temel belirlenimdir. Bir merkezî imân manzûmesi, toplumun doğal dokusu olma vasfını artık kaybeder olmuştur. Gidişi başlatanlardan biri Galileo *Galilei* ise, öbürüsü ve ilk anılandan daha köklü tavır almış, 1593de hüküm giyip sonunda da yakılarak idâm edilmiş olan Giordano *Bruno*’dur (1548 – 1600). *Galilei* gibi, *Bruno* da, “doğanın, aklın koyduğu kurallar ile ilkelerin ışığında yargılanması; buna karşılık, hakîkatın da, imâna ilişkin kanun çerçevesinde mütâlea edilmesi gerektiğini savunmuştur. Peki, burada, sorun nerededir? Sıradüzeninin şaşırılmış olmasındadır. Ruhbânın reddettiği husus nedir? İmânın, aklın arkasına yahut altına düşmesi, kısacası birinci sırayı yitirmesidir. Birden fazla kutsallığı bulunabilecek dünyaların icâdı ile aklın, gidip de mucîzenin yerini almasına karşı çıkılmaktadır...”¹⁵² *Bruno* da *Galilei* de, istisnâsız teknil varolanların, daha fazla bölünemeyen ‘enilk’ maddî birimlerin, demekki Eskiçağ Ege felsefe-biliminden tanıdığımız bir terimle, ‘atom’ların terkîbinden oluştuklarını öne sürmek suretiyle, Hz *İsâ*’nın, insanların ‘ilkaslı’ günâhlarını üstlenmek uğruna çarmıhta çile çekerek vefât etmesinin ardından etinin, hamura, kanınınsa, kırmızı şaraba dönüşmesi mucîzesine inanan Kilisenin dogmasına esâstan meydan okumuş oldular. Bu da, artık her nevi tahammül edilebilirliğin fevkında addolunmuştur.

¹⁵¹Bkz: Dava Sobel: “*Galileo’s Daughter: A Historical Memoir of Science, Faith and Love*”, 432.s.

¹⁵²Victor Gomez Pin: “*Recuerdo de Giordano Bruno*”, “*Babelia*”da, 13.s.

Aslında Kilisenin, ruhbân-olmayan çevreyle mücâdelesini, ilk defa Onaltıncı yüzyılda karşımıza çıkıyor. Hıristiyanlığın zuhurundan beri sürüp gelen bir olaydır. Filhakika, dinlilik ile dindışı, Hıristiyanlığın tabiatındandır; nitekim: "... öyleyse, Caesar'ın işlerini Caesar'a Tanrınıninkileriniyse, Tanrıya; havâle et, dedi..."¹⁵³

'Meşrûuluk' kaynağını Hz *İsâ* ile Havârîleri aracılığıyla *Tanrıdan* alan Papa öncülüğündeki Ruhbân zümresi, Mukaddesâtta sorumluyken, dünya işlerineyse, İlahî-Ruhânî meşrûuluk dayanağı bulunmayan Ruhbân-olmayanlar bakardı. Uygulama genelde böyle olmakla birlikte, bu iki karşıt zümrenin, Ortaçağ boyunca birbirlerinin alanlarına tecâvüz ettikleri de bir vaki'dir. Bahsi geçen sınır tecâvüzlerinden farklı iktidar türleri doğmuştur. Nitekim, 'Ruhbânın siyâsî iktidarı'na 'Dincilik' yahut 'din devleti' (Y Theokratia) denmiş; 'Ruhbân-olmayanlar'ınkiyse, 'laiklik' yahut 'laik devlet'¹⁵⁴ şeklinde adlandırılmıştır.

Haddizâtında, Ruhbân – Ruhbân-olmayan ikilikliği, Hıristiyanlığa mahsûs değildir. Tarih boyunca, Müslümanlığın dışında, neredeyse istisnâsız, bütün inanç düzenlerinde karşılaştığımız bir başat özelliktir. Ne var ki Hıristiyanlığın, özellikle de Katolikliğin dışında, öteki inanç düzenlerinde, Mısırda Firavun, Hindulukta Brahman örneklerinde gördüğümüz Ruhbân, aynı zamanda siyâsî iktidar sâhibi yahut başat ortağıdır. Başka bir anlatıyla, siyâsî kadrolarda Ruhbân-olmayanlardan da bulunabilmekle birlikte, onlar, en üst mertebeleri tutamazlar. Şu durumda, Eskiçağ Atinası ile müttefikleri ve birkaç başka cüzî istisnâ dışında, din devleti, hemen hemen bütün kültürler ile medeniyetlerde genelgeçer vaka olarak görülebilir. Bunun yaygınca yer almadığı tek medeniyet ise, İslâmınkisidir. Bundan dolayı da, İslâmın söz dağarında

¹⁵³*Kitabımukaddes: Ahdicedid: Resullerin İşleri*, 221;

ayrıca bkz: Martin H.Manser: "The Wordsworth Dictionary of Bible Quotations", 128.s, satır: 155/38.

Caesar'ın Latince aslında okunuşu, 'Kaysar'; Fransızcadan ıktibâs olunmuş Türkcedeki söylenişiyse, 'Sezar'dır.

M.Ö. Üçüncü yüzyıldan beri ünlenmiş olan ve Romanın önde gelen ailelerinden *Caesar*ların tarihe mâl olmuş ferdi, *Caius Iulius*'tur. Bu büyük asker, devletadamı ve yazarın soyadı, sonraları, Roma imparatorları tarafından ünvân olarak benimsenmiştir. Nitekim, Havârîlerden *Luka*'ya göre (2/1), Hz *İsâ* (M.Ö.6 – M.S.30), dünyaya teşrîf buyurduğunda, tahtta oturan imparator, *Augustus Caesar* (Gaius Octavianus, M.Ö. 63 – M.S. 14) idi. *Caesar*, *Ahdicedidde*, eğretilme yoluyla, 'dünyevî hükümdar' (*Luka*, 20/22-25) ve hattâ 'devlet' (*Luka*, 20/25, *Matta*, 22/17&21, *Markos*, 12&14/16&17) anlamlarına dahî gelmektedir —bkz: J.D.Douglas&Merrill C.Tenney: "NIV Compact Dictionary of the Bible", 100.s.

Clericus ile *Laicus* terimlerinin doğrudan mütakâbilini bulamıyoruz; Türkcede ancak eğretilme yoluyla karşılık yakıştırıyoruz.

Ortaçağ Hıristiyan–Katolik âlemde Ruhbân, iktidarı arzulamakla, ona oynamakla birlikte, bunu temîn etme aşamasında, hep, Ruhbân-olmayanların rekâbetiyle karşılaştığından bahsettik. Mücâdele, Fransadan başlayarak, özellikle Onikinci yüzyıldan itibaren şiddetlenmiş, 1600lerin ortalarında yeğinliğin tepe noktasına varmıştır. Meşrûuluklarının kaynağını Tanrıda bulduklarına, dolayısıyla da mukaddes, yânî Tanrıdan el almış olduklarına inanılan Ruhbân, din kadar dünya meselelerinden dahî kendilerini sorumlu saymışlardır. Tekmil dünyevî meselelere çârelerin, din kurumunda, başka bir deyişle, Papa ile Papalıkta bulunabileceği iddiası, Katolikliği git gide dünya işleriyle ilişkilendirmek suretiyle ideolojileştirmiştir. Friedrich *Nietzsche*, “Tanrı, öldü” derken, kastedtiği, ideolojileştirilmiş Hıristiyanlığın baş ilkesidir. Haddizâtında, Ruhbân – Ruhbân-olmayan ikiliğini özünde taşımayan Müslümanlık dışında, Yahudîlik, Hinduluk, Büyük ile Küçük çark Burkancılığı (Fr Bouddhisme), Mecusîlik, Taoculuk, Şintoluk gibi, hemen hemen bütün inanç düzenleri, Hıristiyanlığın kaderini az çok paylaşmışlardır.

Ortaçağ Avrupasında dinin, ideolojileştirilmesine karşılık, Yeniçağda da, İhtilâlikebîr verisi Laikcilik–Positivcilik, Markscı Ortakmülkcülük, Faşistlik ile Millî toplumculuk —ve ona bağlı olarak Askercilik (Fr Militarisme)— gibi, insan ürünü ideolojiler, dinleştirilmişlerdir. İdeolojiler de nihâyet, Karl *Marx*’tan ‘apardığımız’ bir deyimle, “kitleleri afyonlamışlardır.” Yirminci yüzyılın, meselâ, Nazi Almanyası, Sovyet Rusyası, Mao Çini, laik devlet değildiler. Buna karşılık, İslâmın Klasik çağında boy vermiş devletler, seküler —dindışı— olmamakla birlikte, laik —yânî ruhânî değil— idiler.

Terim olarak tekrar laikliğe bakarsak, bunun, tarihte birden fazla anlama gelmiş olduğunu görürüz. Zaman içerisinde farklı kültür bağlamlarında değişik anlamlar taşımış, bayağı sorunlu, yüklü bir sözdür. Yukarıda bildirdiğimiz, Ortaçağ Hıristiyan–Katolik dinî–felsefî dağarında genelgeçer kabul görmüş olan anlamdır. Ancak, İslâm medeniyetinde tanık olunanın tersine, Ortaçağ boyunca bile, özellikle Kuzey ile Batı

¹⁵⁴Fr Laïcisme←L Laicus←Y laikos←*laos*: Halkın, halktan.

Avrupada, kabîle ile aşîret devirlerinden dönüşerek sürüp gelmiş milliyet duyuşu, Hıristıyanlığın bağrında hepten eriyip yitmemiş, şu yahut bu vesîleyle bağışteredurmuştur. Bu cümleden olmak üzere, laiklik de, kültür ortamları ile bağlamlarına göre farklı algılanıp tarîf olunmuştur. “İtalyanlar, meselâ, dinin, özellikle de Katolikliğin dışında yahut karşısında yer alan kültür ile ideoloji yanlılarına laik demişlerdir. Buna karşılık, İspanyollarçın inananlar, Ruhbân (Onuncu yüzyıldan beri: Clericus, Clericatus) ile Ruhbân-olmayanlar (1155ten beri: Laicus) olmak üzere iki cenâha ayrılmışlardır. Görüldüğü gibi, bu iki cenâh, ayırimsızca Katolik kabul olunmuştur. Yalnız, Kitabımukaddesi okumak, okutmak, yayımlamak, şerh ve tefsîr etmek, Ruhbânın tekeline bırakılmıştır. Ruhbân-olmayanlaraysa, Kitabımukaddesin, Kilise tarafından yapılmış tefsîrini dinleyip öğrenmek düşmüştür. Okuma ile öğrenmenin de ötesinde, Ruhbân-olmayan, Kitabımukaddesi yanında yahut üstünde bulundurmaktan dahî yasaklı kılınmıştır. Yasağı çiğneyenin ise, soluğu, İnkisasyon mahkemesinde alması, işden bile değildi. Zirâ Tanrının Sesi Sözü, Kitaplardan (Y Biblia=Kitaplar) ziyâde, Hz İsa’nın Şahsında Kilisedeydi.” Hz İsa’nın eti ile kanından Kilisenin tecelli ettiğine inanılıyordu da ondan. “Şükürler olsun, bu saçma fundamentalist dogma, II. Vatikan Kurulunda (OrL Concilium) yürürlükten kaldırılmıştır. Geniş çapta genelgeçerlilik kazanmamış dahî olsa, imânın esâsı, yine de, Müslümanların, Kur’ânla olan ilişkilerine benzer biçimde, mütereddit tarzda, Kitabımukaddese tevdîi olunmuştur. Mütereddit tarzda diyoruz, çünkü, Kitapların (Biblia) zaman ile zemîne göre değişen müellifleri bulunduğundan, II. Vatikan Kurulu bile, Tanrının o ânki Nihâî Kelâmını (L Dei Verbum) yahut en azından onun tevîlini Kiliseye bırakmak zorunluluğunu duymuştur...”¹⁵⁵ Böylece Kitapların —Kitabımukaddesin—, salt Tanrı Kelâmı olmayıp zaman ile zemîn icâbı belirli kişilere¹⁵⁶ ait tefsîrlerin dahî, onlara dâhil edilmiş oldukları görülüyor. İmdi, José Mario Gonzales Ruiz’e kalırsa, bütün bu hususlar, Kitabımukaddesin salt Tanrı çıkışlı olma vasfını ortadan kaldırıp onu dünyevî —laik— kılmaktadırlar. Burada öyleyse, Laiklik,

¹⁵⁵ José Maria Gonzalez Ruiz: “La Biblia es Laica”, 14.s —kalın-koyu ile eğri yazışlar, tarafımızdandır.

¹⁵⁶—Ahdîatikte Yahudî; Ahdicedîdeyse, Yunanlı, Romalı, Bizanslı ve sâir dinadamına—

Ruhbân-olmamanın yanında, dünyevîlik anlamını da kazanıyor.¹⁵⁷ Daha özgül bir ifâdeyle, Ortaçağ Katolik âlemde taşımış olduğu *théologique-théocratique* manâsı, 1850lerden itibaren *profane* ile *séculaire* anlamlarına kayıp sonunda onlara karışmıştır. Nitekim çağdaş İngilizcede, kelime olarak bile, *laic* yahut *laity* kullanımdan kalkmıştır. Onun yerini *secular* almıştır. Nihâyet Martin *Luther*'in boşandırdığı Islâhât ‘fırtınası’yla, İngilizliğin de parçası olduğu Kuzey Avrupa Germen dünyasında, Ruhbân – Ruhbân-olmayan ayırımı ve Tanrı Kelâmının, Kiliseye içkin bulunduğu dogması, geçerliliklerini yitirmişlerdir.

İhtilâlikebîr ve sonrası Fransasındaysa, Laiklik, özelde Ruhbâna, geneldeyse Katolikliğe karşı açılmış savaşa bayrak kılınp dinden ‘arındırılmış’ kökten Cumhuriyetçiliğin şîârı olmuştur.¹⁵⁸ Nihâyet, Fransız İhtilâlikebîr ideolojisinden idhâl ettiği Laikliği, Cumhuriyet Türkiyesi, İngiliz-Yahudîliğin etkisi ve zoruyla, Çağdaşçılık (Fr Modernisme) anlayışıyla birlikte, Türklüğün İslâmsızlaştırılması harekâtına alem kılmıştır.

II. Esas: Benlik

İnsanlaşmamış beşer, tek parçadır, yekpâredir; beden ile nefis bütünlüğünü hâizdir. Bu çeşit yekpâre beşer, nefsî benlikten¹⁵⁹ ibârettir. Nefsî benlikten ibâret olan beşer, yalınkat canlı varolandır. Nefsî benlikli beşer, çıplak varoluşunu sürdürmenin dışında bir kaygı duymaz, amaç gütmaz. Böyle biri, gayrimeşrûu zemînlerde yürüyor demektir. Gayrimeşrûu beşer yaşamlarının oluşturduğu topluluk, bâtıldır. Gayrimeşrûu beşerin içliliği karışıktır. *Allah*la irtibâtını sağlayan vicdânın anlamı karışmış, bulanmıştır. Vahiyle bildirilenleri kendisine açıklamaktan, ve Hak ile Bâtıl arasındaki ayırım çizgisini çekmekten kaçınan, ‘şaşmaz iç sesi’ —vicdân— işitemez hâle gelir. Bu ‘şaşmaz iç ses’in, *Allahtan* geldiğine ilişkin ‘irfân’ (Y Gnosis), yerini, aslında olup

¹⁵⁷ Bkz: Aynı makalenin devâmına.

¹⁵⁸ Louis *Pasteur* (1822-1895): “... Dinden bağımsızlık...”(1882)
—bkz: Jean *Dubois*&...: “*Dictionnaire Etymologique et Historique du Français*”, clerc: 159.& *Laïque*: 419.syflr.

¹⁵⁹ Fr égo psychique.

bitenin, bir ‘iç hasbîhâl’den¹⁶⁰ başka bir şey olmadığı sanısına bırakmıştır. Buna da, basîretin bağlanması, diyoruz.

‘Beşer’in esâsı ‘bedenlilik’ —evolutivo-genetiko-fizyolojik yapı— iken, ‘insan’inkisi ‘ahlâklılık’tır (Fr moralité). Ahlâk – beden bütünlüğünü hâiz insan-beşer —‘kâmil insan’—, bedenliliğini ayakta tutmak üzere, maddî dünyada mücâdele verir —‘maddîyât’—; bu mücâdeleyi manevî âlemin —‘manevîyât’— doğrudan uzantısı olan fikrî–zihnî cephesinden —‘zihnîyet-fikriyât’— yürütür. Demekki ‘kâmil insan’ın varlığını belirleyen, ucu dine dayanan maneviyâttır. Böyle bütünlük (Fr intégrité) gösterene, ‘Rahmânî insan’¹⁶¹ denir. ‘Rahmânî insan’, doğaötesi varoluş döneminde bulunduğu ‘hür’ tercihle içmiş olduğu ‘Enilk and’ını —bkz: *A’râf*/7(172)— hatırlayan ve dünya hayatında ahde vefâ —bkz: *A’râf* (173&174)— kaygısıyla yaşıyandır. Enilk andını sürekli hatırlayan, *Allah* tarafından içkince her ân denetlendiğini bilendir. Özbilincinde (Alm Selbstbewußtsein) olan bu kişi, ‘özerk’ (OsmT muhtar) ve ‘hür’dür; dolayısıyla da ‘ahlâk’ âleminden maddî–bedenî dünyaya yönelir. Başka bir anlatışla, ‘değer’leri esâsta maddî–bedenî dünyanın süreçliliğine tâbî değildir. ‘Ahlâk’ın iki temel dayanağından biri, ‘ahde vefâ’, yânî, ‘*Allah* korkusu’;¹⁶² öbürüsüye, *Allah*ın rahmetinden ümidin kesilmemesidir.¹⁶³

Görüldüğü gibi, ‘vicdân’, ‘içlilik’, ‘ödev’, ‘adâlet’, ‘ölçülülük’, ‘ahit’, ‘vefâ’, ‘özbilinç’, ‘bilinçli’ —yânî, hesabını verebildiğimiz— ‘tercih’, ‘hürlük’, ‘ahlâk’ın temel terimleridir. Böylelikle de ‘din’ menşeli manâları (Fr&İng connotation) vardır. ‘Ahlâk’ın değişmez ölçüsü, başka bir sözle, kıtası, *Allah* Tebliği olduğuna göre, bunun reddi yahut inkârı bizi ‘ahlâk’ın dışına (Fr amoralité) sürer. Nitekim ‘İlahî kıtas’ın zıttı, *Eflâtun*’un “*Theaitetos*”undan (152a) tanıdığımız *Protagoras*’ın (485 – 411) “her şeyin

¹⁶⁰Fr causette intérieure.

¹⁶¹OrL vir Dei; Fr homme de Dieux.

¹⁶²bkz: *Bakara*/ 2(74, 150, 194, 196, 203, 212, 231, 233&278); *Al-i İmrân*/ 3(28, 30, 102&200); *Nisâ*/ 4(1&131; ayrıca bkz: *Kitabımukaddes*: “Allah korkusu, Hikmetin başıdır” —Pr 1, 6; 15, 5-32.

¹⁶³Bkz: *Yusuf*/ 12(87); *Hicr*/ 15(55&56); *Zümer*/ 39(53).

ölçüsü insandır”¹⁶⁴ önermesidir. ‘Tanrıçılık’a karşı ‘İnsancılık’ın gidip dayandığı temel bildiri, demekki iki bin dört yüz yıl önce *Protagoras* tarafından belirlenmiştir.

Duyu verisi algılardan oluşan kanâatların vucut verdiği malûmatla iş gören kişiyçin geçerakçe biricik ölçü, gelip geçici kanılardır. Başka kanılar, kendisininkilere yaklaştığı oranda bunları dikkate almağa yanaşır, uzaklaştıkları ölçüde onlara hasım kesilir. Ancak, dostluk kadar hasımlık dahî sürelidir. Durumlara, çıkar şebekelerine göre süreklince yer değiştirirler.

Bu nevi tek parça, yekpâre kimse, yânî nefsî benlikten ibâret olana kısaca *ben* diyebiliriz. ‘Ben’ini ‘nefsî benliği’nin sığılığında bulup ‘vicdân’ının ‘rahatsız edici sesi’ne kulağını tıkayan, hayatını ‘vicdân muhasebesi’ yerine ‘çıkarcı hesapları’ üstüne inşâa eden, ‘bencil’dir.

‘Ben’in, ‘benmerkezcilik’ çerçevesinde idrâk edildiği ‘Hürriyetçi Sermâyecilik’in dünya çapındaki bildirişme aracı olan *İngilizcede* büyük harfle, yânî “I” şeklinde yazılması, bunca söylediklerimizin tek sözle hülâsasıdır. *Almanca*nın “Du”su yahut “Sie”sinde gördüğümüz gibi, kadîm sayılabilecek dillerde ‘sen’e yahut ‘siz’e öncelik tanınırken, çağımızın insanlığa şâmil seçeneksiz bildirişme aracı *İngilizcede* “I”, hep büyüktür, baştadır; “you” ise, küçüktür ve “I”dan sonra gelir!

-D-

ÇAĞDAŞ KÜRESELLEŞTİRİLEN İNGİLİZ-YAHUDÎ MEDENİYETİNİN

ANA İDEOLOJİSİ:

Hürriyetçilik–Sermâyecilik

1- İmân

¹⁶⁴Y “pantôn khrēmatōn metron estin anthrōpos”.

Doğrulanmağı, denetlenme ile gerekcelenmeğı ilkece beklemeyen İlkaslı inanca imân denir. Yine ilkece imânlar, insanın zihnî ile maddî çabalarına dayanmayan *Allahın*, elçileri aracılığıyla, insanlığa ilettiğı Tebliğın yoruma kapalı, değışmez ‘mihenik taşları’dır. *Allahın* Mutlak Birliğı; aynı ânda aşkın ve içkin oluşu, tecrübelerden hareketle akıl aracılığıyla kavranılır cinsten olaylar değıldir. Gerçi sözünü ettiğimiz yollardan Tanrımsı yahut Tanrı-benzeri temel ilkeleri oluşturabiliriz; fakat *Allahı* böyle kavramak, tüm soyutlama kâbilyetimiz ile fehmimizi aşar. Tekmil kavrayış ile anlamlandırma etkinliklerimizin esasını oluşturmakla birlikte, mantık —yânî, düzgün ve kurallı düşünme işlemlerimizin— çerçevesini topyekûn aşan ilkeler ‘imân’dan sayılır.

İmân, Tektanrılı Vahiy dininden olsun yahut olmasın, her inanç düzeninin temel, sarsılmaz ve şartsız kabullerine verilen addır. Nitekim, “her ümmetin Peygâmberi vardır. Peygâmberleri geldiğinde, aralarında adâletle hükmedilir ve onlara asla zulmedilmez” —Yûnus/ 10 (47)— diyerek *Kur’ân*, her halka, nesle, millete Tebliğ ile Tebliğcinin gönderilmiş olduğunu bize bildirmektedir. *Allah*, böylece gerekli gördükce İrâdesisini izhâr etmiştir. “Tebliğci dikkate alınmamış yahut reddolunmuşsa yahut da onun aracılığıyla insanlara nâzil olmuş Tebliğ aslından saptırılmış yahut kötüye kullanılmışsa, bunun hesabı, Mahkemeikübrâda sorulacaktır...” —*Abdullah Yusuf Ali*: 1439.

Allahın, dolaylı dahî olsa, Cemâlini görmek çabasını gösteren herkes, İhlâs sâhibidir —bkz: *Sâffât*/ 37 (40-49). Bunu topyekûn red ve inkâr edenlerse, kâfirdir¹⁶⁵ —*Bakara*/ 2 (6-7&171); *Kâfirûn*/ 109 (1-5&6): “O hâlde sizin diniz size, benimkisiye bana.”

2- Dogma, Öğreti, İdeoloji

¹⁶⁵KeFeRe: 1- Örttü, sakladı, kapadı, kapladı, görünmez kıldı... Örn: i) “Fî leyletin KeFeRe-n-nucûme ‘amâmuhâ...” (A.Lebîd): “Bulutların, yıldızları örttüğü bir gecede...” ii) “KeFeR-el-cehlu ‘aley ‘ilmi fulânin”: “Bilgisizlik, filâncanın bilgisini örttü (üstünü kapadı, peçeledi, sakladı...)”(T.A.). 2- İtaat etmedi —yânî, buyruğı, ödevi unutmak yahut kaale almamak. 3- (doğru olanı) reddetti, inkâr etti, (doğru olanın, Hak, Hakikat olanın) üstünü örttü...

Kâfir: (*Hakka*, ‘Haklı’ya, ‘Hakikat’a, ‘doğru olan’a) inanmayan, (‘hak’ yahut ‘doğru olan’ın üstüne) ‘örttü çeken’.

Küfür: İnkâr, dalâlet, gaflet, bilmezlik, bilmez gözükme, *Hakikatı* örtme —bkz: E.W.Lane: “*Arabic – English Lexicon*”, II.cilt, 2620&21.syflr.

Dünyaya geldikten¹⁶⁶ sonra fizik, dirimsel ve toplumsal etkiler olarak beşer-insan yapımız biçimlenir. Etkilerin pek çoğu nefsimizde iz bırakmaksızın kayıp giderler. Bırakanlarınsa, ‘izlenim’ diyoruz. İzlenimlerden kimisine öncelik tanıyıp onları dikkate alırız. Niye? Ya fizik–kimya–dirim dış etkenlerinin, ya toplumsal, demekki kültürel–siyâsî–iktisâdî, şartların ya da ahlâkî–vicdânî mülâhazaların etkisi, öyleki basıncıyla bazı izlenimler öncelik kazanır. Bu çeşit izlenimler, ‘algı’ biçimini alırlar. Biçimsel düşünme işlemlerini, görüldüğü gibi, algılardan hareketle yürürlüğe koyuyoruz. Biçimsel düşünmenin kılavuzluğunda konuca ve biçimce benzer ‘algı’ların sentezinden belli bir olaya, konuya yahut nesneye ilişkin ‘idrâk’e ulaşırız. ‘Yargı’larımızın temel birimini oluşturan ‘kavram’lar benzer ‘idrâk’lerin salt sentezidirler. Başka bir deyişle, kavramlar, barındırdıkları duyu ile duygu kalıntılarından arındırılmış idrâklerin sentezinden elde edilirler.

Duyu verileri, izlenimler, algılar, idrâkler ile düşünceler karmaşası bizde belli bir olaylar ile varolanlar hevingine ilişkin ‘tecrübe’yi oluşturur. Değişik tecrübelerden maddî ve manevî hayatımızı anlamlı yürütmemizi sağlayan ‘yaşantı’yı ediniriz. Tecrübeye oranla tasavvur yükü daha az, buna karşılık kavrama daha fazla yer veren yaşantılar yoluyla hayatın farklı kesimlerini zihnimizde bütünlüğe kavuşturabiliyoruz. Yaşantıların hep birden bizde bıraktığı kendimize, yakın ve uzak çevremize, kısacası hayata dair tasavvur bütünlüğüne ‘ömür’ diyoruz.

Kavram, toplum–kültür tarihi itibâriyle, esâsta, tecrübeden kaynaklanmakla birlikte, kişinin kendi yaşama dönemi içerisinde bahsi geçen temelden uzaklaşmıştır artık. İdrâkôtesi salt düşünme dediğimiz soyut birimler üstüne yahut onların arasındaki bağlara ilişkindir. Bu itibârla kavramsal düşünme ve daha ötesi tefekkür, çok önemli ölçüde tasavvurdan bağımsızdır. Kısacası, ‘kavram araştırması’ demek olan ‘felsefe’nin oluşturduğu, ve insanın başarabildiği en geniş boyutlu yapı, ‘sistem’dir. ‘Felsefe sistemi’, dayandığı belli bir ‘bilimin teorileri’ yoluyla ‘vakıa’lar veya ‘vaka’lar zemînine indirilebilir. Sistemin yüreği ‘metafizik’tir. Orada daha ziyâde araştırma sürecinde bilimin cevap getireceği sorular belirlenir. Bu da bize felsefe sisteminin

¹⁶⁶*Doğum:* Anne ile babanın döl hücrelerinin (Fr gamète) birleşmeleri sonucunda meydana gelen ‘dölllenmiş yumurta’nın (Fr zygot) ‘anne rahmi’nde ‘embriyon’a (OsmT cenîn) dönüşerek gelişmeğe başlaması.

gelişmeye açık bir yapı olduğunu gösterir. O, bu temel özelliğine aykırı bir tavırla belirlediği sorulara, bilime doğrudan doğruya başvurmaksızın, cevap getirmek emeline yeltenir de, bulduğu karşılıkları sarsılmaz, kesin doğrular olarak kabul ederse, ‘kapalı sistem’e dönüşür. İşte, sarsılmaz, kendilerinden artık şüphe duyulmayacak derecede kesin doğrular olarak kabul olunan fikrî değerlere ‘dogma’ denir. Dogmalardan örülü fikir şebekesi ‘öğreti’dir. Düşüncelerin belirlediği davranışlarımıza, hâl ile hareketlerimize ‘eylem’ diyoruz. Şu hâlde, bilinçsizce yapılan insan hareketleri eylem olarak nitelenemezler. Görüldüğü gibi, eylem, insana mahsus hâl, hareket ile davranıştır. Belli bir öğreti, belirli bir toplumu oluşturan ‘yediden yetmiş’ her bireyin tüm eylemleri ile yaşantılarını tayîn edip biçimliyorsa, ona ‘ideoloji’ denir. Demekki ideoloji, bir toplumu baştan aşağıya belirlemek iddiasını taşıyan kapalı bir ‘speklativ metafizik sistem’dir. Yapısı ile özelliği gereği ‘dogma’, ‘imân’ın; ‘ideoloji’ de, ‘din’in mantıkca tersidir. Öncekisi, ‘beşerî akılyürütmeler’in ürünüken, sonrakisi akılaşkın doğaötesi Kudretin insanlığa Tebliği sonucudur. Nitekim, yine birincisi, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinde dinin, gündelik hayatın gündeminden çekilip çıkarılması sonucunda ikincisinin boş bıraktığı mevkii doldurma çabasına girmiştir.

Türkcede ‘~cilik’ yahut ‘~cılık’, Fransızcada ~isme soneklere, ideolojiye, ideolojik yahut ideolojimsi akım ile harekete işâret ederler. İdeoloji teriminin kendisi de, Türkceye “fikirler şebekesinin mantığı” diye aktarabileceğimiz, “logique du réseau des idées” demektir. Terimi bu anlamıyla ilk tarîf edip kullanan, Etienne Bonnot de Condillac’ın (1714 – 1780) öğrencisi olan, Antoine Louis Claude Destutt de Tracy’dir (1754 – 1836). Destutt, Immanuel Kant’taki metafiziğin eleştirisini kendisine esâs alarak bu kavramı ve ondan hareketle ideolojiyi irdelemiştir. Destutt’e bakılırsa, insanın varlığı ile tarihinin incelenmesi anlamındaki metafizik, doğa araştırması demek olan fiziğin doğal devâmıdır. Nihâyet, “insanın özgül olarak düşünce varlığının tarihi” (Fr “histoire intellectuelle de l’homme) ve “fikir bilimi” (Fr “science des idées”) diye belirlediği ideoloji, Destutt’e göre, zoolojinin parçasıdır. Filvakî, Karl Heinrich Marx da, bu terimi, Destutt’ten alıp ilk defâ “Alman İdeolojisi”nde (Alm “Die Deutsche Ideologie”) kullanmıştır. Ancak, burada Destutt’ünkinden epeyi değişik yeni bir tarîf denemesinde bulunmuştur. Buna göre ideoloji, insanın maddî ile iktisâdî şartları

çerçevesinde bilinç kazanması sürecinin ifâdesi ve araştırılışıdır.¹⁶⁷ Bizse ideolojiyi ‘fikirlere örülmüş şebeke’ tarzında tarîf etmeğe devâm ediyoruz.

İdeolojilerin ilki, her bakımdan en hâkim ve günümüzde insanlığı topyekûn eline avcuna almış görüneni Hürriyetçilik–Sermâyecilik (Fr Libéralisme–Capitalisme).

3- Sermâyecilik

İdeolojiler dizisinin ilki ve en eskisi olmanın yanında, ikisi dışında, ötekilerin menşei olmuştur. İki pâyandası, daha özgül bir deyişle, altideolojisi vardır: Sömürücülük–Sömürgecilik¹⁶⁸ ile İmperyalizm.

Aşağı yukarı 1200lerden, yânî Haçlı seferlerinden itibâren Orta ile Batı Avrupanın siyâsî, toplumsal–kültürel ile iktisâdî gelişmeleri, iç içe cereyân etmişlerdir. Bunlardan hangisi öncelik taşıyor, bunu tayîn etmek bayağı zor bir işdir. Yine de, Merkantilizmin, Derebeğliğin bağrında gelişmiş şartların sonucu olduğu öne sürülebilir. Ne var ki, Derebeğlik düzeninin çözülmesini, Onbeşinci yüzyıldan itibaren, başta Kuzey batı Avrupada olmak üzere, Merkantilizmin geçerliliğini yitirmesine bağlayabiliriz. Derebeyliğin bağrında ortaya çıkan ‘kentsoylulaşma’ eğilimleri, berâberlerinde artıürün ile sermâye birikimi temâyüllerini de getirmişlerdir. Kentsoyluluk, bağrından çıktığı toprak zâdegânlığının yanında, Katoliklikte odaklanan dini de gündemden düşürmüştür. ‘Toprak zâdegânlığı’, ‘Kentsoyluluğ’a tebdîl olurken, ‘Merkantilizm’ de ‘Kapitalizm’e (‘Sermâyeciliğ’e) dönüşmüştür. Bu dönüşümlerin başını Onyedinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeken *İngiltere*, tarihte eşine rastlamadığımız bir güç ve etki merkezi olacaktır. Avrupa kıtasında yer alsın almasın, bu gidişe ayak uydurmayan yahut uyduramayan her toplum, İngilterenin kahredici ‘soluğ’unu ensesinde duymuştur.

Haddizâtında, toprak zâdegânlığını ve onun siyâsî-iktisâdî nizâmı demek olan Derebeğliğini Avrupada ilk izâle eden *Fransa* olmuş, onu da *İspanya* takîb etmiştir. Adı anılan iki ülkede derebeğliği, ‘merkezî devlet asilzâdeliği’ lehine iktidârından ferâgat etmiştir. Buna karşılık, İngilterede merkezî devlet asilzâdeliği ile toprak zâdegânlığı arasında daha 1215ten, yânî *Magna Cartadan* itibaren hak ile imtiyâz dengesi

¹⁶⁷Bkz: Bernhard Waldeufels & ...: “Phänomenologie und Marxismus/ Erkenntnis- und Wissenschaftstheorie”, 4.cilt, 189-199.syflr.

¹⁶⁸Fr Exploitationisme–colonialisme.

kurulmuştur. Bahis konusu denge, 1534te akdolunan *Üstünlük Ahitnâmesi*yle (İng Act of Supremacy)¹⁶⁹ merkezî asilzâde iktidarı ile Kilise ve nihâyet Oliver *Cromwell*'in (1599 – 1658) başını çektiği, başarısızlıkla sonuçlanmış, Cumhuriyetçi hareketle (1653 – 1658) birlikte, bütün karşıt unsurlar arasında temîn olunmuştur. *İngiltere*, bu yoldan, bir yanda *Vatikandan* bağımsız ve millî olan *Anglikan* kilisesini ihdâs etmiş; öte taraftan da merkezî asilzâde iktidarı, toprak zâdegânı ile yeni teşekkül hâlinde bir sınıf olan Kentsoylular arasında uzlaşma sağlamıştır.¹⁷⁰ Bütün bu köklü uzlaşmalara rağmen, İngiltere, geleneksel dinî ve siyâsî yapısından tavîz vermemiştir. Bu cümleden olmak üzere, İngiltere, bir din ve hükümdârlık devleti¹⁷¹ olarak hayatını sürdürmüştür. Şu var ki, İngilterede gerek din gerekse siyâset hayatı, yeni iktisâdî şartlar ile bunların berâberlerinde getirdikleri sınıf düzenlemelerine boyun eğmiştir. Yeni iktisâdî şartları Hür Sermâyecilik terimi altında derleyebiliriz. Hür Sermâyeciliğin sınıfıysa, Kentsoyluluktur. Adı üstünde, kentsoyluluk, şehirlilik (Fr urbanité) demektir. Şehir dışında, demekki kırdâ dahî yaşasanız, hayatınızı, yine, şehirli âdâbına uygun kırsınız. Bahis konusu âdâp, giyim kuşamdan tutunuz da hâl ile hareketlerin, davranma tarzları ile tutumların en ince ayrıntılarına dek uzanır. Nitekim, kırılık alanlarda inşâa olunan mâlikhâneler, gerek mimarî yapıları gerekse hâvî oldukları imkânlar itibâriyle şehirdekilerin sureti olmuşlardır. Onsekizinci ile Ondokuzuncu yüzyıllarda kaleme alınmış seyâhatnâmelerde gördüğümüz resimlerdeyse, balta girmemiş yağmur ormanlarına dalan beğefendiler, kolalı gömlekli, boyunbağlı ve takım elbiselidirler. Yeryüzünün hangi köşe bucağına giderlerse gitsinler, İngiliz hanımefendisi (İng lady) de beğefendisi de (gentleman), şehir hayatlarının maddî ile kültürel değerleri ile unsurlarını, mümkün mertebe, gerçekleştirmeğe bakmışlardır. Hikâyeye, daha doğrusu, nükteye inanacak olursak, bir İngiliz beğefendisinin yatak kılığında bile, boyunbağı eksik olmazmış! Tabî bu işde bayağı tuhaf bir aykırılık göze çarpmıyor değil: Zihniyet iktisâdîleşmekle birlikte, özellikle Yenidendiriliş döneminde, demekki 1500lerde

¹⁶⁹Bkz: Edwin Jones: “The English Nation/ The Great Myth”, 15.s.

¹⁷⁰Bkz: Edwin Jones: A.g.e, 65.s.

¹⁷¹Fr théocratie & monarchie.

Ortaçağdakilerden farklılaşan soyluluk âdetleri ile âdâbımuâşeret kuralları hiç değişmeden yürürlükte kalmışlardır. İşte bu iki, aykırı gibi gözükse, unsurun mezci, çağdaş şehirli hayatın¹⁷² anaörneğini teşkil etmiştir: Bir yanda Sermâyecî iktisâdın gerektirdiği serbest rekâbetçi müteşebbisliği, öbür taraftaysa, şehirli hayatın âdâbımuâşeret zapturaptı (Fr discipline). Yalnız, bu zapturapt, yine çok ilgi çekici bir husus, merkezî devletin hukukî-inzibâtî tasarruflarından ziyâde, aile ile okul kaynaklı eğitim yoluyla tek tek kişilere aşılarmıştır. Başka bir deyişle, Kentsoylu İngiliz, kendisinden beklendiği gibi giyinip kuşanmıyor, yiyip içmiyor, davranmıyor ve iş görmüyorsa, güç ve yetkiyle donanmış belirli bir merci tarafından derdest olunup cezâya çarptırılmıyor. Başına daha kötüsü geliyor: Ayıplanıp dışlanıyor, aforoz ediliyor. İktisât kadar siyâset ve düşünce hayatı bütünüyle ademimerkezîdir (Fr décentralisé). Herkes, kendi başına ve kendisinden sorumlu. İşte, daha 1300lerden itibâren gelişip 1790larda olgunlaşan Hür Sermâyeciliğe doğru yol alan Kentsoylu yaşama ile düşünme tarzının açıkca sınanıp denendiği tecrübe sahası, *Yeni İngiltere*, nâmidiger *Amerika Birleşik Devletleri* olacaktır.

Sermâyecilik, ideoloji olarak, özel mülkiyet hakkının savunulmasından ibâret değildir. Filvakî, özel mülkiyet, insanların, konar-göçer avcılık safhasından yerleşik tarım toplumu yaşayışına geçişlerinden beri varolagelmiş bir kurum olup bütün medeniyetlerde kendisini göstermiştir. Sermâyecilik, haddizâtında yüksek verim sağlamaya yönelik üretim araçları ile üreten insan gücünün özel mülkiyete dayanmasıdır. Yüksek verim sağlamaya yönelik üretim araçları ile üreten insan gücüne mâlik olmak sermâye birikimini temîn edebilmiş herkese açıktır. Buradan da aynı tür malı üretenler arasında rekâbet doğmuştur. Sermâye birikimi ile kâr haddini rakîplerine oranla yükseltebilen, git gide öbürlerini sâf dışı kılar. Böylelikle tekelci sermâyenin ortaya çıktığı görülür. Bunu önlemeğe yönelik olarak çıkarılan kanunlar, ‘dostlar alışverişte görsün’ kabîlindendirler. Zirâ, merkezî devlet, 1700lerin başlarından itibâren gittikçe büyük sermâye öbeklerinin hâkimiyetine, hiç değilse, denetimi altına girdiği görülür. Görünüşte yasaklansa dahî, devlet desteği açıktan yahut gizlice varlığını duyurmuştur. İngitere de Felemenk de, cihânşumûl sömürge imparatorluklarını şirketleri

¹⁷²Fr vie urbaine moderne.

yoluyla kurmuşlardır. Hedef ülkeye şirket arkasına devlet desteğini almış durumda giriyor. Bölge yahut ülke bir kere sağlama bağlandıktan sonra, oranın, âsâyişi başta olmak üzere, idârî, mâlî, eğitim, öğretim bütün meselelerini merkezî devlet üstlenir. Günümüzde de, filhakîka, Amerika Birleşik Devletleri, aynı iktisâdî-siyâsî hedefi benzer yöntemlerle gerçekleştirmek peşindedir.

‘Hür Sermâyeciliğ’e ve onun hayat tarzını temsil edip savunan ‘Çağdaşçılığ’a (Fr Modernisme) karşı tepki şeklinde doğmuş olan ‘Romantizm’ dünya ile doğa görüşlerinin ideolojileşip siyâsîleşmiş türevi ‘Faşizm’ ve onunla birtakım benzerlikleri bulunan ‘Millî toplumculuk’tur (Fr National Socialisme). Gerek çok farklı görüşteki kişiler ile insan kümelerinin vucut verdiği Hür Sermâyeciliğe gerekse onun kendisine karşı tercih olunabilecek seçenek olarak meydana getirilmiş Toplumculuğa (Fr Socialisme) tepki şeklinde doğmuş Faşizm ile Millî toplumculuğa oranla Hür Sermâyecilik, gevşek dokunmuş bir ‘fikirler örgüsü’, bir ideolojidir. O kadar ki, hem yaşama tarzındaki hem de siyâsî alandaki yumuşak, mutedil görünüşüyle Sermâyeciliğin, ideoloji olup olmadığı bile, sorulabilir. Onun müsâmahalı, mutedil, yüzeyde kalan müsâadeci (İng permissive) görünümü ve beşerin, temelde, ‘belden aşağısı’nın, başka deyişle, hayvanî kesiminin ihtiyâçlarını hedef tahtası seçmesi, böylesi geniş coğrafyalara kısa sayılabilecek sürede yayılmasını sağlamıştır.

“Özel üretim ile mülkün ileri aşamalara ulaşması ve zanaatların seviyesinde alışılmışın ötesinde gelişmelerin kaydedilmesi, özel ihtiyâçların karşılanmasını kolaylaştırmış ve yatırılmış sermayeden verim elde edilmesini sağlamıştır. İşte böyle tarîf ve tayîn olunan iktisât sistemi Sermâyeciliktir. O, bağrında para hâkimiyeti (Fr plutocracie) tehlikesini barındırır. W.Sombart, Sermâyeciliği, erken —İngiltere ile Fransada Onsekizinci yüzyıl sonlarına, Almanyadaysa Ondokuzuncu yüzyıl ortalarına doğru—, yüksek —Ondokuzuncu yüzyıl sonları A.B.D.— ve geç —Birinci Dünya Savaşı sonrası Kuzey ile Batı Avrupa— olmak üzere üç safhada mütâlea etmiştir.”¹⁷³

4- Çağdaş Küreselleştirilen İngiliz-Yahudî Medeniyetinin, dolayısıyla da, Sermâyeciliğin Tarihteki Konumu

i- İngiliz-Yahudilik ile Ana İdeolojisini Küreselleştiren Etken

Farklı görüşteki kişiler ile değişik insan kümelerinin vucut vermesine rağmen, Hür Sermâyeciliği asıl belirleyip başlangıç safhalarından bu yana yürüten merkezî mahfil, milletlerüstü bir teşkilât olan *Farmasonluktur*. Sıkı bir silsileimerâtîp düzeni ile tavîzsiz bir gizlilik kuralı doğrultusunda çalışan Farmasonluk, belli bir kişinin, aile yahut boyun güdümünde olmayıp dünya çapında kurumlaşmış bir teşkilâttır. Mensupları, teşkilâtın merkezî ve bağlı bulundukları locaların tüzükleriyle zapturapt altına alınmış olmalarına karşılık, teşkilât ile loca dışındaki özel hayatlarında tümüyle serbestce yaşayabilirler. Cinsiyet hâriç, din ile milliyet neviinden hiçbir ayırım gözetmeyen Farmasonluk, üyeleri arasında görüş ile çıkar destekleşmesini herhâlükârda şart koşar. Bununla birlikte, eşitler arasında üstün olanlar, yine de İngilizler olup onları Yahudîler takîb ederler. İngilizlerin arasındaysa, günümüzde tavsamış bulunsa bile, soyluluk mertebeleri uyarınca derecelenme söz konusudur.

İşte, ilkin 1789 İhtilâlikebîrle Fransada köprübaşı tutup oradan Avrupanın değişik yörelerine intikâl eden, öncelikle de Sömürgecilik yoluyla yeryüzünün hemen her tarafında, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra, kök salıp yeryüzünün dörtbir köşe bucağına yayılan İngiliz-Yahudî medeniyetinin asıl taşıyıcıları Farmasonlardır. Bunlar, bir yanda, doğrudan doğruya kendileri, öte taraftan da, Rotary, Lions gibi, meslek yahut hayır dernekleri ve toplulukları kisvesindeki resmî – gayriresmî alt kuruluşları yoluyla, Hür Sermâyeciliğin tohumlarını serpmiş, ardından da onu dünya çapında fikren ve maddeten inkişâf ettirmişlerdir. Farmasonluk, dost kisvesi altında cezbedilmiş yahut zor kullanılarak esir alınmış toplumların en kâbiliyetli, akıllı, zekî ve tercihân soylu soplulu bireylerini bağrında barındıran en etkili —zanaat, sanat, sanayi, ticâret, siyâset, öğretim, silâhlı kuvvetler gibi— çevreleri gözetir. Anılan çevreler yoluyla Farmasonluk, İngiliz-Yahudî zihniyetini teşkîl eden inançlar ile ülküleri hedef topluma yahut millete en üst seviyeden zerketmeğe bakar. *Tactique* ve *stratégiesi*yle Farmasonluk, İngiliz-Yahudîliğin anaörnekliğini teşkîl eder. Kendisine sakladıkları ile dışındaki çevrelere ‘ihrâc ettiği’ değerler, birbirlerine ters düşerler. Farmasonluk, bir kere, muhâfazakâr, maneviyâtçı ile silsileimerâtîpci olmasına ve kendisiçin gizlilik ile câmiaiçi dayanışmayı savunmasına karşılık, kendi dışındakilere maddiyâtı, eşitlikciliği,

¹⁷³Johannes Hoffmeister: “*Wörterbuch der philosophischen Begriffe*”, 342.sayfa

ilericiliği, devrimciliği, şeffaflık ile bölünüp bireyleşmeyi telkîn eder. Tıpkı kendisinden geldiği ve temsîl ettiği iki ana zihniyetten sapına dek dindar Yahudîliğin, kendi dışındaki dindarları yobaz olarak nitelemesi, kendisi kavmiyetçi olmasına karşılık, başkalarının milliyetçiliği ile yurtseverliğini ırkçılık, giderek, Yahudî-aleyhdarlığı şeklinde telâkkî etmesi gibi. Yine tıpkı, kendisinden türeyip kendisini temsîl eylediği öbür anlayış olan İngilizliğin, ilericiliği, eşitlikçilik ile cumhuriyetçilik fikirlerini ihrâc etmesine karşılık, kendisinin muhafazakârlık, silsileimerâtib ile hükümdârlık ülkülerine bağlı kalması gibi. Aile hayatı ile dayanışması, evlilik kurumu ve askerî güç kavrayışı neviinden kendisini zaman içerisinde kanıtlamış nice değer varsa, öncelikle Yahudîlik ve gittikçe gerileyen derecede İngilizler, bunları kendilerine alıkoyarlarken,¹⁷⁴ kerîh bildiklerini hedefteki özge toplumlara ‘yedirek’ onların mücâdele irâdelerini, dolayısıyla dirençlerini kırmağı amaçlamaktadırlar.

İngiliz-Yahudîliğin, anlayışıyla, dünya ile insana bakışıyla, hâl hareketleriyle, öncelikle İngilizlik kanadını yeryüzünün en ücrâ köşelerine taşıyan bir kurum da, millîleştirilmiş kilise durumundaki Anglikancılıktır.

Ondokuzuncu yüzyılın birinci yarısından itibâren Fransa, Felemenk, İsviçre, İsveç, Danimarka; Birinci Dünya Savaşının ardındansa, bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş Orta ile Doğu Avrupanın ufak ülkeleri git gide sözünü ettiğimiz medeniyetin etki alanına girmişlerdir. Nihâyet bu tarihlerde Yeniçağ dindışı Avrupa medeniyeti, aslında kendisinden türemiş olan İngiliz-Yahudî medeniyetine karışmıştır.

ii- *Din ile Dindışının Birbirlerine karşı Mevzilenişleri*

Tarihi yönlendiren tümel tasarım varmıdır? Kelâmın terimleriyle ifâde edilirse, ‘külli irâde’ denilen çeşitten tümel tasarıdan söz edilebilinirmi? Vardır, diyenler, dar yahut geniş anlamda dindar, yânî doğrudan doğruya yahut dolaylı şekilde dinin etkisinde kalan kimselerdir. Dar anlamda dindarlar, yalnızca Tanrıya inanmakla kalmayıp doğrudan yahut dolaylı olarak Ondan nâzil olduğuna inandıkları Tebliğlerden birini benimseyip o doğrultuda toplumsal ile bireysel hayatlarını tanzîm ederler. Geniş anlamda ‘dindar’ diye nitelediklerimiz, âlemdeki düzenin bir kurucusunun yahut

¹⁷⁴Günümüzde en etkili, kudretli ve muntazam silâhlı kuvvetleri, sözgelişi, *İngiliz-Yahudîliğin* ana merkez üç ülkesi olan *İngilterenin*, *A.B.D.* ile *İsrailin* ellerindedir.

belirleyicisinin bulunduğunu onamakla birlikte, herhangi bir iytikât düzenine uymağı reddederler. Bunlara, gevşek bir deyimle, Sekülerler diyebiliriz. Nihâyet, tek tek olup bitenleri belirleyen bir düzeni kabul etmekle birlikte, bunun ‘mimar’ını tanımanın, nesnel, pozitif şartlar çerçevesinde imkânsız olduğu, bu yüzden de, böyle bir mercinin yahut gücün varlığından anlamlı tarzda bahsedilemeyeceği kanısını taşıyanlar vardır. Onlar, Bilinmezcilik (Fr Agnosticisme), Positivcilik, Maddecilik, Tanrıtanımazcılık (Fr Athéisme) akımlarından birinden yahut birkaçından sayılabilirler. Özetlersek, Tanrıcılar ile Tanrıtanımazların (Fr athée) ortak paydası, evrende belli kurallar uyarınca işleyen bir düzenin bulunduğu kabulüdür. Ayrıldıkları husussa, zorunlu kurallara uygun işleyen düzenin müellifi var mıdır, yok mudur ve onun kimliği nedir, sorularına verdikleri cevaptadır. İşte dar ile geniş anlamdaki ‘dindarlar’a hep birlikte Gerekciler (Fr Déterministes) demenin yanlış olmayacağı kanısındayız. Aslında, bir yanda Gerekciliği benimsemek, öbür taraftan da Tanrının varlığını inkâr etmek, âşikâr bir çelişkidir. Bu sebeple, esâs tutarlı Tanrıtanımazlar, evrende zorunlu düzenin bulunmadığını öne sürenlerdir. Söylediklerimizin kanıtını, öncelikle Vladimir İlyiç Ulyanov, nâmıdiger *Lenin*’le (1870 – 1924) karşılaştırıldığında, Jacques *Monod*’nun (1910 – 1976) sergilediği tutarlılıkta buluyoruz. Tanrıtanımaz Ortakmülküğe bağlı çağımızın önde gelen biyolog ile filozoflarından Jacques *Monod*, evrenin, dialektik yasalar doğrultusunda işleyen maddî etkileşimlerin verisi olduğu iddiasını toptan reddetmiştir. *Monod*’ya göre, ne doğa ne de tarih bağlamında zorunluluktan mantıklıca söz edilebilir. Haddizâtında, zorunsuzluğu (Fr&İng contingency) Yeniçağda savunan İngiliz Deneyciliğinden hareketle Charles *Darwin*, evrim varsayımıyla, eşyânın tabiatı gereği, bütün olup bitenlerin rastlantılı olduğu savını çağımız zihniyetine hakketmiştir. *Monod*, Darvinci anlayışın gereğini en tutarlı tarzda yerine getirmiş çağımızın düşünürüdür.

Dünyaya yatay düzlemde, yânî olaylara gözümüzün önünde olup bittikleri tarzda baktığımızda, zorunsuzluk ilkesini reddedemeyiz. Akıl–deney¹⁷⁵ yolu, başka bir sözle, pozitif yöntem bunu gerektirmektedir. Eksik varolanlar olarak bunun dışına çıkamayız. İşte bu bağlamda olup bitenlere baktığımızda, doğada evrimi, toplumdaysa tarihi

¹⁷⁵Fr rationnel-empirique.

görürüz. Ne var ki, Vahiy ve ‘iç sesimiz’, yânî vicdânımız ise, bize Mükemmelliği, başka türlü söylenirse, mutlak zorunluluğun hükmünü bildirirler. Zorunsuzlukları doğal olarak algılarız; mükemmellik ise, bilinemez: Onun varlığına ya imân edilir ya da edilmez. Bu sebeple, sokakta yürürken başıma düşen saksı olayını ya “tesâdüf eseridir”, “kazadır” ya da “kaderin tecellisidir” şeklinde niteleyebilirim. İki tavır arasında bilgi teorisi açısından fark yoktur; ideolojik fark, tabîî ki, âşîkârdır.

Yatay düzlemde olup bitenleri izlediğimizde, karşılaştığımız etkilerin ancak birkaç adım önceki nedenlerini tesbît edebiliriz. Burada öyleyse kısa vadeli, kısmî tesbîtlar söz konusudur. Hakîm aşamasındaki kimselerde yatay gerçeklik düzleminin aşılıp İlahî görüşe yaklaşmanın mümkün olduğu, konunun erbâbı tarafından bildirilen bir husustur. Burada artık toptan görme —basîret— bahis konusudur. Tarihe bilimsel tavırla bakmak alışkanlığında olmamız, onda şaşmaz hikmet yansısını, nurunu görmemize engel değildir. Hikmeti aramak cefâsına kapılınmaksızın kendiliğinden hakîm olunamaz. ‘Bilim’in üstü ve kaynağı ‘felsefe’dir. Onun fişkırıldığı pınarsa, ‘hikmet’tir. Bunun da en uç noktası, tam ve şüphesiz idrâk ile bilme demek olan ‘hadsisâdık’tır.

Tarihi incelerken sezgilerimiz bize önemli ölçüde yardım ederler. Sezgilerimiz, akılyürütmelerimizi destekledikleri oranda kullanılırlar. Ortalama zekâ seviyesinde herkes biçimsel mantığın ana yolu olan akılyürütmeyi olağan bir orta ile yüksek öğrenim sonunda öğrenebilir. Hâlbuki *hadsisâdık*, pek az kimseye nasîb olan mazhariyettir. Bu yüce kâbiliyetle mücehhez kişi, taleb ettiği takdîrde bir mürşidin mürîdi olarak eğitilir. Tasavvufî eğitim, biçimsel öğrenimden bambaşkadır. ‘Biçimsel öğrenim’ bize ilkece şüpheyeye açık değişken ‘bilimsel’ yahut ‘fennî’ bilgilerin edinilmesini sağlarken, ‘tasavvufî eğitim’ insanı ilkece şüpheden ârî, kâmil ve tam irfân demek olan *Hakkelyakîne* ulaştırabilir.

Buraya değin olaylardan uzaklaşıp kopmadan onların yılankavî yol alışlarını adım adım izlemeğe çalıştık. Batı dünyasında cereyân etmiş olaylar zincirini ve sonuçta Onyedinci yüzyıldan itibaren Yahudî sermâyesi ile kendi toplum-siyâset şartları çerçevesinde İngiliz teşebbüscülüğünün ‘izdivâc’ından neşet etmiş günümüz medeniyet durumunu, ona rakîp ve seçenek gördüğümüz İslâm anlayışıyla dahî yer yer

karşılaştırmakla birlikte, bahse konu kılınmış taraflardan birine yahut öbürüne alenen haksızlık etmekten olabildiğince kaçınarak, tesbîtcî ve tasvîrcî tutumla yansıtmaya çaba harcadık. Ne var ki, haksızlık etmekten kaçınmak, taraf tutmamak anlamına gelmez. Tarafsızlık, ahlâksızlıktır. Haksızlık etmek ise, adâletsizliktir, yânî zulmdür.

Tarihin hiçbir devrinde haklı ile haksız günümüzde cereyân eden mücâdeledeki kadar açık seçik biçimde ortaya çıkmamıştır. Hâkim güç, aklın havsalanın alamayacağı derecede kuvvetli, kudretli ve zengindir. Yeryüzü, beşerî ve tabîî tek mil kaynaklarıyla ona teslim olmuş gözüküyor. Şimdimizden kaygılıyız; geleceğimizden ise, endîşe duyuyoruz. Olup bitenler, yüzbinlerce ışık yılı uzaklıktaki bir yıldızın infilâkî değil, parmaklarımızın arasından kayıp giden insanlığımız ile onu barındırıp ihyâ eden dünyamızdır.

Olaylardan kimisi niye bu yöne saptılar da, başka taraflara yönelmediler, sorusunu da sormadan edemiyorsunuzdur. Tesbît ile tasvîr ettiklerimizin büyük çoğunluğunu nedensel çerçevede kanıtlamak imkânından yoksunuz. Öncelikle, tarihte vukûu bulmuş olaylardan pek azı belgelenebilir cinstendir. Bundan dolayı neden – etki bağıntılarını inşâa etmek olağanüstü zor bir beceridir. İnşâa etmekten uydurmağa kaymak işden bile değildir. Uzak ile orta vade geçmiş vaka silsileleri arasında karîneler yoluyla neden – etki bağıntılarını kuran tarih filozofu, ölümcül uçurumun üstünde uzanan buzdan köprüyü geçerken önünü ardını defâlarca yokladıktan sonra her adımını atan dağcıyı andırır.

Tarihte belirlenim arayan filozoflar, hep, vaka silsileleri, niye falanca yönde ilerlediler de, filâncaya sapmadılar sorusuyla becelleşip buna cevap aramışlardır. Onlar, tarihin esaslı biçimde değerlendirilip anlamlandırılmasına birtakım maddî ile coğrafi şartların sıralanıp dökümünün çıkarılması ile zaman, mekân çerçevelerinin çizilmesinin yetmeyeceği kanısını taşımışlardır. Sözcelişi, çağımız dünyası niye Kuzey batı Avrupada biçimlendi de, onun iklim şartları ile coğrafi konumunu andıran yeryüzünün özge yörlerinde şekillenmedi? Onaltıncı yüzyılda yüksek bir zanaat (Fr&İng technique) sevîyesi sergileyen Çin, nasıl oldu da düzenli biçimde uzak ufuklara yelken basıp

denizaşırı toprakları yerleşimine açamadı¹⁷⁶; nihâyet bunu İngilizler, Felemenkliler, Danimarkalılar, Fransızlar, İspanyollar ile Portekizliler başardılar? Hele, nüfus ile yüzölçüm boyutları itibâriyle, koskoca Çin ile küçücük Felemenk ile Danimarka ülkelerini karşılaştırdınca, muazzam başarı ibresinin ikincilerden yana ağır basması, daha bir şaşırtıcı olmuyormu?

Herbert W. *Armstrong*, bu hâli, “*Vahiye göre Anglo-Saksonlar*”¹⁷⁷ başlıklı dikkate değer eserinde İlahî İnâyete¹⁷⁸ bağlamıştır. Georg Wilhelm Friedrich *Hegel* (1770 – 1831) ise, “*Tarih Felsefesi Dersleri*”¹⁷⁹ başlıklı dev eserinde tarihin, ‘Maneviyât’ (Alm Geist) tarafından belirlenip yönlendirildiğini öne sürmüştür. ‘Dünya Maneviyâtı’nın (Weltgeist) hükmü altında yol alan medeniyetin¹⁸⁰ güneş misâli, doğudan doğup¹⁸¹ Batı Asyada en üst noktasına erişerek batıda¹⁸² kemâle erdiği görüşünü savunmuştur.

Hegel’e göre, Maneviyât, doğada olduğu gibi, tarih diye adlandırdığımız inssanlık âleminde dahî, milletlerin maşerî (Fr collectif) maneviyâtları (Alm Volksgeist) aracılığıyla Kendisini izhâr eder. Bu süreçte bâzı milletler başı çekerlerken, diğerleri bir

¹⁷⁶Ming hânedânı devrinde Çinin güneyindeki Yunnan eyâletinden Müslüman Çinli amiral *Çeng Ho* (asl adı, *Ma San-Pao*: 1371 – 1435), komutasındaki 62 gemilik filo ve 27,800 askerden oluşmuş birlikle 1405de Batı denizlerine yelken açmıştır. Siyâsî ve ticârî sebeplerle ziyâret edilen ülkeler, sırasıyla, Vietnam, Malaka (Malaya’da), Sumatra, Seylan, Basra Körfezi, İran, Hicaz, Umman, Yemen, Sudan, Kenya, Zanzibar... Ziyâret olunan yerlerden anayurdun yabancı olduğu bitki ile taş örnekleri, ticârî metâa ve kimi ecnebî tâcir ile devlet ricâlî pâytaht *Nankinge* götürülmüşlerdir. Birçok kez tekrarlanan gezilere nihâyet 1433te birdenbire son verilmiştir. Bu tarihten sonra Çinliler, bir daha uzak yol deniz keşif gezilerine çıkmamışlardır

—bkz: Nicholas *Tarling*: “*The Cambridge History of Southeast Asia*”, I.cilt, 227.& 331.syflr; ayrıca bkz: “*Encyclopedia Britannica CD Multimedia Edition*”, “*Cheng Ho*” maddesine.

Bundan altı yüz yıl önce binlerce kişinin gerek taşınmasını gerekse aylarca süren iâşesini sağlayan teşkilâtçılık ile düzen zihniyetine, bunca büyük sayıda gemiye böylesine uzak ve tanınmayan diyârlara yelken açtıran zanaate, hüner ile mahârete nice hayran kalınsa azdır. Hayrete mûcib olan husus ise, böylesine muazzam bir teşebbüsün, *müstemleke* kurma bâbında sonuçsuz kalmasıdır.

¹⁷⁷ Fr “*Les Anglo-Saxons selon la Prophétie*”; İngilizceden Fransızcaya *Ambassador College* tarafından tercüme olunmuştur.

¹⁷⁸Fr Grâce Divine

¹⁷⁹Alm “*Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte*”; E.A. (iki cilt), Berlin, 1832 —bkz: *Volpie & Julian Nida-Rümelin*: “*Lexikon der philosophischen Werke*”, 790.-792.syflr.

¹⁸⁰Geschichte der Menschheit: İnsanlık tarihi.

¹⁸¹demekki Doğu Asyadan...

¹⁸²demekki Batı Avrupa

çeşit figüran rolünü oynarlar. Maşerî maneviyâtın kendisinde odaklaştığı kimseler, *Hegel*'in gözünde, Büyük *İskender* (356 – 322), Gaius Iulius *Caesar* (102 – 44) ile *Napoléon Bonaparte* (1769 – 1821) gibi tarihî kişilerdir. Bunlar, kendi başlarına cüzî amaçlarının takîpcisiyken, aslında, tabî ki bilmeden, “aklın bir hîlesi”ne âlet olurlar.¹⁸³

Yine *Hegel*'e bakılırsa, maneviyâtın kendisini göstermesi, mutlak hukuk ile hürriyet ilkelerinin¹⁸⁴ gerçekleşmeleri (“*Freiheitsverwirklichung*”) yoluyla olur. Hürriyetin gerçekleşme basamakları, insanlığın ilerileme (“*Fortschritt*”) aşamalarını temsîl eder. Hürriyetin gerçekleşme sürecinin akîm kaldığı yahut ilgâ kılındığı durumlarda, gerileme (“*Rückkehr*”) başgösterir. İlerilemeyi durduran en önde gelen etken ise, doğaya hâkim karanlık güçlerin (“*dunkle Macht der Natur*”) baskısına insanın, bel vermesidir. Hukuk ile hürriyet ilkelerinin bayrakdârlığını yapan millet, tarihteki ilerilemenin de öncüsü sayılır. Bu çabalarında doğanın veya tarihin istibdât fırtınalarına göğüs geremeyen yahut bayrakdârlık tâkatını gösteremeyen milletler, hukuktaki üstünlüklerini, yânî devlet olma vasıflarını ve hürriyetlerini yitirirler.

Devlet geleneğinin Asyadan yayıldığını bildiren *Hegel*, kendi bireysel kaderinin —İslâmî terimlerle söylersek, ‘cüzî irâde’sinin— bilincine erişme mücâdelesini vermek suretiyle kişileşmek, kölenin tersine, Atinalı vatandaşa¹⁸⁵ nasîb olmuştur, diyor. Çağdan çağa ve toplumdan topluma farklılık gösteren örflere bağlı birey olma durumundaki insandan Tektanrılı Vahiy dini —*Hegel*'in kasdettiği, Hıristiyanlıktır— sâyesinde ahlâk insanı doğmuştur. Ahlâk kişisi olarak insan, hürriyet ile akıl varlığıdır.¹⁸⁶ Hür insan, konumunu Lutherci Islâhatçı (“*Reformation*”) hareket ve daha sonra Hürriyetçilikle (“*Liberalismus*”) pekiştirmiştir. Hıristiyanlığın yaratma görüşüyle, yeryüzünün, doğadışı güçlerden arındırılmasının ardından (“*entgötterte Natur*”), Lutherci Islâhat ve sonraki Hürriyetçi hareketlerin sonucunda, *Hegel*'e kalırsa, insanın kendisi, kendisine

¹⁸³Alm “unbewusste Werkzeuge einer List der Vernunft”.

¹⁸⁴Alm “das unbeschränkte Rechts- und Freiheitsprinzip”.

¹⁸⁵Alm “griechische Bürgerwelt”.

¹⁸⁶Alm “Freiheits- und Vernunftswesen”.

karşı serbestce tavır alır hâle gelmiştir.¹⁸⁷ Bu serbestleşmesindeki en önemli âmil, onu, doğanın, *Hegel*'in deyimiyle söylersek, karanlık, müstebit güçlerine karşı muzaffer kılan sanayi devrimi olmuştur.

iii- *Manevî İnsana karşı Maddî Beşerin Mevzilenişi*

İşte, insanın, doğaya cephe alışı ve Sanayi devrimi doğrultusunda kendisini kendisine karşı âzât kılmasıyla, Hürriyetci–Sermâyecî anlayış, büyük bir ivme kazanmıştır. Bu eşi menendi görülmemiş gelişmelerin anahtarıysa, Yahudîlik ile İngilizliğin tarihî ittifâkında aranmalıdır.

İnsanın, kendisine karşı kendisini âzât kılmasının ne anlama geldiğini gözden geçirdik. Bu yüzden aynı konuya burada dönmeyeceğiz. Yalnız, bu yolda onun, dur durak bilmez korkunç ilerileme marazına dûçâr olduğunu belirtelim. Bireyler, tüzel topluluklar, şirketler ile milletler arasında kıyasıya, sonu belirsiz yarış başgöstermiştir. Yarış için yarış! İlk ve biricik hedef, kuvvete, kudrete, şana, şöhrete, servete kavuşmak. Hep daha çok; daha, daha fazla; çok daha fazla! ‘Önüme ne çıkarsa, devirir, basar, geçerim; ihtirâsıma sonu sınırı yok!’ ‘Dünya benimdir ve sonunda her yanıyla, her şeyiyle bana kalacak!’ İmdi, Maddecî–Mekanisist–Akılcı–Deneyci–Laik–İnsancı–Hür Sermâyecî (yahut Toplumcu)–Çağdaşçı insanın vehmi: Bu insan, içsizdir, bencildir, bencidir, benmerkezcidir, çıkarıcıdır, ukalâdır, bilgiçtir, zekîdir, arsız hayâsızdır; çıkarına dokunulmadıkça, rahat bırakıldıkça başkasına karışmaz —’bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın!’—; kısacası, daha önce belirttiğimiz üzere, *tragique* varlıktır. Çıkarlarını yürütmek maksadıyla oldum olası kimsenin aklına esmemiş yollara başvurur. Fennî üstünlüğüne dayanarak kendisine karşı çıkanları, toptekneleri (İng gunboat), tank, top, uçak, yangın bombası neviinden gelişkin ateş gücü yüksek; kimyevî, biyolojik yahut çekirdeksel (Fr nucléer) bombalar gibi, maşerî yıkıcılığı olan silâhlarla sindirmiştir. Bunların etkisi de, beklenin altında kalınca, başka müdhiş yöntemler denenmiştir: 1900lerin başında Çinlilere revâ görüldüğü gibi, kalabalık kitlelere zorla afyon yutturulmuştur. Ama bundan daha sinsisi dahî var: Felsefî sistemlerin çarpıtılmasından elde edilmiş ideoloji verisi, içi boş, dışıysa rengârenk

¹⁸⁷ Alm“Befreiung des Menschen zu sich selbst”.

kâğıtlarla allanıp pullanmış, sarıp sarmalanmış deyimler ve deyişlerle yığınla zihinlerin bulandırılması, uyuşturulup yozlaştırılması! Böylelikle insanın savaşıma ile başkaldırma hassasına öldürücü darbe indirilmiştir.

5- Hür Sermâyeciliğin Yapma Seçeneği: Toplumculuk

Çağdaş Küreselleştirilen İngiliz-Yahudî Medeniyeti, ana ideolojisi olan Hür Sermâyeciliğe seçenek olarak Ortakmülkcülüğü oluşturmuş yahut oluşmasına el vermiştir. Bu yolla Hür Sermâyeciliğe esaslı bir seçeneğin doğması, vucut bulması önlenmek istenmiştir. Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin dışından çıkıp geleceği sanılırken, onun içerisinden beklenmedik bir bozuk ses yükselmiştir: Faşizm.

Hür Sermâyecilik gibi, Toplumculuk ve onun türevi, Ortakmülkcülük de, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin temel dünyatasavvuru olan Maddecilik–Mekanisimden esinlenerek biçimlenmiştir. Muhâfazakârlığa karşı olup ilerici–hamlecidir. Yine Sermâyecilik gibi, iktisâdı ilahlaştırır. Bu esâslı ortak özelliklerin yanında, Toplumculuğun, özellikle de, onun aslî uzantısı olan Ortakmülkcülüğün, Sermâyecilikten ayrıldığı hususlar elbette var. Aksi tadîrde, nasıl seçenek olurdu? Nitekim, ‘birey’in ‘bireysel benliğ’ine çakılıp kalmağı derpîş eden Sermâyeciliğin tersine, Ortakmülkcülük, ‘toplumsal benliğ’e sıçramağı —üretim ile tüketim ilişkilerinden hız alıp bunların şartlarını değiştirmeye— öngörür: Devrim. Bununla İngiliz-Yahudî medeniyeti, ‘Hürriyetçilik–Sermâyecilikten memnun değilseniz, buyrun işte, size seçenek ideoloji, Toplumculuk yahut Ortakmülkcülük!’, demek istemiştir. Nasıl birincisini Thomas *Hobbes*, John *Locke* (1632 – 1704), David *Hume*, Adam *Smith* gibi İngiliz filozofları biçimlemişse, ikincisini, Almanyada doğup büyümüş olmakla birlikte, asıl zihin olgunluğuna İngilterede ulaşmış Karl Heinrich *Marx* belirlemiştir. İngiliz tarihini kendisine örnek alarak bunun bir bakıma türevi şeklinde görünümüne çıkmış Sermâyeciliği irdelemiştir. Çıkardığı sonuçları Avrupa, hattâ dünya çapında yaygınlaştırarak insanlığın geçmişteki aşamalarını değerlendirip bunlardan hareketle geleceğe ilişkin tahminler yürütmeğe çalışmıştır. Karl *Marx*, klasik mekânın öngördüğü bilimsellik incelemelerini yürütüp sonuç çıkarmağa çaba harcamıştır. İleride, tarafdamları ile aleyhdamlarınca kendisine yakıştırılacak heyecân ile duygu dolu nitelermelerden, az önce söylediklerimizden de anlaşılacağı üzere, Karl *Marx*, vâreste

tutulmalıdır. Karl Marx, bilimsel, duru, seçik akılyürütme tutumunun gerektirdiği biçimde araştırmalarını dar çerçeveden geniş doğru yürütmüştür. Sonuçta, ona bakılırsa, Toplumculuk, Sermâyeciliğin rakîbi veya seçeneği olmayıp “Tarihî maddecilik gereği devâmı”dır. İngiltereden Kıta Avrupasına, oradan da yeryüzünün öbür illerine ellerine yayılacağını iddia etmiştir. Böyle bir oluşumun başgöstermesi, ancak o dönem İngilteresinde varolmuş maddî ile zihnî şartlar çerçevesinde mümkündür. Nitekim zamanla Toplumculaşmış Sermâyecilik yahut Sermâyecileşmiş Toplumculuk —: Toplumsal halkidâresi (Fr Démocratie sociale)—, İngiltere ile benzeri Kuzey batı Avrupa ülkelerinde yer edinmiştir. Bu ülkelerde siyâsî düzen, toplum devleti (Fr Etat social) şeklinde nitelenmiştir. Gerek *Rusyada* gerekse onun zoru ve desteğiyle başka memleketlerde zuhur etmiş ve dar anlamda Rus siyâsî ve askerî yayılmacılığının aracı ve âleti olmuş *Leninci-Stalinci Ortakmülkcülük*, yânî *Bolşeviklik*, İngiliz-Yahudî medeniyetinin ‘mimarbaşları’nca yahut başka bir deyişle ‘iyi-saatte-olsunlar’ca öngörülmemiş bir ârızadır, kazadır.

6- Öngörülmemiş Tepkiler: Beşerî Akıl Temelli Maddecilik–Mekanisizm Dünyatasavvuruna karşı Romantiklik - İdealizm ve Sermâyecilik ile Milletlerarası Toplumculuk İdeolojilerine karşı da Faşizm ile Millî Toplumculuk

i- *Duygu–Heyecân* temelli *Organisizm–Romantiklik*ten çıkan yol

Faşizm ile Millî toplumculuk, kendilerini doğurmuş bulunan Romantiklik–İdealizmle birlikte, İngiliz-Yahudî medeniyetince öngörülmemiş bir diğerkaza olup onun dünyatasavvuru durumundaki Maddecilik–Mekanisizm ve bilâhare ideolojileri olan Sermâyecilik ile Toplumculuğa karşı meydana getirilmiş ve şiddeti gittikce artmış tepkilerdir.

Doğanın, matematik tekanamlılığını, heyecânsızlığı ile tarafsızlığını temel almış Galilei–Descartes–Newton bilim anlayışından hareket eden dünyatasavvuruna karşı Giambattista Vico (1668 – 1744), özellikle “*Milletlerin Doğal Hukukunun Tekrar İkâme olunacağı bir Başka Sistemin İlkelerinin Yardımıyla Milletlerin Doğası hakkında Yeni*

bir *Bilimin İlkeleri*”¹⁸⁸ başlıklı eserinde insanı ve tarih çerçevesinde biçimlenmiş değerlerini esas almıştır. Bunlar, ilk bahsolunan Maddeci–Mekanisist ve Akılcı olanların tersine, düpedüz akılla izâhı mümkün olmayan manevî değerlerdir.

“*Latin Dili esas alınmak suretiyle İtalyanların en eski Bilgeliklerinin Sergilenmesi*”¹⁸⁹ başlıklı kitabındaysa, bu çeşit değerleri paylaşan toplumların tarihte milletleşebildiklerini öne sürmüştür. *Vico*, René *Descartes*’ın “*cogito ergo sum*” (“düşünüyorum öyleyse varım”) vargısının, analizci tarzda elde edilemeyeceğini; bunun, bilinçte, giderek, toplum benliğinde bitip serpildiğini, neşvünemâ bulduğunu savunmuştur. Doğaya da, kişinin, tarafsız, ilgisiz bakışla yönelemeyeceğini; tersine, toplumun etkisiyle kazanmış olduğu bilinçle yol alabileceğini ileri sürmüştür. Böylelikle çağdan çağa, toplumdan topluma farklılık gösteren doğa görüşleri tarih sahnesini doldurmaktadır. Mutlak kesin Bilgi —Hakkelyakîn— yalnızca *Allahtadır*. Ona yakınlaşıldığı ölçüde bilgilerdeki görelilikler giderilebilir. Şu hâlde bilgilenme bir akılyürütme ile gözlem sürecine tâbîyken, ‘irfânî nurlanma’ ânlık sezgi verisidir. Tanrının evrensel düzeni, insanlık âleminde devlet nizâmıyla görünüme çıkar.

Aydınlanmacı–İnsancı–Laik zihniyetin, merkeze çektiği ‘birey’ kavrayışına karşı, başta, *Vico*’da tanık olduğumuz üzere, Tanrı – Devlet esaslarına dayanan bir anlayışın geliştiğini görüyoruz. Bu anlayış, “Fırtına ve Hamle” diye Türkçeleştirebileceğimiz (Almanca) “*Sturm und Drang*” hareketi altında tanınan ve *Organisism*¹⁹⁰ dünyatasavvurunda esaslanan *Romantik* akım çerçevesinde 1770den itibaren *Almanyada* yer edinip yayılmağa başlamıştır. Maddeci–Mekanisistlerin biçimsel aklın verisi kabul ettikleri değerlerin reddolunup bakîr doğaya geri dönüşü talep eden, bu cümleden olmak üzere, sanayileşmeğe tepki gösteren hareketin, duyguyu,

¹⁸⁸İ: “*Principi di una Scienza Nuova intorno alla Natura delle Nazioni, per la quale si ritrovano i principi di altro Sistema del Diritto Naturale delle Genti*”; E.A., Napoli, 1725
—bkz: *Volpie &...: A.g.e, 385.-857.syflr.*

¹⁸⁹L: “*De Antiquissima Itolorum Sapientia ex Linguae Latinae Originibus Eruenda*”; E.A., Napoli, 1710
—bkz: *Volpie &...: A.g.e, 91.&92.syflr.*

¹⁹⁰Maddeciliğ’e karşı ‘Maneviyâtçılığ’ın; ‘Mekanisism’eyse, ‘Organisism’in geliştirildiğini görüyoruz. ‘Akılcı–Deneyci’ felsefenin aleyhine ‘İdealist’ olan ortaya çıkar olmuştur.

‘Maneviyâtçı–İdealist–Organisist’ anlayışın, hayat ile dünyaya bakış açısı ve tavrı olarak yansımış biçimiyse, ‘Romantiklik’tir. ‘Maddeci–Mekanisist–Seküler–Sermâyecî öncesi’ günleri özleyen ‘Romantiklik’, bu biçimi ve yapısıyla Tepkici ve Gerici ((Fr Réactionnaire) şeklinde nitelenmiştir.

sezgi ile gönlü dikkatlerinin odağına çeken *Romantiklerin* indinde, yer aldığına tanık oluyoruz.

ii- *Romantiklikten Faşisme*

Geleneksel yaşama biçimlerinden köylülük, toprağı işlemek arzusu ve bunlardan neşet etmiş —doğayı sevip özlemek, dostluk, dayanışma, maddiyâta sırt çevirmek, savaşıklık, mertlik türünden— kadîm değerleri yüceltmek eğilimi, *benden ziyâde biz* için mücâdele etme irâdesi ağır basar olmuştur. İktisâttaysa, tüketim ihtiyâçları yelpâzesini —fabrikalaşma— habire rekâbeti alabildiğine kamçılayan Sermâyeciliğe karşı usta – çırak ilişkisi çerçevesinde gelişen küçük üretim birimleri —zanaate dayalı imâlathâne— arasında oluşturulmuş dayanışma teşkilâtlanmasını esâs almış *Korporatism*¹⁹¹ ikâme edilmeğe çalışılmıştır. Kısacası söz konusu akım, Onsekizinci yüzyılın ikinci yarısından itibâren Kuzey batı Avrupada başgösteren ve 1789 Devrimiyle artık elle tutulur, gözle görülür duruma giren yeniliklere, *Yenilikçiliğe* karşı tepki hareketidir. Bundan dolayı da Tepkici yahut geçmiş ve ‘altın çağ’ diye anılan bir devire geri dönülmek istendiğinden, Gericî şeklinde adlandırılmıştır. Bahse konu hareketin ideoloji hâlini alması *İtalyada* olur: *Faşism*. Bu ideoloji, Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında Giuseppe *Garibaldi* (1807 – 1882) gibi Millîyetçi ihtilâlciler

¹⁹¹Nasıl *Faşism*, *İtalyada* doğup gelişmiş ve oradan değişik uygulama biçimlerinde birçok toplumun siyâsî düzeni hâline gelmişse, aynı durum, onun iktisâdî vechesini temsil eden *Korporatism* (L corporare: Bütünleşmek, yekvucut olmak) için de söz konusudur. Büyük çapta artıürüne, rekâbete ve özel teşebbüs hamlelerine cevâz vermemesiyle Toplumculukla akrabalık kurarken; sınırlı dahî olsa, özel mala, mülk ile teşebbüse imkân tanınmasıyla da hür iktisâda yahut Sermâyeciliğe yaklaşır. İktisâdî hayat, sanayi dalları ile işkollarına göre ‘birlikler’ hâlinde (İ categorie) teşkilâtlanmıştır. İşçiler ile işverenler, mahallî ortamda ayrı birlikler hâlinde teşkilâtlanmış olmakla birlikte, ülke çapında aynı işkoluna ait birlikler, ‘üst kurullar’ (İ corporazione) hâlinde *demetlenmişlerdir* (İ fasciare: Demetlenmek). Benzer birliklerin ‘demetlendiği’ bu üst kurullar, işçiler ile işverenlerin karmasıdır. Bunlar, çatıları altında derlenmiş oldukları birliklerin kendi yönetim kurullarına danışarak işçi ile işveren, yandaşma – yamak – çırak – kalfa – usta ilişkilerini, ücretleri ile terfi şartlarını tayîn edip karar ile kurallara bağlarlar. Özerk teşkilâtlar olan birlikler, mensuplarının iş ve özel hayatlarıyla yakından ilgilenip ihtiyâçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmişlerdir. Sonuçta, bütün üst kurulları da, daha yüksek bir birlik çatısı altında —korporasyonla_ rın konfederasyonu— düzenlenip *Faşist* partisince denetlenmişlerdir. Herkesin bağlı bulunduğu işyeri ve mensubu olduğu meslek öbeği yoluyla ilgili birliğin üyesidir. Bu birlikler, Yeniçağdaki sendikalardan ziyâde, Ortaçağdaki loncaları andırmışlardır. Bunlara üye olup olamamak kişinin isteğine kalmazdı. Birlik yöneticileri, parti tarafından tasdik olunanlar arasından üyelerce seçilirlerdi.

Bahsi geçen teşkilâtlanma modelini Alman düşünürü Adam Heinrich *Müller* (1779 – 1829) tasarlamıştır. İtalyan korporatizminin etkisiyle İspanyada General Francisco *Franco* (1892 – 1975), Portekizde Profesör Dr Antonio Oliveira *Salazar* (1889 – 1970), Brezilyada Getulio *Vargas* (1883 – 1954), Arjantinde Juan *Peron* (1895 – 1974) benzeri teşkilâtları vucuda getirmişlerdir —bkz: Julius *Gould*&William *Kolb*: “A Dictionary of the Social Sciences”, 141.&142.syflr;

ile Gabriele *D'Annunzio* (1863 – 1938) neviinden şair–düşünürlerin İtalyayı ecnebîlerin işğâlinden kurtarma ile birleştirme savaşlarında biçimlenmiş; Yirminci yüzyılın ilk yarısında da, öncelikle Vilfredo *Pareto*'nun (1868 – 1913) Fransızca kaleme almış olduğu “*Cours d'Economie Politique*” (“*Siyâsî İktisât Dersleri*”) ve anadilinde yazdığı “*Manuale d'Economia Politica*” (“*Siyâsî İktisât Elkitabı*”) ile “*Trattato di Sociologia Generale*” (“*Genel Sosyoloji İncelemesi*”) kitaplarında bellibaşlı siyâsî ile iktisâdî özelliklerini kazanmış; nihâyet, *Fransız* Devrimci sendikacısı Georges-Eugène *Sorel*'den (1847 – 1922) hatırı sayılır raddede etkilenmiş olan Önder (İ il Duce) Benito *Mussolini*'nin (1883 – 1945) siyâsî mücâdele düzleminde kemâle ermiştir.

İtalyan Faşismi, kendisini *Romanın* devlet ile savaş düzeninin vârisi olarak ilân etmiştir. Ne var ki, M.Ö. Birinci yüzyıl Romasından M.S. Yirminci yüzyılın İtalyasına köprülerin altından pek çok su akmış olduğundan, İtalyan milleti, asla *Romalının* savaşçı ciddîliği ile tertibine ayak uyduramamış; bu ülkünün fikir babalığı ile önderliğini üstlenmiş Benito *Mussolini* dahî, bir başbuğdan beklenecek gözüpek yalınkılınç yiğitlik ile kişilik tutarlılığını gösterememiştir. *Faşism*, *Eflâtun*'un Devlet – Toplum – Asker tıkHzlığı ülküsünü gerçekleştirme gâyesine takılmıştır. Ancak, her millet, toplumsal kişiliği bakımından, böyle zorlu bir gâyeye erişecek güçte olmadığı vakıasını *Eflâtun*, kendi tecrübelerinden öğrendi. Tarihte hiçbir filosofun beceremediği zor bir maceraya atıldı. Görüşlerinin —bilim felsefesinin terimiyle söylersek, ‘varsayımı’nın— geçerlilik derecesini öğrenmek amacıyla üç kere silâhlı mücâdelenin başını çekti. Bozgunla sonuçlanan denemelerinden hareketle *Eflâtun*, “*Devlet*”inde dile getirdiği düşüncelerini son eseri “*Kanunlar*”da değiştirdi. *Mussolini* de, milletin ruh hâletini esâslıca tanıyıp *Eflâtun*'u bir filosof irfânıyla, ağırbaşlılığı ve dikkatiyle inceleydi, ne kendisini ne de toplumunu bildiğimiz o korkunç sona sürüklemiş olurdu. Sonun korkunçluğu, maddî olmaktan ziyâde, manevîdir.

Ortalık günlük güneşlikken başlarının tâcı kıldıkları Önderlerini, talih rüzgârları ters dönünce, uzatmalı sevgilisiyle birlikte, ayaklarından asıp balgam yağmuruna boğdular.

Kendisine has ayırdedici manevî, dolayısıyla da davranış özellikleri taşıyan bireye nasıl, ‘kişi’ diyorsak, benzer bir oluşuma tâbî olmuş toplumu da ‘millet’ diye anıyoruz. Kişiler gibi, milletlerin dahî ‘seciye’si (Fr caractère) vardır. İşte, burada kısaca tasvîr ettiğimiz bir Akdeniz milleti ile onun, daha ziyâde opera sahnelerine çıkmaya uygun Önderinin seciyesiydi. Öte yandaysa, *Ducenin* müttefiki ve kendisi ile önderliğine soyunduğu İtalyan milletini sırtlamaktan bitâp düşmüş *Führerin* sonu, ilkinde, maddeten benzer, fakat manen bambaşka olmuştur. *Führerle* uzun, meşakatli bir yola düzülen Alman milleti, sonunda, onunla birlikte gözünü kırpmadan ateşe atlamıştır. Kaçınılmaz sona yaklaştığını anlayan *Führer* ise, tabancasıyla kendisini vurmadan önce, ölümünü sağlama bağlamak amacıyla, ne olur ne olmaz bâbından, bir de, çok güçlü bir zehir yutmuştur. Bu da bir başka seciye örneği.

Sonuçta, halkidâresinin, demokrasinin dağıtıcılığından, savrukluğundan kaçınayım derken, milletler, kendilerini istibdâdın kucağına, mutlak iktidarın bozucu etkilerini unutarak, bırakıverirler. Buyrunuz: Ölümlerden ölüm beğeniniz!

Faşizm ile Millî toplumculuk, kendisinden hareket ettikleri zemîn itibâriyle, birbirlerine ters düşerler. Roma–Latin devlet anlayışının bağlandığı dil – kültür birliği kıstasını kendisine esâs ihdâs eden Faşizm için saf ırk mülâhazasının önemi yoktur. Hangi soydan gelirse gelsin, kim Latinceyi anadil olarak kullanıyorsa, Roma¹⁹² yaşama uslubuna uygun yaşıyor, irâdesini benimsiyorsa, ve canla başla Roma devlet fikriyatını içine sindiriyorsa, o, Romalıdır¹⁹³ düstûrundan hareket eden Faşizm için devlet (L civitas) ülküsünü kişiliğinde canlandıran önderin çevresinde derlenip toparlanmış, dayanışma hâlinde bulunan, gözünü de budaktan sakınmayan esâsen gençlerden kurulu bir toplumun inşâası, ulaşılmaması arzulanan amaçtır. Geçmiş nesillerin elinden çıkma ulvî değerlerin muhafazası nice ağırlık taşıyorsa, Faşizm için, gerek doğanın gerekse

¹⁹²*Romantik*, nitekim, *Romaya* mahsus değerlerin, yeniden hayata döndürülmesi isteğiyle yanıp tutuşan kişi/ler demektir.

¹⁹³Haddizâtında *Osmanlı* ile *Roma* devlet ülküleri çakışır. Nitekim, İstanbulun —Romanın ikinci başşehrinin— fethiyle birlikte, *Fatih Sultan Mehmet Han*’ın, *Kaysar (Ceasar)* ünvanını da üstlenmiş olması, özentisi sonucu yahut tesâdüf eseriymiş gibi algılanmamalıdır. Osmanlının salt devlet-olma ülküsünün berrak ifâdesini, filhakika, *Nâmık Kemâl*’in (1840 – 1888) “*Vatan Şarkısı*”ndan aldığımız şu mısralarda buluyoruz: “.../ Gavgâda şehâdetle bütün kâm alırız biz/ Osmanlılarız cân veririz nâm alırız biz...”

onun içerisinde gelişen insanın hâlisliğinin korunmasının da onca önemi vardır. Şu hâlde her çeşit doğadışı, doğal olmayan tasarruf, bozgunculuk yahut sapıklık suçlamasıyla reddedilir. İktisâdî ve fennî, özellikle de sınaî gelişmeler, demekki doğanın bütünlüğü ile hâlisliğine, insanınsa nefis – beden saflığı ile sağlığına halel getirmemecesine gerçekleştirilmelidir. Buna bağlı olarak, insanın nefis – beden saflığı ile sağlığı, onun cinsiyeti ile zihin ve bünye durumu göz önüne alınarak geliştirilmeli düşüncesi eğitime esâs alınmak istenmiştir. Burada kız çocuğunun, ileride ailenin temel dayanağı olacak sâdık, iffetli ev kadını ve anne; erkeğin ise, ailesi ile topluluğunu geçindirip koruyacak faziletli, sözünün eri birey olması hedefi gözetilmiştir.

Aynı devlet ülküsüne sâdık bireyler birbirlerinin vatandaşdır (L civis). Roma devletinin bu ülküsü, Roma medeniyetinin, yavrularından Fransız kültürü yoluyla 1789 İhtilâlikebîrinin çarpıtılmış ruhuna sızabilmiş tek tük unsurlardan biridir: ‘Vatandaşlık’ (L civiles, cives; Fr citoyenneté).

iii- Faşismden Millî Toplumculuğa

Faşist devlet ülküsü, kan bağıının geniş toplumsal dağılımıyla çıkan, geniş aile topluluğu da denilen kabîleciliğin karşı ucudur. Faşist devlet ülküsünün karşıtı, kabîleci – kavimci kan bağı anlayışını temsîl eden Millî toplumcu devlet anlayışdır. Onda soyut motiflerin çerçevesinde buluşup kenetlenmiş kişiler değil de, kan bağı ile yurd ortaklığını esâs almış bireyler söz konusudur. Nitekim, Millî toplumculuk ideolojisi, geçmişin sisli, puslu ufuklarında kol gezen Germen boylarının kandaşlık töresinden gelen kan ile toprak (Alm Blut und Boden) saplantısı üstüne binâ edilmiştir. Belli, sınırlı toprak parçasını paylaşp —yurtdaşlık (L popularis)— kan bağı —kandaşlık (L cognatus)— bulunan bireyler,¹⁹⁴ Millî toplumcu devletin kurucu unsurlarıdır. Toprak (L terra) ile kan (L sanguis), temel inanç birimleridir. Bunlar, insanın biyolojik —canlı—

¹⁹⁴ Her Alman vatandaşına, en az, 1800e değin geri götürülebilinecek şekilde, safkan Alman atalardan neşet ettiğini belgelemek zorunluluğunu getiren kanun, 15 eylül 1935de *Nürnbergte* çıkarılmıştır; bundan dolayı da bu ve benzerleri *Nürnberg Kanunları* diye anılmışlardır.

Yahudilerle evlenmiş Almanlar, bahsi geçen kanuna göre, ırk ayıbı (Alm Rassenschande) etmiş olmaları gerekcesiyle suçlu addolunmuşlardır. Yahudiler veya onlarla evlilik yoluyla karışmış Almanlar, ikinci sınıf Alman vatandaşı derekesine düşürülmüşlerdir —bkz: Wolfgang Benz &...: “*div Enzyklopädie des Nationalsozialismus*”, 620.s.

bağlarıdır. Bu çeşit bağlara dayalı olanlara biyolojik —canlı— toplum yapıları diyoruz. Bunun tersi, örneklerini Hz *Muhammed*'in önderliğini ettiği İslâmî esâslara uygun Medîne —‘kamuoyu’na değil de, ‘seçilmiş bilginler’in (Ulemâ) oyuna dayalı— Şûra Cumhuriyetçiliğinde ve Osmanlı ile Roma devletlerinde gördüğümüz, sosyolojik, demekki beşerî devlet teşkilâtlanmasıdır.

Öyleyse, Millî toplumculuğun temel mefhumlarından kan ne anlama gelir? 1937de basılmış olan “*Millî Toplumcu Eğitim*”¹⁹⁵ başlıklı derlemede yayımlanmış makalesinde (389.&390.syflr) Dr Erika *Emmerich*, kan motivini bize şöyle izâh ediyor: “...Kan, yalnızca kalıtım özelliklerinin taşıyıcısı değildir. O, daha ziyâde, aynı özden gelen insanların birliğinden doğan ve akılla kavranılamaz gücün ifâdesidir... ‘Kavram’ olarak beşerî ne varsa, onu dile getirmekle birlikte.., insanlar arasındaki farklı özelliklerin vurgulanması dahî, aynı kavramın anlam içeriğinde saklıdır. Öyleyse, kan felsefesi¹⁹⁶, akıl yoluyla kılı kırk yarmak suretiyle kurgulanmış (Alm erklügeltes) bir bilim sisteminden daha fazla bir şey olmak istiyorsa, insanın farklılığına duraksamaksızın parmak basmalıdır. Bu felsefe, şu durumda, insanla ilgili toptancı belirlemeler yapmak gafletinden bizi alıkoyacaktır. Böylelikle insan varoluşuna ilişkin bir felsefeyi yazmanın artık mümkün olmadığı belirtilmelidir.

Şimdi, insanların ortak paydası, daha açıkcası, onları doğadaki öteki varolanlardan ayırmamızı sağlayan bir durum —demekki genel bir insan-olma durumu!— varsa, o takdîrde, bu genel insan-olma durumu (Alm Menschsein), insanın gerçekten özümüdür —öz, başka bir anlatışla: İnsanın en son belirlenimidir (Alm Bestimmung)— diye sormalıyız. İnsanın son metafizik belirlenimi nedir? Bu, câmiasına bağlı kalması durumundan; daha da önemlisi, kanına karşı taşıdığı ödevden başka bir şey değildir. İşte bundan dolayı, geleceğin felsefesi, felsefe gerçekten varolmağa devâm edecekse, kanın felsefesi olacaktır. Her felsefe, önemi ile anlamını, mensubu olduğu kandaş insanların oluşturdukları câmiada (Alm Gemeinschaft) bulacaktır. Ancak, kan fikri (Fr Idée), yalnızca cisimleştirilebildiği (Alm Verkörperung)

¹⁹⁵Alm “*Nationalsozialistisches Bildungswesen*”

¹⁹⁶Alm die Philosophie des Blutes.

yerde varolabileceğinden, kan felsefesi, tekrar bir son varlığın salt kavramlılığına¹⁹⁷ gömülmek istenmiyorsa, bize Kuzeyli kanın felsefesini dile getirmek zorundadır. Şu hâlde, kan felsefesi, bizimçin özel Kuzeyli kanı biçiminde anlam taşır.”¹⁹⁸

Millî toplumculuk, sacayağına dayanır: Bir: Irk esâslı Milliyetçilik —millî eğitim – toplum – sanat – iktisât siyâsetleri; iki: Israil kavminden ırk mülâhazalı nefret —Ortaçağ Hıristıyan Avrupasının tersine, burada, dinî telâkkîler önemlerini yitirmişlerdir;¹⁹⁹ üç: Askerçilik —sivil bir mesleğe intisâb etse de farketmez, her erkek, asker olacakmışcasına talîm terbiye görür, bilkuvve askerdir; böylelikle kurum olarak ‘sivillîğ’in, toplumun yapılanmasında yeri yoktur; kadın ise, savaşılan erkeğin destek kişisi olarak yetiştirilir. Millet, biçimbirliğine (Fr uniformité) erişmiş toplumdur. Bu ülküye toplumu taşıyan araç, talîm terbiye özelliğini gösteren eğitimidir. Onun da asıl işi, bireyleri çelikleşmiş irâdeyle techîz etmektir. ‘İrâde’, öncelikle İdealist felsefenin, Alman milletine telkîn etmiş olduğu vazgeçilmez bir ilkedir. Tabîî, bu ilke, Martin *Luther* (1483 – 1546), Immanuel *Kant*, Johann Gottlieb *Fichte* (1762 – 1814), Georg Wilhelm Friedrich *Hegel*, Arthur *Schopenhauer* (1788 – 1860), Friedrich *Nietzsche* gibi, çağların en büyük, en parlak filosoflarına gökten zenbille inmemiş. Filozof, içerisine doğduğu toplumun adetâ radarıdır. Ortalıkta ‘serseri mayın’ misâli dolanan değerleri derleyip toparlar, ardından bunları aklın biçimlendirici potasında işleyerek sıkı dokunmuş sistem hâlinde topluma iâde eder. Felsefleştirilmiş bu değerler, ahlâk nizâmı şeklinde, uzun vadede eğitim yoluyla topluma ‘yedirilir’. Bahse konu değerler, gündelik yaşayıştan tutun da zanaat, ticâret, askerlik ile siyâset seviyelerinden geçerek bilim, sanat ile din gibi, toplumun en yüce düzlemlerine dek yaygınlaşıp yerleşir; milletin *caractéristique* özellikleri hâlini alırlar.

¹⁹⁷ Alm bloße Begrifflichkeit eines letzten Seins.

¹⁹⁸ Erika *Emmerich*: “Die Philosophie des Blutes”, 287.s, bkz: *Pliakov&Joseph Wulf*: “Das dritte Reich und seine Denker”.

¹⁹⁹ Hıristıyanlar ile Yahudîler arasında hüküm süregelmış gerek öğretî gerekse yaşama düzlemindeki durak bilmez çekişmenin altında yatan temel neden, Millî toplumculuğa göre, özellikle Germenler, ama genelde Arîler ile Israilliler arasındaki kavmî uçurummuş. Bu aykırılığın başını, iki tarafın kişilik yapısındaki farklılık çekmekteymiş. Taraflardan birinin güvenilmezliğine âşikâr delîli Hz *İsâ*’yı Çarmıha dek götüren ihânet, yânî gammazlama olayı teşkîl etmekteymiş. Hz *İsâ*’nın Çarmıha gerdirilmesi, Hıristıyanlığın indinde, yalnızca işlenebilecek değil, ama aynı zamanda düşünölebilecek en ağır cinâyettir. Çünkü ihânete uğrayan, Hz *İsâ*’nın insan kisvesinde, düpedüz, Tanrının Kendisidir.

Toplumu belirleyip biçimleyen en başta gelen etkenler, onun içerisinde yaşadığı tarihî ile coğrafi şartlardır. Onlar, onun maşerî hayâlhânesi ile nefsinin, hayat gâyesini, âdetlerini, gelenek ile göreneklerini, zanaat nevilerini, giyim ile kuşamını, yemesini içmesini, hâl ile hareketlerini tayîn ederler. Batı Avrupanın kuzeyinde yaman yelli, azgın dalgalı denizler ile geçit vermez dağlar arasında kalan sık çam ormanları ile bataklık düzlüklerde, yılın büyük bir kısmını karanlıkta, kar ile buzun tahakkümü altında geçirerek doğanın yarattığı en amansız şartlarına göğüs gererek yaşayan Germen ve onların ahfâdı olan Alman boyları, daha doğuda benzer güçlüklerle boğuşagelmiş Rus, Moğol ile Türk kavimlerinde de gördüğümüz özellikler geliştirmişlerdir. Ne var ki, bilâhare tarih boyunca intisâb edilmiş farklı medeniyet daireleri bu özellikleri hatrı sayılır derecelerde değişikliklere uğratmışlardır. Meselâ İslâm medeniyetinde yerlerini almış bulunan Türkler, burada kaldıkları sürece Millî toplumculuk yahut Sermâyecilik çeşidinden ideolojileri geliştirmeleri veya bunlardan birine ‘takılmaları’ asla mümkün gözükmemektedir. Vahiye sâdik kalmaması yüzünden, her kalıba girebilecek tıynetle gözüken Hıristiyanlığı, Almanlar, kendilerinden önce veya sonra İtalyan, İspanyol, Fransız, İngiliz, Leh, Rus, Rum, Ermeni, Kıptî, Habeş, Süryanî milletlerinin yapmış olduğu gibi, kendi millî özellikleri doğrultusunda tebdîl etmişlerdir. Filhakîka, bir tek Hıristiyanlıktan bahsetmek zordur.²⁰⁰ Bundan dolayıdır ki, bellibaşlı esâslı kültür

²⁰⁰Hıristiyanlıklar, birbirleriyle çelişen değişik öğretiler arasında cereyân etmiş münâkaşaların üzerinde inşâa olunmuşlardır. Yahudî öğretinin reddine dayalı özerklik ile özgünlük iddiası, haddizâtında Hıristiyanlığın ölküsü olmuştur. Bu yoldan yürüyerek, Hıristiyanlık, Azîz Paulus önderliğinde kendisini Yahudî aleyhtarı bağlam içerisinde belirlemiştir. İşte bu bağlamda, Yahudilikte keskin ve belirgin Tektarı ile Vahiy fikirlerinden tutunuz da erkeğin sünnet olması, ‘helâl yemek’le beslenme zorunluluğu ve domuz etini tüketme yasağına varana dek ilahiyât ile muâmelâta taalluk eden bilcümle şart ile yaptırma sırt çevirmek suretiyle ‘Azîz Paulus Hıristiyanlığı’ geniş bir ‘yelpâze’ boyunca kendisini farklı kılmağa çaba harcamıştır. Yahudilik, Tektarı ile Vahiy fikirlerinden inhirâf eden Hıristiyanlığa, kavmî mülâhazaların da eklenmesiyle, yeğîn tepki gösterip onu kâfirlikle suçlamıştır. Hıristiyanlık da buna karşılık, kendi meşrûuluk iddiasını şiddetli bir Yahudilik düşmanlığı noktainazarı üstüne binâ etmiştir. İkisi arasındaki tarihî hasımlık, şu hâlde, evvelemirde, ilahî-dinî telakkîlerdeki aşılmaç uçurumdan ve bilâhare kavmî mülâhazalardan kaynaklanmıştır.

Ne var ki, öğretinin ayrılığı ve hattâ aykırılığı yalnızca Yahudilik karşısında ortaya çıkmakla kalmayıp Hıristiyanlığın bağrında dahî belirmiştir. Dinî boyutlara varan mezheb öğretinin ayrılıkları, genelde, Hıristiyanlığın, özeldiyse, Avrupanın tarihini kanla, ateşle, katliâmıla dokumuştur. Ders kitaplarında bildirilenlerden çok daha karmaşık etkenler ile nedenlerle ortaya çıkmış olan Haçlı seferleri, esâs hedef Müslümanların yanında, Yahudiler ile hasım Hıristiyan mezhebine karşı dahî tertiplenmiş görünüyor. Katolik ile Ortodoks mehepleri arasındaki karşıtlık, İstanbul (Konstantiniye) Patriği Azîz Büyük Photios’un (810 – 895), Romadaki Papa Azîz Büyük (I.) Nicholas (800 – 867) tarafından 857de afaros edilmesine değin gerisin geriye gider

—bkz: J.C.J. Metford: “Dictionary of Christian Lore and Legend”, 222.s;

çevrelerine göre biçim almış Hıristiyanlıkları teker teker anmak zorundayız. Görünüşe

ayrıca bkz: John R. Hinnels: “Who’s Who of Religions”, 326.s.

Bahse konu ayrılık, aykırılık, karşıtlık, karşımıza kana bulanmış bir tarih sürecini çıkarmaktadır:

1) Ortodoks Bizans, Katolik Latin tabaasından çok kimseyi 1182de kılınçtan geçirmiştir;
2) Katolikler de, bunun öcünü 1185de Selâniki zapdecince kadın erkek, çoluk çocuğu katletmek suretiyle almışlardır;

3) Ne var ki, katliamların en fecî olanı, Haçlılar, Istanbulu (Konstantiniye) 13 nisan 1204de ele geçirdiklerinde vukûu bulmuştur. Gece gündüz olmak üzere üç gün boyunca şehirde, insanlık tarihinde eşine ender rastlanır cinsten, tedhiş havası estirmişlerdir. Sarayları, kiliseler ile manastırları talan edip kutsal sayılan birçok eşyâyı İtalyaya taşımışlardır. 500 000e yakın nüfuslu İstanbul ahâlisinden kadın erkek, genç yaşlı, ruhbândan olan olmayan 2000 kişiyi katletmiş, Hıristiyanlığın en görkemli ve kutsal mabetlerinden Ayasofyada kitleler hâlinde kız ile kadının ırzına geçmişlerdir. Hızlarını alamayıp bir fâhişeyi dahî Patriğin kürsüsüne oturtmuşlardır

—bkz: “Byzantium”, 32., 33., 225.ile 359 syflr;

ayrıca bkz: G.Ware: “The Orthodox Church”, 69.s.

Fâcia öylesine muazzam, sonuçları o denli ağır olmuştur ki, Bizans, belini bundan böyle bir daha doğrultamamıştır. Hatırası, halkının maşerî hâfızasına silinmezcesine kazılmıştır; hem o kadar ki, İstanbul, Osmanlı Türk ordusu tarafından fethedilme aşamasındayken Bizanslı erkândan Lucas *Notaras*, “bu şehirde Latin serpuşunu (tiara) görmektense, Türk sarığının hâkimiyetine tanık olmak evlâdır” diyebilmiştir

—bkz: “Byzantium”, 324.s.

4) Doğunun Ortodoksluğu ile Batı ve Orta Avrupa arasındaki çekişme ile çatışma Bizansla sona ermiş olmayıp Yirminci yüzyıla değin sürüp gelmiştir. Nitekim, arkaplanında Ortodoksluk bulunan Sovyet Rus ordusu 1944 güzünde Katolik ile Protestan Orta Avrupasının kapılarına dayandığında, zapdolanmış Alman köylerinde, kasabaları ile şehirlerinde râhibe dâhil, milyonlarca kız ile kadının, ölesiye öldüresiye, ırzına geçilmesinin —gerek Alman gerekse Rus görgü tanıklarının anlattıklarına bakılırsa, yer yer, elliye aşkın Rus askeri ile subayının, bir günde, sırayla, bir kadının ırzına geçtiği oluyormuş— yanısıra, talan edilip kirletilen kilise ile manastırın da haddi hesabı yoktur —bkz: Hans Dollinger: “The Decline and Fall of Nazi Germany and Imperial Japan”, 107.s.

5) Bahsi geçen savı belgeleyen, nihâyet, günümüzden de bir örnek: Papa II. *Iohannes Paulus*’un Mısır’a son ziyâreti, Kıptî Ortodoks ile Roma Katolik Kiliseleri arasındaki zorlu ve karmaşık ilişkileri yeniden su yüzüne taşımıştır. Katolik Papanın *Kahireye* varışında kendisini, Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübârek ile *El-Ezherin* Şeyhi İmâmîzâam Muhammet Seyit *Tantavi* gibi, ülkenin önde gelen zevâtı karşılarken, Kıptîlerin Papası III. *Şenuda*’nın ortalıkta gözükmeyişi dikkate şâyandır. Ne var ki, Papa *Şenuda*, havameydanına gelmemekle kalmamış, Katolik Papasının yönettiği Cuma âyîninden de uzak durmuştur. Papa *Şenuda*’nın, havameydanında hazır bulunmayışını, Kıptî Piskopos Anba *Musâ* şöyle gerekçelemiştir: “Papaların ziyâretleşileri, dinî olaylardır. Havameydanlarındaki karşılamalarsa, siyâsî çerçevede mütâlea olunur. Kıptî Kilisenin ise, siyâsî kimliği yoktur...” Cuma âyînine gelince; gerek Anba *Musâ* gerekse başka Kıptî yetkililer, iki Kilise arasında ilahiyât (Fr christologique) esâslarına, muâmelâta, dünyagörüşüne, örfler ile âdetlere ve nihâyet Kiliselerden hangisinin fâik olduğu münâkaşasına ilişkin uçuğunun kapatılmamış olması yüzünden, iki Papanın, aynı âyîni birlikte yönetemeyeceklerini bildirmişlerdir

—özetleyerek aktardığımıza bkz: Mariz Tadroz: “A Tale of Two Popes”, 7.s, “Al-Ahram/ Weekly”den.

6) İlahiyât esâslarının, muâmelâtın, dünyagörüşünün, örfler ile âdetlerin ve nihâyet Kiliselerden hangisinin fâik olduğu münâkaşasının oluşturduğu bir başka uçuğun, Roma Katolik ile Germen Kuzey Avrupanın Protestan kiliseleri arasında da açılmış ve bunun dehşet verici sonuçları Yeniçağ Avrupa tarihini biçimlemiştir. Bahse konu çatışma ortamının iki önde gelen kanlı örneğinden biri, 1562den 1598e değin sürmüş *Fransız Din Savaşları* —ki, bunların da şâhkasını, Katoliklerin, 1572nin 23 ağustosunu 24üne bağlayan gecede sırf Pariste 3000 Protestan *Huguenot*unu kılınçtan geçirdikleri ‘Aziz Bartolome Günü’ katliâmı teşkil eder— iken, öbürüsü de, Katolikler ile Protestanlar arasında ve neredeyse bütün Avrupayı kaplayacak şekilde cereyân etmiş olan 1618 – 1648 *Otuz Yıl Savaşları*dır

—bkz: “Oxford Dictionary of World History”, 228., 550.&622.syflr.

ilahiyât anlaşmazlıklarından doğup neredeyse değişik dinler hâlini almış gözüken Hıristiyan mezheplerinin esbâbımmûcibeleri, kendilerini biçimlemiş olan farklı millî kültür çevreleridir. İşte bu yüzden, İslâmınkisinin tersine, Hıristiyan âlem, hiçbir zaman tam anlamıyla ümmetleşememiştir. Bunun sonucunda, milliyet, kendisini Hıristiyan toplumlarında her vakit gizli yahut açık biçimde duyurmuştur.

İmdi, uzak geçmişin derinliklerinden bize doğru yürüyen bütün bu hususları dikkate almadıkca, ne dünü ne de bugünü doğru düzgün yargılayıp açıklayabiliriz.

Çöllerde yahut kutba yakın yörelerde yaşayanlar, geçimlerini fırtınalı sulardan sağlayanlar ile dağlılar, zorlu coğrafyaların insanıdır. Bunların ortak paydası, gerek teoride gerekse uygulamada icâda yatkın olmalarıdır. Ayrıca, atılgan ve etkindirler. Bireysel girişime yer ayırmakla birlikte dayanışmacı ve savaşkandır. Eril ve ataerkildirler. Dinî duyuşları ziyâdesiyle keskinleşmiştir. Sıkı sıkıya bağlandıkları inanç manzûmeleri, onları, bedî melekelerini bileyerek sanatta üstün seviyelere ulaşmalarını sağladığı gibi, dirençli, dirâyetli, fakat aynı zamanda mutaassıp da kılmıştır. ‘Armut piş ağzıma düş’ çeşidinden bir yaşayışa cevâz veren rahat coğrafyaların insanında rastgeldiğimiz hoşgörüyü, laçkalık ile aylaklığa varabilecek derecedeki keyifli ömür sürme keyfiyetiyle, az önce bahsettiklerimizde, tabî ki, karşılaşmayız. Rahat onlara adetâ batar. Onun, kendilerini yozlaştırıp soysuzlaşmaya sürükleyeceğinden korkarlar. İşte bütün bu sebeplerden ötürü olsa gerek, tarihi ve dünyayı biçimlemiş yapılanmalar ile düzenlemelerin mimarı hep şu zorlu coğrafyaların insanı olmuştur.

İmdi, dindışı Yeniçağ Batı Avrupasında Onaltıncı yüzyıldan itibaren beşerî aklı esâs almış hâlde ortaya çıkan Maddecî–Mekanisist dünyatasavvurundan hız alarak vucut bulmuş Sermâyeciliğin de bozduğu mütedeyyin, dayanışmacı–toplumcu, azla yetinebilen, ekmeğini taştan çıkaracak kertede çalışkan, toprağına, ailesi ile topluluğına bağlı, kadın ile erkeğı keskin çizgilerle birbirlerinden ayırdeden, gurur, namus ile iffeti temel değer olarak benimseyen insan tipolojisi ile hayat anlayışıdır. Mütedeyyinliğe karşı her çeşit özlü bağlanmayı alaya alan, yere – yurda – topluluğına ilişkin olma duyuşuna karşı *Cosmopolitisme*i geliştiren, dayanışmacılığa karşı bireyciliğı ikâme eden, ‘el emeğı göz nuruyla’ maişeti temîne karşı ‘Alinin küllâhını Veliye giydirme bezirgânlığı’ nı koyan, namus ile iffete karşı ‘en üstün değer kâdır’

kanâatını sokan, mücâdele irâdesine karşı pazarlık görüşünü getiren, geleneği muhâfaza etmeğe karşı sürekli değişmeyi kural kılan ve nihâyet hayatta temel mürâcaat mevkiî olarak doğaüstü kutsal Kudrete beslenen inanca karşı beşerî aklı, daha doğrusu, zekâyı yerleştiren Mekanisist–Maddeci–dindışı–Sermâyecî düşünme tarzına karşı Organisist–Romantik–İdealist hayat ve dünya telâkkîsinin boy verip serpildiğini anlattık. Bu hayat ve dünya telâkkîsinin ideolojileşip siyâsileşmiş vecheleri olarak Faşism ile, ondan esâslı surette farklı bir düzen olmakla birlikte, Millî toplumculuğun karşımıza çıktığından da söz ettik. Şu hâlde, gerek Faşism gerekse Millî toplumculuk, Hür Sermâyeciliğe karşı tepki hareketleri olarak vucut bulmuşlardır. Ne var ki, Faşismden ziyâde, Millî toplumculuk kendisine karşı tepki şeklinde doğduğu Hür Sermâyecî İngiliz-Yahudî anlayışının birtakım esâsa taalluk eden fikirlerini, üstünde pek düşünmeksizin, veri biçiminde algılayıp yöntemleştirmiştir. Bunların başında ‘hür teşebbüs’ ile Charles Darwin’in ‘evrim’ varsayımından çekip çıkarılmış ‘doğal ayıklanma’ ile ‘en uygun olanın yaşayakalması’ ilkeleridir. Böylelikle merkez karar mercii Farmasonluk olan Maddeci–Mekanisist–Sermâyecî İngiliz-Yahudîliğin telâkkîsine karşı çıkıp savaş vermekle kendisini tarih önünde yükümlü kılan Millî toplumculuk, fikirce ve yöntemce hasmının tuzağına düşmesi yüzünden, daha baştan kendi hikmetisebebine²⁰¹ aykırı tarzda arzıendâm etmenin *tragedyasını* yaşar olmuştur. Temelden ayrıklığı,²⁰² Millî toplumculuğu tümüyle aklaaykırı (irrationel) bir konuma sokmuştur. ‘Aklaaykırı’ boyutlara sürüklenmiş Millî toplumculuk, *schizophrénique* bir kimlik çözülüşüyle insanda ‘aklıselîme’ ilişkin ne varsa, onu topyekûn çiğnemiş, sonuçta, havsalaya ve hattâ hayâle sığmayacak derekedeki bir zulm ve vahşet makinesine dönüşmüştür. Bidâyette ‘hak’ ile ‘bâtıl’ davâlar arasında cereyân edecekmişcesine patlayan *İkinci Dünya Savaşı* (eylül 1939 – mayıs 1945), sonuçta, ‘bâtıl’ın ‘bâtıl’la çatışmasına sahne olmuştur. Zafere ulaşan da, bâtıl taraflardan biri olmuştur: Sermâyecî İngiliz-Yahudî dünyası ile müttefikî Stalin Bolşevikliği. Aslında, ikincisi, birincinin dimâğından çıkmakla birlikte, Bolşevik Sovyetlerin önderi kesilen Stalin, öngörülmedik bir hesâp hatâsı olarak Sermâyecî İngiliz-Yahudî dünyasının

²⁰¹Fr raison d’être.

²⁰²Fr paradoxe fondamental.

başını belli bir süre boyunca fenâ hâlde ağrıtacaktır. Ancak onun ölümünden otuz sekiz yıl sonra İngiliz-Yahudî Sermâye dünyası, kendisine düzmece seçenek oluşturmak maksadıyla vucut vermiş olduğu Toplumculuk ile onun hemen hemen bütün dalları ile budaklarını tekrar denetim altına alabilmiştir.

7- Dinin yerini **İdeolojinin** Alışı ve Bunun **Etkileri**

i- *Klasik Mekanik Temelli Yeniçağ Dindışı Batı Avrupa Medeniyetinden Evrim Biyolojisi Temelli Çağdaş Küreselleştirilmiş İngiliz-Yahudî Medeniyetine*

Dinin, gerek günlük yaşayışın akışından gerekse siyâsî ülkülerden, hususî ve resmî bütün yaşama gündemlerinden tardolunmasıyla zuhur eden korkunç boşluğu, insan —filosof— elinden çıkma ideolojilerin doldurmuş olduklarından bahsettik. Hür Sermâyecilikle birlikte ortak pınardan fişkırmış olup onunla aynı ‘malzeme’den imâl edilmiş seçenek ideoloji Toplumculuktur. Bu iki kardeş ideolojinin birbirlerini tadîl etmelerinden ikisinin de yumuşamış bir çeşidi olan toplumsal halkidâresi (Fr *démocracie sociale*) ortaya çıkmıştır. Sermâyecilik ile Toplumculuk arasında göze çarpan keskin karşıtlığın mülkiyet noktasında belirlediği ileri sürüledurulmuştur. Tabî bu, görünüşte olan bir karşıtlıktır; haddizâtında böyle bir karşıtlık vâkî değildir. Zirâ nasıl, Toplumculukta, daha da kökten biçimde, temel üretim işleyişi ile araçları devletin uhdesindeyse, Sermâyecilikte de bunlar, belli birkaç büyük sermâye kuruluşunun —kartel— tekelindedir. Her ikisi de, yânî Toplumcu devlet ile sermâye kuruluşları, son tahlilde Küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyetinin temel mercii Farmasonluğun ana mahfillerinin rehberliği ile denetimine tâbidirler —burada tekrar, *Lenin* ile *Lev Troçki*’den²⁰³ sonraki *Stalinci*²⁰⁴ Sovyet imparatorluğunun, öngörülmemiş bir ‘yol kazası’ olduğunu belirtmeliyiz. İngiliz-Yahudî medeniyeti ile onun yönlendirici etkeni olan Farmasonluk tâbîyetinden kurtulma kavgasını vermek üzere meydana çıkan ideoloji Faşizm olmuştur. Aynı mücâdeleye soyunan öteki ideolojiye Millî toplumculuktur. Ancak, Millî toplumculuk, karşı çıktığı İngiliz-Yahudî medeniyetinden ve onun temel ideolojisi Sermâyecilikten birtakım hayatî unsurları üstlenmiştir. Bahse konu

²⁰³Lev Davidoviç *Bronstein*, nâmidiger, *Troçki*: 1879 – 1940.

²⁰⁴Yosif Vissarionoviç *Çugaşvili*, nâmidiger, *Stalin* (Rusca: Çelik adam): 1879 – 1953.

medeniyyetin temel taşlarından en önemlileri, *Mekanisizm* ile onun türevi sayabileceğimiz *Darwin* evrim varsayımı ve bunun Herbert *Spencer* (1820 – 1903) yorumundan çıkmış olan *Toplumsal Darvencilik* (İng Social Darwinism). Söz konusu görüş uyarınca, dünya zincirleme mücâdeleler şeklinde dirim olaylarının cereyân ettiği ‘sahne’dir. Aslında dirimin kendisi de canlı-olmayandan gelişmiştir. Varlık öğretisi (Fr ontologie) açısından nedeni de gâyesi de meçhul, tesâdüfî ve mekanik tarzda yürüyen değişim dizilerine ‘evrim’ denilmiştir.

“... Varolan her şey, gizli durduğu ezeli maddeden açığa, görünür hâle çıkar, ileriler, gelişir, evrilir” düşüncesi, Syed Muhammed Naquib al-*Attas*’a göre, sözünü ettiğimiz yeni zihniyyetin özünü özetini yansıtır. Al-*Attas*, devâmla şunları söyler: “Bu açıdan dünya, bağımsız, ebedî bir evren; kendisine has yasalarla evrilip kendikendisine dayanan (İng selfsubsistent) bir sistem olarak görülür.”²⁰⁵ ‘İlerileme’, ‘gelişme’, Tektanrılı-Vahiy dininde, bu meyânda İslâm’da dahî, merkezî ağırlık taşırlar. İlerileme ile gelişme, besbelirgin ilahî bir ilkeden gâyeye doğru açılıp serpilip serpilen düzen demek olan ‘tekâmül’ kavramının kapsamındadırlar.²⁰⁶

ii- Millî Toplumculuğun Dayanaklarından Evrimcilik

‘Evrime’, bilim felsefesince ‘değerden bağımsız’ kabul edilmekle birlikte, 1800lerin sonlarında, asıl alanı olan biyolojinin sınırlarını aşp ideolojik görünüm kazanınca, bu sefer ‘değer yüklü’ duruma girmiştir. Evrimin öngördüğü “varolma mücâdelesini”nden en az zararlı çıkan bireyler ve bunlardan meydana gelmiş topluluklar, *Toplumsal Darvencilikte* “en güçlülerin yaşayakalması” ilkesine vurularak değerlendirilmişlerdir. Bu ‘en güçlüler’, *Sermâyeciliğin* indinde ‘en müteşebbis bireyler’ ile ‘şirketler’ iken, *Millî toplumculuğun* nazarında başkalarını boyunduruğuna alabilmiş, etkilerini başat kılabilmiş ‘en ustalıkla’ ve ‘yiğitce savaşabilmiş, en üstün medeniyetleri kurabilmiş kavimler’dir. Nasıl doğanın canlılar kesiminde, bir yanda bireyler beslenme ile yaşama alanı uğruna kavgaya, öte tarafda da türler arasında üreme

²⁰⁵Syed Muhammed Naquib Al-*Attas*: “*Islam and the Philosophy of Science*”, 5.s.

²⁰⁶Bkz: Teoman *Duralı*: “*Biyoloji Felsefesi*”, “Tekâmül ile Evrim” Bölümü, 190.-204.syflr.,

ile yayılma sahasının mücâdele söz konusuysa; yine canlılardan olan insanda dahî, aynı şekilde, gerek bireysel gerekse toplumsal seviyede dur durak bilmez çekişme ile savaş hüküm sürer. Bahse konu mücâdele, doğa şartları ile özge topluluklara karşı verilir. İnsan ile doğa çevresine meydan okuyan, başta nüfusca artıp yeni yaşama mekânlarını (Alm Lebensraum) kendisine mâledebilen toplum, ortam şartları tarafından kayırılmış olup muzafferdir. Tersine, bunlara yenik düşense, ölüme hüküm giymiştir: ‘Doğal ayıklanma’. ‘Üstün ırk’ yahut ‘kavim’, ‘doğal ayıklanma sınavı’ndan kayırılmış, dolayısıyla da, başarıyla çıkmış olandır.

iii- Millî Toplumculuğun Dayanaklarından bir diğeri: Irkçılık

Yine nasıl, diğer canlılarda yakın dirimsel birlikler, türler ile alttürler yahut çeşitler olarak belirlenirlerse, benzer biçimde, Millî toplumcu ideologlara bakılırsa, insanlarda da —sözümüne— ‘kandaş’ kimselerin meydana getirdikleri geniş kapsamlı topluluklara ırk ile kavim adı verilirmiş. Bütün bu anılan terimler ile belirlemeler, bilimin ve onun felsefesinin (Fr épistémologie) günümüzde eriştikleri seviyenin açısından baktığımızda, şaşırtıcı raddede anlamca kaypak ve bulanıktırlar. Günümüzde insan türünün alttürlerle yahut çeşitlere ayrıldığı savını destekleyecek açık seçik kanıtlar göstermek imkânsızdır.²⁰⁷

Millî toplumcu ideoloji uyarınca, ırklar ile onların altında kavimler arasında adetâ geometrik dakiklik gösteren bir sıradüzeni bulunur. Bu görüşün felsefî temelleri, *Hegel* ile *Fichte*’den etkilenmiş olan Fransız düşünür Joseph-Arthur comte de *Gobineau* (1816 – 1882) tarafından atılmış olup ömrünün ileriki dönemlerini Almanyada geçirmiş İngiliz yazar Houston Stewart *Chamberlain*’ce (1855 – 1927) de geliştirilmiştir.

Burada, Millî toplumculuğa kaynaklık etmiş olan Romantiklikten sızmış gözüken akli dışlayan, heyecânî ve duygusal renkleri görmek zor olmasa gerek: En yüksek düzlemde duran (Alm Herrenrasse: Hâkim ırk) Arî ırktır —Hint-Avrupa dillerini kullanan beyâz yahut Kafkas ırkı; bunun altında yer alan altırkların en değerlisi

ayrıca bkz: Teoman Duralı: “A New System of Philosophy-Science from the Biological Standpoint”, 125.-135.syflr.

²⁰⁷Bkz: Erik Zimen: “Der Hund/Abstammung – Verhalten – Mensch und Hund”, “Was ist eine Rasse?” Bölümü, 140.s, “Domestikation und Variabilität” Bölümü, 215.s.

Germenlerinkisidir; bunların içerisindeyse, üstün kavim (Alm Herrenvolk), Almanlardır. Tabîî, dizginler, bir kere duygusallıklara kaptırıldımı, tanzîm olup kabul edilmiş düstûrlarla istenildiği gibi oynamak, dolayısıyla çelişkilere düşmek, işden bile değildir. Günün şartları öyle gerektirmiş olduklarından, 1930larda Millî toplumcu Alman makamları, ‘beyâz ırk’tan olmakla birlikte, Hint-Avrupa dillerinden birini kullanmayan Osmanlı —yânî, Batı— Türkünü, sözgelişi, Arî ırktan saymışlardır. Büyük sıkıntıyı ise, Almanların savaşta müttefiki Japonlar yaratmışlardır. Nihâyet onların Arî olmadıkları tevîl götürmeyecek kadar âşîkârdır.

iv- Irkcılığın Devindiricileri

Toplum oluşumunun kaynağı, kadın – erkek cinsî birlikteliğidir. Bütün müteâkıp oluşumlar, kadın – erkek – çocuk çemberinin git gide genişlemesiyle yol almıştır: Çekirdek aile, yakın akraba, taallukât, kabîle, aşîret... Bu sonuncusuna dek uzanan hat, kan bağına dayalı *biyolojik* toplulukların adlarıdır. Yaklaşık M.Ö. Beşbinlerin sonlarında yeni yerleşen toplumların kurdukları devlet teşkilâtlanışına değin konar–göçer toplayıcı, bilâhare avcı bireylerin birbirleriyle olan kan bağlarını esâs almış topluluklar, dünya boyu yürürlüklerini sürdürmüşlerdir. ‘Devlet’le birlikte ‘sosyolojik’ yapılanma kendini gösterir olmuştur. Uzak geçmişten günümüze doğru ‘biyolojik’ ile ‘sosyolojik’ toplumlaşmalar, birbirlerine ters seyir izlemişlerdir. Birincisi git gide zayıflayıp istisnâîleşirken, ikincisi güçlenip dünya çapında genelgeçer duruma erişmiştir. Ne var ki, çok uzun zaman boyu sürmüş olması sonucunda kan bağına dayalı toplumlaşmanın etkilerini hâlâ duyuyoruz.

Onuncu bine ulaşıldığında Güney Kutbu dışında, yeryüzünün bütün bölgelerine erişen insanın nüfusu çok azdı: Beş milyon. Beşinci bindeyse, Yeni Taş Devrini yaşamağa koyulan Avrupanın nüfusu bir milyonu biraz geçiyordu. Birinci binde bu nüfus, on milyona erişmiştir. Güney ile Batı Avrupada km² başına İtalyada beş, Balkanlardaysa iki buçuk kişi düşüyordu. İtalya, Çin ile Hindin kuzey batısı, Birinci binde nüfus yoğunluğu en fazla olan bölgelerdi.²⁰⁸ Yeryüzünü böylesine az nüfusla

²⁰⁸Bkz: Colin McEvedy & Richard Jones: “Atlas of World Population History”, 19. & 20. 343.-345. syflr; ayrıca bkz: Geoffrey Parker: “The Times Atlas of World History”, 34. & 35. syflr; ayrıca bkz: Colin Renfrew: “Past Worlds”, /8.-80. syflr.

dolduran insanların, hâliyle, birbirleriyle temâsı da seyrek ve kazara vukûu bulmaktaydı. Pek yakın geçmişe değin, sözgelişi, Güney Afrikanın Kalahari çölünde, Amazon yağmur ormanının derinliklerinde, Yeni Ginenin ücrâ köşelerinde yaşayan kimi topluluklar, kabîle efrâdı dışında insanlarla karşılaşmamışlardır. İnsan kavrayışı onlarçin kendi kabîle efrâdının ötesine taşınamayacak bir tasavvur içeriğine sâhiptir. Kabîleceilik yahut Aşîretcilik de zâten bu yaşanan gerçeklikten ortaya çıkmış bir vakıadır: Topluluk mensuplarının sorusuz sorgusuz ve vazgeçilmezcesine dayanışmaları; kendilerinden olmayanlarıysa, dışlamaları. Hâliyle hareketiyle, tavır ve tutumlarıyla, görünüşü, giyim kuşamıyla *bizden* olmayan, Türkcede ‘bilinmeyen’, ‘tanınmayan’ anlamına gelen *yabandan* türetilmiş ‘yabancı’dır. Yabancı, korkulan, bu yüzden de, tabîiatıyla, istenmeyen, kaçınılan kimsedir.

‘Devlet’ şeklinde teşkilâtlanmış topluma ‘millet’ denildiğinden daha önce bahsolunmuştu. Millet, kan bağına dayanmayan, böylelikle biyolojik olmayan toplum olmasına rağmen, ideolojik sebeplerle onu kabîle – aşîret hattının uzantısı şeklinde kabul edersek, karşımıza kavim denilen toplum yapısı çıkar. Gerçi, gündelik dilde ‘kavm’i ‘millet’le anlamdaş kullanıyoruz. Ancak, felsefenin tahlil ile tarîf ciddiliği çerçevesinde, kavim, biyolojik esâsa dayalı millettir. Nihâyet, Irkçı-Kavimci ideolojik anlayış uyarınca da, bir anne – atadan türemiş çok geniş çaplı bir kardeşler topluluğu kavimdir. Bu anlayış, haddızâtında, kadîm devirlerinde Totem-Fetiş iytikâtları itibâriyle ‘içeridenevlenme’ zorunluluğunu taşımış toplumlarda karşımıza çıkıyor. Bunlarda, kabîlenin yahut çok ileride, kavmin dışından biriyle evlenmek, devirlere göre, yasaklanmış yahut hor görülmüştür. Hâl böyle olunca, o kavmî toplumun bireyleri arasında görünüşçe —fenotip olarak— benzerlikler, ‘dışarıdanevlenen’lere oranla daha fazladır. Bu yüzden de kendilerini kavimden sayma zehâbına kapılırlar: İsrailliler, kimi Germen ile Slav halkları, Çinliler, Japonlar, Moğollar. Böylesi totem-fetiş iytikât menşeinden neşet etmekle birlikte, soy sopu putlaştırmağı yasaklayan İslâmın zoruyla, Araplar da, Emevîler gibi kimi istisnâlar dışında, kendilerini kavimden saymaz olmuşlardır.

‘İçeridenevlenme’ zorunluluğunu taşıyan kabîleler yahut aşîretlerden neşet etmiş milletler, ‘ülkü toplumu’nda ‘devletleşme’ evrelerinin en olgun, en müttekâmil

aşaması demek olan ‘imparatorluğ’u hiçbir zaman tam anlamıyla gerçekleştirememişlerdir. Kadîm kabîle ile aşîret iytikâtları gereği, ‘dışarıdanevlenme’ zorunluluğuna bağlı Türkler,²⁰⁹ özellikle Müslüman olduktan sonra, imparatorluk kurma hünerlerini geliştirmiş, nihâyet, ‘Osmanlı Devletiebedmüddeti’yle bu mahâretlerini doruğa ulaştırmışlardır.

Kendilerininkileri kayırmağı berâberinde getiren ‘içeridenevlenme’ örfü, topluluk mensuplarının uzak yollara revân olma zorunluluğunu da ortadan kaldırır. Bu çeşit kabîleler yahut aşîretler, ‘dar alan konar-göçer’leridir. Meselâ, Moğollar, uzun geçmişleri boyunca bir kere harekete geçmiş, çok geniş bir sahaya yayılmış gevşek dokunmuş kısa ömürlü devletlerini vucuda getirir getirmez anayurtlarına geri dönmüşlerdir. Dönmek zorundaydılar, zirâ gittikleri yerlerde, dinî dogmalarını çiğnemedikce, çoğalamıyorlardı.²¹⁰

Hâlbuki, Asyanın doğusundan ‘hareket eden’ Türk boyları, Asyanın ortalarına —Türkistan—, kuzeyine —Sibiryâ—, güneyine —Hint yarımadasının kuzeyi—, batısına —İran, Azarbaycan, Mesopotamya, Suriye ile Anadolu—, Afrikanın kuzey doğusu —Mısır’daki Kölemenler— ile Avrupanın güney doğusuna —Balkanlar— dek göçmüşlerdir. Boylar, ulaştıkları her yeni yeri kendilerine yurt kılmışlardır. Kimisi de orada devlet kurup yerli ahâlîyi kendi mensuplarından tefrîk etmemiş, tersine, evlilik yoluyla onunla karışmış, böylelikle de tarihî bir Türk —topluluk gen havuzu itibâriyle— kavimliliğinden bahis açmamız imkânsız hâle gelmiştir. Kendisini Türk sayan boyların her biri, farklı üç ana tip olan Beyâzlardan, Moğolîler ve hattâ çok az sayıda olsa da, Zencîlerden —Zencî kırmısı— birine dâhil olmuştur. Tarih boyunca Türklerin yurtları, Çinlilerin, Moğolların, Farsların, Rusların, Fransızların, Almanların, İngilizler ile daha birçok başka milletinkinin tersine, sâbit değil, seyyâl olmuşlardır. Bundan dolayı da yukarıda adı anılan milletlerden farklı olarak, siyâsî sınırlarla belirlenmiş bir toprak parçasından ziyâde, özellikle Müslümanlaştıktan sonra, onlar, İslâm coğrafyasının kapsamına giren diyârın tamamını yurt bilmişlerdir: ‘Dârulİslâm’.

²⁰⁹Bkz: Jean-Paul Roux: “La Religion des Turcs et des Mongols”, 212.&226.syflr.

²¹⁰Burkancılığı benimsedikten sonra Moğollar, içeridenevlenme zorunluluğunu gevşetmişlerdir. Ne var ki, alışkanlıkların ‘ölüm’ü zorlu ve yavaş olur.

Türk için dünya zâten iki kesimden oluşmuştu: *Dârulİslâm* ile *Dârulharb*. Genel *ülkü* *yurdu* manâsındaki *Dârulİslâm*ın yanında, Türkün, bir de, şehrinin, köyünün yahut obasının bulunduğu mıntika anlamında somut, mevzîi memleketi daha olmuştur. Bu belirlememizin de delîli nitekim, “memleketin neresi?” sorusu ile buna karşılık olarak zikrolunan bölge yahut vilâyet adının yer aldığı cevapta görülebilir.

Türk soyu, hemen hep, ata hattından yürürken, anne, çoğu kere, Türk olmayan unsurlardan gelmiştir. Bunun da en seçik örneğini Osmanlı hânedânında görebiliyoruz.

Evlenmek amacıyla dışarıdanevlenenlerin en sık başvurdukları usul, ‘kız kaçırma’ olmuştur. Bu, medeniyete geçildikten sonra dahî, öncelikle kırılık sahalarda, kolay kolay terkedilememiş bir âdettir.

Karmaşık örgütlenişli memeli topluluklarında gördüğümüz bir hususla insan öbeklerinde de karşılaşırız. Kadın, yaşamayı yenileyen, soyu sürdüren, kısacası, doğuran, yetiştirip eğiten varlık vasfıyla insan topluluklarının cevheri olmuştur. O ve evlâdı hayatın merkezindedir. Erkeğe gelince; o ise, dölleyici, koruyucu, kollayıcı unsurdur. Adetâ arızîdir. Örf ile âdet ağı, hayatî önemine binâen, kadının çepeçevresinde örülmüştür. O, bu ağın, şebekenin orta direği mesâbesindedir. Topluluğun namusu, şerefi, haysiyetidir. Bu yüzden, kaçırılanın rızâsı olsun olmasın, kız kaçırma eylemi, çoğu kere, nesiller boyu sürececek kavga ile düşmanlığın nedeni olmuştur. Soyu peydâhlayıp sürdürene vâki tecâvüzün faturası da, kavganın menbai ve en şiddetlisi olan kan davâsıdır.

Savaşçı olmak zorunda kalan dışarıdanevlenen topluluklarda erkek nüfusu azaldığıdaysa, Pamir yaylasının geçit vermez köşe bucaklarında yaşayan göçebe Kırgız obalarında hâlâ rastgelindiği üzre, herhangi bir sebeple dışarıdan gelen güçlü, sağlıklı er kişi, icâbında zorla dahî olsa, güveyi olarak alıkonulur.

Bütün bunların yanısıra, kadın – erkek birlikteliği hep yürürlükte tutulmuş olmasından ötürü, ‘dışarıdanevlenen’ ve ‘savaşçı’ olan toplumlarda eşcinsellik de, pek ender rastgelinen bir olaydır.

Kuzey Afrikalı Berberîler ile doğu İberikliler de, dışarıdanevlenirlerdi. Onların ahfâdı olan İspanyol fatihleri, yanlarına kadın almalarına gerek kalmaksızın, Kuzey ile Güney Amerikaların yerli ahâlîsiyle evlenerek çoğalmışlardır. Tarihte soyca en ziyâde

karışmış iki imparatorluk milletinden biri Türklerse, öbürüsü de İspanyollardır. Bu sonuncuların fethettikleri kesimlerin kuzey batısında kalan geniş arazîleri İngilizler ele geçirmişlerdir. İspanyollarinkisinin tersine, İngilizlerin zaptettikleri yörelerde soylar karışmayıp hâkim olan, olunanı esir kılmıştır.

Yalnız, bütün İspanyollar, ‘dışarıdanevlenirlik’ imkânına sâhip değildi. Germen asıllı zâdegân, yânî Hidalgo da, ancak kendinden biriyle evlenebilirdi. Bu yüzden, başta hânedân olmak üzere, soylularda birtakım fizyolojik ile anatomik ârâzlar belirirken, avâm bunlardan âzât kalmıştır.

v- Irkcılığın Bilimdışılığı

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci, Yirmincinin de ilk yarısına damgasını vurmuş kimi toplum araştırmacısı ile filozofu, öğretilerini, evrim biyolojisinden apartılmış asıl anlamlarından saptırılmış düşünceler ve deyimlerle süslemeği âdet edinmişlerdir. Coğrafi ile arazi engeller, bir canlı türüne mesup değişik topluluklara ait bireylerin biraraya gelmelerini, böylece de çiftleşmelerini önler. Buradan da karşımıza coğrafi yahut çevresel tecrid olayı çıkar. Özge yörelerdeki türdeşleriyle çiftleşip çoğalma imkânını hâiz bireylerden oluşan bir topluluk, coğrafi yahut arazi engellerden ötürü bunu beceremiyorsa, Charles *Darwin*’e bakılırsa, artık beliren, ‘ırk’ır. Çağımızın artık klasikleşmiş sayabileceğimiz biyoloji filozofu Ernst *Mayr*, biyolojik anlamıyla ‘ırk’ı, “ya pek az yapısal farklılıklar göstermekle ya da bunları hiç bulundurmamakla birlikte, biyolojik özellikleri bakımından hayvanların tanzim olundukları, birbirlerinden ayırdedilebilen sınıflar”²¹¹ şeklinde tarif etmiştir. Coğrafi yahut arazi tecridin, zamanla husule getirdiği, genelde, kalıtımda yer etmemiş, görünürdeki, demekki fenotipik irili ufaklı farklardan ötürü, belli bir türe ilişkin biçimce değişen topluluklara ırk denilmiştir. Ne var ki *Darwin*’in, ırk dediğine günümüz evrim biyologları alttür demektedirler. Canlılar âleminde sâdece at, kedi, köpek gibi, çevremizde görmeğe alışık olduğumuz kimi türlerde ırk deyiminin hâlâ kullanıldığına tanık oluyoruz. Ötekilerdeyse, alttür deyimini geçiyor artık. Irk farkları, *Darwin*’e bakılırsa, ‘öz’den olmayıp ârizidir. Oysa genetikten doğmamış hiçbir kalıtsal biçim değişmesinin

²¹¹Bkz.:Jacques *Ruffié*: “De la *Biologie* à la *Culture*”, II.cilt, 100.s.

olamayacağını bugün biliyoruz. Özge bir ifâdeyle, genotip, fenotipi kaçınılmazcasına belirler.

Bilimin dediği böyleyken, yukarıda bahsi geçen araştırmacılar ile ideologlar, akraba aşîretlerin, kavmi; aynı soydan gelen kavimlerinse, ırkı meydana getirdikleri kanısını öne sürmüşlerdir. Görüldüğü gibi, evrim biyolojisinden neşet etmiş dünyatasavvuru üstünde bir ideoloji inşâa olunmuştur. Bu da, öncelikle olağanüstü kertede kafa karışıklıklarına ve çılgınlık raddesine varan siyâsî hareketlere yol açmıştır. Her olay, kendi gerçeklik bağlamında, duru ve saydam bir anlam taşır. Tahlîli ve sağıın temellendirmeyi gerektiren felsefe-bilim düşünüşünün harikulâdeliği de buradadır. İslâm gibi, felsefe-bilim de ayık dimâğı şart koşar. Hâlbuki bir olayın, gerçeklik çerçevesinin dışına çıkarılıp keyfî bağlamda mütâlea olunması, serhoşluk nevilerinden biridir.

Tek tek olayları yahut benzer vakaları tümel hâlde bunların mütekâbili olabilecek sözlerle ifâde ederiz. Benzer olayları belirli bir araştırma alanı içerisinde inceleriz. Sözgelîşi, dilleri irdeleyen genel araştırma alanı ‘dilbilim’dir. Onun araştırma doğrultularından birisi de, dillerin dâhil bulundukları soyağaçlarının çıkarılması işlemidir. Aynı soydan geldikleri varsayılan diller, genişten dara doğru —yahut tersine— ilerileyen öbekler içerisinde sınıflanırlar. İşte en geniş yayılıma sâhip bazıları şunlardır: Türk: Osmanlı Türkçesi, Kırgızca, Kazakca, Çuvaşca, Yakutca...; Altay: Moğol, Tunguz, Japon, Kore; Ural: Fin, Macar vs; Sâmi: Asur, Babil, Süryan, Arap, İbran vs; Hâmî: Eski Mısır, Kuzey Afrikanın Berber, Habeşistanın Amhar, Somali...; Hint-Avrupa yahut Arî: Germen, Latin, Slav, Baltık, Kelt, İran, Hint, Ermeni, Yunan, Arnavut; Çin-Tibet; Dravit... dilleri ile dil öbekleri. Bu saydıklarımız hep, az önce bildirdiğimizi tekrarlamak bahâsına, dillerin yahut dil ailelerinin adlarıdır. Demekki dilbilimine, dolayısıyla da kültür sahasına ilişkin deyimlerdir. Alanları karıştıran ideolojik yüklü araştırmacılar oysa, kültür âleminin malı bu deyimleri, ırka yahut kavme işâret ediyorlarmış, dolayısıyla da biyolojinin kapsamındanlarmışcasına kötüye yahut yanlış yere kullanmışlardır. Arî ırktan; Germen, Slav yahut Sâmi kavimlerinden bahsetmişlerdir. Bunlar da nihâyet, özellikle Yirminci yüzyıl başlarından itibâren ideolojik ile siyâsî şîârlar hâline sokulmuşlardır. Sâmi dillerinden İbrancayı

kullandıklarından, Israillilerden nefret, sözgelişi, Sâmî düşmanlığı (Fr Antisémitisme) şeklinde dile getirilmiştir. Kısacası bunlar, tarihte eşi benzeri bulunmaz ıztırâpların anahtar sözleri olmuşlardır.

Hayvanların tersine, insanlarda, genelde, ırktan bahsolunamaz. Çünkü geçmişleri boyunca, özellikle de Avrupalıların, 1450lerde başlattıkları denizaşırı keşif gezileriyle, insanlar, cinsî ilişkilerle öylesine karışmışlardır ki, geniş çaplı özgül topluluk genetiklerinden —gen havuzlarından— söz etmek artık pek anlam taşımıyor. Kavmî safkanlılığını koruyabilmiş birkaç topluluk vardysa, bunların, ya —Güney Amerikanın en güney ucundaki Ateş ülkesi ile Tasmanya yerlileri gibi— soyları kuru/tul/muş ya da —Orta batı Afrikanın Pigmeleri yahut orta Yeni Ginenin dağlık mntıkasında yaşayanlar gibi— kuru/tul/manın eşiğine itilmişlerdir. İnsanları, evlenme sıklığına göre, yalnızca *topluluklar* düzleminde sınıflayabiliriz. Bireyler ve *topluluklaşırı* (Fr transpopulation) evlenme sıklığı daha seyrek olmasından ötürü, topluluklar, birtakım kendilerine has gen havuzu, böylelikle de görünümüne yansıyan az sayıda özellikler geliştirmişlerdir. Ne var ki, bu özellikler, topluluklaşırı evlenmeleri engelleyecek raddede olmamışlardır. Görüldüğü gibi, engeller, biyolojik olmayıp başta dinî, siyâsî, iktisâdî ve dilsel olmak üzere, kültürel niteliktedirler.

Genelde insan ırklarının bulunmadığını söyledik. Yine de, üç temel insan tipinin varlığından bahsedebiliriz. Bunlar, Zencîler (Fr Négroïde), Moğolîler (Mongoloïde) ile Beyâzlar (Caucasoïde). İnsanın (GeçL Homo sapiens sapiens) atasının Afrika çıkışlı olduğunu biliyoruz. Bu bakımdan ilkaslî atamızın Zencî olması lâzım geliyor. Nitekim, bugünkü hesaplamalar uyarınca, Zencî ırkının geçmişi 120 000 yıl öncesine uzanıyor. Buna karşılık, Beyâzlar ile Moğolîler, çok daha geç bir tarihte, 55 000 yıl önce meydana gelmişlerdir.²¹²

Yukarıda bahsi geçen temel üç insan tipinin, birbirlerinden ayrılmaalarını derpîş eden ana etken, Kell kromosomunun dağılımı şöyledir:

²¹²Bkz: Jacques Ruffié: A.g.e, II.cilt, 122.s.

İnsanın ilkaslî kromosomu: $k Kp^b Js^b \rightarrow Zencî: k Kp^b Js^a$

↓

$K Kp^a Js^b$

↓ ↓

Beyâz: $K Kp^b Js^b$ Moğolî: $k Kp^a Js^b$

↓

İskandinavyalı: $Ula Kp^b Js^b$

Bütün topluluklarda rastgeldiğimiz kromosom, $k Kp^b Js^b$ olduğundan, onu insan türünün ortak özelliği olarak kabul edebiliriz. Yüz elli bin yıl boyunca vukûu bulmuş ufak çaptaki mutasyonların, bu ana tiplerin Kell kan sistemlerinde değişikliklere yol açtıklarını görüyoruz.²¹³

vi- Çağdaş Avrupaya mahsûs İdeolojik Irkcılığın Geçmişteki İki Ana Kaynağı

Kavim soyunu muhafaza altına alma kaygısı başlıca iki temel mülâhazadan neşet etmiştir. Bunlardan birincisi, Germen boylarının ‘ayna’ya baktıklarında, kendilerini şekil şemâil itibâriyle son derece beğenmeleri, güzel bulmaları ile tarihi şerefleştirmiş bütün kalburüstü kişilerin kendi soylarından geldiği zehâbı, ikincisi de Yahudîlerin din telakkîsidir.

a) Yahudîlik

Birincisinden daha önce ezcümle bahsetmiş olduğumuzdan, gelelim ikincisine. *Yahudîlik*, evvelemirde, ‘Allah Tebliği’nden neşet etmiş ‘din’dir. ‘İsrail’, ülkenin, ‘İsrailli’ yahut ‘İbranî’, milletin, ‘İbranca’ da, bu milletin kullandığı dilin adıdır. Gelgelelim, gariplik, din ile milletin karışıp bütünleşmesinde görülür. Yahudî dini, üç bin beş yüz yılı aşkın zamandır, İsrail kavminin yahut milletin canı ile kanı olmuştur. Her iki unsur öylesine kaynaşmıştır ki, İsrail kavmi, dininin adıyla anılır olmuştur. Yahudî (İbr *Yehudit* yahut *Yehudi*) olmakçin ilkin İsrailli olarak dünyaya gelmek şartı koşulur olmuştur. İsrailli anne ile babadan —öncelikle de anneden— dünyaya

²¹³Bkz: Jacques Ruffié: A.G.e, I.cilt, 162.&163.syflr.

gelmemişseniz asla Yahudî de olamazsınız. Olduğunuzu kabul etseniz bile, ‘İsrail Yahudîliği’ sizi böyle görmez. “İsrail milleti için Yahudî, ‘nevi şahsına münhasır’ yaşama tarzını, imânı, umudu ve bu inanca bağlı bulunanların, insanlık medeniyetine katkılarını temsîl eden şan şeref taşıyan bir deyimdir. Hıristiyanlar ise, bunu, çoğunlukla, aşağılayıcı bir anlamda ve *Ahdicedîd* bağlamında Hz *İsâ*’nın kendi halkından kendisine karşı çıkanlara yönelik kullanmışlardır.”²¹⁴

“Yahudî, geleneksel olarak, Yahudî anneden doğup Yahudîliği benimseyen kimsedir... Doğuştan Yahudî olan, ruhbân (İbr Kohen) unvânını ata tarafından alır... Kişi, öyle doğmamış olmakla birlikte, Yahudîliği benimsiyorsa (İbr ger), o takdîrde, ‘âdil yabancı’dır (İbr ger tzedek). Erkekse, sünnet edilir. Kadın da erkek de, üç hâkimin (İbr dayyan) gözetiminde *mikveh*²¹⁵ usuluyla yıkanılır. Yahudîliği benimseyenler, Hz *İbrahim* ile zevcesi *Sara*’nın manevî evlâdı olarak dünyaya yeniden gelmiş ve bütün günâhlarından arınmış sayılırlar. Başta ad —kadınlarda, çoğunlukla, Ruth yahut Sara, erkeklerdeyse, Abraham (İbrahim)— almak üzere, yeni bir kimlik edinirler...”²¹⁶

Anlaşıldığı kadarıyla, Yahudîlik²¹⁷, İsrail milliyetinin tekelindedir. *Tanrı* Tebliği dahî bu doğrultuda kullanılmıştır. Nitekim *Allah* biz insanlara *A’raf* Sûresinin 172.&173. Âyetlerinde bütün insanlarla ahit akdettiğini bildirmesine karşılık, *Tevrat*, yalnızca ‘İsrailoğlu Yahudî’lerle misâka girildiğinden bahsediyor. İşte bundan dolayı

²¹⁴ “The Encyclopedia of Jewish Life and Thought”, 220.s.

²¹⁵ İbâdetten önce, alınması zorunlu bir çeşit boy âbdesti —“The Encyclopedia of Jewish Life...” 306.s.

²¹⁶ Alan Unterman. “Dictionary of Jewish Lore and Legend”, 104.&160&161.syflr.

²¹⁷ *Yahudîlik*, tek *Tanrıya* imânı zorunlu kılan açık seçik ‘Tektanrılı Vahiy dinleri’nden ilkidir. *Allah*, insanlara kılavuz kıldığı kurallar (İbr *Halakhah*: ‘Gidilecek, izlenecek yol’ manâsındadır) manzûmesini M.Ö. Onüçüncü yüzyılda Hz *Mûsâ*’ya *Tûrusinâda* ‘aracısız’ vahyetmiştir. Ona, bundan dolayı, *Kelâmullah* da denir. Bahsi geçen kurallar manzûmesinin adı *Tevrattır* (‘öğreti’ demektir). Kuralların kimisi şartsız buyruk (İbr [tekil] mitzvah, [çoğul] mitzvot) biçiminde olup *Tevratta* bildirilenlerin sayısı 613dür. 248i olumluluk —yânî ‘yapılacak!’—, 365iyse, olumsuzluk —yânî ‘yapılmayacak!’— vasfını taşır. Buyrukların bağlayıcılığı kızlarda on iki, oğlan çocuklarındaysa on üç yaşında başlar.

İslâm medeniyet dairesinde yaşayıp faaliyet göstermiş Yahudî filozofu Moses ben *Maimon*’a (İbn Meymûn, 1135 – 1204) göre, *Tevratın*, tek bir kelimesiyle oynanmamıştır, oynanamaz da.

Tevrata dayalı kanunnâmenin yanında, Yahudîlerin çağlar boyunca yaşayışını belirlemiş ve İsrail Peygâmbirleri ile Ruhbân tarafından oluşturulmuş bir yığın sözlü kurallar dahî tanzîm olunmuştur. Bunlar, bilâhare yazıya aktarılmışlardır

—bütün teknik bilgiler ve ayrıntılar için bkz: “The Encyclopedia of Jewish Life...”.

Israilliler (İbr kenaset Jisrael: Israil câmiası), kendilerini *Tanrının* mümtâz halkı olarak kabul ederler: “Sizler, *Bana* kâhinlerden teşekkül etmiş bir hükümdârlık ve mukaddes ümmet olacaksınız” —*Hurûç*/19(6). İşte *Tevratta* (İbr *Torah*) geçen bahis konusu hükme bakarak Israili kendisini insanlığın kılavuzu olarak ilân etmiştir. Bu vehim, onda kavimciliğe dek uzanacak bir üstünlük duygusuna yol açmıştır. Nitekim sözünü ettiğimiz kanâat uyarınca, insanlık (OrL gens humana), iki ana kümeden oluşur; bunlardan biri, *Tanrının* ümmeti (İbr Goi kadoş: Mukaddes ümmet), öbürüysse, müşriklerdir (İbr goyim; OrL gentilitas).²¹⁸

İnsanlığı kurtuluşa götürmek ödevini misâk yoluyla üstlenmiş seçkin ümmete yaşayacağı ülkeyi de Tanrı vaadetmiş (Ar arz el-mev’ud). Ülkenin adı Israil olup menşei yine ilahîdir: *Melek*, Hz *Yakûb*’a, “uhrevî ile beşerî varolanlarla mücâdele etmiş olmandan ötürü, senin adın bundan böyle *Yakûp* değil, *Israil*dir (Tanrının askeri)” (*Tekvîn*, 32/28) der. Böylece Hz *Yakûb*’un ahfâdının yaşadığı ülke, onun adıyla, Israil diye, anılmıştır. Soy sopuna dahî Israiloğulları denilmiştir. Bilâhare Tanrı, misâka girdiği (İbr Brit ben Ha-Betarim) Hz *İbrahim*’e “Mısırın ırmağından Fırat’a dek uzanan toprakları zürriyetine tahsîs ettim” (*Tekvîn*, 15/18) vaadinde bulunmuş. Bu misâkın (İbr berit) anısına Yahudî erkeği sünnet (İbr berit milah: Sünnet ahdi) olur. Sünnet olmayan Yahudî erkeğiysse, Allahla misâkı bozmuş sayılır. Misâka bir başka bağlılık kanıtı, günde iki kere *Şemanın* okunmasıyla gösterilir: “Ey Israil, dinle, Rabb, yalnızca Rabb, *Tanrımızdır*” —*Rabbdan* gayrı tanrı yoktur(6/4). Bu, aynı zamanda, olağan şartlarda yahut savaşta ölürken müminin terennüm ettiği son sözlerdir.

Yahudîlik, tek başına ne belirli bir ilahiyâta ne de tarihe işâret eden bir addır. O, bir başkalığın, farklılığın ve üstünlüğün vurgulanışdır. Ancak, bu vurgulanışta öne

²¹⁸Mukaddes yahut meşrûu ümmet – müşrik ayrımı, dince, tabî ki, doğrudur. Zirâ o günlerde *Allaha* imân etmiş tek ümmet Yahudîlerdi. Yanlış olan, dini milliyete yahut kavmiyete tahvîldir.

Yahudîlikte insanlığın bu ikiye ayrılmışlığı sorununun, bir de, *Kur’ândaki* vechesine bakalım: *Bakara*/2(62). Burada yine aynı meâlin dile getirildiği *Mâideyi* zikrediyoruz. “İmân edenler, Yahudîler, Sabîler, Hıristiyanlar; kimler, *Allah* ile Âhiret gününe imân edip salih işler görmüşlerse, onlara korku ile üzüntü yoktur” 5/69.

“Biz, Israiloğullarıyla bu imân üzre misâk akdedip onlara resûl gönderdik. Ne zaman bir Elçi, canlarını sıkacak taleplerde bulunmuşsa, Resûllerden kimisini yalancılıkla suçlamış, hattâ kimlerini katletmişlerdir” 5/70.

çıkan husus, bireysel ile toplumsal yaşayışın her ayrıntısını Yahudî dininin etkileyip belirlemesidir.

Yahudîlik, evvelemirde, Tektanrılılığı tarihte ilk defâ açık seçik ve kesinkes ilânen tebliğ etmiş dindir. *Tanrı* Tebliği, Hz *Mûsâ* tarafından ilkin Firavun’a, dolayısıyla da *Mısırlılara* bildirilmiş olmakla birlikte, o, bunu reddedince, bu kere Resûl, İlahî Kurallar Manzûmesini kendi halkına duyurmuştur. Bunu benimseyen Israilliler, tarihte bütün öteki milletlerden farklı bir konuma girmişlerdir: *Rabbe* imân ederek *Onun* inâyetine mazhar olmuş biricik kavim olma orununa yükselmişlerdir. Bu son derece dramatik durumun, Israilliliğin nefsinde üç çeşit yankısı olmuştur:

-Birincisi, müşrikler denizinin ortasında mûmîn olarak kendisini yapayalnız duyumlamıştır;

-ikincisi, yapayalnızlık ile başkalarınca anlaşılmağın yarattığı tedirginlik yüzünden sürekllice savunma konumunda kalmıştır —‘ben’ ile ‘ben-olmayan’ arasında geçit vermez dağlar girince, kendisinden gayrı kimseyi, kimse de onu sevememiştir;

-nihâyet üçüncüsüyse, Tanrı yolunda tek başına savaşıyor seçilmiş mûmîn kavim olma duygusuyla her zaman kendisini haklı, başarılı ve herkesten üstün görme marazına dûcâr olmuştur.

“Israilliliğin bilinci olumlu olmaktan ziyâde olumsuzdur”, diyor Edward *Said*. “Aslında, Israillilik, Yahudî olmak demektir. Ne var ki, imkânsız değilse bile, Yahudî olmağı açıklamak olağanüstü müşkil bir iş olsa gerek; zirâ olumsuzluklardan ibârettir: Arap değilsiniz, Müslüman değilsiniz, yabancı (İbr goyiş) değilsiniz, kısacası, ‘değiloğludeğilsiniz’... Gerçeklik dünyasında kimlik, ötekilerle zıtlık üzere inşâa edilemez...”²¹⁹ İmdi, Israilliliğin esâs zaafı, kimliğini zıtlık üzere inşâa etmiş olmasıdır. Doğru, kimlik, başkalarından farklı olma zeminine dayanır. O zeminden ‘kendine mahsûsluk’, ‘özgünlük’, ‘kuruculuk’, ‘yapıcılık’, ‘yaratıcılık’, ‘üreticilik’ dallarıyla ‘kişilik’ dediğimiz ‘olumlu’ bir varolan olarak koca ‘ağaç’ bitecektir. Bu, olağan, sağlıklı olan durumdur. Oysa ‘farklılık’ın, ‘zıtlık’ yahut ‘zıtlasma’yla karıştırılmaması

²¹⁹Edward *Said*: “A Truly Fragile Identity”, 9.s., “*Al-Ahram/ Weekly*”de.

iktizâ eder. Çünkü, ‘farklılık’ın tersine, ‘zıtlık’, olumsuzlukların boşandırıcısıdır. Bu olumsuzluklardan biri, karşılıklı ‘nefret’, ötekisi de ‘yıkıcılık’ ile ‘düşmanlık’tır.

Tarihte vukûu bulmuş beşerî felâketlerin sorumluluklarını toptan tek tek bireylerin sırtına vurmak, yanlıştır. Bununla birlikte, Hz *Mûsâ*’nın kendisine ilettiği *Allah* Tebliğini elinin tersiyle itip reddettiğinden ötürü, devrin *Firavunu* hep yerilmiştir. Israillilerden önce yahut onlarla birlikte Mısırlılar, Yahudî dinine intisâb edeydiler, tarihin akışı nice değişik olacaktı; nice insanlık fâciasının önü alınabilirdi. Nihâyet, Tektanrılılık, Mısırlılara öylesine yabancı bir kavrayış da değildi. Çünkü Hz *Mûsâ*’nın çağdaşı Firvunun M.Ö. Ondördüncü yüzyılda yaşamış selefi, *Nefertiti*’nin kocası olan, tahta da IV. *Amenhotep* adıyla oturup pâyitahtı *Thebesten* kendi inşâa ettirdiği *Akhetatone* taşıyan *Akhenaton*²²⁰ (saltanatı: 1379 – 1362), putları kırdırıp güneş diskiyle temsil olunan *Atonu* Tektanrı, kendisini de Tanrı ile insan arasında aracı ilân etmiştir. Fakat, ölümü üzerine yerini alan oğlu *Tutankhamen*’le tekrar Çoktanrılı dine geçilmiştir. Böylece Israilliden başka ortada Tektanrılı dini kucaklayacak kavim kalmamıştır.

Bütün ötekiler gibi, Israilliler de, Yahudî dinine intisâb ettikten sonra dahî, yine dince yönetilip belirlenen toplum olma keyfiyetini sürdürmüşlerdir. Evveleminde toplumun önderi, kılavuzu hep *Haham* (İbr Rabbi) olmuştur. Haddizâtında Israilinkisi Ruhbân zümrenin tarihidir. Ruhbânın öncüsü de Peygâmblerlerdir. Peygâmbler (İbr Nevi’im), ilahî kurallar ile buyrukları tebliğ edip öğretmiş; Rahipler ise, bunları tefsîr ve tadrîs etmişlerdir. Kurallar ile buyruklar geleneğinin menbâ *Tevrat* olup onun tefsîr ile tadrîs olunduğu yerler *Mişna*, *Talmud*, *Zohar* ile *Haggada* gibi kaynaklardır.

²²⁰Genelde tıbbın öncüsü, özellikle de, Yunan Tıp Tanrısı *Asklepios*’un atası sayılan M.Ö. Yirmiyedinci yüzyılda yaşamış Mısırlı hekim *Imuthes* gibi, Firavun *Akhenaton*’un (‘*Atonun* hizmetkârı’) da zencî olduğu öne sürülmüştür. Gerçekten de tam anlamıyla zencî olup olmadığı iyice bilinmemekle birlikte, duvar resimleri, en azından, melezliğe işâret etmektedirler.

Ortaya koyduğu ‘din’de Tanrılardan biri olmaktan çıkarılan *Aton*, ‘Tektanrı’ ilân edilip *Amon* ile *Re* gibi öteki Tanrılar iptâl olunmuşlardır. Sonsuz sınırsız kudreti, besleyiciliği, bağışlayıcılığı ve varediciliğiyle yüceler yücesi *Aton*, Güneşin aydınlatıcı ve ısıtıcı ışınları gibi, Varlığın her köşe bucağına nufuz eder, ona hayat verir.

Yeni pâyitaht *Akhetatonda* (‘*Aton* ufku’) *Aton* adına birbirinden görkemli tapınaklar inşâa olunmuşlardır. Dualar okunup ilahiler söylenmiştir

—Bkz: Baffour *Ankomah*: “*So Black People Cannot Invent?*”, 22.s.

Tevrat (İbr *Torah*), *Yahudî İncilinin* (İbr *Tanakh*) başlangıç²²¹ kısmıdır. Bu ilk beş kitap, *Tekvîn* (İbr *Bereşith*; OrL *Genesis*), *Hurûç* (İbr *Şemot*; OrL *Exodus*), *Lâvilûlar* (İbr *Vayyikr*; OrL *Leviticus*), *Sayılar* (İbr *Bammidbar*; Ar *Âdâd*; OrL *Numeri*) ile *Tesniye*dir (İbr *Haddebârîm*; Y&OrL *Deuteronomium*).²²²

Hız *Mûsâ*, *Allahın* Tebliğini insanlığa ileten Peygâmbere olmanın yanı sıra, Firavun Mısırının tutsaklığından kurtarıp ‘vaadedilmiş topraklar’a sevk etmiş İsraill kavminin siyâsî önderi ile rehberidir. Buradan da *Yahudîliğin*, *İsrail* kavmine manevî kurtuluşun yanında, hürriyet ile bağımsızlık ve dahî yurd edinme mücadelesinin de tarihini ifâde ettiğini görüyoruz. Bu tarih, az önce bahsolunduğu üzere, *bizlerdışında* kalanlarla dur durak bilmez savaşın serâncâmıdır. Acılı ve acıklı serüven M.Ö. Onikinci yüzyıldan M.S. Yirmincinin ortalarına değin sürmüştür. Bu da, *İsrailiye*, özge hiçbir topluma nasîb olmamış raddede, kenetlenme, dayanışma, ‘kendinden-olmayan’ı endişeyle karşılayıp hakîr görme, hamle yapma ile mücadele etme duygusu ile bilincini kazandırmış, üstelik, söz konusu duyguyu sürekli olarak da bilemiştir.²²³ Menfâyı kendi cemâatına vatan kılmayı; yeryüzünün neresinde bulunursa bulunsun, İsraillioğlunun, gerek akrabâyıtaallukâtıyla, gerek kendi özgül topluluğuna mensûp bireylerle gerekse dünya çapında bütün İsraillioğullarıyla kenetlenme ile dayanışma irâdesini; atalarından devraldığı manevî–dinî ile maddî mirâsı evlâdıyâline aktarma duyarlılığını; Yahudîliğin şartlarını, özelliklerini, mâlî, iktisâdî, siyâsî ve coğrafi çıkarları ile amaçlarını; ve nihâyet Kudüs merkez olmak üzere, Filistine yerleşme ülküsünü her daim nesiller boyu diri tutmak cehdügayretini öngören öğreti ‘Ziyonculuk’tur (Fr Zionisme).

Dinden esinlenip hız alarak İsrailli kendisini yalnızca dince ve medeniyetce değil, daha ilginç, kavmiyetce dahî öteki toplumlara göre üstün saymıştır. Bu üstünlük ve farklı olma duygusunu kendisinden olmayanlardan, yânî yabancılardan ustaca saklarken, kendi insanına nesiller boyu ısrarla aşılayagelmiştir. Sonuçta çift katmanlı bir kimlik geliştirmiştir: Bir, camekâna taşınmış seyirlik yüz..., yânî binlerce yıldır

²²¹—ilk beş kitap (İbr *Hamişah Humşei Torah*, kısacası, *Humaş*: Beş; Ar *Esfâr al-Hamse*; OrL *Pentateuchus*)—

²²²Bkz: D.Vetter: “*Judentum (vom jüdischen Standpunkt)*”, 546.-556.syflr; ayrıca bkz: Henri Cazelles: “*Pentateuque*”, 1309-1311.syflr.

²²³Krz: Juan-José Tamayo: “*Las Energias Utopicas de la Fe*”, 16.s., “*Babelia*”da.

‘Menfâ’da (Y Diaspora) sîneye çekilmiş eziyetlerden ezilmiş, ızdırâplarla dolup taşmış çilekeş bir varlığın yüzü; iki, ruhsatını Tanrıdan aldığına dair kendikendisine telkîn ettiği üstün insan olma duyusu. Bu ikinci hususu da müdhiş raddelere vardırmıştır: Tanrıdan kendisine bahşolunduğuna inandığı üstünlüğünü ‘sulandırmamak’ maksadıyla Israilli öteden beri evlilik yoluyla karışmamağa özen göstermiştir. Soyca, kanca karışırsa, takdîs olunmuş, kutsanmış üstünlüğünü yitireceğine ilişkin kuvvetli bir kaygıyla yatıp kalkmıştır. Sonuçta medeniyetleşmiş milletlerin pek azında rastgelinebilecek bir genetik birlik ile benzerliği Israilli, Batı ile Orta Asyaya, Kuzey Afrika ile Avrupaya dağılmış toplulukları arasında sağlamıştır.²²⁴

Israillinin, Tanrıdan el almış, mukaddes kavim olduğu fikri, yaşlıdan gence, nesilden nesle aktarılagidilir. Ata ocağında, ailede başlayan eğitime işi, Israil Yahudî hayatının en önemli ve belirgin vasfıdır. Aile hayatı, bu sebeple, Yahudîliğin baş tâcıdır. Haddizâtında aile, her toplumun odağındadır; onun da orta direği anne olan kadındır. Her toplumda durum böyle olmakla birlikte, Yahudî bunun açık bilincine sâhiptir. Bu bilinci, Şabbat²²⁵ örneğinde gördüğümüz üzre, dinî kutlamalarla biler.

Israilliler, Hz *Yakûb*’un soyundan geldiklerine inandıklarından, kendilerini büyük bir aile şeklinde algılamışlardır. Demekki Israillilik, Tanrının takdîs etmiş olduğuna inananların ümmeti olmanın yanında, kendilerini kandaş sayanların kavmidir. Böylelikle Israillilik, ‘çifte kavurma’ bir kavrayıştır: Hem ülkü hem de kan

²²⁴Bkz: Philippe Chambon: “La Bible relue et corrigée par la génétique”, 44.s.

²²⁵Cuma akşamından cumaertesi akşamına değin süren Şabbat, Yahudîliğin en kutsal ibâdetlerindendir. Kutlama, annenin iki kandil yakmasıyla başlar. Her omuzunda birer melek baba, *Havradan* döner. Melekler, o evde, ailede, Şabbat hazırlıklarının tamamlanmış olup olmadıklarını teftiş ederler. Şabbat, esâsında, aile efrâdının sofrada biraraya gelip Tanrıyı anmasıdır. İbâdet dışında her tür etkinlik kesinlikle yasaktır. *Tekvînde Tanrı*, “istirâhat günü takdîs etmekçin Onu hâtırında tutasın(8); altı gün çalışıp işini yapasın(9); fakat yedincisi, *Tanrı* olan *Yahvânın* istirahat günüdür; ne sen, ne oğlun, ne kızın, ne kölen, ne câriyen ne de kapılarının içerisinde kalan konuğun, kimse iş görmesin(10); zirâ, *Yahvâ*, altı günde göğü, yeri, denizi ve kapsadıkları her şeyi yarattı; yedinci günde dinlendi; bu cihetle *Yahvâ*, istirahat gününü mübârek kılıp takdîs eyledi”(11) diye buyurmuştur. *Tesniyede* şöyle buyurmaktadır: “*Tanrı* olan *Yahvânın* sana buyurduğu üzre kutsayasın diye istirahat gününü hıfzedeşin (kutlayasın)(12); altı gün çalışıp her işini ikmâl edesin(13); yedincisiyse *Tanrı* olan *Yahvânın* istirahat günüdür; ne sen, ne oğlun, ne kızın, ne kölen, câriyen, ne öküzün, ne eşeğin, ne hayvanlarından biri ne de kapılarından içeri konukların, hiçbiriniz iş görmeyesiniz; kölen ile câriyen dahî senin gibi dinlensinler(14); Mısır diyârında köleydiniz; *Tanrı* olan *Yahvâ* seni oradan kurtardı; kölelikten kurtuluşunu unutmayasın; kurtuluşunu hâtırlayasın diye *Tanrı* olan *Yahvâ* sana istirahat gününü buyurmuştur”(15).

Ayrıca bkz: Alan Unterman: “Dictionary of Jewish Lore & Legend”, 177.s.

topluluğudur. Tarihte mensûpları arasında böylesine güçlü bağların bulunduğu bir başka medeniyet toplumunu bulgulayamayız. Israillilerin temel çabası, her devir ile nesilde bu bağları zayıflatmadan sürdürmektir. Bu maksatla soyun karışmasını önlemek, Israil hukukuna bile yansımış bir kaygıdır. İşte *Jewish Agency (Sohnut)* Başkanı Sallai *Meridor*, kuruluşundan beri Israil Devletinin ana hattını bize şöyle çıkarmıştır: Yeryüzünün neresinde yaşarsa yaşasın, Yahudîlerin, Israile yerleştirilmeleri devletin temel siyâseti olmuştur. Ne var ki, geriye, demekki Israile dönüş kanunundan ecnebîlerle evlenmiş olanlar ile bunlardan dünyaya gelmişlerin de yararlanıp yararlanamayacakları hususu tartışılmalıdır. Karma evlilikten olanların da ‘geriye dönüş kanunu’na dâhil edilmeleri maddesinin, *halakhaha* aykırı görülmesinden ötürü, değiştirilmesi talebi, son zamanlarda tekrar gündeme taşındığından Sallai *Meridor* yakınmaktadır. Anlattıklarına bakılırsa, Menfâda karma evliliklerin oranı yüksekmiş. Fakat gerek bu evli çiftlerin gerekse onların çocuklarının Israile dönüp vatandaşlık haklarını elde etme arzuları çetin zorluklara yol açıyormuş. Hâlihazır zorluklara yenilerinin dahî eklenmesinden kaygılıymış. Buradan hareketle Israilli ile Menfâdaki Yahudîlerin birbirlerinden daha bir uzak düşeceklerini öne süren *Meridor*, açılan mesâfenin en fazla yeni yetişen nesli etkileyeceği, onun da nitekim, önemli sayılabilecek kimlik kaybına uğrayacağı kanısını taşıyor. İmdi, Israillinin, aslında, bütün Yahudî ümmetine karşı sorumluluk duyması gerektiğine işâret ediyor. Israilli Yahudî, kimliğini koruyamazsa, Israilli ile Menfâdaki Yahudî birbirlerinden önünde sonunda kopacakları konusunda *Meridor* uyarmaktadır. Bundan dolayı, yine *Meridor*’a kalırsa, karma evlilikten dünyaya gelmiş olsa dahî, kendisini Yahudî duyan ne denli çok kişi, Israil kültürünün değerler şemsiyesi altında toplanabilirse, bu kültürün yaşayabilirliği de onca pekiştirilmiş olur.²²⁶

Filhakıka, Yahudîliğin, öteden beri en can alıcı sorunu olan ‘Yahudî kimdir?’ sorusu varlığını çağımızda da sürdürmektedir. Israillilik ile Yahudîliğin çakıştırılması şartı ve her iki unsurun soy esaslı olması, sorun’un özünü teşkil etmektedir.

b) *İngiliz*

²²⁶Bkz: Sallai *Meridor*, *Şalom* Gazetesinden, 12.s.

İsrailliyile soyca, kültürce ve yaşanılan yöre itibâriyle çok farklı olan İngiliz de tarih sahnesinin baş oyuncularındandır. Yalnız, benzerlik bundan ibâret değildir. Millî davâyı destekleyecek bir dinî bahâneyi de İngiliz kendisine temîn etmiştir.

Öteki toplumlara üstün olma inancı, İngiliz ile İsrailliyeye mahsûs duyuşlar değildir elbette. Çinlilerde, Brahmanlarda, Ahamenitler ile Eski Yunanlılarda, hattâ İslâm medeniyet dairesine mensûb olanlarda dahî üstünlük duygusuna rastgelmek mümkün. Ne var ki, üstün bir soya mâlik olma duyusu yahut inancı, İsrailli ile, özelde, İngilizde, geneldeyse, Germen toplumlarında kurumlaşmıştır.

Dince meşrûu kılınmış, medeniyet meşalesiyle karanlık diyârları aydınlatan —Aydınlanma devri!— Anglikan İngilizin en doğal hakkı, ‘aydınlattığı’ o ellerin ‘yemiş’lerini gönlünce devşirip kullanmaktır. Olağan, alışılmış hareket tarzı, ‘tüketmek’ olmalı. Hayır, o, öyle yapmamıştır. ‘Tüketmek’ yerine, sömürdüklerini ‘işleyerek kullanmış’tır, yânî ‘üretmiş’tir. Belirli bir amaç doğrultusunda değiştirilip dönüştürülen malzemeden elde edilen, demekki üretilen değere sermâye diyoruz. İşte bu çeşit tutumu kurulu düzen hâline sokan İngilizdir. Onun, tarihte maddî hâkimiyet tesîsindeki üstün başarısı da buradan kaynaklanır.

Maddî —iktisâdî— serüveninde 1650lerden itibâren İngilizin, adetâ tabîî ortağı İsraillidir. Teşebbüsün başlatıcısı yahut mucidi İngilizdir. Tarihî şartların kazandırdığı tecrübelerinin, hüneri ile zeyrekliğinin sağladığı birikimi sâyesinde olayın künhüne varan İsrailli, İngilizle ‘yaşamortaklığı’na (Y sünbiosis) girmiştir. Kavmî milliyetçi olan *Anglikan İngiliz* ile *Yahudî İsrailli*, maddî düzlemdeki yaşamortaklıklarını, demekki ‘çıkarcı birliktelik’lerini, soyca karışma raddesine taşımazlar. Her iki unsur, soyca da kültürce de ‘ayrılık’larını (İng distinctness) muhâfaza etmeğe bakar. Böylelikle ‘çıkarcı birlikteliği’, ‘kavim ile kültür birliği’ne uzanmaz. Şu durumda duygusal, heyecânî ve akıldışı (Fr irrational) mülâhazalar ile ruh hâletleri daha baştan dışlanmış oldular.

Öncelikle İngilizin indinde hayatın tüm köşe bucağı akılla tanzîm ve tesvîye olunabilir, olunmalıdır da. Bu ‘tüm köşe bucağı’na din dahî dâhildir. Din, hayatın pınarı olmaktan çıkıp maddî çıkar teminine koşulmuş araçtır: *Sekülerlik*.

Bu yaman İngiliz düşünüşünü anlayamayarak yanlış değerlendirmeler tuzağına düşen Fransız dimâğı, becerdiği İhtilâlikebîrle dini toptan dışlamak gafletinde bulunmuştur: Laikcilik.

Dinle râbitasını keserek, İngiliz, akli bağımsız kılmıştır. Akli temel almak suretiyle insanı, doğa ile dünyayı deneye başvurarak, demekki aklın tesbâtlerini yine onun çizdiği çerçevede sınıyarak anlayıp açıklamaya yönelik en geniş anlamda düzenleme işini felsefe-bilim sistemi üstlenir. ‘Felsefe-bilim sistematığı’nden türetilmiş ‘akıl yapılanmaları’ndan olan ‘ideoloji’nin tarihte açıkca ilk kez uygulamaya geçtiği eylem alanı İhtilâlikebîrdir. Arkasında yatan ise, İngiliz düşüncesi ile mâlîyesidir. Fikir babaları gibi görünen Charles Louis de Secondat *Montesquieu* (1689 – 1755), François-Marie Arouet de *Voltaire* (1694 – 1778), Jean-Jacques *Rousseau* (1712 – 1778), Denis *Diderot* (1713 – 1784), Jean le Rond *D’Alembert* (1717 –1783) ile Anne Robert Jacques *Turgot* (1727 – 1781) türünden *İnsancı–Aydınlanmacı–Ansiklopedici* Fransız filozofların etkilenip izledikleri, Roger (1220 – 1292) ile Francis *Bacon*’lardan (1561 – 1626) başlamak üzere, İngiliz düşüncesinin, Thomas *Hobbes*, John *Locke* (1632 – 1704), Isaac *Newton* (1641 – 1727), David *Hume* ile Adam *Smith* çeşidinden önde gelen temsilcileridir.

Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin merkez kültürü, Fransızlarınkisidir. Adı geçen medeniyetin felsefleşmesi öncelikle Fransız filozof-bilimadı René Descartes’in işidir. Bu noktadan itibâren Fransa, kültür öncülüğünü İngitereye kaptırmıştır. Descartes’tan sonraysa, Fransadan artık, sistem kurucu filozof-bilimadamı çıkmamıştır. Nihâyet, ‘Yeniçağ Avrupasında felsefe-bilim’ devi olarak iki ülkenin temâyüz ettiğini görüyoruz; bunlardan biri, İngitere iken, öbürüsü de Almanyadır. İkisi de Germen ailesine mensûp dillerle bildirir. Kadîm devirlerde de ortak coğrafya ile kavmî menşeden neşet etmişlerdir. Bununla birlikte, tarih boyunca birbirlerinden kayda değer derecede farklı gelenekler ile görenekler geliştirmiş, değişik zihniyet düzlemlerine ulaşmışlardır. O kadar ki, yüzeyde aynı dini paylaşıyor gözükmelerine rağmen, o, bu iki milletin tasavvuruna çok farklı tarzlarda ve renklerde yansımıştır —meselâ, Hıristiyanlığın en önemli yortularından yalnızca Noel’in, ikisi tarafından nice farklı idrâk olunduğunu görmek bile ziyâdesiyle ilgi çekici bir olaydır. Dinde ortaya çıkan farklılığı,

her iki dilde dahî algılıyoruz. Akrâba olmakla birlikte, gerek dilbilgisi gerekse sözlerin tasavvur içeriği cihetinden baktığımızda, iki dilin birbirleriyle benzeşmedikleri ve birinden öbürüne tercüme imkânının da olağanüstü güç ve kısıtlı olduğu keyfiyeti, işin erbâbınca tesbîti nisbeten kolaydır. Sonuc olarak, bahsettiğimiz değişik zihniyet düzlemleri üstündeyse, birbirlerinden çok başka unsurları ön plana çıkaran felsefe sistemleri yükselmişlerdir. Bunların bağrından sökün etmiş ideojilerde birbirlerine zıt düşen değerler, kendi toplumlarının yaşama gündemlerine taşınarak orada yerlerini almışlardır. Hem o derece uzlaşmazcasına yer almışlardır ki, dünya, evvelemirde *İngiltere* ile ‘evlâd’ı *A.B.D.* nin arkasında, *Almanya* ve uzaktaki müttefiki *Japonya*yla eylül 1939dan ağustos 1945e değin sürmüş tarihin en kanlı ve şiddetli hesaplaşmasına²²⁷ girmiştir. Bu, tarihin ilk, belki de son, yeryüzünün hemen hemen her köşe bucağını sarmış ve karşı cepheyi mutlak surette mahfetmek maksadına matûf ideoloji esâsına dayalı baştan aşağıya şerr güçlerin savaşı olmuştur. Tanrı ile dini terkeden Yeniçağ Batı Avrupa medeniyetinin sonunda gelip dayandığı, Friedrich *Nietzsche*’in deyişiyle, *Hiçciliğin* ‘ete kemiğe bürünmesi’ olayı *İkinci Dünya Savaşıdır*.²²⁸

İtalya, gerek Birinci gerekse İkinci Dünya Savaşında, müttefiklerine taşınmayacak kertede yük olmuştur. Her ikisinde de tâlih rûzgârları farklı cihetlerden esmeğe başlayınca, o, her defâsında yelin yönüne göre fütûrsuzca taraf değiştirmiştir. Bu nedenle onu ittifâk içerisinde göstermek yanlıştır. Böylece savaşı cephelerden birinde toplumlar İngiltere-Amerika ile Sovyet Rusyanın arkasında dizilirlerken, öbüründe de Almanya ile Japonya mevzilenmişlerdir. Bu son ikisi, müttefik olmakla birlikte, aralarındaki muazzam mesâfe engeli yüzünden birbirleriyle savaş süresince etkin irtibât kuramamışlar ve tek başlarına kaçınılmaz fecîi sona dek müdhiş bir inât ve olağanüstü bir sebât, fedâkârlık ile kahramanlık örneği sergileyerek döğüşmüşlerdir. Sonundaysa, manen ve maddeten, sözün tam anlamıyla, târümâr edilmişlerdir.

²²⁷Asker – sivil, yaklaşık 50 000 000 insanın öldüğü sanılıyor
—bkz: “The Historical Encyclopedia of World War II”, 131.-133.syflr.

²²⁸Bkz: José Luis Pardo: “El Ultimo Filosofo”, 13.s.

Yukarıda bahsi geçen bütün farklı bakış açılarına rağmen, İngiliz ile Almanın, Felemenk, İsveç ile Danimarka gibi, öteki Kuzey batı Avrupa milletlerinde muntazaman rastgeldiğimiz ve kadîm devirlerin Germen boylarına mahsûs aşîret değerini muhâfaza etmiş olduklarını görüyoruz; o da, kendi arı soy soplalarına duydukları hürmet ile hayranlıktır. Ne var ki, bu hürmet ve hayranlığın tezâhürü, milletlerin özelliklerine göre değişiklik göstermiştir. İngilizler, duyguları ile niyetlerini gizlemelerindeki mahirlikleri sâyesinde, ırkçı-kavimci tavırlarını örtbas edebilirlerken, başka bazı Kuzeyli milletlerin yanısıra, Almanlar bunu, bilhassa Millî toplumcuları 1933te iktidara taşıdıktan sonra, Irkcılığı, ideolojilerinin ana pâyândâlarından biri kılmışlardır. Filvâki, Germen dillerini konuşan Kuzey batı Avrupa kültürleri, Irkçı-Kavimci anlayışları ile tutumlarını Yeniçağ dindışı Batı Avrupanın, ama özellikle de Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetinin ayrılmaz parçası hâline sokmuşlardır.

İngiliz zihniyetinde duygu ile heyecânın, titizce arkasına gizlendiği paravana aklîliktir. Aslında bu tutum, hayatın bütün girdisi çıktısına teşmîl edilip medenî tavrın kaçınılmaz şartı sayılmıştır. Haddizâtında İngiliz kültürü ve bilâhare Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyeti, aklî düzenleme işi ile işlemini kurumlaştırmıştır. Tabîî, kurumlaştırmayı başaranlar da yine, Roger *Bacon* ile *Ockham*'lı *William*'dan (1285 – 1347) başlayarak Charles Robert *Darwin* (1809 – 1882), William *James* (1842 – 1910) ile Bertrand *Russell*'a (1872 – 1970) dek uzanan çizgide gördüğümüz filozoflar takımıdır. Bunun da en önde gelen simâları *Hobbes*, *Locke* ile *Hume* üçlüsüdür. Bahsettiğimiz akıl – deney felsefe geleneği zincirinin son halkalarından biri, İsraill asıllı Karl Heinrich *Marx*'tır.

Kendi iytikâdî arkaplanlarını özenle gizleyen İngiliz ile İsrailli, dışlarındaki din olaylarına karşı şiddetle saldırarak, ilkin, İhtilâlikebîrden itibâren Avrupa anakarasında, ardından da öteki ellerde, hiç değilse, kısmen dahî olsa, gündemdışı kılmağı başarmışlardır: “Din, kitlelerin afyonudur” (Karl *Marx*). Böylece iktisâdî-siyâsî ihtiraslarına gem vurabilecek baş manıayı bertaraf etmiş oldular. ‘Din’den boşalttıkları mevkie de, iktisâdî-siyâsî hâkimiyetlerini perçinleyecek şekilde düzenlenmiş ve kapalı devre, yânî dogmacı tarzda çalışan tümel bir ‘felsefe-bilim’ işleyişini, demekki ‘ideoloji’yi yerleştirmişlerdir: Hür Sermâyecilik-Positivizm-İmperyalism. Temelde ve

özde ‘ideoloji’, Hür Sermâyeciliktir. Fakat o, kaçınılmazcasına Positivism dünyatasavvuru ile İmperyalism kültürel–siyâsî–askerî yahut yarı-askerî çıkışına veya hamlesine ihtiyâç gösterir. Başka bir deyişle, Positivism kurulmaksızın, İmperyalisme de tevessül edilmeden Hür Sermâyecilik inşâa olunamaz. Filvâki ‘örgü’, fehmi kuvvetli kişiyi bile hayrete düşürecek raddede akıllıca ve titizce örülmüştür.

Nihâyet, manzarayı daha bir aydınlık kılmak maksadıyla benzetmelere başvurmaktan kaçınılmamalı. O hâlde manzarayı şöyle tasvîr edelim: Görünürde denize akan bir dev ırmak ve ona yönelmiş kollar var. ‘İrmağ’ın ana ‘mecrâ’sı, İmperyalism–Ziyonismdir. ‘İrmağ’ı besleyen başlıca ‘kol’lar ise, Çağdaşçılık, Laikcilik ile Sömürücülük (Fr exploitation) üçlüsüdür. ‘İrmağ’ın boşaldığı ‘deniz’e gelince; o, Sermâyeciliktir. Burada Çağdaşçılık ile Laikciliğin felsefî ‘astar’ını Positivism teşkil etmektedir.

c) *Köprü*

‘Çıkar birlikteliğ’ini oluşturan Anglikan İngiliz ile Yahudî Israil tarafları arasında irtibatı temîn edenin, Farmasonluk olduğundan bahsetmiştik. Haddizâtında Farmasonluk, böyle bir işi yahut görevi üstlenmek üzere kurulmamıştır. Onaltıncı yüzyıl ortalarından itibaren resmî, yazılı çizili bir ahte dayanmaksızın ortak hamle ile faaliyette bulunan bir kısım Yahudî ile İngiliz, 1700lerin başlarında kurulan Farmason teşkilâtı çerçevesinde güçbirliği ile dayanışmaya girişmişlerdir. Bahse konu teşkilât, doğrudan doğruya böyle bir gâyeye yönelik olarak tesîs olunmamıştır dedik. Ancak, zamanla bu istikâmette hizmet verir olmuştur. Üstlendiği gelenek gereği Farmasonluk, etkinliklerini gizli yürütmeğe dikkat sarfetmiştir. Ne yapıp ettikleri, ne üyelerinin kimlikleri ne de kuruluşu hakkında dışarıya bilgi sızdıran Farmasonlukla ilgili derin şüpheler, kaygılar ile komplo söylentileri uydurulagelinmiştir. Ona ilişkin bilinenlerden hangisinin ne derece doğru olduğunu tayîn etmek zordur. Gerek Yahudî ile İngiliz unsurlarının yeryüzüne ve insanlığa iktisâdî ile siyâsî cihetlerden hâkim olma ortak çabaları gerekse bunların düzenlenip örgütlenmeleri bâbında Farmasonluğun yeri ile önemi hakkında ortada birinci elden belge niteliğindeki metinler az ve yetersizdir. Bu yüzden sözü

edilen konuda hemen hep karîne yoluyla hüküm çıkarılır.²²⁹ İşte İngiliz-Yahudî medeniyetinin üstünde yükseldiği İngiliz-Yahudî Sermâyeciliği ile İmperyalizmi de bunların merkez kurulu yahut genelkurmay başkanlığı görünümünü sunan Farmasonluğun da kırılmayan gücü, bu olağanüstü gizlilik ile soğukkanlı, heyecânlardan sıyrılmış, olabilecek bütün ihtimâlleri hesaba katan mükemmel tasarlamacılığın verisidir. ‘Karda yürü, iz bırakma’ ilkesi uyarınca hareketlerini tanzîm eden İngiliz-Yahudî medeniyetinin ‘iyi-saatte-olsunları’, aklı, zekâyı son raddelerine dek kullanmanın yanısıra, aslında yine aklın buyurduğu bir husus olan askerî sıradüzen ile intizâmı çerçevesinde işlerini yürütürler. Üstün ve sürekli başarılarının sırrı, tecrübeli usta boksör misâli, ilk yaptıkları, gerçek yahut muhtemel rakîplerinin maddî ile manevî açıklarını yakalamaktır. Bunu yakaladıktan sonra, onun zayıf tarafları üstünde fasılasızca çalışmağa koyulurlar. Tarihî tecrübesi fazlasıyla engin iki milliyet cephesine sırtlarını dayadıklarından, muazzam bir müktesebâtla mücehezdirler. Tecrübe ile fire vermez akılyürütmeyi aşabilecek bir servet düşünülemez. Böyle bir servete mâlikseniz, karşınızdakinin imkânlarını ölçer biçersiniz; neyi, nasıl, ne vakit yürürlüğe sokabileceğini hesaplayıp tedbirlerinizi alırsınız. Peki, bütün bu çabalar ile etkinliklerin gâyesi nedir? Siyâsî ile iktisâdî cihân hâkimiyeti.

8- Maddeci – Mekanisist – Dindışı Dünyagörüşünün Beşer Tipi:

Maddiyâtçı²³⁰ - İktisâdiyâtçı Adam (Homo Economicus)

²²⁹ Geçmişte olup bitmiş olaylara ilişkin yargılarımızı yalnızca önümüze açık seçik biçimde seriliduran yazılı belgelere dayandırmaya kalkarsak, hemen hiçbir yere varamayız. Bundan dolayı, geçmişî zihnimizde inşa ederken, elbette ilk elde metinleri dikkate almalıyız. Ne var ki bunlarla yetinemeyiz. Bunların yanısıra, en önemli dayanağımız onları, benzer, ama belgesi bulunmayan sorunlara dahî teşmil ederken kullandığımız karîne usulüdür. Nitekim, Millî toplumcu Almanyanın, Sovyet Rusyaya karşı giriştiği askerî harekâtın başlangıcından az sonra, 1941 yazının herhangi bir tarihinde Adolf Hitler’in, özel SS birliklerine, işgal edilen topraklarda yaşayan Yahudilerin topyekûn imhâsını buyurduğunu biliyoruz. Bununla birlikte, konuya ilişkin elde hiçbir yazılı belge yoktur. Buradan hareketle, ‘nihâî çâre’ (Alm Endlösung; Fr solution finale) vakasını inkârı edeceğiz?

—bkz: Enrique Moradiellos: “Un Aniversario Funesto”, 12.s.

Geçmişe eğilirken yukarıda zikrolunana benzer pek çok vakayla karşılaşma ihtimâlini hep göz önünde tutmak zorundayız.

²³⁰ Maddiyât/cılık: “Maneviyât’ın ihmâline varan maddî ihtiyaçların yahut arzulara düşkünlük; tamamıyla çıkarları gözetilen bir görüş, yöneliş yahut yaşama tarzı...”

—“Materiality: Devotion to material needs or desires, to the neglect of spiritual matters; a way of life, opinion, or tendency based entirely upon material interests...”

—”The Compact Oxford English Dictionary”, 1047.s., 466.sütun, c satırı.

a) *Siyâsî ile İktisâdî Amaçlar uğruna kötüye kullanılan Din*

Millî toplumcu ideolojinin sıklet merkezini teşkîl eden kandaş bireylerden oluşmuş topluluk saplantısından (Fr idée fixe) doğmuş Irkçılık ile Kavimcilik, nüve hâlinde Germenliğin zihniyetinde yaşayagelmıştır. İşte bu hususla, esâsta Germen boylarından biri olan Anglo-Saksonlarda —İngilizlerde— dahî, zaman zaman besbelirgince karşılaştığımızdan birçok vesileyle bahsedilmiştir. Almanların, Avrupadaki medeniyet kervânına geç denilebilecek devirlerde katılmış olmanın yarattığı aşağılık duygusunun²³¹ tersine, İngiliz Kavimciliği kibirle yoğrulmuştur. Gidip fethettikleri ülkeler ile yörelere geleneklerini, alışkanlıklarını, âdetlerini, tavırları ile tarzlarını tavîzsizce ekmiş, dünya çapında, kavmî olanın yanında, özellikle de kültür soykırımını uygulamaya sokmuşlardır. Hattâ, medeniyet ortakları Israil kavmiyle birlikte, aslında tek mil insanlığa seslenen Tektanrılı Vahiy dininin Tebliğini kendilerine mâletmişlerdir. Nasıl Israilliler, Hz *Mûsâ* aracılığıyla insanlığa gelmiş Tebliği, dolayısıyla da insanlıkşumûl bir din olan Yahudiliği yörüngesinden saptırarak kavmîleştirmişlerse, aynı şekilde İngilizler de, Onyedinci yüzyılda Hıristiyanlığı Anglosaksonlaştırarak Anglikan kilisesini vucuda getirmişlerdir. Böylelikle kadîm kültürlerde gördüğümüz bir olay, üstelik Yeniçağda Tektanrılı Vahiy dininin suiistimâli suretiyle, gerçekleştirilmiştir. Adı anılan iki millet, ilahî kudreti arkalarına almış oldukları zehâbını vererek her çeşit tasarruflarını haklı gösterip meşrulaştırmağa kalkmıştır: ‘Din devleti’ (Fr théocratie).

b) *Üstün olanlar ile Olmayanlar*

Söz konusu üstünlük duygusu, gizlice ve sinsice dahî olsa, hâlâ yürürlüktedir. Buna göre insanlık başlıca üç daire hâlinde mütâlea olunur: İngiliz-Yahudî dairesinin ayrı ayrı basamaklarında duranlar, ona değişik dereceler ile kademelerde taraftar olanlar ve nihâyet bu iki dairede yer almayanlar. Üçüncü daireden ikinciye farklı biçim ve raddelerde geçiş mümkünken, birinciye yükselmek imkânsız denilebilecek kadar müşkildir.

²³¹Fr complex d’infériorité.

Bir yandan Sanayi devrimiyle, öbür taraftan da İnsancı–Aydınlanmacı akımın etkisiyle hız kazanıp pekişen Hür Sermâyeciliğin elde etmiş olduğu karşı koyulmaz güçle, dini dünyevî çıkarlara âlet etme gereği de iyice ortadan kalkınca, ‘istediğimi yapar ederim’, ‘yeryüzü nimetlerini tepe tepe kullanabilirim’ kafa yapısına uygun İngiliz-Yahudî ‘ben beşer tipi’, kendisine benzemeyen, uymayan ne kadar insan tipi varsa, onun üstünden ilkin maddeten, arkasından daha da öldürücü, kahredici olan manen silindir gibi geçip onu ezmiştir. ‘Bana benzemeyen insan tipi’ tüm ortamıyla ortadan kaldırılmağa çalışılmaktadır. İşte, doğanın onulmazcasına katline de bu bağlamda tanık oluyoruz. Yeryüzünün sunduğu tek mil maddî, toplumların da sergiledikleri cümle manevî imkânlar, habire yükselen kazanç hırsıyla yanıp tutuşan ‘maddiyâtçı–iktisâdiyâtçı ben-beşer tipi’ tarafından insafsızca seferber edilmişlerdir. Sonuçta tarihte eşi menendi görülmemiş katliamlar zinciri boşanmıştır.

Refâh uçurumu: “Ortalama Hintlinin yıllık tâkat (Fr énergie) tüketimi, 250 kg petrole eşdeğerken, bir İngilizin harcadığıysa 3,756 kg. kadardır. Hindistanın nüfusu 900 milyon cıvârındadır —1991e göre; oysa 2000de 1 milyardır. Her Hintli, İngiliz kadar ticârî tâkat sarfetmeğe koyulursa, o takdîrde, yılda 3,190.000 ton ek petrol kaynağına ihtiyâç duyulacaktır.”²³²

Soğuk savaş: Kuzey, dirlik ile bolluk içerisinde yaşasın diye ‘Üçüncü dünya’da aşağı yukarı 1950 – 1990 arasında yirmi milyon kişi öldürülmüş veya ölmüştür.²³³

Soykırım: 1519da yirmi sekiz milyon Kızılderili yaşıyorken, 1605de, günümüz A.B.D. topraklarında, bunlardan bir milyonu hayatta kalmağı becerebilmiştir;

Kölelik: 1526 ile 1870 arasında on milyon Zencî, Afrikadan, hayvana revâ görülmeyecek fecî şartlarda, gemilerle Amerikaya naklonulmuşlardır.

Sömürgecilik: En şaşalı devrinde, yânî 1850lerde İngiltere, Hindistandan yılda üç yüz milyon dolar haraç kesmiştir;

Yeni Sömürgecilik: 1988de Güneyden otuz beş milyar dolar gayrisafî (net) mâlî yekûn Kuzeye aktarılmıştır;

²³²Mark Tully: “No Full Stops in India”, 24.s.

²³³Bkz: “The New Straits Times”, 30.s.

Sömürgecilik–Sömürücülük–İrkçilik–Kavimcilik İç içeliği: Burada saydığımız dörd unsur, bizi kaçınılmazcasına İmperyalizm ile onun sırtlamış olduğu Sermâyeciliğe götürür. Sermâyeciliğin çizdiği yoldan giderek başta İngiliz olmak üzere, Batı Avrupalı, yeryüzünün doğa, kavim, toplum, iktisât ve nihâyet tüm nüfus dokusunu altüst etmiştir: 1492de Kuzey ile Güney Amerika kıtalarında 100 milyon *Kızılderilinin* yaşamış olduğu tahmin ediliyor. 1992deki toplam nüfuslarıysa, 42 milyonu bulmaktadır. Kızılderili nüfusunun bunca kırılmasında, Beyâzların taşıyıp getirmiş oldukları salgın bulaşıcı hastalıklar ile kültür şoklarının yanında, ‘fenn’in ‘zanaat’e karşı muazzam üstünlüğünün etkisini saymak gerekir. İlkın, Avrupadan yanlarında getirdikleri atların sırtında, 1840ların başından beri de demiryoluyla Beyâzlar, Kızılderililerin hayâl bile edemeyecekleri hızlara erişerek sayıca kalabalık olmasa da, ateş gücü müdhiş olan birliklerini çok uzak mesâfelere sürâtle nakledebilmişlerdir. İngilizler, sözgelişi, Arjantin’in 1857de 11 km olan demiryolu şebekesini 1885de 4800 km uzunluğa eriştirmişlerdir.

Yine 1880lerde, Amerikan imâli Remington marka tüfengiyle silâhlanmış bir er, beş Kızılderiliye bedeldi.²³⁴

Yeryüzünün her tarafında değişik raddelerde yaşama sevîyesi bozulup nüfus azalırken, hattâ kimi yerlerde toptan yokolurken, ikisi de, 1500den itibâren Batı Avrupada sürekli yükselişe geçmiştir. Sözgelişi Avrupanın nüfusu, 1500de 80 milyonken, bu, 1800de iki yüz milyonu bulmuştur. Yaşama sevîyesi yükseldikçe ömür de uzamıştır. 1700lerde Fransız köylüsünün ortalama ömrü yirmi iki yılla sınırlıydı. Doğan dört çocuktan da ancak biri hayatta kalabiliyordu. 1750lerin ilk yarısında Fransız köylüsünün içerisinde bulunduğu bu durumun, İmparatorluk devri Romalı ile 1950lerin Hint köylüsü için de söz konusu olduğunu burada belirtelim. Yine, bahsini ettiğimiz dönemde yirmisini aşmış bir Fransız köylüsü bayağı yaşlı dururmuş. Çok genç yaşta evlenilir; kadınların ömrü de erkeklerinkinden daha kısaydı. Zenginlerin tersine, yoksul köylüler, çekirdek aileye yakın boyutlarda az sayıda bireyi kapsayan aileler oluşturlardı. Sanayinin ortaya çıkmasıyla birlikte geçimlerini iyileştirmek beklentisi içerisinde şehirlere göçen köylüler, aile yapılarını değiştirmemişlerdir. Sonuçta

²³⁴Bkz: Frank Nowikoski: “Argentina’s Victims of Spanish Conquest”, 35.s.

şehirlerde bile çekirdek aile tipi, varlığını, yaygınlaştırarak sürdürmüştür. Kadın, çoğunlukla daha doğururken öldüğünden, erkeklerin, bir kereden fazla evlenmeleri de az rastlanır olaylardan değildi.²³⁵

Derebeğliğin, millî ve birlikli devlete dönüştüğü çağlara değin gerisin geriye izini sürebileceğimiz sınıf ile kavim ayrımcılığına dayalı tavır ile siyâset, Sermayeciliğin vucut bulması ve sanayinin belirmesiyle hız kazanıp kesîfleşmiştir. Daha önce de temâs ettiğimiz üzre, Sermâyeciliğe ve onun temsîl ettiği cümle değerlere red manâsında şekillenmekle birlikte, Millî toplumculuk, ilk anılanın ayrımcı, üstelik kavmî olanının tavrı ile siyâsetini üstlenip bunu en aşırı uca taşımakta tereddüt göstermemiştir. Söz konusu ideoloji, temel tutamaklarında ne denli aklaaykırı bir keyfiyet göstermişse de, kavmî ayrımcılık siyâsetini bir o kadar aklî nizâm çerçevesinde yürütmüştür. Peki, bu ne menem bir akıldır? *Galileo – Newton – Darwin* Mekanisismi ile *Hobbes*’un, *Hume*’un, *Smith* ile *Marx*’ın maneviyâtı kurutulmuş Akılcılıklarının aklıdır.

İddia ediledurulanın tam tersine, ne *Adolf Hitler* ne de onun kurup önderlik ettiği Irkçı, Yayılmacı ve Yahudî-çılığını Millî toplumcu ideolojisi, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa ile Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetleri ortamında beklenmedik ‘mucizevî’ bir olaydır. Düpedüz neden – etki bağıntısına ve laik-seküler felsefe-bilimin dehâsına uygun biçimde arzıendâm etmiştir. Kısacası, beklenebilecek tabîi bir sonuçtur. Elbette, vahşetin derecesini felsefe-bilim tayîn etmemiştir. Tetiği çekmemiş, fakat çektirmiştir. Sistematiğinin dehşet verici kuruluşu ve kör ile sağır, yânî vicdândan yoksun işleyişi ile kahredici istihzâsı (Fr sarcasme), her yanı ve yönüyle, Yeniçağ Batı Avrupasının Tanrısız İnsancı – Aydınlanmacı kötürümleştirilip köreltilmiş aklını çağrıştırmaktadır:

1- “1933 ocağında *Adolf Hitler*’in, Almanyada başbakanlığa seçilmesinden itibaren 66 milyonluk nüfus içerisinde 500 bini bulan Alman Yahudîlerine karşı ayırım siyâsetinin sistemlice uygulandığına tanık oluyoruz. Peki ya, sebep? İktisâdî... Yahudî’nin, Hz *İsâ*’nın katlinden sorumlu tutulması... Ortaçağdan sarkmış hurâfe, bâtil iytikât... falan, filân... Bunların hiçbiri ilginç ve özgün gerekce olamaz. Özgün ve ilginç olan, Arî’nin üstün, Yahudî’nin ise, aşağılık ırkları temsîl etmeleridir. Toplumsal

²³⁵Bkz: J.M. Roberts: “The Penguin History of the World”, 332.-335.syflr.

Darvıncılığın ayıkla/n/ma ilkesi uyarınca aşağılığın aleyhine üstünün varolma hakkı mahfûzdur... İşte bu hak, üstün olana aşağılığı idâm etme yetkisini tanır.

İdâmın infâzı değişik biçimlerde yürürlüğe koyulmuştur: Bu, kurşuna dizmeden tutunuz da getholar ile çalışma tesislerinde açlık ile hastalıklardan ölümlere terketmeğe dek uzanır. Ancak bunlar, nisbeten ilkel yöntemlerdir. 1941den itibaren iyice hızlandırılan kütleî yoketme programında yer alan temerküz tesislerinin teşkilâtlandırılışı, tek kelimeyle, mükemmeldir. Bunlardan kimisi Belzen, Sobibor, Lublin, Treblinka, Chelmno ile Auschwitz gibi, sâbit, fen hârikası, imhâ fabrikalarıyken bir kısmı da gaz hücreleriyle mücehhez katar (Fr train) yahut arka tarafı üstü kapalı kamyon şeklindeydi. Sâbit tesislerdeki gazlama koğuşları başlangıçta, bir defâda 450 kişi alabilirken, daha sonraları bu rakam, 4000e ulaştırılmıştır. İnşâat mühendisliğinde görülen baş döndürücü gelişmeye kimya mühendisliğinde de tanık olunur. Nitekim, yine başlarda karbon monoksit kullanılırken, zamanla çok daha gelişkin malzemelerden olan hidrojen siyanürü ile siklon B gazına geçilmiştir. Bu son zikrolunmuş iki malzeme, hem daha sürâtle ve ucuza mâledilebilinmiş hem de rahatca naklonulabilinmiştir. Böylelikle savaş olanca şiddetiyle sürüp giderken üç yahut dört yıl gibi pek kısa sürede, büyük sayıda —iddiaya göre beş yahut altı milyon²³⁶— çoluk çocuk, genç yaşlı ve erkek ile kadın ortadan kaldırılabilinmiştir...

Bu inceden inceye tasarlanıp hesabı kitabı çıkarılmış ideolojik esaslı bir soykırım olup söz konusu infâzın, askerî yahut siyâsî lüzûmu da yoktu...²³⁷

²³⁶Bu rakamı kim tesbît etmiş? Kim bunca cesedi saymış? Nasıl olmuş da, beş milyon bilmem şu kadar yüz bine yahut yedi, sekiz milyona değil de, altı milyona takılıp kalınmış? Ama asıl felâket şu rakamperestlik değil de nedir? Rakam düşük çıksa, fâcianın boyutlarını küçülecekti? Beş, altı yaşındaki masûm Moiz'i yahut bütün kabâhati ailesine çorba pişirmiş, evlâdını bağrına basmış olmaktan ibâret Raşel'i sırf İsraîl soyundan geliyor diye 'ölüm hücresi'ne kapatan bir sapık öğretiyi ve onu uygulayanları lanetlemekçin düşsel rakamlar uydurmanın manâsı mantığı ne ola ki? Sermâyecilik için her şey, bilâkayduşart her şey, *hayat* dahî metâadır. Bahsolunan, Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetinin cânî bezirgânlığının zemîn hazırladığı bu, ne ilk ne de son sapıklıktır. Katlonunanlar, kaç kişi olurlarsa olsunlar, candılar, insandılar; önünde sonunda *Allahın* 'Soluğ'undandılar: "Bir insanı haksızca öldüren, bütün insanları katletmiş; bir insanı kurtaran, tek mil insanları (insanlığı) kurtarmış gibi olur" —*Mâide*/5(32). ÖLÇÜ *budur*?!

Hafîfletici hiçbir gerekcenin gösterilemeyeceği iki çeşit suç vardır: Bunlardan biri iğfâl, ötekisiyse, soykırımdır. Nitekim, *Mâidenin* 32. Âyeti, özge unsurların yanısıra soykırıma dahî işâret etmektedir.

²³⁷Enrique Moradiellos: A.g.y.

2- a) 1963ün yazında, temmuz yahut ağustos olmalı, o dönemde Doğu Almanyaya bağlı Saksonyadaki, asıl adı Chemnitz, ama Ortakmülkü idâre altındayken Karl-Marx-Stadt olan şehrin merkez kütüphânesi ve belgeliğinde Bay Alfred Kobel ve ben yaşlardaki kızıyla birlikteydim. Alfred Kobel, raflardan cilt cilt kitab ile iri kıyım dolaplardan tomar tomar evrâk çıkarıp önüme seriyordu. Kafkasya ile Türkistanı gösterir 1930ların sonları ile 40lı yıllarda Alman Genelkurmayınca Gothik harflarla basılmış renkli ve muntazam olanların yanında, 50lilerde çıkarılmış dev boyutlarda, fakat itinâsız hazırlanmış Rusca yazılı haritalar, makaleler, araştırma-inceleme gezi kayıtları, seyâhatnâmeler... Bunların hemen hepsi, Göktürkler ile Uygurlardan başlamak üzere, Türk toplumlarının tarihleri ve coğrafyalarıyla, dilleri ve lehçeleriyle, edebiyatları, iktisâtları ile günlük yaşayışlarıyla ilgili çalışmalardı. Müellifleri arasında, bilâhare hâfızamda canlandırabildiğim kadarıyla, Vilhelm *Thomsen* (1842 – 1927), Friedrich Wilhelm Karl *Müller* (1856 – 1907), Carl *Brockelmann* (1868 – 1956), Kaare *Grønbaech* (1901 – 1957), Annemarie von *Gabain* (1901 -) ile Karl Heinrich *Menges* (1908 -) gibi, Türkiyât ile Şarkiyâtın tanınmış adlarına rastgelinebiliyordu.

Türkiyatçı olmağı bir yana bırakınız, adı anılan kişinin, yüksek öğrenimi tamamlamış olduğunu dahî sanmıyorum. Bununla birlikte, kanâatimca, konunun değme uzmanıyla aşık atacak raddede Türklük üzerine bilgilenmiş gözüküyordu. Peki, bu bilgiyi nereden, nasıl ve en önemlisi niçin edinmişti?

b) Bahsolunan beğ, albaylığa dek terfî olmuş ‘Waffen-SS’ menşeli bir ‘Einsatzgruppen’ mensubu olup ‘Armee-Oberkommando 11’ çerçevesinde 1941 güzünden itibaren Karadenizin kuzey batısında görevlendirilmişti. Vazîfesi, Kırım ile öteki kıyı yörelerindeki şehir ile köylerde bulunan Sovyet komiserlerini, partizanlar ile Yahudî ahâlîyi yakalayıp birincileri, genellikle, esir kamplarına, ikincileriye, ilkin toplama merkezlerine, oradan da temerküz tesîslerine sevketmekti. Ne var ki ‘Einsatzgruppen’, sünnetli olduklarından, Müslüman erkekleri dahî, Yahudî sanıp yanlışlıkla tutuklamışlar. Haber, nasıl ve hangi yollardan gitmişse, Ankaranın kulağına çalınmış. Ankara da, Almanyâ büyükelçisi Franz von *Papen*’i (1879 – 1969) hatâ konusunda gizlice uyarmış. Von *Papen* ile Alman Dışişleri yoluyla meseleyi öğrenen ‘Waffen-SS’ ile ‘Einsatzgruppen’ın *Berlin*deki yetkilileri, üniversitelerden kimi

Türkiyât hocaları ile konunun diğer uzmanlarını, Kırım başta olmak üzere, ilgili vaka mahallerine göndererek oralarındaki görevlileri Müslüman ahâlî ile Yahudîleri nasıl ve hangi ölçülere dayanarak ayırdetmeleri gerektiği husunda bilgilendirmişler. Daha da önemlisi ve ilginç, Yahudîliği benimsemiş *Hazarlıların* ahfâdı sayılan ve Lehistanın doğusu ile Rusyanın batısında —Ukranya ile Beyâz Rusyada— yaşadıkları tesbît olunan *Karaim Türklerini*, *Israil Yahudîlerinden* nasıl ayırdetmek lâzım geldiği husunda dahî, Bay Kobel’in de aralarında bulunduğu görevliler, aydınlatılmışlar. Bu maksadı hâsıl edecek biçimde bir, bir buçuk ay boyunca bölgedeki Türk boylarının tarihleriyle, dillerinin sınıflanışıyla, nüfus ve halkbilgileriyle, şekil şemâilleriyle ilintili genel ve özgül konularda hemen o yörede yoğunlaştırılmış tarzda ders görmüşler.

c) Buradan da, nitekim, Millî toplumculuğun ana özelliklerinden olan Yahudî-düşmanlığının, öyle din menşeli bir sorun olmayıp düpedüz kavmî bir mesele olduğunu tekrar seçikce görüyoruz.

ç) Bay Alfred Kobel’in encâmına gelince; 22 mayıs 1945de Almanyanın kayıtsız şartsız teslim olmasının ardından kasım sonlarında *Chemnitze* karısı ile kızının yanlarına döner. Orada 1946nın başlarında Ortakmülkcü makamlarca yakalanıp tutuklanır. Mahkemeye çıkartılır. İdâma mahkûm olur. 7 ekim 1949da kurulan Demokratik Alman Cumhuriyeti²³⁸ makamlarına emniyet kuvvetlerini²³⁹ teşkîl edip teşkilâtlandırma teklifinde bulunur. Onlar da onun ve hempâlarının teklifini kabul ederler. Salıverilir. Doğu Almanyada pek az kimseye nasîb olan bir ayrıcalık Kobel’e tanınır; kendisi ile ailesine dayalı döşeli bir daire ile binek araba tahsîs olunur.

3- a) Kızılıordu, 27 ocak 1945de Auschwitz’i ele geçirdiğinde, Rus askerlerinin karşılaşmış oldukları korkunç manzaralardan en inanılmayacak gibi olanı, gaz odalarına gönderilmiş kadınlardan, erkeklerden, yaşlılar ile çocuklardan kırpılıp kesilmiş ağırlığı sekiz ton tutan kıl ile saçtı. Niye? Askerlere elbîse dokumak ve çorab örmekçin.²⁴⁰ İşte, ‘homo economicus’un eşsiz dehâsı!

²³⁸Alm Deutsche Demokratische Republik/ DDR.

²³⁹Alm Volkspolizei/ VOPO.

b) İnsan, insan olalı vukûu bulmuş en tûyler ürpertici bu soğukkanlı cânîliğin baş ‘mimar’larından Heinrich *Himmler* (1900 – 1945), işlemiş olduğu cinâyetler hususunda, Yeniçağ dindışı Maddeci–Mekanisist Batı Avrupa medeniyeti bağlamında, hiç de öyle yalnız kalmadığını, istisnâ olmadığını bize ne de çarpıcı biçimde anlatıyor: “Amerikalılar da, Kızılderilileri insâfsızca katletmedimi?!”²⁴¹

c) ‘Homo economicus’ kimdir? Tarihte eşine asla rastlamadığımız, ‘şeytana dahî pâbucunu ters giydirebilecek’ derekede kıvrak zekâlı, kavrayışı kuvvetli, vâsî ufuklu, bilgiç, aklı fikri geçimi ile kazancına takılı, şehirli ‘Yeni beşer tipi’dir. Bu yeni beşer tipi, fütûrsuzdur, ataktır, söz hokkabazı, kavram canbâzı —yânî *bilgiç* (Fr *sophistiqué*)—, ‘kulağının arkası’na dek kire, pasa batmış olmakla birlikte, kılığını, kıyâfetini ve istifini bozmayan, feleğin çenberinden geçmiş, cinsiyeti inhirâf etmiş —‘kadınsı erkek’ (İng ‘she-man’) yahut ‘erkeksi kadın’ (İng ‘he-woman’)— özellikle İngiliz olan, kuzeyli beyâz adamdır. Bu beyâz adam, kendisini yeryüzünün ve tekmil servetinin mâliki, beyâz ve kuzeyli olmayan insanların efendisi, hâmisi ve velîsi ilân etmiştir: “Dünyayı sırtlamış beyâz adamın yükü” diye anlamca Türkceleştirebileceğimiz İngiliz Rudyard *Kipling*’in (1865 – 1936) “the white man’s burden” cümlesi ne kadar da manîdârdır. *Kipling* ile Thomas *Carlyle* (1795 – 1881), James Antony *Froude* (1818 – 1894) ile Charles *Kingsley* (1819 – 1875) gibi Onsekizinci ile Ondokuzuncu yüzyılların İngiliz düşünür ile yazarların yarattıkları kavimce kendini ululama ile kibir ‘hava’sının doğal sonucu, Heinrich *Himmler*’in tûyleri diken diken ettiriveren şu saldırgan iddiası olmaz da ne olur: “Yeni hayatı yaratmakçin cesetleri ezerek geçmek zorunluluğu, büyüklüğün lânetidir —büyük olmanın bedelidir!”²⁴²

ç) Aslında işlenmiş cürümler, öylesine benzersizdir ki, bunları ‘katliâm’, ‘cinâyet’ çeşidinden deyimlerle nitelemek, olayı karanlıkta bırakır. Bu neye benzer? Birsürü beşerî zihin ile etkinlik özelliğini gösteren bilgisayara, ‘o da, insandır’ demeğe benzer. Yeniçağ Batı Avrupası tarafından işlenmiş cinâyetler ile girişilmiş katliâmlar, aklîdir, sistemlidirler. Eski devirlerin önemli oranda kendiliğinden patlak vermiş olanların tersine, bu kere tam bir plan, program ve sistem tertîbi ve insicâmıyla ortaya

²⁴⁰Bkz: John Toland: “The Last Hundred Days”, 178.s.

²⁴¹Bkz: Aynı yer.

²⁴²Bkz: Aynı yer.

koyulup uygulanmışlardır. Meselâ eskilerin dillere destân zalimlerinden bir *Cengiz*, bir *Hulâgu* (Han: 1217 – 1265), temerküz tesîsi olayına tanık olaydılar, nizâmın aklî kuruluşundan dehşete kapılırlardı. Onların modası geçmiş zulmü, insanın bedenliliğine doğrudan öldürücü darbe şeklinde tecellî etmiştir. İnsanın doğal çevresi ile kültür ortamını hedef almamışlardır. Bu sebeple, cânî çekirgeler misâli üstünden geçtikleri toplumları kırıp geçirmiş olmakla birlikte, bunların hayatta kalabilmiş bireyleri, ‘fırtına’ dindikten sonra yeniden kendilerine gelip toparlanabilmişlerdir. Hâlbuki bugün, yânî 1900lerin sonlarında artık tüm çevre ve ortam şartlarından yoksun kılınmış Amazon yerlilerinden bir kabîlenin bireyleri kendilerini teker teker öldürüyorlar. A.B.D. ile Kanadada yaşayan Kızılderililer ile İnuitlerin (Eskimo) içkiye müptelâ olarak intihâr ettikleri ve nesillerinin gittikçe soysuzlaştığı sık rastgelinen vakalardandır. Toparlarsak: Patagonya ile Ateş ülkesinden Avusturalya ile Tasmanyaya, Kafkasya ile Türkistandan Cezayire, Ruvanda ile Burundiye, oralardan Fiji adalarına dek nerede beşerî ve tabîî bunalımlar, sıkıntılar, âfetler, altüst oluşlar yaşanıyorsa, biliniz ki, oralara Yeniçağ Batı Avrupalı, onun da öncüsü ve önderi olan İngiliz adımını atmıştır.

4- Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin, 1500lerden itibaren gerek insana gerekse onun doğal çevresine karşı başdöndürücü hızla yükselen sâbika silsîlesinin doruklarından birini Millî toplumcu (Nazi) şebekenin cânîliği oluşturuyor. Sonuçta, Adâlet, 20 kasım 1945 ile 1 ekim 1946 arasında *Nürnbergte* vukûu bulmuş duruşmalarda sâdece adı anılan ideolojinin değil de, onun, başta karşı çıktığı, fakat zamanla kendisinden derinden derine etkilenmiş olduğu umursuz ve uğursuz medeniyet ile bunun fikriyatının kurucu, yönlendirici ve yönetici elebaşlarının da, Batı Avrupalı olmayan mağdûrlarınca yargılanmaları gerektirmezmiydi?

5- Millî toplumculuk denilen insanlık fâciası, tepki olarak ortaya çıkmış olsa dahî, Sermâyecilik ile yavrusu ve hempâî Ortakmülkcülük kadar, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin doğal ve zorunlu verisidir! Bugünlerde, son binyılın en kan dökücü adamı ilân edilen Adolf *Hitler* (1889 – 1945), Thomas *Hobbes* ile benzerlerinin fikirce evlâdından başkası değil de nedir?

Filvâki, *Hitler*’in Yeniçağ Avrupasına ve onun uzantısı olan A.B.D.ne damgasını vurmuş birçok özge devletadamı ile komutanından daha kan dökücü olup olmadığı

münâkaşa konusu dahî edilebilir. Mesele, kimlerin kanına girdiğinize bağlıdır. İngilizin çıkar ortağı, müttefiki Avrupa Yahudisini kırmak başkadır, Zencîyi, Kızılderiliyi, Tasmanyalıyı, Avusturalya yerlisini, Hintliyi, Türkistanlıyı, Filistinliyi katletmek yine başka şeydir. Oysa, daha önce de zikrolunduğu üzere²⁴³, *Kur'âna* göre, *Allahın* ‘Soluğ’una²⁴⁴ mazhar olan, bu bakımdan ‘yaratılmışlar’ın fevkında yer alan *insan* ve onun *hayatı* kutsaldır; dokunulmaz cinstendir; ırk, cinsiyet, dil, hattâ din gerekceleriyle katledilemez:

“Ey insanlık!²⁴⁵ Sizleri bir erkek ile kadın²⁴⁶ çiftinden milletler ile soy soplara hâlinde Türettik²⁴⁷ ki, birbirlerinizle tanış olasınız” —yoksa kalkıp birbirlerinize kin tutup düşman kesilesiniz diye değil!

“Gerçekten de *Allah* nazarında en gözde olanınız, âdillik ile takvada en üstün geleninizdir.

Allah, hiç şüphesiz, her şeyi mükemmelce bilir ve hakkıyla tanır” —*Hucurât/*49 (13).

“İyyâke na’budu ve iyyâke nesta’înu”: “Yalnızca *Sana* ibâdet edip *Senden* medet umarız” —*Fâtiha/1* (5).²⁴⁸

İnsanın, *Allahın* indinde sâdece ‘adâlet’i ve ‘takva’sıyla saygıdeğer olduğundan bahsetmiştik. İşte bu, insanın maddeden değil, *Allahın* ‘Nefe’sinden oluşmuş bulunduğunu gösterir. *Allahın* ‘Nefe’sinden varlık bulduğunu her dem hatırında tutan insan, ahlâklıdır. Şu hâlde ‘ahlâk’ın *Allahın* ‘Înâyet’inden gayri kaynağı yoktur. Ahlâklı olup ona uygun davranmak, demekki doğru yolda yürümek kararını kişi tek başına verir.

²⁴³Bkz: 157.s, 236. sayılı dipnot. İlgili Sûre ile Âyet: *Mâide/5*(32).

²⁴⁴“...onu (orantılıca) biçimledikten sonra, *RUHumdan* onun içerisine üfledim (Ar nefehtu)...” —*Hicr/15* (29).

²⁴⁵“yâ en-nâsu”: “Ey İnsanlık!”... *Allah*, şu yahut bu belirli topluluğa, câmiaya, cemaate yahut öbeğe değil, insanlığın tümüne sesleniyor. Öyleyse adâlet ile takva dışında hiçbir ölçü bir insan topluluğunu bir başkasına üstün kılamaz.

²⁴⁶Bu ifâde iki anlamı birlikte dile getirmektedir: Hem tüm insanlığın hem de her bir insanın beşerî, yânî biyolojik menşei bir kadın ile erkek, yahut, başka türlü söylersek, bir anne ile atadır.

²⁴⁷“khalaqnakum”, haddizâtında her ne kadar “yaratık”.anlamını taşıyorsa da, buradaki bağlamda onu “türettik” diye karşılamak daha yerinde olur kanısındayız.

Öyleyse ‘ahlâklılık’ aynı zamanda ‘hürlük’tür. Hiçbir hâl ve şart kişiyi doğru yoldan, *Hakk* yolundan yürümekten caydıramaz, alıkoyamaz. Bu da ‘irâde’nin ‘hürlüğ’ünü gösterir. Şartlar onu istemediği yönler ile durumlara sürüklese de, o, *Hakka* tutunmakta direnir. İşte, böyle bir varolan da *insandır*.

6- a) 1970in temmuzunda *Londrada* tanıştığım hanımefendi kırk küsur yaşlarında olmalıydı. 1944 başlarında on yedi yaşında genç güzel bir kızken getirilip kapatıldığı temerküz tesîsinden 1945 nisanında kurtulmuş. Annesi ile babası başta olmak üzere, aile efrâdı ile akrâbaitaallukâtının teker teker gözlerinin öünde ölüme gidişlerine tanık olmuş. Hele, başka bir barakada kalan on, on bir yaşlarındaki derisi kemiğine yapışmış erkekkardeşi sürüklenircesine götürülürken onun faltaşı gibi açılmış hayret dolu iri kara gözlerindeki sesi soluğu kesik o ifâdeyi unutması imkânsız. Ama betterin beteri de vardı daha. 1944 yazının bir gününde sabahın erken saatinde birkaç asker, kadınlara tahsîs olunmuş barakaya girer, etrâflarına bakınırlar. Bu genç kıızı yataktan indirip dışarı çıkarırlar. Günlük güneşlik sıcak bir yaz gününün arefesindeydiler. Güneşin sıcakını teninde duyan genç insanın sevincinden, neşesinden hoplayıp zıplayacağı bir vakit. İşte, delikanlı çağındaki askerlerin de aklına bu münâsebetle genç kızla eğlenmek gelivermiş. Bir iki kaba el hareketiyle üstündeki ince geceliği yırtarak al aşağı edivermişler. “Bir ânda cırılçıplak ortada kalakaldım” diyor. “Üstümdeki esvâbın yırtılmasıyla çıplak kaldığımı farkederek etmez iki elimle önümü, avret yerimi örtmeğe çalıştım. Bunu görünce onlar da edepsizce, sırnaşıkca kahkahalar ata dibcikle önümü kapatan ellerimi çözmeğe giriştiler. Hani mekrûh bir yaratığa dokunmaktan çekiniyorlarmışcasına bana değmekten kaçınıyor, bu yüzden de dibcikleriyle iş görmeğe gayret ediyorlardı. Utancın yarattığı ıztırâbımın haddi hesabı yoktu. Var gücümle tüm benliğim sarsıla sarsıla ‘yâ *Rabb*, beni bu fecî hâlde bırakma, *Sana* sığınıyorum; kurtar beni’ diye yalvardım. Gönlümün derinliklerinden yükselen bu yakarışımın hemen ardısına başımı her nedense sola çevirdim. Şöyle yirmi, otuz metre öteden, meltemde dalgalanıp güneşin parlak ışıklarında altın başaklar misâli şavkıyan saçların altında kahve rengine çalan yanık tenli ince hatlar taşıyan bir yüz ve onun

²⁴⁸Hız Peygâmbere, Fâtihayı “*Umm el-Kitâp*”, yâni ‘Tebliğin özü’ (*annesi*) şeklinde vasıflandırmıştır. Hız *Alî*’ye göre de, bu, Hız *Muhammed*’e vahyolunmuş ‘ilk sûre’dir. Genel kanâat ise, ilk sûrenin, *Alak/96* olduğu yönündedir —bkz: Muhammed *Eset* tefsîri, “*The Message of The Qur’ân*”, 1.s.

üstünde fener gibi parlak yeşilmi, mâvîmi, tam seçemediğim, bir çift göz. Bana belki asırlarca uzun gelen bir ânda, bakışlarımız kesişti. İşte o lahza olacak, sert ve tereddütsüz bir sesle ‘giydirin!’ buyruğunu verdi. Serseriler iğrenc eğlencelerine öylesine dalmışlardı ki, subayın buyruğunu algılayamadılar. Dinlenmediğini anlayınca, daha da kalın ve yüksek sesle buyruğunu tekrarladı. Şaşırdılar. Oyunlarının kesilmesinden canları sıkkın hâlde duraladılar. Onun geçip gideceğini varsayarak etrâfındaki halkayı bozmadan ağızlarından salyalar akıta akıta beni arsız arsız süzmeğe devâm ettiler. Ama bu arada, yanımıza varan subay, bakışlarını çıplak vücudumdan kaçırarak beni derhâl giydirmelerini tekrar bildirdi. Baktılar ki, işin şakası yok, buyruğunu sektirmeden yerine getirdiler. İşte bu, o cehennem hayatında çekmiş olduğum en şiddetli eziyet olmuştur. Temerküz tesîsinden kurtulup da İngiltereye geldikten epeyi sonraları bile, kimi geceler çırlıçıplak soyulup ortada bırakıldığımı gördüğüm kâbüslardan kan ter içerisinde uyandığım oluyordu.”

b) 1945 yazında İngiltereye gelip yerleşen bu ahlâk insanı hanım, kimsesiz ve eziyet görmüş çocukları barındırıp tedâvî eden kuruluşlarda görev alıp bu konuda uzmanlaşmış. Demekki hayatını insanlığın yarınları demek olan çocuklara adanmış. “Çocuklar, yarının ümidi. Ben imân etmiş bir kişi olarak ümidin insanıyım. Dün, kapkaranlık, zifirî... Güneşin parlak ışıkları karanlıkları deler geçer. Hayr, şerri er geç darmaduman eder. Bütün mesele hayra inanmak ve şerre karşı sâbırla direnmektir. Ben, yarını uman bir kişi olarak düne dönüp bakmıyorum bile. Öyle kinle, öcle uğraşacak değilim. Tâkatımı boş yere harcayacak ömrüm yok ki. Mümîn kişi, yarınlara doğru kararlı adımlarla yürüyen kimsedir, kısacası, ilericidir.”

c) İnsan, ahlâk varlığıdır, dediğimde, gözümün önünde canlanan ete kemiğe bürünmüş örnek, bahsi geçen hanımefendidir. Nedir, nasıl, ne menem bir şeydir, bir varolanın, insanın, hayatını belli bir ilke yahut ilkeler doğrultusunda tanzîm etmesi? Çırlıçıplak soyulup ortada bırakılmışlık, niye, nasıl böylesine müdhiş bir cefânın nedeni sayılabilir? Haddizâtında yol açtığı bir beden acısı yok; tersine, bunaltıcı yaz sıcağında rahatlatıcı dahî olabilir. Ne var ki, canlılar arasında sâdece “... insan, yalnızca ekmeğe dayanarak yaşamaz...”! —*Kitâbımukaddes, Ahdiâtîk/ Tesniye, 8/3.*

ç) İşte, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetiyle başlayan yepyeni dönemde ‘ekmek’ten özge bir şeyi gereksemeyen beden ile cisme bağımlı bir varolan biçimindeki ‘insan’ın, ‘beşer’e indirgenmiş hâli baş ilke kılınmıştır.

-E-

**SEÇENEKSİZ BİR MEDENİYETLE VE ONUN İDEOLOJİSİYLE Mİ
KARŞI KARŞIYAYIZ?**

1- Tarihte kısa sayılabilecek zaman diliminde —1500lerden bu yana— en müdhiş olayların, çığır açıcı yeniliklerin, keşifler ile icâtların; muazzam sistem kurucu filozofların, bilimadamlarının, bestecilerin, şairlerin, romancıların, tiyatro ile opera eserleri sâhiplerinin, ressamların, mühendislerin, seyyâhların, tâcirlerin, siyâsetciler ile devletadamlarının yer aldıkları, ‘arzıendâm’ ettikleri, Yeniçağ Batı Avrupa medeniyeti ‘sahne’sidir. İşte bunlardan birkaç göz kamaştırıcı örnek: *Nicolas Copernicus* (1473 – 1543), *Cristoforo Colombo* (1451 – 1506), *Amerigo Vespucci* (1454 – 1512), *Leonardo da Vinci* (1452 – 1519), *Fernan de Magellan* (Por *Fernão de Magalhães*: 1480 – 1521), *Martin Luther* (1483 – 1546), *Galileo Galilei* (1564 – 1642), *Isaac Newton* (1642 – 1727), *René Descartes* (1596 – 1650), *Gottfried Wilhelm Leibniz* (1646 – 1716), *Vitus Bering* (1681 – 1741), *Abel Janszoon Tasman* (1603 – 1659), *Johann Sebastian Bach* (1685 – 1750), *William Shakespeare* (1564 – 1618), *Amadeus Mozart* (1756 – 1791), *Immanuel Kant* (1724 – 1804), *Johann Wolfgang von Goethe* (1749 – 1832), *Friedrich von Schiller* (1759 – 1805), *Ludwig van Beethoven* (1770 – 1827), *Georg Wilhelm Friedrich Hegel* (1770 – 1831), *Christian Johann Heinrich Heine* (1797 – 1856),

Aleksandır Sergeyeviç *Puşkin* (1799 – 1837), Charles Robert *Darwin* (1809 – 1882), Karl Heinrich *Marx* (1818 – 1883), Fiyodor Mihailoviç *Dostoyevski* (1821 – 1881), Lev Nikolayeviç *Tolstoy* (1828 – 1910), Piyotr İlyiç *Çaykovski* (1840 – 1893), Friedrich *Nietzsche* 1844 – 1900), Miguel de *Unamuno* (1864 – 1936), Albert *Einstein* (1879 – 1955), José *Ortega Y Gasset* (1883 – 1955), Martin *Heidegger* (1889 – 1976)... Saydığımız, sayamadığımız, birkaçı dışında, maneviyât yanı ağır basan bu olağanüstü şahsiyetler, artık Yeniçağ dindışı Batı Avrupa ile Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetlerine giren dönemlerde yaşamış olmalarına rağmen, bundan önceki çağlara yön vermiş dinin etkilerini hâlâ belli ölçülerde yansıtmışlardır. Bahsettiğimiz etkilerin, Batı Avrupa toplum hayatından git gide silinmeleri, Birinci Dünya Savaşından sonrasına rastlar.

Gerek Yeniçağ dindışı Batı Avrupa gerekse ondan türeyip gelişmiş İngiliz-Yahudî medeniyetinin önde gelen özelliği, dünyaötesi, manevî, öyleki efsânevî kaynağı ile dayanağının bulunmaması, ikisine, özellikle de sonrakisine benzeri görülmemiş bir esneklik ve hareket kâbiliyeti kazandırmıştır. Bu dünyevî, fizikî hareket kâbiliyeti ve esneklik, söz konusu medeniyete maddî düzlemde kendisini süreklince yenilemek, değişen durumlara uyarlamak imkânını bahşetmiştir. İşte bahsolunan yenilenme, uyarlanma yetisi, İngiliz-Yahudî medeniyetinin fikir mimarlarınca ‘hürriyet’ biçiminde nitelenmiştir.

Doğa, siyâset ile iktisâd olmak üzere, ‘hürriyet’, üç düzlemde mütâlea edilmiştir: -Doğanın, had hudud tanınmaksızın incelenmesi ve değerden bağımsız bir alan olduğu şeklinde görülmesi tarzında ‘bilimsel hürriyet’i savunmak, ‘Bilimselcilik’tir; -Sınırsızca kullanılabilirliği olduğu kanâatıyla davranmak ise, ‘Sınaîcilik’tir; -Siyâsette, kaba kuvvete başvurulmadıkça —‘Tedhişcilik’²⁴⁹—, ilkece, akla, havsalaya gelebilecek her çeşit görüşün, fikrin, fikriyâtın, zevkin ve anlayışın sözlü ve yazılı imkânı, ‘Hürriyetcilik’tir;

²⁴⁹Geniş çapta medeniyetler, daha dar çerçevede kültürler, kendilerine benzemeyen, aykırı düşen kültürler ile medeniyetlere kem gözle bakmış, yabancı gördüklerinden ürkmüşlerdir. Bu ürkmüşlüğü gizlemek dürtüsüyle olacak, kendileri gibi olmayanlara küçük düşürücü lakaplar takmışlardır. Böyle biri, Eskiçağ Ege medeniyetinde ‘Barbaros’; Ortaçağ Hıristiyan medeniyetinin klasik döneminde ‘Paganus’, geç devirdeyse ‘Saracenus’ ile ‘Gentilis’; Yahudîlerde ‘Goi’; İslâm medeniyetinde ‘Kâfir’; Araplarda ‘Acem’; Türklerde (özellikle Avrupalı Hıristiyanlar) ‘Gâvur’; Malaylarda (özellikle İngilizler ile Kuzey

-Hep daha fazla kazancı amaçlayan yatırım – üretim – tüketim üçgeninde dönüp dolaşan hürriyet anlayışıysa ‘İktisâdiyâtçılık’tır.

2- İktisâdiyâtçılık ile bilimselcilik, çoğunlukla el ele yürüyüp iç içe gelişmişlerdir. Kişinin bilme, keşfetme, öğrenme iştîyâkı, en insanî hassalardandır. Ne var ki, gerek bu iştîyâkı uyandıracak gerekse onu yönlendirip yürütecek şartlar ile imkânlar, toplumun ‘hava’sında hazır bulunmalıdır. Olağanüstü kişilikler, dehâlar, tek başlarına bir şey ifâde etmezler. Uygun toplum şartlarında ancak açıp çiçeklenebilirler. Kültür ortamıyla hiçbir vechesiyle bağlantı kuramayan olağanüstü kişilik, ‘aykırı kaçmak’tan, ‘köyün’ yahut ‘mahallenin delisi olmak’tan ileri geçemez.

Dindışı Batı Avrupa Yeniçağına değin bireyden genellikle beklenen, onun, toplum ortamı ile doğal çevresine ayak uydurmasıydı. Şartları temelden değiştirmek ihtirâsı, Yeniçağ dindışı Avrupasının, özellikle de onun devâmı olan Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetinin ‘homo economicus’una mahsustur. Şartları kazanç hedefine —yânî artıdeğer— yönüne döndürmeği mümkün kılansa, ‘bilgi’dir; üstelik, biçimsel mantık kuralları çerçevesinde düzenlenmiş, ‘sistemleştirilmiş bilgi’dir: *Felsefe-bilim*→*fen*→ *sanayi*→*iktisât*. İşte, Yeniçağ Batı Avrupası ile Çağdaş İngiliz-Yahudî dünyasında sistemleşmiş bilginin bunca rağbet kazanması ve bunun gittikçe artması bundandır. Kazanç, hayatın sıklet merkezi olunca, ilk bakışta, iktisâdiyâtla uzaktan yakından ilgisi ilişiği yokmuş gibi gözükse nice âmil ile unsur, o yöne koşulmağa başlanmıştır. Hayat, bütün yanları, yönleri ve bilcümle vecheleriyle iktisâdileşir olmuştur.

Aristoteles, bilimi, tarihte ilk kez belirlerken onu her çeşid iktisâdî kullanım mülâhazasının dışında telâkkî etmiştir. *Galileo–Descartes–Newton*-sonrası bilim ise, git gide iktisâdî fikriyâtın yörüngesine girerek fenleşmiştir. Nitekim, sözü edilen süreç, son merhâlesine 1950den sonraki yıllarda erişmiştir. Felsefe-bilim bütünlüğünden ilkin felsefe tamamıyla, arkasından da bilim kısmen gündemden düşmüşler, meydan, hepten fenne kalmıştır.

Avrupalılar) ‘Mat saleh’; İspanyolca konuşanlarda (özellikle Amerikalılar) ‘Gringo’; ve nihâyet Çağdaş küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyetinde (özellikle Müslümanlar) ‘Terrorist’ (‘Tedhişçi’) şeklinde anılır.

3- ‘Bilim’ gibi, ‘din’ dahî, ‘iktisâdî haçlı seferleri’nin hizmetine koşulmuştur. Afrikanın, Amerikalar ile Asyanın sömürgeleştirilmelerinde, keşişler ile papazlar, Hıristiyanlaştırma gayretlerinde yerlilere Batı Avrupasının iyitkâtlarını, zevkleri ile dillerini²⁵⁰ benimsetmişlerdir. Böylelikle yerliler, uzun vadede, Kuzey ile Batı Avrupada üretilenlerin müşterisi kılınmışlardır. Nitekim, 1992de gezdiğim Indonesyanın Sumatra adasının orta kesimlerinde bulunan Toba gölü ile cıvârındaki Hıristiyanlaştırılmış ahâlînin —*Batakların*— hayat tarzı ile yaşadığı çevrenin, büyük iklim farkına rağmen, ne kadar da Batı Avrupayı andırır hâle getirilmiş olduğuna şaşarak tanık oldum. Hele, kısa boylu, ince, öyleki çelimsiz bedenli, düz kara saçlı, badem gözlü, sütlü kahve ten rengindeki insanların, ibâdet amacıyla girdikleri irili ufaklı kiliselerin duvarları ile tavanlarını süsleyen Hz *Meryem* ile kucağındaki Hz *İsâ* tasvirlerindeki Kuzeyli insan tipiyle oluşturdukları çelişki çarpıcıydı. Yöre sâkinlerinden bir Batak tanıdığımı Hıristiyanlaştırılma sürecinin ilk dönemlerinde, pazar sabahları, âyîn maksadıyla cemaatin ne şekilde toplandığını sordum. “Babamın anlattıklarına göre” dedi, “âyîni yöneten Felemenkli papazın çevresinde Avrupalı erkân

²⁵⁰ *İngilizce*: Meksika ile A.B.D. arasında hududu çizen *Rio Grandenin* —aşağı yukarı 30° kuzey enleminin— kuzeyinde kalan topraklar: A.B.D. ile Kanada; Orta Amerika: Beliz; Güney Amerika: İngiliz Guyanası, Karayip adalarının kimisi; Batı Afrika: Gambia, Sierra Leone, Gine, Liberya, Gana, Nigerya, Kamerun; Güney Afrika: Namibya, Güney Afrika Birliği, Botsvana, Lesotho, Svaziland, Zambiya, Zimbabve; Doğu Afrika: Malavi, Tanzanya, Kenya, Uganda, Kuzey Somali, Sudan, Mısır; Batı Asya: Filistin, Ürdün, Irak, Kuveyt, Körfez emirlikleri, Aden, Umman; Güney Asya: Pakistan, Hindistan, Seylan, Nepal, Burma; Güney Doğu Asya: Tayland, Malaya, Sabah, Saravak, Filipinler; Doğu Asya: Hong Kong, Büyük Okyanus adalarının kimisi, Papuva Yeni Gine, Avusturalya, Tasmanya, Yeni Zelanda;

Fransızca: Kuzey Afrika: Fas, Cezayir, Tunus; Batı Afrika: Moritanya, Senegal, Fildişi Kıyısı, Togo ile Benin; Orta Afrika: Mali, Burkina, Niger, Çat, Orta Afrika Cum., Kamerun, Gabon, Kongo Cumhuriyeti ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Ruvanda ile Burundi; Doğu Afrika: Moris, Madagaskar ile Cibuti; Batı Asya: Lübnan ile Suriye; Güney Doğu Asya: Kamboçya, Laos ile Vietnam —Çin Hindi; Büyük Okyanus: Yeni Kaledonya, Tahiti ile birtakım başka adalar; Kuzey Amerika: Kanadada Québec; Karayip: Haiti; Güney Amerika: Fransız Guyanası;

İspanyolca: *Rio Grandenin* güneyinden *Ateş Ülkesine* değin, *Brezilya* dışında, bütün Orta ile Güney Amerika; Küba ile Karayiplerin büyük kısmı; Batı Afrika: Ekvator Ginesi.

Portekizce: Güney Amerika: Brezilya; Batı Afrika: Gine-Bisau; Kap Verde, São Tome&Principe, Angola; Doğu Afrika: Mozambik; Güney Asya: Goa; Güney Doğu Asya: Doğu Timor; Doğu Asya: Makavu;

Felemenkce: Güney Doğu Asya: Doğu Hint (İndonesya) adaları; Güney Amerika: Surinam; Güney Afrika: Namibya ile Güney Afrika Birliği (Afrikaans).

Rusca: Kuzey ile Doğu Avrupa: Finlandiya, Estonya, Litonya, Lituvanya, Lehistan (Polonya), Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Sırbistan, Ukranya; Kafkasya: Gürcistan, Ermenistan, Azarbaycan, Rusyaya bağlı öteki Kafkas ülkeleri; Orta Asya/ Türkistan: Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan; Moğolistan; Kuzey ile Kuzey doğu Asya: Tataristan, Başkırdistan, Yakutistan ve Rusyaya bağlı öteki Sibirya illeri.

kilisenin ön taraflarında yerini alır; bizimkilerse, kapıya yakın kısımlara doluşurlarmış. Şimdilerdeyse, buralarda oturan Avrupalı kalmadığından, kiliseyi tek başımıza dolduruyoruz. Papaz da zâten artık bizlerden biri.”

Avrupalı dinadamı, tarih – toplum – kültür araştırmacısının, öyleki casusunun da öncüsü sayılabilir. Dinyayıcı (Fr missionnaire) sıfatıyla sokulduğu geçit vermez bölgelerin iklimini, yer şekillerini, su varlığını, toplumun tarihini, nüfus durumunu, gelenekleri ile göreneklerini inceden inceye incelemiş, dilini yerlilere öğretmeden, onlarınkisini öğrenerek onlarla içten sıcak ilişkiler kurmuştur. Onları Hıristiyanlığa kazanma çabalarının yanında, derleyebildiği bilgilerden bağlı bulunduğu dinî ve dindışı makamları dahî yararlandırmıştır. Böylece merkezî yetkililer, ayrıntılı bilgilerle donanmış; ücrâ köşe bucağa gidecek tâcirlere, askerî ve mülkî görevlilere bunları aktarmışlardır. Bu görülmemiş ‘sanat’ın ustaları, Portekizliler, Felemekliler, İsveçliler ve tabîi İngilizler ile yavruları olan Amerikalılar ile Avusturalyalılardır. Daha küçük ölçülerde, İspanyollar, İtalyanlar, Fransızlar ile Rusları dahî bu faaliyet içerisinde görebiliriz. Nisbeten yakın dönemlerde —1880lerden itibaren—, Almanlar da bu kervana katılmışlardır. İspanyollara gelince; onların tavrı, Sermâyecilik bağlamında ticârî olmaktan uzak, İspanya tarihinde *Conquista* diye anılan dinî amaçlı askerî fetih hareketleriydi. Bu bakımdan bunları Sermâyeciliköncesi (Fr précapitaliste) askercitalancı iktisâdımsı (pseudo-économiste) anlayışın örneği olarak kabul edebiliriz.²⁵¹ İspanyollar, zaptettikleri diyârlardan, başta altın ile gümüş olmak üzere, ele geçirebildikleri servetten, deniz yoluyla nakledeceklerken İngilizlere kaptırmadıklarını, deyim yerindeyse, ‘yastık altında saklayarak’ değerlendirmişlerdir!

Yukarıda anlatılan anlayıştan çok farklı olup çağdaş diye de niteleyebileceğimiz bir örneğe Ondokuzuncu yüzyıl ortalarında Orta Afrika yağmur ormanlarına ulaşabilmiş Belçikalı Fransisken keşişi Peder Placide Tempels’in yapıp ettiklerinde rastgelebiliyoruz. Tempels, yörede yaşayan Bantu boylarının inançlarını, toplum hayatları ile insanı ve dünyayı algılayışlarını dakikce inceleyerek “*Bantu Felsefesi*”²⁵² adında eser yazmıştır.²⁵³ Tempels’in Yirminci yüzyıldaki benzerlerinden 1901 Breda/

²⁵¹Bkz: Francisco Morales Padron: “*Vida Cotidiana de los Conquistadores Españoles*”, 17. -34.syflr.

²⁵²“*La Philosophie Bantoue*”.

Felemenk doğumlu Minderbroeders-Capucijnen tarikatı mensuplarından P. *Gregorius*, 1959dan itibaren, başta Doğu Afrika —Tanganika— olmak üzere, çıkmış olduğu dünyayma seferleri sırasında yaptığı gözlemler ile araştırmalar sonucunda “*Batıl-olmayan Halkların Toplum araştırmaları*”²⁵⁴ başlığıyla iki ciltlik kayda değer eseri kaleme almıştır. Gerek *Tempels*’in gerekse *Gregorius*’un sergilediği zihniyetin yine karşı kutbunu, Meksikayı fethetmiş İspanyol kumandan Hernan *Cortes*’in (1485 – 1547) subaylarından Bernal *Diaz del Castillo*’nun (1498 – 1582) görüşlerinde buluyoruz: “Şu yaşlılık günlerimde geçmişteki yiğitliklerimizi sık sık yâdediyorum. Hani onları bugün yaşıyormuş gibiyim. Doğrusu, bu kahramanlıkları yapan aslında bizler değildik. Onları bizlere Tanrı gerçekleştirtti”²⁵⁵ —*Diaz del Castillo*, daha açıkca, ‘bizleri yönlendirip zafere koşturan Tanrıydı’, demek istiyordu.

Tempels ile *Gregorius*’ta özerk, meraklı, sorgulayan, öğrenmek, bilmek isteyen kişilik türüne karşılık, *Diaz del Castillo*’da kaderci–savaşçı–insan örneğini görüyoruz. Birinde hep daha fazla öğrenmek, bilme yoluyla genişlemek, uzun vadeli tasarlamak, kazanmak, yükselmek irâdesine tanık oluyoruz. Öbürüsündeyse yine kazanç hırısı elbette var; ancak bu, maddî–iktisâdî kaygılar ötesi telâkkilere karışmış durumda bulunur. Sonuçta, ilki 1600lerden itibaren dalga dalga yeryüzünün dörtbir yanına yayılıp her tarafta hâkimiyetini tesîs ederken —‘güneşin batmadığı imparatorluk’²⁵⁶ diye tabîr

²⁵³Bkz: Raimondo *Luraghi*: “*Histoire du Colonialisme*”, 117.s.

²⁵⁴“*Sociologie van de niet-Westerse Volken*”, iki cilt.

²⁵⁵Bkz: Francisco Morales *Padron*: A.g.e, 13.s.

²⁵⁶1930lerin sonunda ‘Güneşin Batmadığı İmparatorluğ’ın toplam yüzölçümü 10,343,883 km² iken, İngiliz anavataninkisi 243,999 km²dir.Yine aynı tarihlerde imparatorluğun toplam nüfusu 78,7 milyon iken, 1951 sayımında anavataninkisi 50 milyondur.

İlk nüfus sayımının yapıldığı 1801den 1950lerin ortalarına değin anavatanın —İngiltere+Galler+Iskoçya— nüfusu yaklaşık %609 oranında artmıştır. Artış, 1861 – 1871 arasında %1,13, 1871 – 1881 arasında %1,24, 1901 – 1911 arasındaysa %0,9dur. 1853 – 1938 arasında 16,71 milyon kişi anavatandan imparatorluğun muhtelif ülkelerine hicret etmiştir. 1700den 1853e değin ise, kesin rakam bilinmemekle birlikte, kalabalık bir nüfusun, anavatanı terketmiş olduğu sanılmaktadır. Bunun başlıca sebebi, 1700lerin başından itibaren ahâlinin tarımdan, dolayısıyla da köylülükten kopuşudur. Anavatanın bellibaşlı sanayi merkezi şehirleri kırdan göçüp gelenlere doyunca, geriye ancak denizaşırı diyârlara hicret etmek imkânı kalmıştır

—bkz: “*Der Große Brockhaus*”, Beşinci cilt, 78. – 100. syflr.

1940ların sonlarındakinden farklı olarak 2000lerin başlarındaki İngilterenin hükümrânlık sahası büyük ölçüde anavatan topraklarıyla sınırlı kalmakla birlikte, ‘evlâdı’ A.B.D.yle berâber kültürel, iktisâdî, askerî ve siyâsî nüfuz alanı dünya çapındadır.

olunan İngiliz hükümrânlığına 1900ün başlarında yerküremizin bütün köşe bucaklarında rastgelinebiliniyordu—; öbür telâkkî, ayakları altındaki zemîni git gide yitirir olmuştur. Çözülüp çöken şu yahut bu münferit toplum ile siyâset düzeni yahut devlet ile medeniyet değildir. 1650lerden başlayarak başını alıp yürüyen İngiliz-Yahudî ittifâkı ve onun dümensuyunda seyreden Batı ile Kuzey Avrupa ve İngilizin döldöşünden olan A.B.D., Kanada, Avusturalya, Yeni Zelanda ile beyâzların Güney Afrika dışındaki tek mil toplumlar, milletler ile kültürler, ‘geri kalmış’, ‘çağdışı’, ‘gayrimedenî’ nitelemeleriyle ‘gündem’den düşürülmüşlerdir. Hattâ bizzât İngiliz ‘misâkımillî’ hudutları içerisinde bulunmakla birlikte, Protestanlığın bir şubesine intisâb etmemiş, sanayileşmemiş, nihâyet Sermâyeciliğin gereklerini yerine getirememiş İrlandalılar ile Galliler (İng Welsh) gibi, toplumlar, İngiliz-Yahudî ‘anakent’ine yahut ‘anavatan’ına giremeyip yakın dönemlere değin sömürgemsi durumda yaşamışlardır.

4- Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetinin, dolayısıyla da İmperyalizminin üç merkez ülkesi ile toplumu var: Anavatan İngiltere, yavruvatan A.B.D. ile İslâm âleminin yüreğine hançermişcesine saplanmış Ziyoncu Israil. Yeryüzü ve insan sâkinleri, değişen ölçülerde, işte bu üç merkez ülke tarafından sevk ve idâre olunmaktadır. Her şey bu üçünden neşet eden değer yargıları ile anlayışları doğrultusunda ayarlanıp düzenlenmektedir. Dünya ile insanlığa iktisâtca da siyâsetce de hâkim olabilmek gâyesine ulaştıran bütün yollar mubâhtır. Bu yollardan özellikle Protestanlığın İngiliz çeşidi yahut şubesi olan Anglikanlık, sağladığı yararlar açısından kendisini kanıtlamıştır.

Protestanlığın, tutumluluğa yöneltip girişimcilik ile çalışmağı teşvik buyurduğu, başta Alman toplum ile iktisât filozofu Max *Weber* (1864 – 1920) olmak üzere, birçok aklıevvel tarafından ileri sürüledurulmuştur. Tek kelimeyle, lâfigüzâf! Bir kere, emek, çalışma, alın teri yoluyla geçimin temîni Müslümanlıkta ibâdet mesâbesindedir: “Herkes, kendi yükünü taşır; kimsenin sırtına başkasının yükü vurulmaz; kişinin nesi varsa, o, emeğinin ürünüdür; emeğinin semeresini er geç görür” —*Necm*/53 (38, 39,

40).²⁵⁷ Sömürü aracılığıyla emeksiz elde edilmiş servet, ‘harâm’dır. Nitekim fâiz, bu meyânda yasaklanmıştır.

Ayrıca, Protestanlık, doğal Tanrı vergisi bir din olduğu iddiasını taşımaz. İnsan elinden çıkma bir iytikât nizâmıdır. Başlıbaşına mezheb olmayıp bir mezhepler câmiyasıdır. Ona mensup mezheplerden her biri, bağlı bulunduğu devlet ile toplumun çıkarları ile duyarlılıklarını dikkate almak mecbûriyetindedir: Millî kilise. Zâten bahse konu kiliseleri devletler kendi hesaplarına kurmuş yahut, en azından, desteklemişlerdir. Ardından da onlardan yararlanmışlardır.

Emek, İslâm’da da öteki bellibaşlı dinlerde de yaşamakçin elzem hasâdın yoluyken, Sermâyecilikte, kârın aracıdır. Sermâyecilik ile Milliyetçiliğin ‘sırtlarını dayadıkları’ Protestan kiliseleri, sefihliğe dek uzanmaktan kaçınmayan kazanç sağlayıcı etkili iş görmeye, yânî, işletmeciliğe hayatı dar eden yahut edebilen cümle dinî–ahlâkî etkenlerin ‘temizlenme’sine cevâz vermelerinden ötürü, Sömürücü – Sermâyeci – Laik çevrelerin takdîrleri ile desteklerine mahzar olmuşlardır.

5- Dinyayma etkinliği, Hıristiyanlığın esaslarındandır. Bu temel yönelimi ilkin Katoliklik, öncelikle Güney Amerika, Doğu Asya ile Güney Afrikada uygulamaya sokmuştur. Cihânşumûl olmak gâyesi ile iddiasını taşımakla birlikte, Katoliklik dahî, millî duyarlılıklar ile çıkar çekişmelerinden kendisini tümüyle azât kılamamıştır. Bu durum kendisini dinyayma etkinliklerinde bile göstermiştir. İspanyollar ile Portekizlilerin, 1500lerin sonuna değin sürmüş keskin, zaman zaman kanlı safhalara sürüklenmiş denizaşırı diyârlarda hâkimiyet tesîs etme hususundaki çekişmelerine²⁵⁸ dinyayma etkinlikleri de karışmıştır. Katolik dinyayma çabalarına 1600lerde Fransızların da katıldığını görüyoruz. Gerçi onların bu doğrultudaki etkinlikleri

²⁵⁷ *Ahtiatikte* de çalışma ve onunla bağıntılı olarak alinteri kutsal addolunmaktadır: “Kendisinden alındığın toprağa dönünceye değin ekmeğini alınının teriyle sulayarak yiyeceksin; zirâ tozdan topraktansın, sonundaysa yine toza toprağa karışacaksın” —*Tekvîn*, 3 (19).

²⁵⁸ İberik yarımadasının sırt sırta vermiş bu iki Katolik ülkenin, keşif ile fetih furyasında, kıyasıya çatışmalarına son vermek amacıyla Papa VI. *Alexander* (Rodrigo *Borgia*: 1431 – 1503), yeni ele geçirilmiş toprakları onların arasında bölüştürmüştür. Bu maksatla İspanyanın kuzey batısındaki Tordesillas’ta Portekiz ile İspanya arasında 7 haziran 1494te antlaşma imzalanmıştır. Batı Afrika açıklarında bulunan Cape Verde adalarının 370 fersah (yaklaşık 1850 km) batısından Kuzey Kutbundan Güneye uzanan boylam hattı, ayırım çizgisi olarak kabul olunmuştur. Boylamin batısında kalan topraklar İspanyaya, doğusundakilerse Portekize bırakılmışlardır. Tordesillas antlaşması, 1506 Zaragossa antlaşmasıyla tadil ve teyit olunmuştur

—bkz: “*Oxford Dictionary of World History*”, 629.s.

Ispanyollar ile Portekizlilerinkisi kadar teşkilâtlı, sebâtlı ve yoğun olmamıştır. Zirâ İhtilâlikebîrle birlikte kendisini laik ilân eden Fransa, dini resmen dışlamıştır.

1650lerden sonraysa, esâs hız ile yoğunluk kazanan, Protestan olan millî kiliselerin dinyayma etkinlikleri olmuştur. Bunların başını, özellikle 1750lerden itibâren İngiliz Anglikan, Iskoç Presbiteryen ile Felemenk kiliseleri çekmişlerdir. Her kilise kendi millî hükümrânlığı peşinde koşmuştur. Bu uğurda birbirlerine düşüp birbirlerini baltalamışlardır. Bunun çarpıcı örneklerinden biriyle Güney doğu Asyada karşılaşyoruz. Bölgeye başkalarından önce Portekiz, nüfuz edip hâkim olmuştur. Portekizli kâşif kaptan Affonso de *Albuquerque* (1453 – 1515), birkaç gemilik ufak donanmasıyla Malaka Boğazının Malay kıyılarına 1511de ulaşmıştır. Burada Portekizliler, yurdundan sürülen Sultanın sarayının bulunduğu yere müstahkem mevki ile büyük kilise inşâa etmişlerdir. Yüz otuz yıl sonra Portekizlilerin Malakası Felemenklilerin eline geçmiştir. Neredeyse yemeden içmeden Portekizlilerin Katolik kilisesini yıkıp yerine Felemenk Protestan kilisesini inşâa etmiş, ellerinden geldiğince, ahâlîyi kendi dinlerine kazanmağa çaba harcamışlardır.²⁵⁹ Şehrin Portekiz mimarî uslubundan olan taş yapı ustalığı yerini, zamanla Felemenklilerin kiremetli dik çatılı ve tuğladan inşâa olunmuş binâlarına bırakmıştır. Nihâyet İngilizler, 1786da Penang ile 1819da Singapur adalarının ardından 1824te *Malakayı* zaptedip kiliseleri ile diğer yapılarını inşâa etmişler, Anglikanlığı öncelikle oradaki Çinli azınlık arasında yaymağa koyulmuşlardır.²⁶⁰

Benzer durumlarla yeryüzünün dörtbir yanında karşılaşmak mümkün. İngilterenin Atlas Okyanusaşırı devâmı olan Yeni İngiltere, yânî A.B.D., henüz devletleşme aşamasında bulunduğu 1700lerin son çeyreğinden itibâren bahsi geçen sahnenin baş oyuncularından olmağa soyunmuştur. Bağımsızlığının ilânından yarım yüzyıl geçmemişti ki, Yeni İngiltereden dinyayıcılar, Osmanlının batı ile güney

²⁵⁹Ekim 1992de Malaka şehrinde tanışıp dostluk kurmuş olduğum Edward, Portekiz mahallesindendi. Edward'ın 1550li yıllarından itibaren kilise kayıtlarına geçmiş seceresi uyarınca büyük büyükbabası Portekizli Katolik, onun karısıysa yerliymiş. Torununun torunu Malay – Felemenk kırması Protestanmış. Edward'a gelince; o da, Anglikan kilisesine bağlı. Malaka boğazının karşı kıyısında bulunan ve Sumatranın en kalabalık şehri Medandaki batakânelerin birinden kaçırılmış olduğu karısıysa, Felemenk Protestan kilisesi mensûbuydu.

Anadolu, Kuzey Afrika, Lübnan ile Filistin kıyılarına çıkmış, Anadolu ile Kafkasyanın içlerine doğru keşif gezileri tertipler olmuşlardır. Bu keşif gezilerinin temel amacı, başlıca görevi Protestan dünyayma (Fr&İng Evangelisation) etkinliklerini yürütmek olan okulların, nerelerde, hangi şartlar altında açılacaklarına ilişkin malûmât derlemektir. Okul açmanın yanısıra, Ortodoks ile Katolik Hıristiyan ahâlîyi Protestanlaştırmağa yönelik dinî yayım yapılmaya başlanmıştır. Başta Rum ile Ermeni olmak üzere, bir miktar Hıristiyan çocuk A.B.D. ile İngiltereye, zamanla Fransa ile Rusyaya da götürölüp eğitilmiştir. İstanbuldan tâ Anadolunun kuş uçmaz kervân geçmez köşe bucaklarına dek dünyayma maksadına yönelik tam kadro eğitimcileri öğreticileriyle mücehhez okullar kısa sayılabilecek sürede faaliyete geçmişlerdir. Buralarda öncelikle Rum, Ermeni, Nasturî, Süryanî ile Kaldanî gibi yerli Hıristiyan çocuklar ile gençlere Protestan İngiliz-Amerikan fikriyatı zerkolunmuştur.²⁶¹ Buralardan yetişen nesiller, anne-babalarının inançlarına ters düşmenin²⁶² yanında, Milliyetçi ile Ayrılmacı eylemlere dahî tevessül etmişlerdir. Sonuçta, gâye hâsıl olmuş, İngiliz-Yahudî medeniyeti ile İmperyalizminin baş hasmı İslâm âlemi ile bunun taşıyıcısı ile hâmisî Osmanlı parçalandı parçalanacak duruma getirilmiştir. Artık iş, öldürücü darbenin ne zaman indirileceğine kalmıştır. Bu darbe sâdece ‘beden’e değil, daha önemlisi, ruha yönelik olmalıydı. Darbeye maruz kalan canlının bünyesi bozulur. Ne var ki bozulan bünye yeniden onarılabilir. Ölüm ise, kimliğin dağılmasıdır. Tarihte baş rollere çıkabilmiş toplumların yahut devletlerin yüksek ülkeleri yıkılırsa, kimlikleri de dağılır. Bunun en sağlam ve kestirme yolu, eğitim ile öğretim yapısının baştan aşağı değiştirilmesidir. Bahis konusu maksada yönelik İngiliz-Yahudî odaklar, bir taraftan Osmanlı ülkesinin dörtbir köşe bucağında Protestan dünyayma esaslı okullaşmayı

²⁶⁰Bkz: Nicholas Tarling: "The Cambridge History of Southeast Asia", I.cilt: 354., 360.& 363.syflr; II.c., 30.s.

²⁶¹Bkz. James A.Field: "America and the Mediterranean World, 1776 – 1882"; 99., 266., 267.& 268.syflr; ayrıca bkz: Jeremy Salt: "Imperialism, Evangelism and the Ottoman Armenians: 1878 – 1896".

²⁶²Öncelikle, Doğu Ortodoks kilisilerinden birini teşkil eden Ermeniler, sözü edilen İngiliz-Amerikalı dünyayma etkinliklerinin etkisiyle Ortodoks, Katolik, Protestan şeklinde bölünüp farklı mezheplere mensûb aileler birbirlerine gelin vermeyecek kadar düşman kesilmişlerdir —bkz: Vartan Paşa: "Akabi Hikayesi", A.Tietze: "Önsöz", xii.s.

gerçekleştirirlerken, öbür yandan Ondokuzuncu yüzyılın başlarından itibaren Devletiâliyenin seçkin askerî ile mülkî zevâtını yetiştirmekle yükümlü Mülkiyeye, Tıbbiyeye, Harbiye ile Mektebisultanıyeye yerli Yahudî çevrelerin kurup önderlik ettiği Farmasonluk marifetiyle Müslümanlık karşıtlığı, Positivcilik ile Kavmî Milliyetçilik görüşlerini yerleştirmiştir. Bahsi geçen görüşlerle yetişen zevât, Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Türklüğünün kaderine hükmedebilecek mevkileri tutar olmuştur. Giderek, söz konusu zevâtın yönetim şemsiyesi altında Türklük, tarihî birikimi ile ülküsünü, yânî ‘İslâm kızılelması’ nı terketmek zorunda kalmıştır. Böylelikle yalnızkat bedeninin ortadan kaldırılmasından daha da etkili bir çâyeye başvurulmuştur: Kimlik, kişilik tahrîf ve tahrîb edilmiştir.

Bahsi geçen çökertme ile yıkma etkinliği, dışarıdan Londra, içerideyse Selânik merkezli tasarlanıp yürürlüğe sokulmuştur. Üçüncü merkez Nev York – Vaşington eksenini, 1950ye değin, ilk ikisi kadar etkili gözükmez. Niye? İngiliz-Yahudî medeniyeti ile onun ‘omurga’sını teşkil eden İmperyalizmin ‘merkez karargâhı’ İngiltereden Okyanusun öbür yakasına, yânî A.B.D.ne temelli nakli İkinci Dünya Savaşı sonrasına rastlar da ondan. Bununla birlikte, Ziyonculuğun ilk esâslı teşkilâtlanışını ifâde eden *B’nai B’rith*, 1843te Amerika Birleşik Devletlerinde kurulmuştur. Farmasonluğa koşut teşkilâtlanan B’nai B’rith, mahfiller hâlinde iş görür. Avrupadaki ilk locasını (Augustin Keller) 23 mayıs 1909da İsviçrenin Zürih şehrinde açmıştır.²⁶³ Nasıl, İhtilâlikebîrin arkasında Farmasonluğu görürsek, benzer biçimde, *B’nai B’rith*’in, 1862 – 1864 Amerikan iç savaşının ve ondan Konfederasyonculara (İng Confederate) karşı zaferle çıkan Birleşik Devletlerinin en önemli belirleyicilerinden olduğunu teslim etmemiz lazım gelir. İşte adı sanı hemen hemen işitilmeyen bu Ziyoncu teşkilât, Farmasonluk ile *Palmerston*²⁶⁴ İngilteresi el ve işbirliği yaparak ‘Devletiebedmüddet’in ipini çekmişlerdir. Bu uğurda akıllı havsalayı durduracak tezgâhlar tertiplenmiştir. En sık başvuru yöntem ise, Devletin ipini bir kısım kendi vatandaşına çektiirmek olmuştur.

²⁶³Bkz: “*Wer ist die B’nai B’rith Augustin Keller Loge?*”

²⁶⁴ Henry John Temple, the third Viscount, *Palmerston* (1784 – 1865), İngilterede dışişleri bakanlığı (1830 – 34, 1835 – 41, 1846 – 51) ve iki defa başbakanlık yapmıştır: 1855 – 1858 ile 1859 – 1865. Kraliçe *Victoria*’yla birlikte İngilterenin hâkimiyet sahasını dünya çapında genişletmek amacıyla büyük çabalar sarfetmiştir. Çini dize getirmek maksadıyla halkını uyuşturucu kullanmağa zorlamış, bunun

Bu meyânda ilk önemli teşebbüs, 1870lerin ortalarında ‘Yeni Osmanlılar’ın Londrada teşkilâtlanmasıdır. Bunların devâmı ‘Genç Türkler’dir. İngiliz-Yahudî imperyalismi, imparatorluğu dağıtıp yıkmak amacıyla bütün yolları mubâh saymış, ziyâdesiyle başvurduğu araçsa, milliyetçilik ile mezhep-tarîkat sekterliğidir. Osmanlı şemsiyesi altında yer alan toplumlar arasında milliyetçilik tohumları serpilirken, İngiliz istihbâratına çalışan Macar Yahudîsi Ziyoncu ve Türkiyât araştırmalarının kurucusu sayılan Arminius *Vambery* (1831 – 1913) de meselâ, Devletiâliyenin asıl taşıyıcısı Türkleri daha 1860larda ‘Tümtürkcülüğ’e (Fr Panturquisme) doğru yönlendirmeğe çaba harcamıştır. Birara Sultan II. *Abdülhamîd* Han’a (1842 – 1918) danışman dahî olma becerikliliğini gösteren *Vambery*, Pâdişâh ile Ziyonculuğun öncülerinden, yine, bir Macar Yahudîsi Theodor *Herzl* (1860 -1904) arasında ‘köprü’ kurmuştur. II. *Abdülhamîd* Han, *Herzl*’in FilistiniYahudî yerleşimcilere açma talebini reddedince de²⁶⁵ sonun başlangıcı iyice hızlanmıştı. Evveleminde o vakte değin ‘Sâdık kavim’ diye nitelenen Ermeniler, kışkırtılmış, buradan sökün eden çatışmalar, fecîi sonuçlar doğurmuştur. İngiliz-Yahudî imperyalizminin, “zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi kalmamış”²⁶⁶ ‘helâl-lokma-ehli’²⁶⁷ cümle ezilenlerin ortak mücâdele narası ve davâsı demek olan İslâm²⁶⁸ ve onu yüklenmiş bulunan Osmanlı devletini târümâr etme

sonucunda 1856 Afyon savaşı patlamıştır. Rusları 1856 Kırım savaşıyla dizginlemeğe çalışmış, 1858 Hint ayaklanmasını kan dökerek bastırmıştır.

²⁶⁵Sultan II. *Abdülhamîd* Han, Theodor *Herzl*’in vâki talebini tarihe geçen şu sözlerle reddeder: “... Burası babamın çiftliği değil. Topraklarımızdan bir karış bile kimseye verilemez. Bu, İslâm ümmetinin toprağıdır. İslâm ümmeti kanı bahâsına bu topraklar uğruna cihâd etmiştir. Yahudîlerin paraları, milyonları kendilerine kalsın. İslâm halîfeliği bir gün yıkılırsa, işte o vakit Filistini ücret ödmeden gelir alırlar. Fakat yaşadığım sürece bunu başaramayacaklar. Filistini Dârüİslâmdan koparıldığını görmektense, kılıncımı bağrıma saplarım...”

—“*Biography of Sultan Abdul Hameed The Second and the Fall of the Islamic Khilafa*”.

²⁶⁶Bu tarihî deyiş, Karl *Marx*’ın 1848de Brükselde kaleme almış olduğu, bilâhare Londrada basılmış “*Manifest der kommunistischen Partei*” (“Komunist Parti Bildirgesi”) başlıklı kitabın sonunda yer almıştır —bkz: Robert *Tucker*: “*Philosophy and Myth in Karl Marx*”, 230.s.

Deyiş, haddizâtında İhtilâlikebîrin fikrî ve kökten eylemci önderlerinden Fransız *Jacoben* devrimcisi Jean Paul *Marat*’ya (1743 – 1793) aittir —bkz: Robert *Payne*: “*Karl Marx*”, 172.s.

²⁶⁷demekki ‘ekmeğini alinteriyle sulanmış hamurdan pişirip yiyenler.’

²⁶⁸Buradan da *İslâm*’ın, sâdece, “elhamdulîllah Müslümanım” diyen ve ibâdetini yerine getirenleri kapsamaktan ibâret olmadığını anlıyoruz. O, ‘ekmeğ’ini alinteriyle kazanmağa gayret gösterip zulme, sömürüye karşı savaşıyan (‘cihâd’ eden) bilcümle ezilmiş ‘çulsuz’ *Hakka* tapanların hakkıdır.

hesaplarını, hiç olmazsa belli bir süre, akîm bırakan Sultan II. *Abdülhamîd* Han, sonuçta, ‘Kızıl sultan’ ile ‘Zalîm’ nitelendirmeleriyle birinci dereceden hasım ilân olunmuştur.

Sultan II. *Abdülhamîd*’in 26 nisan 1909da halliyle²⁶⁹ Osmanlı devletinin sonu gelmiş oldu. Bu yıkımı tertîpleyenler, İttihât ve Terakkî adı altında partileşen ‘Genç Osmanlılar’ın devâmı ‘Genç Türkler’di. Onları teşkilâtlandıran ise, *B’nai B’rith*’ın İtalya koluna mensûp ve yine İtalyadaki Farmason localardan birine kayıtlı Selânikli Yahudî Emmanuel *Karasso* efendiydi (d: ?, Selânik – 1934, Venedik). Selânikte ilk Farmason locasını teşkîl eden, *B’nai B’rith*’in Avrupa cihetindeki, demekki 1860da kurulan ‘Evrensel Israil İttifâkı’nın (Fr ‘Allience Israélite Universelle’) önderi, İtalyan milliyetçiliğinin öncü kuruluşlarından ‘Genç İtalya’nın (İ ‘Giovane Italia’) başını çekmiş Giuseppe *Mazzini*’den (1805 – 1872) de etkilenmiş olan Venedikli Yahudî Emmanuel *Veneziano*’dur. Bu kişi ve onun yanısıra Baruh *Kohen*’in Selânikte kurmuş olduğu Iskoç ritine bağlı İtalyan locasında (‘Macedonia Risorta’) toplanan ‘Genç Türkler’, 1903te ‘İttihât–Terakkî’ adıyla partileştiklerinden az önce söz edildi. İkinci Meşrûtiyetin ilânıyla iktidâra gelen ‘İttihât–Terakkî’, Osmanlının sonunu getirecek Trablus ile Balkan savaşları ve nihâyet ‘Harbiumumî’yle kaderimizi tayîn eden baş etken olmuştur. Bahsi geçen dönem, İngiliz-Yahudî küresel imperyalizminin de altın çağıdır. Bu çağa iki İngiliz ile bir Amerikalı Yahudî damgalarını basmışlardır. Birincisi kraliçe *Victoria*’nın (1819 – 1901) başbakanlarından²⁷⁰ Benjamin, First Earl of Beaconsfield, *Disraeli* (1804 – 81); ikincisi İtalyan Yahudîsi asıllı İngiliz işadamı Sir Moses Haim *Montefiore* (1784 – 1885); ve nihâyet üçüncüsü Almanyadan A.B.D.ne hicret etmiş hariciyecisi, 1913ten 1916ya değin de adı anılan ülkenin Devletiâliye nezdindeki büyükelçisi baba Henry *Morgenthau*’dır²⁷¹ (1856 – 1956).²⁷²

²⁶⁹Pâdişaha hallolunduğunu tebliğ eden heyetin terkîbi: Yahudî Emanuel Karasso, Arnavut Esât Toptanî, Ermeni Aram efendi, Ârif Hikmet Paşa.

²⁷⁰Görevde kaldığı tarihler: 1868 & 1874 – 1880.

²⁷¹Oğul Henry *Morgenthau* (1891 – 1967) da, A.B.D.nin önde gelen bir siyâsetcisi ve aynı zamanda tarım uzmanıdır. Başkan Franklin Delano *Roosevelt* (1882 – 1945) hükümetinde 1934ten 1945e değin mâliye bakanı olmuştur. Dünyanın önde gelen paralarının A.B.D. dolarına, onun da altına dayanarak hesaplanması, Milletlerarası Para Fonu (IMF) ile Dünya Bankası fikirlerinin ortaya atılıp sözleşmeye bağlandığı *Bretton Woods* Kurultayını (1 – 22 temmuz 1944) tertiplemiştir. En fazla ses getiren görüşü, 1945 sonlarında Senato altkurulunda Almanların yerleri ile yurtlarından sürülmeleri ve Romanın Kartacaya revâ gördüğü muamelenin benzerini Almanyaya uygulanması, demekki adı geçen ülkenin

6- Din ile mezhep nifâklarıyla birlikte, Milliyetçilik, Batı Avrupa dışındaki toplumları parçalayıp yönetmenin yöntemi olmuştur: ‘Böl ve yönet’ yöntemi.

Kavmî Milliyetçilik, Kuzey batı Avrupada Germen dillerini konuşan toplumlar ile Israil kavminin kendilerine mahsûs tarihî, coğrafi, iktisâdî ile millî şartlarının verisi olduğunu söylemiştik. Kavmî Milliyetçiliğin ideolojileştirilmiş iki ucu, Millî toplumculuk²⁷³ ile Ziyonculuk (Fr Sionisme),²⁷⁴ doğal sonuçlardır. Bunun, Germen ile Israil toplumlarının dışına taşınması, özellikle de, Müslüman âleme ‘ekilme’si doğal olmayan sonuçlar yaratmıştır. Arap ile Türk milliyetçilikleri,²⁷⁵ bu doğal olmayan duruma örnek teşkil ederler.

Çağdaş —yânî İngiliz-Yahudî— eğitim ile öğretim düzeni²⁷⁶ yoluyla Osmanlının toplumsal ile millî dayanışması kırılıp millî birlik ile bütünlüğü

tarım sahasına dönüştürülmesi teklîfidir: Henry *Morgenthau* tasarısı. Ancak, bir başka senatörün, “peki, *Bach*ları, *Beethoven*leri. *Mozart*ları, *Goethe*leri, *Schiller*leri, *Kant*ları, *Roentgen*leri, *Planck*ları ne yapacağız?” sorusu, *Morgenthau* tasarısını sarsmıştır. Sonuçta tasarı kabul görmemiştir —Bkz: Henry *Morgenthau* Jr, “*Columbia Encyclopedia*”, sixth edition, eLibrary version; ayrıca bkz: “*Der Große Brockhaus*”, “Henry *Morgenthau* Jr”.

²⁷²Bkz: David *Fromkin*: “*A Peace to End All Peace*”, 40, 41, 42&43.syflr; ayrıca bkz: Joseph *Brewda*: “*Palmerston Launches Young Turks to Permanently Control Middle East*”, 1-4.syflr; ayrıca bkz: Randulf *Wolgezogen&Deutsch-Wagram*: “*How the Holy Land Was Conquered*”, 1 – 8 syflr.

²⁷³Kuzey batı Avrupanın Germen, bâhusûs, Alman ırk esâslı yayılmacı kavim Milliyetçiliği.

²⁷⁴İlahî takdîs ile icâzete mazhâr olmuşluk inancına dayalı Yahudî Israil kavminin yayılmacı Milliyetçiliği. Bu Milliyetçilik, kendisini iki hat boyunca gösterir: Israil kavminin, mukaddes addettiği vaadedilmiş yurda dönüp yerleşme isteği ile Israil Yahudiliğinin inanç ile fikir üstünlüğünü ve iktisâdî önceliklerini, başta Avrupa-Amerika olmak üzere, yeryüzünün dörtbir köşe bucağına yayma uğraşısı.

Germen ile Israil Milliyetçiliklerinin ortak paydası, kavim üstünlüğü savı ve daha doğrusu tutkusudur. ‘Germencilik’, ‘Kavimci–İrkci’ olmasına karşılık, ‘Sâmîcilik–Ziyonculuk’, ‘İlahiyat Kavimcisidir’.

‘Sâmîcilik’, ülkü taşıyıcısı olmasından, ‘Yahudî Israil’ kavminin üstünlüğüne işâret ederken, ‘Ziyonculuk’, ilahî teveccühe mazhâr olmuş kavmin, kendisine Tanrı tarafından vaad olunmuş topraklara yerleşmeğe yönelik fikrî, siyâsî, iktisâdî ile askerî irâdenin tezâhürüdür.

²⁷⁵Müslümanlığın, Arap icâdı olup asıl önemli olan hususun, Türk kavmî özelliklerini öne çıkarmak olduğu savından kalkarak *Türkcülüğü* inşâaya girişen Mehmet *Ziyâ Gökalp*’ın (1865 – 1926) etkilendiği başlıca iki kaynaktan birinin *Tekinalp* müsteârıyla tanınmış Moiz *Kohen*’in (Moïse *Cohen*) Yahudî ve Farmason olması ilginç ve manidârdır

—bkz: A.Haydar *Haksal*: “*Semitizm – Masonluk – Milliyetçilik*”, 81.s; ayrıca bkz: Angelo *Iacovella*: “*Gönye ve Hilâl/ İttihâd–Terâkkî ve Masonluk*”, 27.s.

²⁷⁶Bkz:İlgaz *Zorlu*: “*Evet, Ben Selânikliyim/ Türkiye Sabetaycılığı*”, 114. – 117.syflr.

bozulmuştur. Aynı yoldan özge irili ufaklı kültür ile medeniyetler de yıpratılıp çökertilmişlerdir. Hintte, sözgelişi, bir yanda üst kastlara ayrıcalıklar tanınırken, diğer tarafta alttakilere Hıristiyan Tanrı anlayışı uyarınca, *İsâ* sûretinde yaratılmış insanlar arasında özden ayırımın yapılamayacağı fikri zerkedilmiştir. Buradan da murad olunan Hint toplumunun bölünmesidir. Uygulanan yöntem, ‘tavşana kaç, taziya tut’ örneğine ne kadar da uymaktadır.

7- Tarihte felsefî şuur seviyesinde tezâhür etmiş birbirine zıt iki tesânüt ülküsüyle karşılaşyoruz. Bunlardan biri, ‘Vedâ Hutbesi’nde ifâdesini bulan hangi soy ile cinsiyetten gelirlerse gelsinler, Allah yarattığı olduklarını bildiren inancın çatısı altında toplaşmış insanların ülkü birliği, öbürüsü de ‘İhtilâlîkebir’in sonucunda görünümüne çıkmış soy sop yahut ırk aslı ile çıkar hesaplarını vurgulayan kavmî milliyet birliğidir.

a) İşte, bahsi geçen iki tesânüt ülküsünden birincisini dile getiren ‘Vedâ Hutbesi’nden seçilmiş parçalar:

“Hamd ile şükür *Allah*adır. Bizler, *Ona* hamdeder, *Ondan* yardım ve af dileriz. Yalnızca *Ona* yöneliriz...

Ey *Allah*ın kulları! Sizlere *Allahtan* korkup çekinmenizi tavsîye ve yine sizleri *Ona* itaat etmeğe teşvîk ediyorum. Böylece en hayırlı olanla sözlerime başlamak istiyorum.

Ey insanlar, sözlerime kulak veriniz. Zirâ bir sonraki yılda *Hacca* gelebileceğimi, dolayısıyla da tekrar buluşabileceğimizi sanmıyorum.²⁷⁷

... *Allah*, ‘ey insanlık!’²⁷⁸ diyor. ‘Sizleri bir erkek ile kadın çiftinden milletler ile soy soplarda hâlinde Türettik’²⁷⁹ ki, birbirlerinizle tanış olasınız. Gerçekten de, *Allah*ın

²⁷⁷ *Allah resûlü*, toplananların, Hutbesini işitip dinleyebilmeleri maksadıyla belirli aralıklarla belli yerlere diktiği kişilere söylediklerini tekrarlattırılmıştır (OsmT münâdî). İrâd olunan hutbe–nutuk, siyâsî nitelik taşımamakta ve meseleye temâs etmemektedir. Neredeyse tamamıyla ahlâkla, kısmen de hukukla ilgilidir. Vefâtının yakın olduğuna ilişkin açık beyânına rağmen, kendisinden sonra, devletin başına kimin — Halîfe— geçmesini öngördüğüne yahut arzuladığına dair ise, hiçbir işâretin bulunmaması da ziyâdesiyle dikkat çekicidir

—bkz: Muhammad Hamidullah: “İslâm Peygâmberi”, I.cilt, 276.s, 457.satır..

²⁷⁸ Bkz: 246.sayılı dipnot, 162.s.

²⁷⁹ Bkz: 247.sayılı dipnot, aynı sayfa.

inde en üstün olanınız, Ondan en fazla çekineninizdir (en fazla takvâ sâhibi olanınızdır)’—*Hucurât*/49 (13).

Ey insanlar! *Rabb*iniz tektir, atanız birdir. Hepiniz, *Âdem*densiniz. Âdem ise, tozdan topraktandır. İster kandan, ister maldan, mülkten türemiş olsun, cümle imtiyâzlar, ayaklarımın altındaki tozdur (gibidir). *Allah*ın nazarında en mükerrerrem ve makbûl olanınız, Ondan çekineninizdir. (Öyleyse) Arap, Arab olmayana fâik olamayacağı gibi; Zencî, Aktenliye; Aktenli de, Zencîye üstün değildir. Üstün olan, Takvâ bakımındandır. Tebliğ ettim, değilmi? Yâ *Rabb*, tanıgımsın!”

Dinleyenler, “evet” deyince, sözlerine şöyle devâm etti:

“Ey insanlar! Gerçekten de, *Allah*, her vârisin mirâstan payını tayîn ve tesbît etmiştir. Öyleyse bir vasiyyet, bir vârisin lehine olmak üzre —öteki vârislerin mahfûz hisse hudutlarını— aşamaz. Mirâscılardan gayrisi için düzenlenen vasiyyet, mirâs olarak kalan mallar toplamının üçte birinden fazla olamaz...

Çocuk, nikâh sulbünden gelmelidir —nesebi sahîh olmalıdır. Nikâhı bozan, zinâ eden taşlanmalıdır.²⁸⁰ Bunun dahî hesabı *Allahtadır*.

Atasını inkâr eden, ustasına sırt çevirene *Allahtan* belâ gelir...

...

Ey insanlar, *Rabb*inizin huzuruna çıkana değin kanınız (yânî hayatınız), canınız, mal ile mülkünüz, şeref ile haysîyetiniz dokunulmazlık taşır. Bütün bunlar, bu mahal (yânî, Mekke), ay (Zulhicce) ile gün kadar mukaddes ve mükerrerremdirler. *Rabb*inizin huzuruna çıktığınızdaysa, yapıp ettiklerinizin hesabını vereceksiniz.

...

Kasden adam öldürme, kısasla cezâlandırılır... Şüpheli kasıt hâllerinde... diyet icrâ olunur.

...

Ey *Allah*ın kulları, karılarınızın üstünde hakkınız vardır; karılarınızın da, sizlerin üstünde hakkı bulunur... Kadınlar konusunda *Allahtan* çekininiz; onlara olabilecek en

²⁸⁰“*Kur’ânda* bulunmayan bir hükmün, Hz *Peygâmb*er tarafından vazedilmesi inandırıcı gözükmüyor. *Hutbeye* bilâhare idhâli muhtemeldir”, Ahmet Yüksel *Özemre*, sözlü beyân.

iyi tarzda davranınız; zirâ onlar, *Allah*ın emânetidir. Kadınlarla *Allah* kavline uygun meşrûu ilişki kurunuz. Onlara helâlinden yaklaşınız...

...

Borçlar ödenmeli; ödünç alınan, geri verilmeli; hediyeysel karşılıksız bırakılmamalıdır.

Gerçekten de, suçlu, kendisinden sorumludur. Kimse atasının işlediği suçlardan sorumlu tutulamaz. Ne var ki ata, evlâdıninkisilerden sorumludur.

Kardeşin kendisi vermedikce, malına el uzatılamaz. Aman, kendinize haksızlık etmeyiniz.

Her Müslüman bir diğerinin kardeşidir. Gerçekten de, bütün Müslümanlar birbirlerinin kardeşidirler.²⁸¹

Yediklerinizden kölelerinize yediresiniz. Giydiklerinizden ise, yine kölelerinize de giydirirsiniz.

Benden sonra yoldan çıkıp birbirlerinizi gırtlaklamayasınız sakın. Kim emânet taşıyorsa, onu sâhibine iâde etmeli.

Allah Tebliğine dayanarak sizlere yol yordam gösteren basık burunlu Zencî kölenin buyruğuna itaat edesiniz.

Ey *Allah*ın kulları, benden sonra sizlere başka peygâmbere gelmeyecek ve sizden gayrı Ümmet artık olmayacak.

Sizlere *Allah* Tebliğini emânet bırakıyorum. Ona dörd elle sarılırsanız; asla yanılmayacaksınız. Dinde haddi aşmaktan sakınınız. İşte, sizlerden önce bu yanlış yapanlar, hep, helâk olmuşlardır.

...

Burada bulunanlar, bulunmayanlara söylediklerimi nakletsinler. Dinlememiş olanlar, çoğu kere, dinleyenlerden daha dikkatli olurlar.

Sizlerden beni sorarlarsa, ne diyeceksiniz?”

²⁸¹Müslüman olmak herkese açık bulunduğundan, Peygâmbere’in cümlesi, “bütün insanlar, birbirlerinin kardeşidirler” anlamını da taşır.

Cemaatin cevabı: “‘Emânetin hakkını verdiğiine, Tebliği aktardığına, bizlere yerinde tavsîyelerde bulunduğuna tanıklık ederiz’ diyeceğiz”.

Allah Resûlü konuştu: “... yâ *Rabb* tanıksın! Vesselâmualeykum!” dedi.²⁸²

Bu birinci ‘tesânüd ülküsü’nden İslâmî içerikli ‘Dayanışmacı–Toplumcu–Hakcı –Adâletci’ bir düzenin türe(til)mesi tabîdir.

b) ‘İhtilâlikebîr’ hattı izlenmek sûretiyle ulaşılabacak zemin ise, ‘ideoloji’lerdir. Bunların da başı, kavmî Milliyetçi esâslı ‘İmperyalist–Sömürücü–Sömürgeci–Sermâyecilik’ ile ‘imân’ itibâriyle içi boş, dolayısıyla da düzmece ‘Toplumculuk’tur.

Bu ikincisi (yânî ‘b’), hâlhazır dünya düzeniyken; birincisi (‘a’), geleceğin ümit nizâmıdır.

8- ‘Çağımız (OsmT muâsır) medeniyet seviyesi’ müphem deyiminin arkasında saklı duran bütün kurumları, kuruluşları ve teşkilâtlarıyla Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetidir. Şu var ki, çağımız medeniyetinin dayandığı İngiliz-Yahudî ittifakının İngiliz ‘yaka’sı, Yahudî olana oranla gözden kaçmayacak raddede öncelik taşır. Yahudî tarafında dahî, İngiliz düşünme ile yaşama uslubuna yaklaşıldığı ölçüde kabul ve rağbet görülür.

9- ‘İngilizlik’ dendiğinde, bundan ‘Amerikalılığ’ı dahî anlamak gerekir. Aralarındaki farklılıklar görünüştedir ve ‘yöresel ayrılıklar’dan ileri geçmezler.

Aslında, Amerikan tarihi bağlamında, ‘Bağımsızlık savaşı’ yahut ‘devrimi’ deyimleri, gerçek anlamlarında alınmamalı, anlaşılmamalıdır. ‘Amerikan devrimi’, kimilerine göre ‘devrim’den başka her şeydir:

“On üç müstemlekenin sâkinleri” diyor David *McKay*, “kendilerini ‘hâlis İngiliz’ olarak kabul etmekteydiler. Bundan ötürü her İngiliz için söz konusu olan haklardan, denizaşırı ülkede yaşamalarına rağmen, kendilerinin yoksun kılınamayacaklarını öne sürmüşlerdir. İşte, haklarını gasbettiğine, kendilerine ‘gayrimeşrûu’ muâmeleyi revâ gördüğüne inandıkları Kral III. *George*’a (1738 – 1820) karşı ‘kazan kaldırmış’lardır. Öz ilkelerine ihânet etmiş olduğu kanâatına vardıkları bir

²⁸²(I) Bkz: Hz *Muhammed Mustafa (SAV)*’nın *Hicrî* 10.yılda (M.S. mart 632de) okumuş olduğu ‘Vedâ Hutbesi’nden —Arapcadan Almancaya tercüme: Annemarie *Schimmel*: “Die *Abschiedspredigt* des *Propheten*”, 123.- 226.syflr.

(II) Bkz: Muhammad *Hamidullah*: A.g.e, “*Vedâ Hutbesi*”nden parçalar, I.cilt, 273.s, 456. satır.

düzene ‘sırt çevirmeğ’i hak saymışlardır. Dahası, öteki devrimci mücâdelelerden farklı olarak gerek Bağımsızlık savaşı gerekse ondan türemiş yeni anayasa düzeni sonucunda pek az güç, servet ve tüzük değişiklikleri doğmuştur. Esâsında, anayurd İngiltereden bu yana göze çarpan gelişmeler, bu vesîleyle güçlenip hızlanmışlardır. Bu, doğrusu, muhafazakâr bir devrim şeklinde nitelenmelidir” —‘muhafazakâr devrim’ nasıl oluyorsa! Amerikadaki ‘millî mücâdele’, “İhtilâlîkebirin tersine, toplumda yeni sınıf farklılaşmalarına yol açmamıştır. Getirdiği belli birtakım köklü değişiklikler varsa, sonuçta, gerçek iktidar, yine sağlam bir orta sınıf ile mülk sâhibi seçkinlerin elinde kalmıştır.”²⁸³

Amerikayı 1600lerin başlarından 1900lerin ortalarına kadarki zaman dilimi zarfında yeryüzünün en büyük iktisâdî-siyâsî gücü hâline getiren esâsta İngiliz muhaciri ‘Kurucu atalar’ (İng Founding fathers), Avrupanın öbür ülkelerinden göçüp yerleşen öteki Aktenli insanlara, giderek, başka kıtalardan kahverengi derili olanlara da²⁸⁴ kendi kültür değerlerini aşıladıkları gibi, Afrikadan söküp getirdikleri Karaderilileri, ülkenin yerlisi Kızılderililer ile İnuitleri (Eskimo) dahî Anglo-Saksonlaştırmışlardır. Temel hayatî ihtiyâçları karşılanan Karaderili Afrika asıllılar, bedâva işgücünü oluşturmuşlardır. En kötü şartlarda çalıştırılmanın yanında, onlara Protestanlık inancı ile İngilizce anadil olarak benimsetilmiş, kendilerine İngiliz adları verilmiştir. Böylelikle tüm kültür mirâslarından yoksun kılınmışlardır. Bu da yetmiyormuşcasına, köle sâhibi efendiler, mülkiyetlerindeki kölelerden genç kızları iğfâl etmeği âdet edinmişlerdi. Öz kültürlerini yitiren Zencîlerin, bir de, bu yoldan dirimsel kalıtları değişikliğe uğratılmıştır.²⁸⁵

²⁸³David McKay: “*American Politics and Society*”, 39.s

²⁸⁴Esâs yerleşimci ve kurucu toplum olan İngilizlerin dışında A:B:D:ne hicret etmiş bellibaşlı millî ve kavmî öbekler şunlardır: 1500lerin sonlarında İspanyollar ile Felemenkliler; 1600lerin sonlarındaysa Fransızlar; 1800lerin başlarından itibaren yine Felemenkliler, Iskoçlar, İsveçliler, Danimarkalılar, Fransızlar, Almanlar; 1870lerden sonra İrlandalılar, Orta ile Doğu Avrupa Yahudileri, Lehler, İspanyolca konuşan Karayıplardan, Orta ile Güney Amerikadan insanlar, Meksikalılar, yine İspanyollar, Çinliler; 1900den itibaren de Japonlar, Ruslar, İtalyanlar, Rumlar, Ermeniler, Araplar; İkinci Dünya Savaşı sırasında ve onun ardından tekrar Yahudiler, Hintliler ile Vietnamlılar.

²⁸⁵Bkz: André Kaspi, Claude-Jean Bertrand & Jean Heffer: “*La Civilisation Américaine*”, 50.- 54.syflr.

Filvâki, Afrikadan devşirilirlirken, farklı kabîlelerden, toplum sıradüzeninin ayrı basamaklarından, bambaşka gelenekler, görenekler ile dil öbeklerinden gelen bu insanların, biraraya gelip dayanışmaları, korkunç serüvenin başlangıçlarından beri maddeten imkânsız kılınmıştır. İşte, sıraladığımız bu ve benzeri etkenler dikkate alındıklarında, A.B.D.ne getirilmiş Zencî kölelerin, marûz bırakıldıkları fecî durumu, 1960ların ortalarına değin niye kabullenmiş göründükleri anlaşılır.

Köleliğin yasaklanması meselesine gelince; bunda Zencîlerin bizzât dahilî yoktur. Bu, ‘insancıl renkteki kâğıtlara sarılıp sarmalanmış’ aslında iktisâdî bir olaydır. 1700lerin ortalarından itibaren sanayileşmek suretiyle ‘tezgâhları kendikendine hareket ettiren’ İngilizler, salt beden gücüne ihtiyâçları kalmayınca, 1834te imparatorluğun her yerinde köleliği yasaklamışlardır. Bununla da kalmayıp özge devletlerin köle ticâretini, öncelikle de deniz kuvvetlerinin gayretiyle, önlemeğe çaba harcamışlardır. Mâliyeti ucuz salt beden gücüne tamamıyla muhtâc İspanya, Portekiz, Fransa çeşidinden denizaşırı toprakları bulunan rakîp devletleri böylelikle dize getirmeği amaçlamışlardır. Bunu da nitekim, önemli ölçüde gerçekleştirmişlerdir.

Anayurd İngilteredeki şartların benzerleri, ‘yavru-vatan’ A.B.D.nin kuzey doğusunda başgösterince, kölelik orada da yasaklanmıştır. 1800lerin ortalarına gelindiğinde, A.B.D.nin kuzey doğusu²⁸⁶ sanayileşme sürecinde önemli sayılabilecek merhâleler kaydetmiş bulunuyordu. Güneydeki eyâletlerse,²⁸⁷ başta pamuk ekimi olmak üzere, tarıma dayanmaktaydılar. Buna karşılık, Kuzey,²⁸⁸ fabrikalarda, *Aristoteles*’in deyişiyle, “kendikendine işleyen tezgâhlar”ı, yânî makineleri çalıştırıp denetleyecek ucuz kol gücüne ihtiyâç duymaktaydı. Tarlada yahut madende yalnızca beden kuvvetinden yararlandığınız köleden farklı olarak, makineyi emânet edeceğiniz kol işcisine bilmek zorunda olduğu zanaatı, asgarî derecede dahî olsa, öğretmek mecburiyetindesiniz. Öğretimden geçmiş kişiye, artık kendisini köle olarak kullandırmayacaktır. Maddî haklarını elde etmek isteği, bu sebeple, sanayileşme

²⁸⁶Yeni İngiltere (*New England*)

²⁸⁷*Confederate States of America* yahut kısaca *Confederacy*.

²⁸⁸*United States of America* yahut kısaca *Union States*.

sürecine koştut olarak kitlelere yayılır. Nitekim, Kuzey eyâletlerinde kol işçilerinin artma eğilimini gösteren taleplerinden kurtulmak maksadıyla, nasıl olsa azla yetinen, bundan ötürü de, talepkâr işçinin yerine, Güneyden, mâliyeti ucuzlatacak işgücünün celbolunup istihdâm edilmesi cihetine gidilmiştir. Güney de, tabîatıyla, bedâvaya gelen kaba beşerî güc servetinin, deyim yerindeyse, parmaklarının arasından akıp yitmesine seyirci kalamazdı. İşte, aynı soydan gelen, aynı dili konuşan aktenli insanların birbirlerine kıyasıya girmeleri, dolayısıyla da, çağdaş vuruşma usulleri ile zanaatının ilk sergilendiği American İçsavaşı, başlıca, yukarıda anlattığımız sebepler âmillerden ötürü 1861 patlak verip sanayileşen Kuzeyin ezici üstünlüğüyle 1865te sona ermiştir.

1 haziran 1860 sayımına göre 31,443,321e varan nüfustan²⁸⁹ üç milyon gencin silâh altına alındığı bu savaşta toplam 618,222 asker öldürölmüş yahut hastalıktan

²⁸⁹A.B.D.nin 1790 – 1990 nüfus durumu ve 1970 – 1990 ırklar ile kavimlerin oranı —nüfus sayımı yıllarının dökümü örnekleme usuluyla yapılmıştır—:

	<i>Nüfus sayımının yılı</i>	<i>Nüfus</i>
Tüm Kuzey Amerika	1700	1,000,000
A.B.D.	1713	360,000
A.B.D.	1760	1,600,000
A.B.D.nin bağımsızlık ilânı: 4 temmuz	1776	
2 ağustos	1790	3,929,214
2 ağustos	1800	5,308,483
1 haziran	1830	12,866,020
1 haziran	1850	23,191,876
1 haziran	1860	31,443,321
1 haziran	1870	39,818,449
1 haziran	1890	62,947,714
1 haziran	1900	75,994,575
1 ocak	1920	105,710,620
1 nisan	1940	131,669,275
1 nisan	1950	151,325,796
1 nisan	1970	203,211,926
1 nisan	1980	226,545,805
1 nisan	1990	248,709,873

—bkz:”*Statistical Abstract of U.S.A.*”, kaynak: David McKay: A.g.e., 9.s; ayrıca bkz: Jeremy Black & Roy Porter: “*Dictionary of Eighteenth-Century History*”, 587.s: “*Population Growth*”.

<i>Irkların oranı</i>	<i>Tarihler</i>		
	1970	1980	1990
Aktenliler (Beyâzlar)	%83,3	%79,6	%74,2
Karaderililer (Zenciler)	%10,9	%11,5	%12,5

ölmüştür. Toplam yaralı sayısıysa, 400.175dir. Kuzey, tipik İngiliz savaş yöntemini uygulayarak Güneyin hayatî önem taşıyan tarım alanlarını ateşe vermiş, ortalığı yakıp yıkmıştır (İng scorched-earth policy).

1863te kölelik yasaklanmış, savaşın Kuzeyin zaferiyle bitmesiyle de, yasak uygulanmağa başlanıp ilk ağızda dört milyon Zencî köle âzâd edilmiştir. Sonuçta Kuzey eyâletlerinin hâkimiyeti artıp genişlemiş, merkezî hükûmetin yetkileri, bir daha asla sorgulanamamacasına pekiştirilmiş; sanayi, tarıma karşı kesin öncelik ile üstünlük kazanmış; nihâyet Sermâyecilik, Amerikan usulü yaşayış ile düşünüşün silinmez arkaplanı hâline gelmiştir.²⁹⁰

10- İnsanlık, şaşmazcasına ‘tekörneğ’e göre ‘tekboyut’ta biçimlenmektedir; o da, İngiliz ile onun devâmı olan Amerikan hayat uslubu ve insan ile dünyaya bakma tarzıdır. Bu, spordan —golf, kriket, ragbi, tenis, futbol, basketbol, voleybol, beyzbol, bilardo, bowling—, ıskambilden —poker, bezik, konken, briç—, eğlenceden —Holywood sinema, Las Vegas kumar, Disney eğlence sanayileri—, mesken tarzından —gökdelen-konutları (İng condominium), müstâkil ev (single house), bahçeli ev (country house)—, giyim-kuşam biçimine —düne değin çıplaklığı vahşî ilkelik, iffetsizlik, şehvet kışkırtıcılığı, ayıp telâkkî ederlerken, bugün giyinmeği, edep yerlerini örtmeği çağdışı ile gerilik addediyorlar!—, yeme içme usullerine —koka kolalı, hamburgerli, kızartılmış patatesli ayaküstü atıştırma (fastfood) ile alıp-götürülen-yiyecekler (takeaway)—, basın-yayıncılığa —gazetecilik yüzeyelliği, televizyon ile

Ispanyolca konuşanlar (Hispanik)	% 4,5	% 6,4	% 9,5
Asyalılar/digerleri	% 1,3	% 2,5	% 3,8

—Andrew Hacker: “Two Nations”, 1992, kaynak bkz: David McKay: A.g.e., 22.s.

Kızılderililerin 1991deki sayısı: 1,7 milyon; 1993teki oranıysa: %0,8dir

—“Survival International”, kaynak bkz: Frank Nowikoski: “Argentina’s Victims of Spanish Conquest”, 35.s

Avrupanın nüfusu: 1600: 95 milyon, 1720: 118 milyon, 1750: 140 milyon;

Asyanın nüfusu: 1700: Yaklaşık 330 milyon, 1750: 450 milyon;

Kuzey ile Güney Amerika: 1700: 10 milyon;

Fransanın nüfusu: 1450: 18 milyon, 1787: 23 milyon; Paris 1787: 700,000

—bkz: J.Maillat: “Histoire des Faits Economiques”, 176. & 177.syflr;

İngilterenin nüfusu: 1750: 10 milyon; Londra 1750ye doğru: 674,000

—bkz: Colin McEvedy & Richard Jones: “Atlas of World Population History”, 49.s.

²⁹⁰ Bkz: Geoffrey Parker: “The Times Atlas of World History”, 218. & 219.syflr

ayrıca bkz: David McKay: A.g.e., 9.s;

ayrıca bkz: L.C. Pascoe: “Encyclopedia of Dates and Events”, 807.s;

ayrıca bkz: Hermann Kinder & Werner Hilgemann: “The Penguin Atlas of World History”, 102.s.

yaygın-bildirişme (INTERNET) uyuşturucuları iptilâsı—, gezginlik (tourism) yıkıcılığı ile aile bölücülüğüne —Kadıncılık (Feminism)—, beşerin beden varlığının mahreci olan cinsiyetin ayağa düşürülmesine —müstehcenlik—, sanatın, bayağılaştırılmasına —avam sanatı (pop art, pop music)—, iktisâdî ihtirâsa —ihtikâr, ‘köşe-dönmecilik’, ‘her mahalleye dolar milyoneri’— ve nihâyet devlet idâresi tarzına —meclise dayalı halkidâresi (parliamentary democracy)— dek uzanan ve yaşamanın tüm köşe bucağının belirli bir toplum – kültür – iktisât – siyâset odağınca belirlenmesi hâli: *Tekörnek-kültür*.

Bu tekörnek-kültür, bütün insanlığı kapsamına alıyor; o kadar ki, İngiliz-Yahudî —yânî, çağdaş— yaşama tarzı ile bakış açısına karşı çıkan ve “aşırıları”, “yobazlar”, “gericiler” şeklinde suçlanıp horlanan toplumun ‘çizgidsı’ kesimlerinin bile bu cihânşumûl olaydan ve onun câzibelerinden kendilerini kurtaramamaları dikkat çekicidir. Herkes gibi onlar dahî, arabayla, cep telefonu ve bilgisayarla ‘oynama’ marazının ve alışveriş çılgınlığının dışında kalmış gözüküyorlar.

Çağdaş medeniyetin, bunca câzip gelmesi, basit ve kestirme bir ifâdeyle, beşerin ‘hayvanî’ kesimini hedef seçmesindendir: Bedene rahatsızlık ve acı verebilecek, teknil hoş olmayan etkenlerin yok edilmesi; bazan çılgınlık derekelerine varabilen eğlenme, gezip tozma, ve hiçbir maddî ihtiyâçla uzaktan yakından ilgisi ilişkisi bulunmayan giyim-kuşam ile doymak bilmez yeme içme türü sınırsız tüketim tutkularının karşılanması; üreme ile bağlanma, sâdıklık musîbetinden vâreste seleserpe sevişme —buna ‘çiftleşme’ demek daha doğru olur— güdüsüne alabildiğine imkân tanınması... İnsanlığından git gide uzaklaştıran bu korkunç sürece hiçbir suretle ‘kafayı takmama’sı için ‘barışcıl’laştırılıp²⁹¹ gerçekliğin hakîkîsi yerine, sanalında yaşamağa hüküm giyen —demekki doğada yaşamayan ve tabiatı, zâtı, özü kalmamış olan— beşer, merkezî ideoloji Hür Sermâyeciliğin başını çektiği Çağdaş medeniyet sahnesinin tek oyunculu oyunun tek oyuncusudur.

11- Yeryüzünün tümüne tamamına yönelik hâkimiyet tesîsini İngilterenin ardından veya yine onunla birlikte A.B.D.nin ele aldığını görüyoruz. Askerî cihetten

²⁹¹‘Barışcılaştırma’ (Fr&İng pacification), ‘afyonlama’nın (Fr&İng intoxication) edepli söylenişidir.

ezici bir kuvvet gösterisine girişmiştir. Gerek çekirdeksel, gerek geleneksel silâhlar gerekse kara, hava ile deniz kuvvetleri bakımından rakıpsizdir. Askerinin eğitilmişliği ile etkinliği benzersizdir. Yeryüzünün bütün bellibaşlı denizleri ile okyanuslarında hatırı sayılır bir deniz birliği bulundurmakta, İngiliz-Yahudî çıkarlarına aykırı olduğu düşünülen her hareket yahut kalkışma daha tutuşma merhâlesindeyken söndürülmektedir.

A.B.D. askerî araştırmalarına 1999da yaklaşık \$31 milyar tahsîs olunmuştur. Bunun sonucunda, A.B.D. ordusu, diğerlerininkinin birkaç nesil ilerisinde bulunan silâhlarla donatılmıştır. 1,4 milyon askeriyle yeryüzünün herhangi bir köşesine sürâtle intikâli mümkündür.

Fezâdaki irikıyım ‘göz’leriyle yeryüzünün dörtbir tarafını her ân tarassut altında tutabilmektedir.

Memleketlerin millî yahut mahalî haberleşme şebekeleri ve özellikle müttefik ülke istihbârât teşkilâtları aracılığıyla tüm bildirişmeler izlenir. ‘Mimlenmiş’ olanlarınkiler süreklince kayda geçirilir. 1947de İngiltere ile A.B.D. arasında akdolanmış UKUSA gizli antlaşması uyarınca, tutulan kayıtlar, Millî Güvenlik Teşkilâtı (National Security Agency/ NSA) tarafından denetlenen ECHELON adlı teşkilâtın İngiltere, A.B.D., Kanada, Avusturalya ile Yeni Zelanda gibi Anglo-Sakson ülkelerindeki merkezlerinde taranırlar. Şüphelenilen kişiler ile odakların bütün hâlleri, hareketleri gözetim altında tutulup değerlendirilirler. UKUSA antlaşması çerçevesinde yeryüzündeki bütün uzak-haberleşmeleri (Fr télécommunication) ‘Hükümet Haberleşmeler Karargâhı’ (Government Communications Headquarters/ GCHQ) izler; bilgisayar, faks, teleks, televizyon, radar neviinden elektronik verileri izleyip derleme işiyse ‘İşâretler İstihbârâtı’nın (Signals Intelligence/ SIGINT) uhdesine düşer.²⁹²

Vaşington, bütün bu akla havsâlâya durgunluk veren istihbârât imkânlarını, yüz bin kişiyi aşkın kadrosu ve \$26 milyarı geçen bütçesiyle sağlamaktadır: ‘Merkezî İstihbârât Teşkilâtı’ (Central Intelligence Agency/ CIA), ‘Millî Güvenlik Teşkilâtı’ (National Security Agency/ NSA), ‘Millî Haberalma Dairesi’ (National Reconnaissance

²⁹²Bkz: Jason Vest: “*SIGHTINGS: US ‘Echelon’ Spy Network Monitoring Email – Fax – Cell Phones Worldwide*”, 1 – 8.syflr.

Office/ NRO), ‘Savunma İstihbârât Teşkilâtı’ (Defence Intelligence Agency/ DIA). Bin türlü kisveye bürünmüş üstün yetenekli casusları dosd ile düşmân saflarına karışmış hâlde etkinlik göstermektedir. Bu muazzam silâhlı kuvvetler ile istihbârât teşkilâtları, A.B.D. dış siyâsetinin, dünya çapındaki gözü, kulağı, eli ile koludurlar. Ne var ki, iş, bu kadarla da kalmaz. ‘Birleşmiş Milletler Teşkilâtı’ (United Nations/ UN), ‘Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilâtı’ (North Atlantic Treaty Organization/ NATO), ‘Milletlerarası Kolluk Teşkilâtı’ (INTERPOL), ‘En Gelişmiş Yedi Sanayi Ülkesi Topluluğu’/ G7, ‘Milletlerarası Para Fonu’ (International Monetary Fund/ IMF), ‘Dünya Bankası’ (World Bank), ‘Milletlerarası Mâliye Kuruluşu’ (International Finance Corporation/ IFC), ‘Milletlerarası Gelişme Birliği’ (International Development Association/ IDA), ‘Dünya Ticâret Teşkilâtı’ (World Trade Organization/ WTO), ‘İktisâdî Gelişme ve İşbirliği Teşkilâtı’ (Economic Development and Cooperation Organization/ Organisation de coopération et développement économique/ OECD), ‘Dünya Besin Teşkilâtı’ (World Food Organization/ WFO), ‘Dünya Sağlık Teşkilâtı’ (World Health Organization/ WHO), ‘Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı’ (International Labour Organization/ ILO), ‘Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ile Kültür Teşkilâtı’ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/ UNESCO), ‘Milletlerarası Af Teşkilâtı’ (Amnesty International), ‘Milletlerarası Adâlet Divânı’ (International Court of Justice) çeşidinden milletlerarası düzlemde etkinlik gösteren kurum, kuruluş ile teşkilâtlar aracılığıyla siyâsetten iktisâda, güvenlik meselelerinden tarıma, para ile ticâretten çevre sorunlarına dek insanlık ile dünyanın nabzını tutup bunları yönlendirir, yönetir.

A.B.D.nin 1999da yurdiçi gayrisafî hâsılası, 8,683,4 milyar dolar tutarına erişmiştir. Dünya ticâretinin %83 Amerikan doları üzerinden yürümektedir. Nev York borsası, mâliye dünyasının basıncölçeri durumunda olup bir hıçkırığı tuttuğu, hani neredeyse yeryüzü sarsılır.

Bütün bu sayıp döktüklerimizin de ötesinde, A.B.D., bilim ile fen sahalarında kendikendisiyle yarış hâlinindedir. Nitekim son on yılda fizikte 26 üzerinden 19, tıpta 24 üzerinden 17, kimyadaysa 22 üzerinden 13 adet Nobel ödülünü toplamıştır. Bilimde,

fen, bilgisayarlılık ile sanatlarda dünyanın kaymağını devşirmektedir. Her alanda dünyanın en bilgili ve yetenekli kadrolarına sâhiptir.²⁹³

A.B.D., Dünyanın bir numaralı bilgisayar devidir (Fr cyberpuissance). Silicon vâdisi, Microsoft, IBM, Intel, Yahoo, Amazon, America Online gibi, bilgisayar fenini ilgilendiren tekmiil sanayiler, yaygın-bilişim şebeke şirketleri ile bilişim anayolları yine hep Amerikadandırlar.

Dünya Amerikaya bakarak giyiniyor²⁹⁴, soyunuyor; reklam ile sinema sanayileri; yazılı ile görsel basın;²⁹⁵ caddeler ile meydanlardaki yazılı, çizili, resimli ilânlar, alttan alta, üstten üste, doğrudan yahut dolaylı yoldan habire İngiliz-Yahudî taleplerini, zorlamaları ile dayatmalarını Amerikan nüshasıyla *Stockholmden Singapura, Rio de Janeirodan Yokohamaya* bütün bir insanlığa yumuşakca yedirmeğe çalışmaktadırlar. Yemezseniz, yememekte direnirseniz, ne olur? Zorla yedirilir. Japonya hâriç, Avrupadışı tabaa-ülkelerin genelturmayları bu görevi ifâya memurdurlar. Millîlik terânesini tutturmuş pek ender bulunur kimi iktidârlar, askerî darbeyle alaşağı edilirler. Bu da mı sökmedi?! O takdîrde bütün zenberekler içsavaş doğrultusunda kurulurlar.

12- Yeryüzünün ve insanlığın maddî, coğrafi, siyâsî, iktisâdî, fikrî ve sanat merkezi neresidir? Tek sözle: *Londradır* —1920lerden itibâren de onun yerini *Nev York* alır olmuştur. Her okumuş, yazmış, mürekkep yalamış yahut öyle geçinen kişi, dünyaya Londra ‘pencere’sinden bakar. Saatimizi Londradan geçtiğine inanılan Greenwich boylamına göre ayarlarız. Londradan bakarak, sözgelişi, *Tokyolu Tokyosunu* ‘Uzak Doğu’ (Far East), *Karaçili Karaçisini* ‘Orta Doğu’ (Middle East), *Beyrutlu da Beyrutunu* ‘Yakın Doğu’ (Near East) olarak değerlendirir! Ya peki, *Istanbullu*? Onun dünyadaki yeri, konumu nedir? Kendisi ayakta kalamadı ki, dünyada yeri, konumu bulunsun. Dimâğının köklerine son seksen yılda kibrit suyu döküldüğünden, ondan bahsetmenin artık anlamı kalmamıştır.

²⁹³Bkz: Ignacio Ramonet: “L’Amérique dans les Têtes/ Un D  licieux Despotisme, 5.s.

²⁹⁴Her yirmi dört saatte yüz on bin blue-jean satılıyor.

²⁹⁵Amerikan CNN ile MTV kanallarından her birini     milyon h  ne seyrediyor ve İngiliz BBC yayınları yine     yüz milyon tarafından dinlenip izleniyor.

13- Tarihte kemâle ermiş tek bir medeniyetten bahsolunabileceğini, bunun da Londra —bilâhare de Nev York— mihveri etrâfında dönen Yeniçağ Batı Avrupa —ve devâmı Kuzey Amerika— medeniyeti olduğu fikri, yaklaşık üç yüz yıldır insanlığa, özde dünyayma gâyesine yönelik öncelikle İngiliz ile Amerikan özel ve tabaa-ülkelerin mülkî ile askerî okulları ve bunların mezunları aracılığıyla ve daha önemlisi, akla durgunluk verecek incelik ve kurnazlıkla yürütülen reklam ve propaganda ‘yayılım ateşi’yle, her vakit açıkca olmasa dahî, ‘yedirilmeğ’e çalışılmış ve olağanüstü sonuçlar elde edilmiştir. Bahsi geçen medeniyete ve onunla irtibâtı olan zihniyete karşı çıkmak düşüncesi bile bağışlanmaz bir günâhtır. Asılıp kesilmeseniz, zindanlarda çürütülmeseniz bile,²⁹⁶ beter edirsiniz: Gerici, çağdışı, Faşist suçlamalarıyla aforoz edilip tecrit olur, kendi köşenizde unutulmağa terkolunursunuz. Hapsedilmeksizin mahbûsluğa çarptırılırsınız. Diğer bir ifâdeyle, çağdaşlık düzmece kavramının arkasına gizlenmiş İngiliz-Yahudiliğin öngördüğü yaşama, bakma, görme, davranma, giyinip kuşanma, yiyip içme, gezip tozma, kazanma, geçinme, hak ile hukuk tarzlarına yahut bunlardan birine aykırı düşünüyorsanız, varolmamaya hüküm giyersiniz. Buyruklar, alışılmış emir kipinde gelmezler. Kesîf bir reklam ile propaganda baraj ateşi şeklinde tecellî ederler. Bu kesîf baraj ateşiyle yumuşatılamayacak hasım cephe düşünülemez. Çözülmüş toplum dokuları, ters yüz edilmiş cinsiyetler, kitle iletişim şebekeleriyle yıkılmış insan – insan ilişkileri sonucunda cephelerin direnme güçleri zâten en düşük seviyelere indirilmiştir. Demekki bu saatten sonra piyâde hücumuna dahî ihtiyâç kalmamıştır. Top ateşleriyle karşı cepheler, artık rahatca düşürülebilirler. İşte nihâyet, insanlık ve onun dünyası, İngiliz-Yahudî imperyalist müsdebit medeniyetine dikensiz gül bahçesi kılınmıştır.

14- Çağdaş küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyetinin pençesindeki toplumlar ile onları meydana getiren bireyler, kültür kimliklerini yitirip kişiliksiz kitle beşerleri durumuna düştüklerine tanık oluyoruz. Yaşanan bu kişiliksizleşme felâketinin yanında, gelirler ile yaşama seviyelerindeki dengesizlikler de, başka bir fâciaya işâret etmektedirler. Bahse konu dengesizlikler, bir toplumun bağrında kendi mensûpları arasında ortaya çıktığı gibi, milletlerarası düzlemde de kendilerini açıkca

²⁹⁶Avrupanın dışında kalan tabaa-ülkelerde bunlar da başınıza gelebilir.

göstermektedirler. İşte, Dünyanın en muteber iktisâd istatistik yayımlarından *Asiaweek*in 4 ağustos 1995 nüshasında bildirilen acıklı durum:

<u>Ülke</u>	<u>Adam başına aylık gelir</u>	<u>Yıllık ihrâcât</u>	<u>Altın rezervi</u>	<u>Dış borç</u>	<u>İnflasyon</u>
Afganistan	\$150	1,0milyar	0,2milyar	1,0milyar	%56,7
Nepal	\$180	0,4milyar	0,7yar	1,9yar	% 8,2
Kamboçya	\$215	0,3milyar	0,1yar	1,6yar	%18
Bengaldeş	\$220	2,5milyar	3.2yar	14.8yar	% 3.7
Moğolistan	\$335	0,4milyar	0,1yar	7,1yar	%73,0
Buhutan	\$415	0,1milyar	0,1yar	0,1yar	% 7,8
Mısır	\$700	3,9milyar	13,3yar	40,6yar	%11,0
Türkiye	\$2,140	17,4milyar	11,3yar	59,8yar	%82,4
A.B.D.	\$25,900	503 milyar	75,7yar	555,7yar	% 3,2

<u>Ülke</u>	<u>Adam başına aylık gelir</u>	<u>Yıllık ihrâcât</u>	<u>Altın rezervi</u>	<u>Dış borç</u>	<u>İnflasyon</u>
Japonya	\$38,750	423milyar	141,5yar	0	%-0,2
İsviçre	\$40	84,1milyar	31,1yar	0	% 2,1

Yeryüzünün en güçlü devleti olma keyfiyeti, A.B.D.ne toplumsal refah dengesini sağlamıyor. Günümüzde bu ülkede otuz iki milyon kişinin ömrü aşağı yukarı altmış yaşının altında gözüküyor. Kırk beş milyon, yoksulluk sınırının altındadır. Kırk milyon ise, sağlık sıgortasından yoksundur. Elli iki milyon kişi de, okuma yazma bilmiyor. Avrupa Birliğindeyse, elli milyon yoksul, on sekiz milyon da işsiz vardır.

Dünya çapında yoksulluk, olağan; refah ise, istisnâî durumdur. İktisâtca aşırı dengesizlik çağımızın yapısal özelliğidir. Dünyanın en zengin iki yüz yirmi beş kişinin yıllık geliri \$ 1 milyarın üzerinde seyretmektedir! Bunlar, en yoksul iki buçuk milyar insanın gayrisâfî hâsılasının %47sini elde etmektedirler. En varlıklılardan kimisinin kişisel serveti, birtakım devletlerinkisinin fevkındadır. Meselâ yeryüzünün en zengin on kişinin serveti, Büyük Sahra ile Güney Afrika Birliği arasında kalan bütün devletlerin yıllık toplam gayrisâfî millî hâsıllarının üstündedir.²⁹⁷

²⁹⁷Bkz: Ignacio Ramonet: “Nuevo Siglo”, 1.s.

Dünya Bankasına göre, Karaderili Afrika bugün, 1970e oranla çok daha yoksuldur. Nitekim, Büyük Sahranın güneyinden Güney Afrika Birliğine dek kırk sekiz Afrika devletinin toplam iktisâdî üretimi Belçikaninkisini aşmamaktadır. Yine bunların iç hâsılâsı %1 cıvârında kalır. Sözgelîşi Gine-Bisav'ın gayrısâfî millî hâsılâsı \$160dır. Milletlerarası ticâretindeki paylarıysa %2 dolaylarındadır. Son otuz yılda, geleneksel hammadde ihrâç malları dâhil, dünyadaki pazarlarının yarısını yitirmişlerdir. Bunları yeniden ele geçirebilmeleri için yetmiş milyar dolarlık yatırıma ihtiyâçları vardır. Söz konusu fecîî durumu tersine çevirmek için bahsi geçen tüm yörenin, yıllarca sürdürülebilecek şekilde, bir %7lik büyüme hızını tutturması elzemdir.

Bu muazzam geniş bölgede yaşayan nüfusun ancak yarısı içme suyuna erişebiliyor. Sağlık hizmetleri de yok mesâbesindedir. Karayolların yalnızca %16sı asfaltlanmış olup toplam uzunlukları, sözgelîşi, Polonyaninkilerinden azdır.

Ahâlînin büyük kısmı en yakın telefona ulaşmak amacıyla iki saatlik yol tepmek zorundadır. Avrupada 204, Latin Amerikadaysa 110 kişiden birine 10 telefon hattı düşerken, bahsi geçen yörede 1000 kişiden biri on adet telefon hattına sâhiptir. Yarısı Güney Afrikada olmak üzere, sâdece on milyon telefon bulunup ücret de her yerden daha yüksektir. Meselâ A.B.D.yle üç dakikalık telefon muhâveresi \$8,1 iken, Avrupayla \$ 4,3, Batı Asyayla \$ 6dır.

Toplam nüfusun ancak beşte biri elektriğe kavuşabilmiş olup yine her beş kişiden biri savaş şartlarında yaşamaktadır.

Botsvana ile Zimbabve gibi ülkelerde nüfusun %25i AIDS taşımaktadır. Kırklık yörelerde dört kızdan yalnızca biri ilköğrenim görebilmektedir. 1960dan beri toplam nüfusun %20si şehirlerde yaşıyor olmakla birlikte, oralarda da kızların temel öğrenim görme imkânı, kırklık sahalarda bulunanlara göre çok daha parlak sayılmaz...²⁹⁸

Yüzyılımızın başında yaklaşık kırk olan bağımsız devlet sayısı günümüzde yüzü aşmaktadır. Bununla birlikte, dünyaya hâlâ hükmedenler, Ondokuzuncu yüzyıl sonlarındaki yedi yahut sekiz ülkeden başkası değildir.

Sömürge imparatorluklarından doğmuş düzinelerle devletten yalnızca Güney Kore, Tayvan, Singapur ile Malezya tatmîn edici bir gelişme seviyesini

²⁹⁸Bkz: “Africa Negra es mas Pobre Hoy que en 1970, segun el Banco Mundial”, 12.s.

tutturabilmişlerdir. Hemen hemen bütün öteki ülkeler, hâkim–efendi devletlerin hammadde menbaı olmaktan pek ileri geçememişlerdir. Hammaddelerin fiatı ile miktarınıysa işte bu hâkim–efendi devletler tayîn buyurmaktadır. Hammadde ihrâcına hüküm giymiş cümle milletler, icât, keşif, yenilenme ile yatırım, demekki açıkcası, akıl ile zekâlarını ileriletme imkânlarından yoksun kılınmışlardır.²⁹⁹ Üretme icâzetini alabildikleri mamûller de nasıl olsa artık çağdışıdır. Bu fâsit daireyi bir kırmağa görsünler; o takdîrde de, ya boşandırılan bir mâlî bunalıma itiliverirler ya da anlaşılmaz sebeplerle başgösteren bir iç yahut dış savaşa sürüklenirler. Böylece zarzor binbir mihnetle oluşturulmuş ne varsa, yerlebir ettirilir. Hâkim–efendi devletlerse, ellerini kire pasa bulaştırmazlar. İşlerini bir taraftan milletlerarası dev sanını yakıştırdıkları şirketlerine, öte yandan da tabaa-devletlerine gördürür, perde arkasında kalmağa özen gösterirler.

15- Önünde sonunda, eğriteleme yoluyla da olsa, şu iddiada bulunmak yanlış olmaz: Yeniçağ dindışı Batı Avrupa ile küreselleştirilen Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetlerinin ortaya çıkardıkları fesât dünyagörüşü ve zihniyetle, tarihte ilk kez, dünya, şiiriyetinden; Doğa, bâkirliğinden; İnsan ise, masumluğundan topyekûn olmuşlardır.

16- İngiliz-Yahudî medeniyeti, cihânşumûl merkez odağı Farmasonluk ile onun alt, yan ve akraba dernekleri, kurumları ve teşkilâtları, dönem dönem düzenlenen toplantılar başta olmak üzere, resmî ve gayriresmî mercilerle, askerî ve mülkî erkânla, kişi ve kuruluşlarla,³⁰⁰ basın-yayın ile öğretim kurumlarıyla, devlet ve devlete bağlı

²⁹⁹Bkz: Ignacio Ramonet: A.g.y.

³⁰⁰(i)İngiliz-Yahudî medeniyetinin —tabî ki, resmî olmayan— merkez teşkilâtı görünümündeki Farmasonluk, Kiliseyi andırır tarzda; Sovyet Ortakmülkcü Partisi de Farmasonluğa, dolayısıyla da Kiliseye benzer biçimde örgütlenmiş olmaları, gözden kaçırılmaması gereken hususlardandır.

(ii)İngiliz-Yahudî medeniyetinin Yahudîlik cenâhı ile Farmasonluk, 1700lerin sonlarından itibâren Katolik kilisesi, Stalin Rusyası, Hitler Almanyası, Faşist siyâsî düzenler ve genellikle dindar–muhâfazakâr ile aşırı Milliyetçi zümreler tarafından ortak paydada birleşmiş olarak kabul olunmuşlardır. Nitekim, bana 1978de Fransada anlatılana göre, Almanlar, 1940da Fransayı işğâl ettikten sonra, öncelikle köyler ile kasabalarda ahâlîye dağıttıkları soruşturma belgelerindeki ilk üç sorunun ikisi, yukarıda zikrolunan yaygın kanâatin ürünüdür: “Yahudîmisiniz, Masonmusunuz ve nihâyet, eşcinselmisiniz; ve akrabalarınız ile tanıdıklarınız arasında böyleleri var mı?”

(iii)İsrail kavmî Milliyetçiliği ile yayılcılığını ifâde eden Zionculuğun en önemli özelliği, başta İkinci Dünya Savaşı sırasında olmak üzere, tarih boyunca İsrail kavmine çektirilenler yahut çektirildiği öne

bulunan ve bulunmayan teşkilâtlarla yeryüzünün dörtbir köşesini doğrudan doğruya yahut dolaylı biçimde denetleyebilmektedir. Günümüzde etkisi ile denetimini, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilâtı, Avrupa Birliği ve bunların yan kuruluşları, Milletlerarası Af Teşkilâtı, Milletlerarası Para Fonu ile Dünya Bankası neviinden açıkca çalışan milletlerarası teşkilâtlar; millî yahut mahallî düzlemde etkinlik gösteren kuruluşlar; radyo, çanak yahut kablolu televizyon, sinema ve dünya çapında bilgisayar şebekesi, yeryüzünün yüzlerce fersah ötelerinde fezâda hareket eden casus uydular, büyük şehirlerin caddeleri ile meydanlarına, toplu konutların çevresi ile alışveriş merkezlerine gizlenmiş kameralar ile radarlar çeşidinden üstün fennî imkânlar yoluyla aklın, havsâlanın fevkındaki ölçülere vardırırmıştır. O kadar ki, korku romanı şeklinde algılayabileceğimiz George Orwell'in (1903 – 1950) 1949da basılmış “*Bindokuzyüzseksendört*” (“*Nineteen Eighty-four*”) başlıklı eserinde bahsi geçen, her ân, her yerde hâzır ve nâzır, fakat kendisini kimsenin göremediği, kuvvet ile kudret sâhibi “Büyük Birâder” yahut “Ağabeğ” (“Big Brother”) teşbihi gerçekleşmiş gözüküyor. “Büyük Birâder”in başlıca ‘gözetleme kuleleri’, Amerika kıtasında A.B.D. ile Kanada, Avrupada İngiltere, Asyanın doğusu ile güneyiğin Avusturalya ile Yeni Zelanda, uzak geçmişten bu yana yeryüzünün merkezi konumunu koruyagelmiş Doğu Akdeniz ile Batı Asya yöresinde Israil, Afrikadaysa Güney Afrika Birliğidir. Etkinliklerdeki serflik ile incelik sâyesinde bunlara dışarıdan bakıldığında, algılanamazlar. A.B.D., sözgelişi, menfaatlarına zarar veriyor gerekcesiyle, Fidel Castro’nun (1927 –) Toplumcu Kübasına karşı cephe alırken, Kanada, hemen bu ülkeden yana tavır koymuştur. Küba, böylece, hepten denetim dışında bırakılmamış oldu. Ama foyanın açığa çıktığı zamanlar da oluyor. Meselâ, A.B.D.nin, 1982deki Falkland adaları savaşında, dostu ve müttefiki Arjantin’in aleyhine tecelli etmiş olan istihbârâtı anayurd İngiltereye iletmış olması, ne kadar da dikkate değer olaydır.³⁰¹ A.B.D.nin, gerek Birinci gerekse İkinci Dünya

sürülen ızdırâblar bahâne edilerek onu mazlûm ilân etme siyâsetidir. Üstün başarıyla yürürlüğe koyulan bu siyâset sâyesinde Filistin, yerli halkı öldürölmek yahut yerinden yurdundan sürölmek suretiyle, işğâl olunmuş; ayrıca, Ziyonculuğu eleştirmek de, insanlık suçu raddesinde gösterilmiştir.

³⁰¹(i) İngilterenin 1833teki istilâsından beri, üstünde hak iddiasında bulunduğu, kıyıların 480 km güney doğusundaki Falkland adalarını (Isp Malvinas) Arjantin, şubat 1982de ele geçirdi Bunun üzerine, bunları geri almakçin İngiltere harekete geçti. Nisan 1982de İngiltere, güney kıyılarından aşağı yukarı 12 000 km uzaklıktaki Falkland adalarını geri alıp geçimini balıkçılık ile koyunculuktan temin eden iki bini bulan İngiliz asıllı ahâlfi kurtardı. O tarihte mezkûr denizaşırı harekâtı, İngiliz dili ile zihniyetini en düzgünce

Savaşında, İngilterenin, her defasında, imdâdına koşmasıysa, yukarıdaki iddiamızın bir başka kanıtıdır.

Tarihte topyekûn insanlığa hükmetmiş bir “Büyük Birâder” şekliyle (Fr&İng figure) hiç karşılaşmadık. Peki, bu “Büyük Birâder”, insanlığı, yine *Orwell* gibi, İngiliz olan Aldous Leonhard *Huxley*’in (1894 – 1963), son derece iç karartıcı ve kötümserlik aşıl原因 1932 baskısı “*Yiğit Yeni Dünya*” (“*Brave New World*”) uçurumunamı sürüklemektedir? Günümüzdeki şartların da bunların sebep oldukları dev sorunların da müellifi İngiliz-Yahudî medeniyeti olduğuna göre, bunun tasvîrini sunup onu teşrih masasına yatıracak olan da İngiliz —ve/ya Yahudî— düşünürü olmalıdır. İşte, gerek *George Orwell* ile *Aldous Huxley*’de gerekse *Karl Marx*’da bu söylediklerimizin açık belgesini buluyoruz. Sonuçta, bu çalışmada nedenleriyle birlikte sergilemeğe çaba harcamış olduğumuz, bugün dünyayı ve insanlığı sarmış dev sorunların hâll edilmesi için elzem gözüken ‘Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetine seçenek oluşturabilecek yeni bir medeniyet biçimini ortaya çıkarmanın zihnî ile maddî zemini varmıdır?’ sorusunun cevabını kimden bekleyeceğiz?

örneklediği ve hakkaniyet ile tarafsızlık esâslarından tavîz vermediği iddiasındaki İngiliz Yayın Kurumundan (BBC) radyom aracılığıyla izlemiştim. Dikkate değer husus, Falkland adalarına gönderilen İngiliz kuvvetlerinden bahsettiğinde, bunlara “görev birlikleri” (İng task forces) demesine karşılık, güney kıyılarının yaklaşık 90 km açığında ve 1571 ile 1878 yılları arasında hâkimiyetinde kalmış bulunan Kıbrıs, orada yaşayan yüz, yüz elli bin soydaş toplumunu katliâmdan kurtarmak amacıyla, 1959da imzalanmış Londra antlaşmasına dayanarak, Türkiyenin, 1974 yazında çıkarmış olduğu askerlerini, adı anılan Kurumun, “işğâl kuvvetleri” (İng invasion forces) biçiminde nitelemiş olmasıdır.

(ii)İngiliz-Amerikan ‘istihbârât sanatı’nın, gerek İkinci Dünya Savaşından önceki gerekse savaş sırasındaki olağanüstü başarılarının serâncâmıyla ilgili ayrıntılı bilgiler için bkz: “*The Oxford Companion to the Second World War*”; madde başlıkları: ULTRA, ENIGMA, PURPLE, SIGABA, TYPEX.

-VI- ÜMİT

Immanuel *Kant*,

- a) “Ödev, yasa saygısından doğan bir davranış zorunluluğudur”;
- b) “Öyle davran ki, irâdenin temel kuralı (düstûru) aynı zamanda hep geçerli kalacak yasallığın ilkesi de olabilsin”;
- c) “Öyle davran ki, hem kendinin hem de başkalarının kişiliğinde insanlık haysiyetine dâimâ saygı gösteresin ve aynı zamanda kişiyi amac addedip onu hiçbir vakit yalınkat arac olarak kullanmayasın!”³⁰² diyor.

³⁰²a) “Pflicht ist die Notwendigkeit einer Handlung aus Achtung vor dem Gesetz”
—“*Kritik der praktischen Vernunft*”, IV/400 (“*Pratik Aklın Eleştirisi*”).

1- Çağımızın İngiliz-Yahudî medeniyeti, buraya değin açıklamağa çalıştığımız üzere, yeryüzünün dörtbir köşe bucağına yayılıp irili ufaklı bütün toplumları ve kültürleri kaçınılmaz etki alanına çekmiştir. Özellikle de Yirminci yüzyılın ikinci yarısında insanlığın gündemini tayîn eden tek merci durumuna girmiştir. Buna da 1990ların başlarından beri ‘küreselleşme’ denilmektedir. Bahse konu medeniyetin maddî, başka bir anlatımla, tüketim çılgınlığı ateşini alabildiğine körüklemeye yönelik olan ve artık hiçbir hesaba kitaba sığmayan üretimi durmadan yükseltme çabaları ile insanın duyguları ile düşüncelerine ket vurmak, dolayısıyla da onu rahatlatmak amacını taşıyan anlamca bulanık kavramları üreten zihin işlemlerini ve her şeyin satılıp satın alınması üzerine kurulu iş görür (Fr fonctionnel) temel değerleri bütün yaşama düzlemlerine mâledebildikleri ölçüde milletler yahut toplumlar, çağdaşlaşmış yahut ilerilemiş kabul edilirler. Bu dayatılan şartları reddedenler yahut onlara erişmekte zorluk çekenler çağdışı yahut geri kalmış şeklinde nitelenirler.

Sözünü ettiğimiz medeniyetin ve onun resmî ideolojisi Hür Sermâyeciliğin, insanlığı kuşatması, beşeri ruhca; doğayıysa maddeten, dönüşü olmayan biçimde aşındırıp tüketmektedir —çevreci hareket, bu bakımdan, göz boyamadan, ‘dalga geçme’den, aldatmacadan özge bir anlam taşımaz. Karşısına, insanı ve doğayı şefkatla, hürmetle, dürüstlük ve adâletle kucaklayacak bir seçenek tezelden çıkarılmadığı takdîrde, İngiliz-Yahudî medeniyeti ile onun resmî ideolojisi durumundaki Hür Sermâyeciliğin, tarihi, hem manen hem de maddeten noktalayacağı artık uzak bir ihtimâl olarak görülmemelidir.

2- Demekki burada canalcı sorun:

(i) Seçeneğin ne olduğu;

(ii) Tarihte görülmüş olan bir medeniyetin, tekrar tanzîm olunarak gündeme çıkarılmasını;

b) “Handle so, daß die Maxime deines Willens jederzeit zugleich als Prinzip einer allgemeinen Gesetzgebung gelten könne” —“*Kr pr V*”, V/30.

(b)de dile getirilen düstûru (Maxime) “*Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*”de (“*Ahlâk Metafiziğinin Temeli*”nde) zikrolunan “Handle nur nach derjenigen Maxime, durch die du zugleich wollen kannst, daß sie ein allgemeines Gesetz werde” (“Öyle bir düstûr uyarınca davran ki, sonuçta, o, aynı zamanda irâden doğrultusunda genelgeçer bir yasa olsun” düstûruyla krz.

- (iii) Yoksa şimdiye değin yaşanmamış olan bir medeniyetin inşâa olunmasını;
- (iv) Nihâyet, seçeneğin, elân yürürlükte olanla dialektik ilişki içerisinde onu kendi doğrultusunda değişikliğe uğratmasını;
- (v) Yoksa onunla ölüm kalım mücâdelesine girerek onu toptan ortadan kaldırmasını gerekir, şeklinde görünümüne çıkmaktadır.

3- Günümüzde Avrupalı olmayan üç belirli medeniyet güc odağından ikisi iktisâtca büyük ivme kazanmış olup tarihte de pek önemli mevkiller işğâl etmiş medeniyetlerin vârisi Hind ile Çindir. Şu var ki bunlar, ‘evrenselleşmemiş’ (Fr œcuménique) ve arkalarında doğrudan doğruya *Allah* Tebliği bulunmayan, böylelikle örfler bağlamında varolagelmiş, dolayısıyla da ahlâk çerçevesine yerleşmemiş olan medeniyetlerdir. Bu yüzden, Çin ile Hint, iktisâtca kalkındıkça, manevî varlıklarını, İngiliz-Yahudî medeniyetine ister istemez iyice fedâ edeceğe benzerler. Geriye üçüncü güc odağı kalmaktadır: Bilim, fen ile iktisât bakımlarından gelişmelere ayak uyduramamış, sonuçta, ‘dünyevî medeniyet zekâsı’³⁰³ dumûra uğramış, bu yüzden de dışarıya bağımlı duruma düşüp ezilmiş olan, buna karşılık ‘sırt’ını biricik tahrîf olmamış Tebliğe dayamış *İslâm* medeniyetidir.

Bilimde, fen ile iktisâtta geri ve dışarıya bağımlı kalmış olması, *İslâm* medeniyetinin, çağımızda insanlığı hâkimiyetine almış olan medeniyetle ölüm kalım mücâdelesine girmesini imkânsız kılmaktadır. Tek makul çâre, dialektik ilişkide bulunarak Tebliğin öngörüp gösterdiği doğrultuda ahlâk ile âdâp çerçevelerini İngiliz-Yahudî medeniyetine kabul ettirirken, ikincinin, birinciyi bilim, fen ile iktisât sahalarında yeniden yapılandırmasıdır. İngiliz-Yahudî medeniyeti, ahlâkca, âdâpca —manen— *İslâm*laşırken, insanlık, yakın gelecekte kendisini bekleyen fecîi sonu hazırlayan iki aşırı ucun —sefilik ile sefihlik— ‘câzibe’ alanından kurtulacaktır. Bu kurtarıcı zihnî mücâdele sürecini boşandırıp bunun başını çekmeğe en yatkın kadro, felsefe-bilim sistemini kurmasına seksen yıl önce ‘ramak kalan’³⁰⁴ ve *İslâm* âleminde

c) “Handle so, daß du die Würde der Menschheit sowohl in deiner Person als in der jedes anderen jederzeit achtest und die Person immer zugleich als Zweck, nie als bloßes Mittel gebrauchst!” —“*Kr pr I*”

³⁰³Fr intelligence civilisatrice mondaine.

³⁰⁴Bkz: Teoman Duralı: “*Felsefe-Bilime Giriş*”: VIII. Bölüm, “*Felsefe-Bilime Ramak Kalmışken/ Türklerin Düşünce Tarihi ve Felsefe-Bilim*”, 105. – 129.syflr.

Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin işleyişi ile zihniyetini en yakından tanımış olan ve yeniden Müslümanlığa dönmek gayretini gösteren bir kısım Türk düşünür araştırmacısı tarafından oluşturulabilir.

4- Böyle kadrolar, ‘eğitim-öğretim’ yoluyla kurulabilirler. ‘Eğitim’, ‘insanlaşma’nın, ‘insan-olma’nın zemînidir. Dinden, eğitim ile zanaattan yoksun kültür yoktur. İnsanın manen cihâzlanmasını ‘din’ sağlar. Zanaat ise, zorunlu ihtiyaçların karşılanması ve gereksinilen âletlerin imâl edilmesi hüneridir. Din, kişinin tek olarak varolma şartlarını tayîn eder ve toplum hâlinde yaşamanın —edep, âdâp gibi— kurallarına ve kural manzûmelerine kaynaklık edip bunları ‘kutsar’, yânî meşrûu kılar. Gerek dinin, dolayısıyla örf ile ahlâkın gerekse zanaatın temel unsurlarını, anlam ile önemlerini, toplum zeminine serpiştirerek eken ‘eğitim’dir. Medeniyetleşmiş toplumda belirli kurumlarda biçimselleştirilip sistemleştirilmiş bilgileri, bir öğretici öbeğin, öğrenenler kitlesine aktarması işine de ‘öğretim’ diyoruz. Biçimselleştirilip sistemleştirilmiş bilgilerden oluşan tutarlı bütünlükler ‘bilimler’dir. ‘Bilim yapmak’, ‘bilinmeyen’i ‘bilinir’ kılmak, ‘yeni’yi ‘keşfetmek’, yerine göre de ‘icâd etmek’tir. Öyleyse ‘bilim’, ‘yenilenmek’ demek olan ‘öğrenme’yi zorunlu kılar. ‘Bilimle uğraşan’ ‘özne’dir. Yöneldiği şeyse, ‘nesne’dir. ‘Bilim âdâbı’, ‘özne’nin kendisini ‘nesne’ye karıştırmasına karşıdır. Bu kuralın, Yeniçağ Batı Avrupasında sarsılmaz bir tutarlılıkla yürütüldüğüne tanık olunur. ‘Bilim’, insan olmayan varolanlarla uğraştığı sürece, söz konusu kural, yerindedir. Bahsolunan sınır aşıldığıdaysa, ‘edep’ hudutlarının dışına çıkılmış, ‘özde özne’ olması gereken ‘insan’, ‘nesneleştirilmiş’ olur. İşte burası, genelde, Yeniçağ dindışı Batı Avrupa ile onun devâmı şeklinde kabul ettiğimiz Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetlerinin göze batan ve yıkıcı olan cihetidir. Yeniden yapılanmakta olan İslâm medeniyeti bu hayatî önemi hâiz hususu hep titizlikle göz önünde tutmalıdır. Özetle söylersek: Doğa, öyleki ‘insan’ın ‘beşer’, yânî maddî ile bedenî yanı incelenirken ‘nesnel’ tavır kaçınılmaz şarttır. Buna karşılık insanın ‘insanî’, yânî ruhî-manevî tarafına ‘bilimsel’, başka bir deyişle, ‘nesnel’ tutumla eğilmek, hem ‘bilimsel değil’dir hem de ‘edebe aykırı’dır. Zirâ ‘özne’nin, ‘nesne’leştirilmesi, ‘insan’ın ‘insanlık’ hassasının hiçe sayılması anlamını taşır.

Nihâyet, ‘insan’ın ‘insanlık hassası’nın hiçe sayılması, ‘temel ölçü’nün inkârının ürünüdür. Nitekim *Eflâtun*, bu hususa “*Kanunlar*”ında (IV.kitap, 716/c) dikkatimizi şöyle çekmektedir: “...Senin ile benim, aslında bütün şeylerçin ölçü, *Tanrıdır*...” Onun yokluğu ‘başıboşluğu’ getirir. “Komutansız kalmak anlamına gelen başıboşluk ise, bütün insanların hayatından kökü ve sapıyla toptan sökölüp atılması gereken kötülüktür” (XII.kitap, 942/d).

5- Tektanrılı–Vahiy dini ile bilimin, Batı medeniyetleri câmiasında ‘tarih sahnesi’ne çıkmış olduklarından daha önce söz etmiştik. Bahsi geçen iki muazzam yapıdan bilim, yalnızca doğayı, dünya ile evreni tanımamızı, öğrenmemizi sağlayan yol yordam ile bilgileri derleyip düzenleme yöntemini zapturapt altına alan en önemli etkindir. Din, ruh insicâmını, başka sözlerle, ruhun, hayata yansımış şekli demek olan ahlâkın temel direği ölçüsündeki niyet dürüstlüğünü (OrL intentio recta) şart koşar. Nitekim Hz *Muhammed*, “eylemler, niyetlere göre değer kazanırlar”³⁰⁵ diyerek, eylemin, kendi başına değer taşımadığının altını çizmiştir. Eylemin, yalınkat örfemi yoksa ahlâka göremi ortaya koyulduğunun ölçüsünü niyet tayîn eder. Sahîh niyete dayanmayan eyleme gösteriş denir. ‘Rahmânî insan’ın eyleminin, gösterişle uzaktan yakından ilgisi bulunmaz. O, ‘sahîh niyet’le davranır. Davranışlarım ile eylemlerim, gösterişemi, yânî sahte yahut kötü niyetemi dayanır yoksa sahîh niyetin ifâdesimidirler, sorusunun cevabını bilen iki merci vardır: Biri *Allah*, öbürüsü de *ben*. Şu durumda ‘niyet’, *Allah* ile *ben* arasındaki *bağın mahremliğinde* saklıdır.

İki çeşit *mahrem* vardır: Birincisi, *Yunus Emre*’nin (1240? – 1320), pek vecîz biçimde ifâde ettiği üzre, “benden içeri ‘ben’”de ifâdesini bulan *Allah – ben* bağlantısının; ikincisiyse, kadın – erkek ilişkisinin mahremliği.

Hayatta başarılabilinecek en zor iş, sahîh niyetin, uyanıkken de, hattâ, uykudayken de her dem muhâfazasıdır. Bunu gerçekleştirebilen, bükülmez bir irâdenin mâlikidir. İşte, bükölüp eğilmez irâdeyle davranıp eyleyen ‘Rahmânî insan’dır. Bireyde bulunabilecek ‘Rahmânîlik pırlanta’sı, şeklî ayrıntılara boğulmamış, gösterişsiz, duru bir din eğitimi sâyesinde bulgulanıp işlenebilir.

³⁰⁵*Buharî* den: 810 – 870.

Din eğitimiyle, irâde sağlamlığı kazanılırken, *bilim öğrenimi* yolundan gidilerek de tutarlı düşünme alışkanlığı edinilebilir. İkisi, kendikendisini zapturapt altında tutabilen insan bireyini verir.

Tutarlı düşünebilen kişi, yargılarına hırslarını, heyecânlarını, tutkularını, yalpalamaları ile duygusallıklarını karıştırmaktan uzak duran bireydir. Mantık–matematik öğrenimiyle kafası nizâm intizâma kavuşturulmuş kişi ancak tutarlı düşünme yetisiyle donanabilir. İrfân sâhibi olmak, *alfabétisation* (okur-yazar olma) kadar *arithmétisation* (hesab etme hünerini edinme) becerisine (Fr&Ing performance) dayanır.³⁰⁶ Öyleyse geleceğin seçenek medeniyetinde eğitim ile öğrenim, *Eflâtun*’un işâret etmiş olduğu üzere, din ile mantık–matematik unsurlarını esâs almalıdır. Bu iki temel unsura —yürüyüşçülük, tarımcılık, izcilik ve benzeri yollardan— doğa sevgisi ile saygısını zerkecek eğitimler ve müzik tedrisi ile beden terbiyeleri de eklenmelidir. Böylelikle yetişen kişiye sorumluluk duyusu ile gıllı gışlı olmama irâdesi, yânî gönül temizliği aşılanmış ve onda arkadaşlık ile dayanışma arzusu ve beden sağlığı ile gücü geliştirilmiş olur. Ahlâk duyusu ile matematik düşünüş gibi, vakıalardan elde edilemeyen hâlis, yozlaştırılmamış sanatlar arasında en tavsîyeye şâyan, yüce olanı müziktir.

6- İnsan soyunun yaşabilmesi bakımından din duyusu kadar, doğa ile hayata saygı ile sevgi duymanın önemi vardır. ‘Din’ ile ‘doğa’, ‘hayatın anne-atası’dır, *ebeveyn*idir. İkisinin birlikteliğinden ‘hayat’ doğar. İkisinden biri yittimi, ötekisinin yaşama imkânı ortadan kalkar. Sonuçta ‘hayat’ da, yerini ‘ölüm’e bırakır. Biri ‘sözlü – yazılı’, öbürüyse, ‘sözsüz – yazısız’ olmak üzere, ikisi de *Allahın* Tebliğidir.

Yetişen insan, ömrü süresince tohum ekip ona icâb eden ihtimâmı göstermemişse; tohumdan filizin, ondan fidanın bitişini, fidandan da yıllar yılı ulu çınarın serpilişini sabır ve sâdakatle izlememişse; tayın yahut enciğin doğumuna duygudaşca tanık olmamışsa; ektiklerinin, alinteriyle sulanmış helâl hasâdını derlememişse; ‘Gönlünde hep yeniden, artan hayret ve hayranlıkla üstündeki yıldızlı gökkubbe ile içindeki ahlâk yasasını’³⁰⁷ temâşa etmemişse, *Allahın* sözlü – yazılı

³⁰⁶Bkz: Carlo Frabetti: “Circuito Cientifico: Anaritmetismo”.

³⁰⁷Immanuel Kant’tan —bu kitabının 24.s.na bkz.

Tebliğiyile tanış olsa ne yazar, olmasa ne yazar. Zâtî kudretininin Âlemdeki ifâdesi demek olan Yaratış mucizesini *Allahın* bizlere tebârüz ettirdiği ‘sahne’ ‘doğa’dır. Ondandır uzaklaşmak, onu dışlayıp kötürümleştirmek, şu durumda, küfürdür.

İmdi, din, doğada yaşayan insana ahlâk kılavuzudur; demekki doğanın anlam *içeriğidir*. Doğaysa, dinin tatbîk sahasıdır. Doğadan kopuk din, emeğin omuzları üstünde yükselen fazîletten, direnmeden, dayanışmadan, cesâretten, şiiriyet ile musîkîden yoksun kuru katı bir hurâfe yığınının ibâret kalır. Dinsiz doğa ise, anlamsız ve vahşîdir. Her iki durumda da “insan, insanın kurdu” kesilir. Birinde İnkisîsyon; öbüründeysa, Temerkûz tesîsleri neşvünemâ bulur. Hayatın menbaı olan din ile doğadan insanlığı yoksun kılmış olan Zâlim, ‘sermâyecileşmiş fenn’in³⁰⁸ mahsûlü ‘tekelci tüketim sanayii’dir.³⁰⁹

7- İlkece, *İslâm*, *Allah* Tebliğinin verisidir. Buna karşılık, daha önce de çeşitli vesîlelerle bildirilmiş olduğu üzere, ‘ideoloji’, insan dimâğının eseri olan ‘felsefe-bilim’ çıkışlıdır. Bu ikisi, şu hâlde, birbirine zıttır. İkisinden birini öbürüne indirgemek, ‘felsefe-bilim’ bakımından saçma; ‘din’ yönündense, ‘küfür’dür. Ne *İslâmı* ‘ideolojileştirebilir’siniz ne de ‘ideoloji’yi *İslâm*leştirmeye mezsunuz.

Haddizâtında, *İslâma*, dolayısıyla da insanlığa yapılabilecek en büyük kötülük, onun, siyâsî ile iktisâdî maksatlar uğruna suiistimâl edilmesidir. Böylelikle o, din olmaktan çıkar; manevî yetkisi ile duruluğunu yitirip Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti çerçevesinde bitip serpilmiş ideoloji zincirine eklenmiş yeni bir halka olmaktan öteye geçmez: İslâmcılık. Bu bakımdan İslâmın siyâsîleştirilmesi, hele din devletine konu kılınması teşebbüslerine Müslümanların var güçleriyle karşı çıkmaları, zorunluluktur.

Allahtan ruhsât yahut icâzet aldıkları iddiasıyla aşağılık dünyalık işlerini görmeğe girişmiş zevâtın, insanlığın başına açmış olduğu belâlara gerek geçmiş devirler gerekse çağımız tanıklırlar. Her suiistimâl kötüdür, suçtur, günâhtır. Ama en kötüsü ve

³⁰⁸Fr technologie capitalisée.

³⁰⁹Fr industrie consommatrice monopoliste.

bağışlanmazı, katıksız katışıksız, salt inanç demek olan imânın suiistimâlidir.³¹⁰ İşte, mümîn kitlelerde ruhbân sınıfının din sömürüsü ile suiistimâlinin yarattı yeğin ve derin hayâlkırıklıklarından Güney, Batı ile Kuzey Avrupanın ruhbân-olmayan çevresine mensup kimi ihtirâslı idâreciler, tâcirler, düşünürler ile sanatçılar, 1300lerden itibâren git gide etkili biçimde yararlanır olmuşlardır. İşte, Ruhbânın suiistimâli, Ruhbân-olmayanın çıkarıcı iş bitiriciliğiyle buluşunca Din³¹¹ ilkin sarsıldı, akabinde parçalandı, nihâyet dağıldı ve buradan Laiklik neşvünemâ buldu.

8- İslâm, spekulativ yahut spekulativ-olmayan metafizik sistem, ideoloji, hukuk nizâmı yahut fizik dünya hakkında bilgi sağlayan kaynak eser değildir. Bunlar, onun görev alanında yer almazlar. O, bunlarla birlikte bilcümle insan faaliyetlerine imkân veren kaynağın menbaıdır. Algılanamaz kaynağın menbaıdır. İpuçlarını fizik dünyada bulamadığımız, ama tekmil işlerimizi, işlemlerimizi, etkinliklerimiz ile faaliyetlerimizi; kararlarımızı, tercihlerimizi, kabullerimiz ile redlerimizi, doğruluk ile yanlışlık, iyilik ile kötülük, güzellik ile çirkinlik belirlemelerimizi kendilerine ilk ve son tahlilde vurduğumuz temel ölçülerimizi tayîn ve tebcil eden kaynağın, yânî ahlâkın menbaıdır. Ahlâk yoksa, insanın, etkinlikte bulunmasının, faaliyet göstermesinin de imkânı ihtimâli kalmaz. Ahlâkın ana ilkeleri ile genel örneklerini bizlere bildiren Tebliğ, yânî *Kur'ân*dır. Onların insan ile dünya şartlarına en düzgün biçimde nasıl uygulanması gerektiğini gösteren, öğreten adı sanı tanınmış olan, olmayan yerel, özellikle de evrensel Peygâmbler ve bunların sonuncusu Hz *Muhammed*'dir. Ahlâkı biçimselleştirilmiş

³¹⁰İrandaki 1979 Devriminden bir yahut iki yıl sonra olmalı. Müdâvimi olduğum Redhouse'un Rızâpaşa yokuşundaki kitabevinde yirmilerinde olduğunu tahmin ettiğim Şahsad adındaki genc adam, tezgâhtâr olarak çalışmaktaydı. İhtilâlin akabinde ortalığı kasıp kavuran şiddet ile kan fırtınasında, Şah devrinde üst makamları tutmuş babası ile amcası, yarım saat, bilemediniz, kırk beş dakika sürmüş göstermelik duruşmaların ardından idâm edilmişler. Şahsat, annesi, hemşiresi ve kimi yakın akrabasıyla kâh kamyonunda, kâh beygir sırtında, kâh yaya seyâhat ederek İrandan Türkiye'ye sığınır. Türkiyeden de A.B.D.ne ilticâ etmekçin vize bekliyorlardı. Bu bekleme sırasında da, maîşet temîni maksadıyla, işe girmiş. Oraya gidişlerimde bir süre hasbîhâl ederdik. Acıyla, öfke ve kinle dolup taşıyordu. Kime karşı? Devrimi ateşlemiş, bilâhare yürütmüş, nihâyet kendisi ile yakınlarını yerlerinden yurtlarından etmiş, babası ile amcasının kanına girmiş olan Ruhbân zümresine karşı elbette. Ne var ki nefreti Ruhbânla birlikte *Kendisi* adına yeryüzünde iş gördüklerini öne sürdükleri *Kitaba*, *Din* ile, sonuçta, *Tanrıya* yönelikti: "Er yahut geç İrana geri döneceğiz; hâlihazır durumu tersyüz edeceğiz; Mollaları câmilerine tıkp Kur'anlarının üstünde yakacağız!.." dedi. İşte bu tüyler ürpertici, kanı donduran ifâde, Laiklik-Sekülerlik tepkisinin doğuşunda Ruhbânın, tevîl götürmez etkisini açıkca göstermiyormu?

³¹¹Bu bağlamda söz konusu olan Hıristiyanlık, özellikle de onun Katoliklik koludur.

mantık çerçevesinde işlemiden geçirerek sistemleştiren ve bunun bağlamında olayları değerlendirip anlamlandırmak suretiyle gerek sanat kurgularının gerekse bilgi binâlarının temellerini ve bilâhare sistemleştirilmiş bilgiler yapısı demek olan bilimin inşâa imkânlarını hazırlayan ‘filosof’tur. Gerek ‘peygâmbere’ gerekse ‘filosof’, *Allah*ın seçilmiş kullarıdır. Ne var ki, peygâmbere, kutsal kişidir. O ve aktardığı İlahî ahlâk nizâmı, ilkece, eleştiriden vârestedir. Aktardığı Tebliğ, “Allah tektir, eşi benzeri bulunmaz” yahut “haksız yere insana kasdedemezsin; hayatın dokunulmazlığı vardır” diyorsa, bu, soru konusu kılınamaz. Ahlâkın temel ilkeleri aklaşkındırlar. Aklaşkın olanı eleştiri süzgecinden geçirmek, aklaaykırdır; saçmalamağa götürür. Filosof ise, kutsal-olmayan kişidir. Kurduğu sistem, ilkece, eleştirilmeğe açıktır. Akla ve tecrübeye dayalı her yapı zorunlulukla eleştiriye tâbîdir. *Allah* Tebliği *Kur’ân*ın, ilkece, eleştiriden vâreste olması, İslâmı akıl – tecrübe dünyasına sürmemizi imkânsız kılar. Ancak, İslâmın vazettiği temel ahlâk ilkelerinden hareketle bir ‘dünyevî gelenek–görenek–hukuk–bilgi–bilim–toplum–siyâset–iktisât düzeni’ kurabiliriz; kuralıyız da. İlhamını *Allah* Tebliği *Kur’ân*dan alan bu düzen, zorunlulukla İnsanşumûl Toplumcu–Paylaşmacı–Dayanışmacıdır; demekki Adâletcidir. Ne var ki, nice vurgulasak yeridir: Dünyevîdir; öyleyse, eleştiri ile değişmeye açıktır. İşte Maddiyâtçı–İktisâdiyâtçı Bireyci ‘Çağdaş Küreselleştirilen İngiliz-Yahudî medeniyeti’ ile onun temel ideolojisi ‘Sermâyeciliğ’e görünür tek canlı seçenek *İslâm*dan esinlenmiş Maneviyâtçı İnsanşumûl³¹² Toplumcu–Paylaşmacı–Dayanışmacı Âdil Düzendir. Bahse konu düzen, esâstan, *Allah* yaratığı ‘İnsancı’dır. Bu manâda *insanın insana* kul köle kılınmasını öngören bütün düzenlemeleri temelden reddeder. Peki, nedir bunlar? Emeksiz gelir temînin gerektirdiği küçük ve büyük çapta sömürü, şirketlerin tekelleşmesi ile devletlerin imperyalistleşmesi; fennin, dur durak bilmez kazanç hırsı uğruna hayatın tüm vechelerine hâkim olup doğayı alabildiğine yıpratıp tüketmesi.

İnsan şeref ve haysiyetinin gerektirdiği maddî ile manevî yaşama seviyesinin altına düşmeğe ‘sefillik’; emeksiz, sömürü ve suiistimâl yoluyla aşırı zenginleşip ‘ahlâksızlık çukuru’nda debelenme durumuna da, ‘sefihlik’ diyoruz. Emeğiyle geçinip edebiyetle yaşayan, üreten ve ürettiğine kısmen yahut tamamıyla mâlik olan bu iki aşırı

³¹²Bütün İnsanlığa açık. Bütün İnsanlığı kapsar.

ucun arasındaki insandır. O işte, İnsanşumûl Toplumcu–Paylaşmacı–Dayanışmacı Düzenin Maneviyâtçı ‘ödev’ insanıdır. O, *beninin* değil, mensûbu bulunduğu topluluğun hâdimidir. ‘Benci’ değil, ‘bizci’dir.

Üretenin, ürettiğine tümüyle uzak kalması, *yabancılaşmaya* yol açar. Tekelci–Sömürücü Sermâye düzeninin iki aşırı ucunda duran sefil de sefih de kendisine yabancılaşmış kişidir. Kendisine yabancılaşmış kişi, ya sefilde olduğu üzre, üretecek güc ile üretim araçlarından kısmen yahut tamamıyla yoksundur ya da sefihte gördüğümüz gibi, kendi üretmez, ama toplumdaki beşerî, mâlî ile maddî üretim araçlarını tekelinde tutmak suretiyle üretirir. İkisi de manevî yıkıma uğramış kişidir. Maneviyâtı çökmüş, özsaygısını yitirmiş kimsenin, değerlendirme ile anlam atfetme kabiliyeti de kalmaz.

Kendi ektiğini biçen, biçtiğini *kendisinkilerle* birlikte tüketen ‘özbilinc’ini duyumlayabilip *özüne saygı* duyar. Böyle biri, mütedeyyin, güvenilir, emekçi, hayırlı ödev insanıdır. İnsanşumûl Toplumcu–Paylaşmacı–Dayanışmacı Âdil Düzenin baş hedefi, mütedeyyin, güvenilir, hayırlı ödev insanının yetişmesini sağlamaktır. Bu tür bir düzende haksız kazanç getiren fâiz, rant ile tekelleşme çeşidinden kötülöklere fırsat tanınamaz. İnsanşumûl Toplumcu–Paylaşmacı–Dayanışmacı Âdil Düzen, bir yandan mahvedici yoksulluğu, öbür taraftan da şatafatı, ‘ayranı kabarmış’ şımarıklığı önler. Zâten bu iki temel kötölük birbirini kaçınılmazcasına zorunlu kılar. Nerede sefilliğe rastgelinirse, orada sefihlikle de karşılaşmak mukadderdir.

İnsana ve dünyaya hizmetin gerektirdiği dirâyeti *Allaha* ibâdetin kişiye kazandırdığı nizâm ile intizâm tutumunda buluruz. Bu tutum, iç ile dış olmak üzre, iki çeşittir. İç nizâm ile intizâm duyuşunu bizlere ibâdet, dış tutumu da, askerî talîm ile terbiye kazandırır. Ödev bilincini duymak yoluyla beşerden insana terfî olunur. Ödev bilincini duymak ve icâplarını yerine getirmek dirâyetli olmağı gerektirir. Söz konusu dirâyetin husûle getiricisi eğitimidir. Onun da, demekki iki neviinden biri, dinîyken, öbürüsü de askerîdir. Nasıl ki ‘din’in suiistimâli bizi ‘Din devleti nizâmı’na (Fr Théocratie) sürüklerse, ‘askerliğı’inkisi de, ‘Askerciliğı’e (Fr Militarisme) götürür. O, İmperyalizin ilk basamakları arasındadır. Bu yüzden de, sakat ve gayrimeşrûudur. Öyleyse askerlik ile Askercilik birbirlerinden seçikce ayırdedilmelidirler. Birincisi,

beşer kılığındaki canlıyı insan kılan ödev bilinci ile bunu ifâ irâdesini tevîd edip bileyen, ibâdetle birlikte, bir talim terbiye —eğitim— işiyken, ikincisi bir siyâsî-iktisâdî düzendir. ‘Ödev bilinci’nin baş tâcı, ‘haksızlığa karşı çıkmak’tır. Başkaldıran insanın ise, çelikleşmiş bir irâdeyle mücehhez olması zorunludur. Çelikleşmiş irâdeyi kişiye dinî ile askerî eğitimler kazandırır. Çağımızın Küreselleştirilmiş İngiliz-Yahudî medeniyetinin en fazla korkup ürküttüğü olay, ‘başkaldıran insan’dır. İşte ‘sekülerleştirme’ ile ‘barışcılaştırma’, kısacası, ‘uyuşturma’ çabalarının nedeni. İslâm ahlâkının esâsı, ‘zulm ile haksızlığa başkaldırı irâdesi’dir: ‘Cihât’. İşte *İslâm* düşmanlığının hikmetisebebi.

Sonuc itibâriyle, *İslâm*, bir ‘başkaldırma hareketi’dir; *Müslüman* olmanın manâsı da, haksızlığa, adâletsizliğe, suiistimâle, sömürüye, Sömürgecilik ile İmperyalisme, Irkçılık ile Kavimciliğe ‘başkaldırma irâdesi’nde yatmaktadır.

9- Önde gelen Ulemâdan —Müctehitlerden— oluşmuş bir heyetin gözetimi ile denetiminde belli birtakım usuller ile muamelâtta, çağın gerektirdiği ayarlamalarda bulunulması kaçınılmaz gözükmemektedir. Müslümanlığın yayılmış olduğu toplumların örf ile âdetlerinden tarih boyunca bünyesine karışmış, onu kireçlendirip zararlı maddeler ile unsurlar curufundan arındırılmış İslâm, geleceğimizin ümidi genç nesillerin, ‘Rahmânî insan’ olarak yetişmelerini sağlayacak şartları hazırlamak olan aslî görevine dönecek ve ‘insan’ı ‘homo economicus’ sapmışlığından ‘vir Dei’ aslına rücû ettirecektir. İşte bu ‘mübârek Gazâ’nın baş mücâhidiyse, ‘kadın’dır. Yürürlükte olan Medeniyet ile kahredici İdeolojisinin zulmüne Yeryüzümüzün bir yerlerinde İnsan er yahut geç ayaklanacak, *başkaldıracaktır*. Bu ulu hareketin başınıysa, *Allahın Kendi Rabb, Rahmân ile Rahîm* vasıflarını kendisine bahşettiği ve her birimizin ilkaslî beşiği olan *Rahmin* taşıyıcısı ve esas eğiticimiz, terbiyecimiz —‘mürebbiye’³¹³— Kadın çekecek. Haddizâtında o, ne erkekten apayrı bir ‘tür’müşcesine tecrîd olunmalı —işte, tarihimizin ‘kambur’u da budur— ne de Hürriyetçi Sermâyeciliğin sapıkca aşırı

³¹³*RaBB*(fiil): (1) Üstün geldi, mâlik, sâhip, efendi, hâkim oldu; (2) korudu, kolladı, yetiştirdi, baktı, büyüttü, besledi; (3)kaldı, yerleşti, mukîm oldu.

RABB(isim hâli): (1) Hâkim, efendi; (2) kollayıcı, koruyucu, düzenleyici, düzeltici, bakıcı, öğreten, besleyen, büyüten, bir varolanı aşama aşama geliştiren, mükemmelleştiren. *RaBB*→*Rabb*, mürebbiye, terbiye...

—bkz: E.W.Lane: “*Arabic – English Lexicon*”, I.cilt, 1002 – 1006.

müsâadeci tarzının derpîş ettiği üzre,³¹⁴ tüm tâkatını —siyâset, ticâret— işlerinde tüketmelidir. O, doğuran, şefkatle büyütüp yetiştiren insan olma keyfiyetiyle geleceğin mimarıdır. Evveleminde el verip kucak açan ‘anne’dir. Kişi de kişilerden oluşan toplum da, *Rahimde can* bulup o kucakta serpilecek —‘Ümmet’: ‘Anne kucağı’. İşte bundan dolayı, “...rahme... saygı gösteriniz”! ‘Tanrı Buyruğu’dur.³¹⁵ Gelecek, ‘ümit’tir. Görüldüğü gibi, ‘gelecek’, kaçınılmazcasına, *Annenin* kucağı ile elinde biçimlenecektir.

Erkek, genellikle maddî şartların belirleyicisi ve imkânların temîn edicisiyken, kadın, başta eğitim gelmek üzre, manevî hayatın biçimleyicisidir. Ancak, yine genellikle toplumsal ile iktisâdî, yânî maddî durumların ana belirleyicisi ‘maneviyât’ olduğuna göre, bilfiil yahut bilkuvve ‘anne’ demek olan ‘kadın’, cinsiyetlerarası ilişkideki âşikâr üstünlüğü ona —erkeğe olduğu gibi— ağır ödevler ile sorumluluklar yüklemektedir.³¹⁶

³¹⁴Her insanın bedenî ile terbiyevî hayatının menbâi ve bilfiil veya bilkuvve ‘anne’ demek olan ‘kadın’ın maddî ile manevî değeri, hiçbir devirde ‘Sermâyeciliğ’in yürürlükte kaldığı dönemdeki kadar rencide edilmemiştir. ‘Kadın’, dince ‘üstün tutulan’ —Hz *Muhammed*’in indinde “anne, babaya ikiye bir oranda fâik” olup “Cennet” de, “annenin ayakları altında”dır— ‘biyolojik’ yahut ‘genetik’ bakımdan ‘mütecânîs’ (Fr homogene) ‘insan’dır —erkeğin *X* ile Ylerine karşılık, dişinin *XX* kromosomları vardır.

Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyetinin temel ideolojisi uyarınca, varolan her şey gibi, kadın da alım – satım metâdır. Erkeğin şehvetini tahrik maksadıyla açık saçık giyinişinden tutun da tüm hâl ve tavırlarına varıncaya dek o, cinsî münâsebetlere yönelik pazarlanmak üzre ‘camekân’a çıkarılıp orada sergilenen ‘mal’ şeklinde kabul olunmaktadır. Arza da talep lâzımdır. Bununçinse, erkeğin cinsî arzusu ile kudretine ilâç neviinden sunî araçlarla yüklemeye bulunmaktadır. Günümüzün en yaygın ve geçerakce ticâreti fuhuş ile uyuşturucu üzerine kuruludur. Bu, hem muazzam servetin yoludur hem de ‘benimkisi’ dışındaki toplumların yaşayabilirliklerini ortadan kaldırır. Bir toplumun yahut kültürün nihâî çöküşü, kadınının manen, sonuçta da maddeten topyekûn çözülüşüne bağlıdır. Kadınının tam teslîm oluşuna değin bir toplum yahut kültür yaşarlığını sürdürür. Toplumu yurda yahut çadıra benzetirsek, kadın, onun orta direğidir. Erkekse, onu ayakta tutan —doğa güçleri ile öteki erkeklere karşı koruyan, ayrıca da hayatın belli dönemlerinde geçindiren— yan direkler ile halatları andırır.

³¹⁵*Nisâ*, 4/1 —Abdullah *Yusuf Ali* tefsîri: “Cinsiyet, tabiatımızın en hârikûlâde sırlarındandır. Züriyetsiz erkek, beden gücünün kendisinde husûle getirdiği kibirin etkisiyle gerek kendi hayatında gerekse insanların toplu yaşayışından doğan toplumsal ilişkilerde kadının merkezî önemini unutmaz. Bizi doğuran anne hürmete lâyıktır. Aynı şekilde çocuklarımızın annesi saygıdeğerdir. Beden hayatımızda böylesine ağırlığı bulunan ve duygularımız ile tabiatımızın daha üst seviyelerini bunca etkileyen cinsiyet, bizden ne ondan kaçınmamızı, ne onu hor görüp küçümsememizi ne de zevküsafâ metâmımız olmağı bekler, daha doğrusu, hakkeder. O, en üst raddede tazîmimize hak kazanmıştır...”(506).

³¹⁶*Kur’ân* ile *Sünnetten* kaynaklanan kadına saygı fikri ile tavrı, ‘Yüksek Mutasavvuflar’da gördüğümüz gibi, İslâmda esaslı bir mevki işğâl eder. Bahis konusu Mutasavvufların başında da Ebu Bekir Muhyiddîn *İbn Arabî* (1165 – 1240) ile *Mevlânâ Celâleddîn Rûmî* gelir:

“Erkek, Zâloğlu Rûstem olsa”, diyor *Mevlânâ*, “yiğitlikte *Hamza*’yı geçse, yine de, kendi kadının tutsağıdır... Heybet bakımından su, ateşten üstündür; ama su, bir kaba koyuldu mu, ateş, onu fokur

Ödev ile sorumluluktan tümüyle ârî olan, insanın dışında kalan canlılardır. Ödev ile sorumluluklarından muaf tutulduğundan, başta kadın olmak üzere, insanı, Çağdaş İngiliz-Yahudî medeniyeti, önünde sonunda diğer canlıların derekesine, evrim varsayımının yanısıra, bir de bu cihetten indirmiş oldu. Anlaşılabileceği üzere, kadının zulme uğraması, adaletsizliğin başıdır.³¹⁷ Bu zulmün —baskı altında ezilme— karşı ucu,

fokur kaynatır. İkisinin arasına engel olarak tencere girdimi, ateş, o suyu yok eder, hava hâline sokar; su, kaybolur gider. Görünüşte kadınına, su gibi, hükmedersin; fakat, işin iç yüzüne bakılırsa, sen, onun hükmünde olup sevgisine tâlipsin. (Sevgi) yalnızca insana mahsûstur. Hayvan, sevgiden (muhabbetten) yoksundur. Onun bu yoksunluğu, insandan düşük olmasından ileri gelir... Peygâmbir, kadının, gönül ehline ve akıllıya ziyâdesiyle üstün geldiğini; buna karşılık, içlerinde hayvanca kabalığı taşıyan erkeklerin ise, kadını ezdiklerini, söylemiştir. Hayvanîlik, tabiatlarının hâkim hassası olduğundan, böyleleri muhabbetten, şefkat ile incelikten mahrumdurlar. Muhabbet ile incelik insana; öfke ile şehvet hayvana has özelliklerdendirler.”

“Kadın, Tanrı nurudur. O, bir dünyevî sevgili değildir; onun için yaratılmamış, ama yaratıcıdır dahî diyebilirsiniz.”

“Erkeğin, geçimi temîn etmesi gerektiği konusunda karısının ısrarına boyun eğmesi ve kadının, kendisine karşı çıkışı, ne kadar da ilahî bir işârettir”

—*Celâleddîn Rumî: “Mesnevî”,* tercüme ile şerh: Abdülbâkî Gölpınarlı, I.cilt, 243.s, 2440.satır;

ayrıca: “*The Mathnawî of Jalâlu’d-dîn Rûmî*”, edited from the oldest manuscripts available; with critical notes, translation and commentary by Reynold Nicholson, I.cit, 132.&133.syflr, 2425., 2430.&2435.satırlar.

Kadının, yukarıda özellikle *Mevlânâ*’ya dayanarak anlattığımız üzere, *İslâm* dininde böylesine öncelikli ve üstün yer tutmasına karşılık, onun yayılmış olduğu —Güney doğu Asyadaki Malezya ile Endonezyanın Malay halklarının tersine— Batı ile Orta Asya toplumlarında, tarih boyunca, genellikle gadre ve ihmâle uğramış olduğu da bir gerçektir. Bu durumun Arap, Fars, Hint ve benzeri kültürlerinin kendi tarihi – toplumsal şartlarından kaynaklandığı, sonuçta, sâdece kadın değil, fakat birsürü başka konuda da Müslümanlığın bazı yanlarının yönlerinin, zaman içerisinde, bahsi geçen şartlar çerçevesinde yorumlanıp yeniden biçimlendirildikleri anlaşıyor. Bu söylediklerimizin en bâriz misâllerinden birini ‘çokzevcelilik’ (Fr polygamie) teşkil etmektedir. Çokzevcelilik, *Kur’ân*’ın gelişine, yânî aşağı yukarı bin dört yüz yıl öncesine değin neredeyse dünya çapında bir hayat tarzıydı. Tarihleri bakımından nisbeten genc olan toplumların nüfusu azdı. Medeniyetin oluşması, nüfusun artmasına bağlıydı. Nâzil olduğu sıralarda yeryüzü yeterince kalabalıklaşmış, bundan dolayı çokzevceliliğe ilk sınırlamaları *Kur’ân* getirmiştir.

İnsan bireyinin, ‘anneden-olma beşer’ hâlerinden ‘toplumsallaşma’ demek olan ‘insan-olma’ evresine geçişi öncelikle aile ortamı —eğitim—, daha sonra da okul —öğrenim— tayîn eder. Aile ortamıysa, öteden beri —yânî yalnızca birkaç on yahut yüzyıldan beri değil— ilkin anne, baba ile çocuklardan, ardından ancak akraba ile taallukâtta oluşur. Daha önce başka bir vesîleyle belirtilmiş olduğu üzere, ‘insan-olma’ sürecinde uğranılacak kaza, ‘beşerliliği’ —insanın ‘dirimsel varlığı’— dahî ya toptan çökertir ya da kötürümleştirir. Görülüyor ki, aile, insan bireyinin hem dirimsel varlık olarak içerisine doğduğu ortamdır hem de içerisinden toplum varlığı olarak yetiştiği çevredir. Sonuçta orası bütün sonraki toplum çevrelerinin de doğdukları ana pınardır. Bu nedenlerle insan yaşamasında hem dirimsel, hem kültürel açılarından bakıldığında, aileden daha merkezî ve hayatî önem taşıyan başka bir mercinin bulunmadığını söyleyebiliriz. Kuralına uygun —normal—, sağlıklı biçimde yaşayacak bu merci, sevgi sebebiyle —hem cinsî, hem ruhî anlamda— biraraya gelip kenetlenmiş bir kadın ile erkekle hayat bulur. Beden ile ruh sağlığına sâhip kadın ile erkeğin ‘kurallı-biraradalığı’, yânî ‘evlilik’, ‘hayat dialektiği’ nin ‘temel öncülü’dür. Din olarak *İslâm*’ın aslî hedefiye, bu ‘temel öncül’ü ortaya koyup gözler önüne sermektir.

³¹⁷Köleliğin en aşağılık, korkunç çeşidi, fahişeliktir.

başıboşluk raddesine varan serbestliktir. İfrâta yahut zıddı olan tefrîde kayması hâlinde kadın, baş ödevi durumundaki eğitim, terbiye etme görevini yerine getiremez. Sonuçta temel eğitimden yoksun nesiller, manen, böylelikle de maddeten çözülür, toplum da soysuzlaşıp yozlaşır.

10- Toplum yozlaştıran baş etken, kendisine vucut veren bireylerin, göze batacak raddede, çoğunun hayâsızlaşmasıdır. ‘Hayâ’, kelime olarak, ‘hayât’tan gelir.³¹⁸ Canlı olan ‘beşer’le varoluş bütünlüğünü paylaştıran, artık canlı olmaktan öte ‘hayat’ sâhibi ‘insan’dır. ‘Hayat’ ise, ‘hayâ’nın pınarıdır. ‘Hayâ’ da, ‘edeb’in, dolayısıyla da, ‘ahlâk’ın ‘omurga’sıdır. İşte bu zikrettiğimiz belirlenim, İslâmî yaşayışın, Immanuel *Kant*’ın deyişine başvurursak, “temel kural”ı yahut ‘düstûr’udur. Nitekim bunu Hz *Muhammed*: “Her dinin ahlâk düzeni bulunur; İslâminkisiyse, hayâ üzerine kurulmuştur” şeklinde ifâde buyurmuştur.³¹⁹ Bu yaşayışın baş düzenleyicisi, terbiye edici olan ‘kadın’dır. Yukarıda andığımız Hadîsin, bu bağlamda, mantıkca devâmı şudur: “Hayâ, güzeldir; kadınlar ise, bir başka güzeldir.”³²⁰ Nihâyet, sağlıklı olan ile çözülen, çözülmeye hükümlü toplumlar arasındaki çizgiyi Hz *Muhammed* bize şöyle özlü biçimde çekmektedir: “Mümîn, her davranışa yatkın özellikte yaratılmıştır; hıyânet ile yalan hâriç”!³²¹ *İlkalî Andını* unutan yahut ondan sapan, hürriyeti tam beşerdir: “... Utanmadıktan sonra, istediğini yap”!³²²

Seleserpe, serâzâd ‘Utanmaz adam’ (L Homo impudens), ömür boyunca hıyânet ile yalan batağında debelenen *Ümitsiz —Tragique— beşer*dir.

Bugün nitekim, dünya çapında insanlık olarak karşı karşıya kaldığımız ölümcül durum budur işte. Bu son derece tehlikeli gidişten kurtulmak, *Kur’ân* ile *Hadîslerin*

³¹⁸Bkz: Ali Yardım: “İslâmiyet Karşısında Türk Örf ve Âdetleri”, 115.s.

³¹⁹Bkz: Ali Yardım: A.g.e., 114.s.

³²⁰Bkz: Ali Yardım: A.g.e., 115.s.

³²¹Bkz: Ali Yardım: A.g.y.

³²²Bkz: Abdülbaki Gölpınarlı: “Hz Muhammed ve Hadîsleri”, 143.s, 916.satır; ayrıca bkz: Ali Yardım: A.g.e., 114.s.

işâret ettikleri ve ‘hayâ’nın kapsadığı değerler olarak kabul ettiğimiz, insanın ‘ölçülülüğü’, ‘olağan’ı, ‘dengeli’ ile ‘sağlıklı’ olanı yakalamakla mümkündür.

“Bütün insanlar birdir;

Karşılıklı haklar gözetilmelidirler;

Karşı cinsiyetler, birbirlerini saymalıdırlar;

Evlilikten doğan aile bağları ve çocuk doğuran kadın kutsaldır.

Yetimlerin özellikle şefkata ihtiyâcı vardır.

Bütün mallar, güvenilir ellerde bulundurulurlar;

Ödevler ise, tam belirlenmişlerdir.

Bu dünya hayatımıza şefkatla ve hayırlı eylemleriyle ışıktır.

Ve neşe saçanlara Ölümden sonra hakkettikleri ödüller,

Hakkaniyet esasları gözetilerek dağıtılmalıdırlar.”³²³

Hakktan yana olan Rahmânî insan (OrL vir Dei), Ümidin insanıdır (L Homo spes). *Hakktan* ümit kesilmez.

DİZİNLER

-A-

KİŞİLER

A

Sultan II. *Abdülhamîd* Han

Abraham bkz: Hz İbrahim

Ahmed Cevdet Paşa

Hız *Ali*

IV. *Amenhotep* yahut *İkhnaton*

³²³*Nisâ*, 4 (1. – 5.) Âyetlerin, Abdullah *Yusuf Ali* tarafından yapılmış hülâsası.

James *Anderson*

Arcadius

Aristoteles

Arminius

Herbert W. *Armstrong*

Syed Muhammed Naquib *Al-Attas*

Romulus *Augustulus*

Gaius *Augustus*

B

Francis *Bacon*

Roger *Bacon*

Johann Sebastian *Bach*

Ludwig van *Beethoven*

Vitus *Bering*

Arthur James Earl *Balfour*

Giordano *Bruno*

Abdullah Muhammed el-*Buharî*

C

Marcus *Cælius*

Gaius Iulius *Cæsar* (Jül *Sezar*)

Albert *Camus*

Thomas *Carlyle*

Fidel *Castro*

Cengiz Kağan yahut *Han*

Miguel de *Cervantes* Saavedra

Cristoforo *Colombo* (Kristof *Kolomb*)

Etienne Bonnot de *Condillac*

Nicolas *Copernicus* (*Kopernik*)

Hernan *Cortes*

Oliver *Cromwell*

Ç

Piyotr İlyiç *Çaykovski*

Çeng Ho

D

Jean le Rond *D'Alembert*

Gabriele *D'Annunzio*

Charles *Darwin*

Hugues *De Payns*

Godefroi *De Saint-Amours*

René *Descartes*

Antoine Louis Claude de *Destutt de Tracy*

Bernal *Diaz del Castillo*

Denis *Diderot*

Benjamin, First Earl of Beaconsfield, *Disraeli*

Fiyodor Mihailoviç *Dostoyevski*

E

Eflâtun (Platon)

Albert *Einstein*

I. *Elizabeth*

Erika *Emmerich*

F

Johann Gottlieb *Fichte*

Francisco *Franco*

James Antony *Froude*

G

Galileo *Galilei*

Giuseppe *Garibaldi*

Joseph-Arthur comte de *Gobineau*

Johann Wolfgang von *Goethe*

P.*Gregorius*

H

Hasan el-Sabah

Wilhelm Friedrich *Hegel*

Martin *Heidegger*

Christian Johann Heinrich *Heine*

Heinrich *Himmler*

Hiram Usta

Adolf *Hitler*

Thomas *Hobbes*

Honorius

David *Hume*

İ

Ebu Bekir Muhammed Muhiyiddîn *İbn Arabî*

Hz *İbrahim*

Hz *İsâ*

Büyük *İskender*

J

William *James*

K

Immanuel *Kant*

Charles *Kingsley*

Baruh *Kohen*

Moris *Kohen* (takma adı: Alptekin)

Emmanuel *Karasso*

Büyük *Konstantin*

L

Jean-Marc *Larménie*

Gottfried Wilhelm *Leibniz*

Leonardo da Vinci

Claude *Lévi-Strauss*
Lucien *Lévy-Bruhl*
Vladimir İlyiç Ulyanov/ *Lenin*
John *Locke*
David Earl *Lloyd George*
Luka
Martin *Luther*

M

Sultan II.*Mahmut* Han
Jean Paul *Marat*
Karl Heinrich *Marx*
Markos
Matta
Ernst *Mayr*
Giuseppe *Mazzini*
David *McKay*
Fatih Sultan II. *Mehmet* Han
Sallai *Meridor*
Sultan II. *Mahmut* Han
Mevlânâ Celâleddîn Rûmî
Jacques de *Molay*
Jacques *Monod*
Charles Louis de Secondat *Montesquieu*
Sir Moses Haim *Montefiori*
Henry *Morgenthau*, Junior
Henry *Morgenthau*, Senior
Wolfgang Amadeus *Mozart*

Hz Muhammed

III. Murat

Hz Mûsâ

Benito Mussolini

Adam Heinrich Müller

N

Nâmîk Kemâl

Napoléon Bonaparte

Nefertiti

Thomas Newcomen

Isaac Newton

Friedrich Nietzsche

O

Odowaker

Ockham'lı William

José Ortega y Gasset

Sir Edward Osborne

P

Henry John Temple, the Third Viscount, Palmerston

Papa I.Nicholas, Azîz Büyük

Papa VI.Alexander

Papa V.Clemens

Papa XII.Clemens

Papa II.Honorius

Papa Innocens

Papa III.Şenuda

Papa VIII.Boniface

Papa VIII. Urbanus

Papa II. Iohannes Paulus (Karol Wojtyla)

Franz von Papen

Denis *Papin*

Vilfredo *Pareto*

Louis *Pasteur*

Azîz *Paulus*

Juan *Peron*

Yakışıklı (IV.) *Philippe*

Photios, Konstantiniye Patriği Azîz Büyük

Protagoras

Ptolemais

Aleksandır Sergeyeviç *Puşkin*

R

Bertrand *Russell*

S

Antonio Oliveira *Salazar*

Sara

Thomas *Savery*

Friedrich von *Schiller*

Arthur *Schopenhauer*

Selâhaddîn Eyyubî

William *Shakespeare*

Adam *Smith*

W.*Sombart*

Georges-Eugène *Sorel*

Pitirim A.*Sorokin*

Yosef Vissaronoviç Çugaşvili/ *Stalin*

Houston Stewart *Chamberlain*

Hız *Süleyman*

T

Şeyhülİslâm *Tâhir Efendi*

Abel Janszoon *Tasman*

Placide *Tempels*

Gérard *Tenque*

Theaitetos

François-Thomas *Théobald*

Büyük *Theodosios*

Lev Nikolayeviç *Tolstoy*

Esat *Toptanî*

Lev Davidoviç Bronştayn/ *Troçki*

Anne Robert Jacques *Turgot*

U

Miguel de *Unamuno*

V

Arminius *Vambery*

Getulio *Vargas*

Emmanuel *Veneziano*

Amerigo *Vespucci*

Giambattista *Vico*

Kraliçe *Victoria*

W

Adam *Weishaupt*

Y

Hız *Yakûp*

Z

Mehmet Ziyâ *Gökalp*

-B-

SÖZLER

Kitabın içerisinde tarihin bellibaşlı felsefileşmiş kültür dillerindeki karşılıklarını verdiğimiz, Çalışmada bahsi geçen, kimizaman da geçmemekle birlikte, Çalışmamız bakımından arzettikleri önemden dolayı, belirli sözler ile terkîplerin, *Çağımızın*

Küreselleştirilmiş İngiliz-Yahudî medeniyetinin cihânşumûl kılmış olduğu İngilizcedeki mütekâbillerini de, bu sefer, DİZİN Bölümünde sunuyoruz. Böylelikle bu Bölüm, DİZİN olmanın yanı sıra, İngilizce – Türkçe SÖZLÜKCE görevini de yüklenmiş oluyor.

Bu DİZİN – SÖZLÜKCEyle murad ettiğimiz önemli bir husus daha var; o da, Klasik Türkçenin, söz haznesi bakımından Çağımızın en zengin dili olarak görülüp gösterilen İngilizce karşısında nice güçlü konumda yer alabildiğini gözler önüne sermektir.

Gerek Türkçede gerekse İngilizcede tamamıyla kendi teklifimiz olan söz ile terkîpleri tek tırnaklı çentiklerle —yânî ‘...’— ifâde ediyoruz.

A

Abes *nonsense*

Açe *Aceh*

Açık/lık *open, overt; clearness*

Açık deniz *high seas, deep-sea*

Açık saçık *obscene*

Açık seçik *clear-cut*

Açıklama *explanation*

Açımlama *explication*

Ad *name*

Âdâbımuâşeret *rules of conduct (Fr étiquette)*

Adalardenizi (Ege) *Aegean sea*

Adâlet *justice*

Adam *man (L homo)*

Âdâp *manner, proprieties*

Aden

Âdet *custom*

Afganistan *Afghanistan*

Afrika *Africa*

Afyonla(n)ma *intoxication, 'high'*
 Ağ *web*
 Ağırlamacılar *Hospitallers*
 Ahâlî *common people, populace, grass roots*
 Ahde vefâ *true to one's oath*
 Ahdiatîk *Old Testament, The Pentateuch*
 Ahdicedîd *New Testament, Evangelium*
 Âhiret *Hereafter*
 Ahit *oath, pact*
 Ahlâk/î 1- *morals/moral*; 2- *ethics/ethical*
 Aile *family*
 Akdeniz *Mediterranean*
 Akhamenit *Achaemenid*
 Akıl/lı/lık *reason/able/ness, intelligent*
 Akıl izdivâcî bkz: Menfaat izdivâcî
 Akılcı/lık *Rationalist/ Rationalism*
 Akıldışı/lık *arational/ity*
 Akılsız/lık *unreasonable/ness, imprudent*
 Akılüstü *suprarational*
 Akılyürütme *reasoning, ratiocination*
 —Aklaaykırı/lık, Aklaaykırıclık *irrational/ity, Irrationalism*
 —Aklauygun/luk *sensible/ness, sound/ness*
 —Aklaşkın/lık *transcendent/transcendence*
 —Akliselîm *common-sense*
 —Aklî/lik *rational/ity*
 —‘Aklî klasik mekanik’ ‘*classic rational mechanics*’
 Akım *current; intellectual or political movement*
 Akışkan *fluid*

Âkil adamlar *wise men* yahut *persons*
Aktenli, beyâz adam *White man, Caucasian*
Alelitrâk *all-pervasive*
Alelumûm *ordinarily, commonly, unspecifically*
Âlem 1- *Creation, Cosmos*; 2- *kingdom* —in biology's systematics
Âlemşumûl *Cosmos-embracing*
Âlemanlayış *conception of Cosmos* yahut *Creation*
Algı/lama *perception, perceiving*
Alıntı/lama/k *citation/ citing/ to cite*
Alıpgötürülen-yiyecek/ler *takeaway-food*
Alışıl gelinmemiş *unconventional*
Alışıl gelinmiş *conventional*
Alışılmamış *unaccustomed*
Alışılmış *habitual, accustomed*
Âlim *Fr savant*
Alman/ya, Almanca *German/y*
Alman Demokratik Cumhuriyeti *German Democratic Republic/ GDR*
Alt kurul *subcommittee*
Alttür *subspecies*
Altyapı *infrastructure*
Ama *but*
—Ancak *yet*
—Fakat *however*
—Giderek *all the more*
—Hattâ *even*
—Ne de olsa *after all*
—Ne olursa olsun *notwithstanding, regardless*
—Ne var ki *nevertheless*
—Öyleki *even*
—Rağmen *despite, though*

—Şu da var ki *nonetheless*

Amaç *aim*

Amazon (Güney Amerikada 6500 km uzunluğundaki ve 3700 km.lik kısmı gemi seferlerine müsâit, yıllık sâniyede 95000 m³ su taşıma yetisi olan ırmak ve onun tüm havzası).

Amele *labourer, manual worker*

Amerika

Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D.) *United States of America (U.S.A.)*

Âmiyâne *common, ordinary, familiar, indelicate*

Amsterdam

Ân *moment*

Ana *main, principal, cardinal*

Anadil *native tongue*

Anadolu *Anatolia*

Anakara *mainland*

Anakent *metropolis* —chief city or country with regard to the *colony*

Anaörnek *prototype*

Anavatan *metropolis, parent-state of a colony*

Anayasa *constitution*

Anayurt *country of origin*

Ancak *just*

—Bir tek *exclusively, barely*

—Sâdece *simply, solely*

—Yalnızca *only, merely*

Andırışma *similitude*

Anglikan *Anglican*

Ankara

Anlam *sense*

Anlama *comprehension*

Anlayış *understanding*

Anne *mother*

Annedili *mother's tongue*
Annemahali *matrilocal*
Annesoyu *matrilineal*
Antwerpen
Apaçık/lık *evident/ evidence*
Ar *shame, modesty*
Arap/ca, Arabistan *Arab/ic, /~ian, /~ia*
Arara
Araştırma/cı *research/er*
Ârâz/ ârızî *accident/al*
Arazî *area*
Ârî *exempt*
Arî *Arian*
Arjantin *Argentina*
Arkadaş/lık *companion/ship*
Arnavut/luk *Albania/n*
Arpa *barley*
Artıdeğer *surplus value, capital gain*
Arz *offer*
Arzu *desire*
Asıl *originary*
Aslî *original, fundamental*
Asîl *noble*
Asîlzâde/lik *nobleman/ nobility*
Asker/î *soldier; military*
Asur/ca, ~lu *Assyria/n*
Asya *Asia*
Aşağılık duygusu *inferiority complex*
Aşama *grade, gradation*
Aşırı/lık *extreme/ extremist/ Extremism*

Âşîkâr *conspicuous*
Aşîret, oymak *tribe*
Aşkın/lık *transcend/ent, /~ence*
Ata, ced *ancestor, forefather, progenitor*
Atama *nomination, appointment*
Atasoyu *patrilineal*
Atasözü *proverb*
Aten Mısır'ın Tanrısı
Ateş ülkesi Isp *Tierra del Fuego*
Atıf *reference*
Atina *Athens*
Atlas Okyanusaşırı *transatlantic*
Auschwitz
Av/cı – toplayıcı *hunting/hunter; hunter – gatherer*
Avâm/î *common people, commons, vulgar* —Avâm Kamarası: House of Commons
Avâmca *vernacular* —Avâm Türkcesi: Vernacular Turkish. Avâmca konuşmak: to speak the vernacular
Avrasya *Eurasia*
Avrupa *Europe*
Avrupamerkezcilik *Eurocentricism*
Avusturalya *Australia*
Ayaküstü-atıştırma *fastfood*
Aydın *intellectual*
Aydınlanma *Enlightenment*
Âyet *Qur'ânic Verse, Ayat*
Ayırıl/lık *diverse, divergent/divergence*
Ayırıcı *distinctive*
Ayırım *demarcation*
Ayırım çizgisi *demarcation line*
Ayırımlaştırma *diversification*
Ayırma *distinction*

Âyîn/î *rite/ritual*
 Aynı *same*
 Aykırılık *paradoxal*
 Ayrıca *moreover, besides*
 Ayrılık *separation, getting aspart*
 Ayrılım *schism*
 Ayrılma *seperation, leaving*
 Ayrılıkçılık *Separatism*
 Ayrılım *separation*
 Âzât *emancipation*
 Âzâd etme, kılma *setting free, emancipating*
 Azarbaycan *Azerbaijan*
 Azîz Bartolome Günü Katliâmı *Saint Bartholomew's Day Massacre*
 Aztek
B
 Baba *father*
 Baba ocağı *homeground, family house*
 Babil/ce, ~li *Babylon/ia/n*
 Bağ *bond*
 Bağdat *Baghdad*
 Bağıntı *tie, coupling, nexus*
 Bağlam *context*
 Bağla(n)ma *affiliation, bonding*
 Bağlantı/lı *link/ed, connected*
 —İlinti/li, ~le(n)me *link/ed, ~age*
 —İrtibât *connexion*
 Bağlayıcı *fixing, stabilizing; mandatory*
 Bahçeli ev *country house*
 Bahis *subject matter*
 Balfour Bildirisi *Balfour Declaration*

Bariř/cı, /~cıl *peace/ful, /~-loving, Pacifist*
Bariřcillařtırma *pacification*
Basın-yayın *media*
Basın *press*
Basîret *insight, circumspction*
Basîreti bağlanmak *to lose one's common-sense*
Basra körfezi *Persian Golf*
Başarı *success*
Başka *other*
Bařkalařma, bařkalařım *metamorphosis*
Bařlık *title*
Başşehir *capital city*
—Büyükşehir *metropolitan*
Batı *west/ern*
Batı Asya *Near East, West/ern Asia*
Batı Avrupa *West/ern Europe*
Batı Medeniyetleri câmiası *set of Occidental civilizations*
Batı Roma *West Roman Empire*
Bâtıl *vain, false*
Bâtınî *esoteric*
Beceri *performance*
Becerekli *efficient, skilful*
Beden/î *an organism's body/ bodily, somatic*
Beden-nefs *somato-psychic*
Beden terbiyesi yahut eğitimi *gymnastics*
Bedenlenme *embodiment*

Bildiriřim, bildirişme *human communication*
Bildiriřim anayolları *communication highway(s)*
Bildiri *decleration*
Bilfiil *actually*
Bilge/lik *wise person/ wisdom*
Bilgi/li *knowledge/~able, well-learned*
Bilgi/sel *cognition/ cognitive*
Bilgiç/lik *wise guy, wisecrack, smart alec, know-all/ pedantry*
Bilgin *scholar —Fr scolaire*
Bilgisayar *computer*
Bililtizâm *on purpose*
Bilim *natural positive science*
Bilim kolu *scientific discipline*
Bilim teorisi *epistemology*
Bilimadamı *scientist*
Bilimdışı *unscientific, non-scientific*
'Bilimdışılık' '*unscientificness*'
Bilimselcilik *Scientism*
Bilinç *consciousness*
Bilinmezcilik *Agnosticism*
Bilişim *informatics*
Bilkuvve *potentially*
Bilmece *riddle*
Binyıl *millenium*
Biotik yahut biyotik bkz: *dirim/sel*
Birâder/lik *fellow-freemason/ry*
Birci/lik *Monist/Monism*
Birey/ci/lik *individual/ist, /~ism*
Bireysel/lik *individual/ity*
Bireyoluř *ontogeny, ontogenesis*

Birim *unit*
Birinci *first*
Birlik *unity*
Birlikli *unitary*
Bizans *Byzantium*
Bororo
Boşandırmak *to free, to clear off, to set off, to produce*
Boşnak *Bosnian*
Botsvana *Botswana*
Boy bkz: Kabîle
Bölge *sector*
Bölme *compartment*
Bölüm *section*
Bölümleme *division*
Brezilya *Brasilia*
Buğday *wheat*
Buharlı makine *steam engine*
Buhutan *Bhutan*
Bulgu/lama *exploration*
Bulma *finding*
Bulmaca *puzzle*
Buluş *exploration*
Buluşma, buluşum *meeting, appointment* —Fr *rendez-vous*
Bunalım *crisis*
Burma, Miyanmar
Burundi
Buyruk *imperative, order*
Buyruklar→ şartlı/ şartsız... *hypothetical/ categorical...*
Bütün *all*
Bütünlük/lü *integrity/integral*

C

Câmia *set, conglomeration, community*

Canlı *living being, organism, organic*

Canlıcılık *Animism*

Cansız *non-living, inorganic*

Cenâh *flank*

Cenevizli *Genoese*

Cenîn, embriyon *embryo*

Cevher/î *substance/substantial*

Cezâ *punishment*

Cezayir *Algeria*

Cihânşumûl *world-embracing*

Cihet *prospect; orientation*

~cilik ~ism

Cins *genus*

Cinsî/yet *sex/ual*

Cisim/leşme *body, corpus, material object/ corporealization*

Cisimcik *corpuscule*

Cisimli/lik *corporeal/ity*

Cismânî *corporal, flashy.*

Coğrafya *geography*

Cumhuriyet/ci/lik *republic/an/ism*

Cüzî *particular*

Ç

Çağ *age*

Çağdaş/cı/lık *contemporaneous, modern/ist, /~ism —OsmT asrî*

Çağdaşlık *modernity* —OsmT *asrîlik*
Çağdaşlıkköncesi *Premodern/ity*
Çağdaşlıksonrası *Postmodern/ity*
Çağdışı *out-of-date* —Fr *démodé*
Çağı geçmiş *olden, bygone*
Çağımız *current; contemporary, contemporaneous* —OsmT *muasır*
Çağüstü *ultramodern*
Çarpışma *collision* —ayrıca bkz: Çatışma, kavga, mücâdele, savaş
Çarmıh/ ~a germek *Cross (of execution)/ crucify*
Çatışma *clash*
Çekirdeksel *nuclear*
Çekirdeksel silâh *nuclear weapon*
Çelişki *discrepancy*
Çelişik *contradictory*
Çeşit/li *variety/various*
Çeşitlenme, çeşitleniş *variation*
Çevre *surrounding, environment*
Çığır 1- *course*; 2- *epoch*
Çiftdeğerli/lik *bivalent /bivalency*
Çin/li, ~ce *China/ Chinese*
Çizgi *line, stripe*
Çizgidsı *marginal*
Çizim/sel *schema/tic*
Çokeşli/lik *polygamous/ polygamy*
Çokkocalı/lık *polyandrous/ polyandry*
Çoktanrıçılık *Polytheism*
Çokzevceli/lik *polygynist/ polygyny*

D

Daire/vî *circle/cyclical*
Danimarka/lı *Danemark/ Danish*

Dârulİslâm
Darvinci/lik *Darwin/ist, ~ism*
Dâussıla *homesickness, nostalgia*
Davâ *lawsuit, claim, matter*
Davranış *behaviour*
Değer/leme, ~lendirme *value/ evaluation, assessment*
Değer yüklü *value-laden*
Değerce *axiologically*
Değerden bağımsız *value-free*
Değişim *alteration*
Değişme *change*
Değiştokuş *exchange*
Demokrasi bkz: Halkidâresi
Denel *experimental*
Deneme *essay*
Deney *experimentation*
Deneycilik *Empiricism*
Deneysel *empirical*
Deniz/ci/lik *sea/farer, seaman/ship*
Denizaşırı *overseas*
Derebeği/ derebeğlik *feudal/ism*
Derkenâr *margin/al*
Devingen *dynamic*
Devingen servet birikimi *dynamic wealth accumulation*
Devir *era, time*
Devlet/leşme *state/ to become a State*
Devlet desteği, destek akça *subsidy*
Devre *term*
Devrim *revolution*
Dışarıdanevlenme *exogamy/exogamic, exogamous*

Dialektik, cedel *dialectic/al, ~s*
Dikey *perpendicular*
Dil *language*
Dilbilgisi *grammar*
Dilbilim *linguistics*
Dile getirme *expression specifically by language, verbalization*
Dilek *wish*
Dimâğ *mind*
Din/dar *religion/religious*
Din duyusu *religious sentiment*
Dinadamı *divine man*
Dincilik, din devlet idâresi *Theocracy*
Dindışı *secular*
Dinî *religious*
Dinli *belonging to a religion*
Dirim/sel *biotic/s*
Dişi *female*
Dişil *feminine*
Doğa/l *nature/ natural*
Doğadışı, doğal olmayan, gayrıtabî *unnatural*
Doğal ayıklanma *natural selection*
Doğaötesi³²⁴ *supernatural*
'Doğaötesi varoluş dönemi' *'period of supranatural existence'*
Doğaüstü³²⁵ *above nature*
Doğayışkın *transnatural*
Doğu *east/ern*
Doğu Hint adaları *East Indies*

³²⁴ Doğada varsaydığımız ve akıl yoluyla kotardığımız yasalarla açıklayamadığımız ve ilkece açıklayamayacağımız Âlem ve onda hüküm süren Hakikat; dinin ilahî Tebliğde bahsettiği *Hakikat*, *Doğayışkındır*; ister dinî isterse *dindışı* bağlamda kullanılsın, her iki durumda da Hakikat, *doğaüstüdür*

Doğu Hint Şirketi *East India Company*
'Doğu medeniyetleri câmiası' '*set of Oriental civilizations*'
Doğu Roma *East Roman Empire*
Doruk *peak* —ayrıca bkz: Şâhika, tepe, zirve
Dost/luk *friend/ship*
Döl *germ*
Döl hücresi *gamete*
Döldöş, zürriyet *progeny, descendant/*
Döllenmiş yumurta *zygote*
Dönem *period*
Dönüşüm *transformation*
Dua *prayer*
Durağan servet *static wealth*
Durum *situation*
Duruş *posture*
Duruşma *court sitting, hearing, session*
Duyar/lılık *sensitive/ sensitivity, susceptible/ susceptibility, subtle/ness*
Duygu *feeling, sentiment*
Duygudaş/lık *fellow/ship, fellow-feeling, sympathizer/sympathy*
Duygulandırıcı *pathetic*
Duygulanma *affection, pathos*
Duygulu/luk *moved, sentimental/ity*
Duygusal/lık *affected/ness, affectation*
Duysal *sensate*
Duyu/sal *sense/ sensory*
Duyu verileri, duyumlananlar *sense data*
Duyudışı *apathic, non-sensory*
'Duyularötesi' *suprasensory*

³²⁵ Doğayı inceleyen bilimlerin araştırma alanına girmeyen unsurların alanı; akıl yoluyla bu alanı; akıl yoluyla bu alanı inceleyip işleyen zanaata, tekniğe metafizik diyoruz.

Duyum/lama *sensation*
Duyumlamacı/lık *sensationist/ Sensationism*
Duyumlanabilirlik/ler *sensebility/ sensebilities*
'Duyumsama' *sensing*
Dünya *world*
Dünyagörüşü *world view —Alm Weltanschauung*
'Dünyaötesi' *supermundane*
'Dünyatasavvuru' *world picture —Alm Weltbild*
Dünyevî *worldly, profane*
'Dünyevî medeniyet zekâsı' 'worldly civilizational intelligence'
Düstur *formula, code*
Düş/lemek *fancy/ to fancy*
Düşünce *thought*
Düşünme *thinking*
Düşünüş *way of thinking*
Düzen/li *order/ly, regime*
Düzgün/lük *order/liness, cosmetic*
Düzlem *platform*
Düzme/ce/lik *faulse/ness, forgery*
E
Ebedî *no end, eternal*
Ecnebî dil *foreign tongue, language*
Edebî *literary*
Edat *preposition*
Edep *decency, ethics*
Edepli söyleniş *euphemism*
Edebiyat *litterature —Fr belles-lettres*
Edilgen, edilgin *passive*
Edim, fiil *act*
Efsâne/vî *myth/ic/al*

Ege *Aegean*
Eğitici *educator*
Eğitim/sel *education/al*
'Eğitim-öğretim tekeli' *monopoly of education*
Eğlence *entertainment*
Eğri yazı *italics*
Ehlî *docile*
Einsatzgruppen
Eklemle(n)me *integration*
Eksik/lik *deficient/ deficiency*
El emeği *manual labour*
'Eldeğmemiş' *pristine*
Elektronik mektup (e-mek) *electronic mail (e-mail)*
Emek/ci/lik *labour, toil, drudge/ry, effort; blue-collar worker*
En güçlülelerin yaşayakalması *the survival of the strongest*
Encümen *council*
'Enilk' *primordial/ity*
Er 1- *man, male*; 2- *soldier, private*
Ergen *adolescent*
Erkân —Rüknün ç— *dignitaries*
Erkek *man, male, masculine*
Eril *masculine* —in grammar.
Ermeni/ce *Armenian*
Esas *basis/basic*
Esbabımûcibe *rationale*
Eski *old*
Eski dünya *Ancient World*
Eskiçağ *antique/antiquity*
'Eskiçağ Ege medeniyeti' *Antique Aegean civilization*
Eskimo *Inuit*

Esrâr 1- *hashish, drug*; 2- *mystery/mysteries*
 Esrârlı *mysterious*
 Esrârengîz *mystifying, inscrutable, unfathomable*
 Estonya *Estonia*
 Eşrâf —şerîfin ç— *notables*
 Eşsiz *peerless*
 Eşzaman *synchronical*
 Etki *effect, influence*
 Etkin/lik *active/activity*
 Etkileşme, etkileşim *interaction, intercourse*
 Ev/cümen *house/bound*
 Evcil *domestic*
 Evlilik, izdivâç *marriage*
 Evre *phase*
 Evren/sel 1- *universe/universal* —in the cosmological sense—, 2- *ecumenical*
 Evrensel Israil İttifâkı *Israelite Universal Alliance*
 Evrim *evolution*
 Evvelce *former/ly*
 Evvelemirde *above all, first of all*
 Eylem *action*
 Ezelî *no beginning, sempeternal*
F
 Fâhişe *prostitute*
 Fâiz *interest*
 Fark/lı *difference/different, distinct*
 Farkındalık *awareness*
 Farklılaşma *differentiation*
 Farklılık *distinction*
 Farmason/luk *Freemason/ry*
 Farsca *Persian*

Faşism *Fachism*
Faydacılık *Utilitarianism*
Fehim *percipience*
Felemenk/ce, /~li the *Netherlands/ Dutch*
Felsefe/ci *philosophy/ philosophy teacher*
‘Felsfefe-bilim’ *‘philosophy-science’*
‘Felsefileşmiş medeniyet’ *‘civilization based on philosophy’*
Fen/nî *technology/technological*
Fenike/li *Phoenicia/n*
Fevk/ında *top/most, above*
Fezâ *outer space*
Fiil/î 1- *verb*; 2- *act/ual*
Fiji/li *Fiji/an*
Fikir/fikrî *idea/tional*
Fikir kültürü *ideational culture*
Fikir şebekesi, fikriyât *network of ideas* —Fr *réseau des idées*
Filhakîka *truly*
Filistin *Palestine*
Filo *squadron*
Filosof *philosopher*
Filvâkî *in fact*
Fizik *physics/physical*
Flander/Flaman *Flanders/Flemish*
Fransa/Fransız/ca *France/French*
Fransız Din Savaşları *French Wars of Religion*
G
Galler ülkesi/Galli/Galce *Wales/Welshman/Welsh*
Galya/lı *Gaul*
Gâye *purpose*
Gayrımedenî *uncivilised*

Gayrimeşrûu *illegitimate*
Gayrısâfi millî hâsıla *gross national product (GNP)*
Gazâ *Holy war*
'Gecesibirlik-sevişme' *one-night stand*
Geçer/li/lik *valid/ity*
Geçim *livelyhood*
Gelenek, OsmT: anâne *tradition*
Gelir *income*
Gelişigüzel *disoriented*
Gelişme, gelişim *development*
Gelişim safhası *level of development, developmental phase*
Gemi/ci *ship; sailor*
Genelgeçer *generally valid, ~ acceptable*
Genetik *genetic/s*
Gerçek/lik *real/ity*
Gerçekten *indeed*
Geniş *wide, broad*
Gerekirci/lik *Determinism*
Gerileme *regression*
Germen *Teutonic, Germanic*
Geveze/lik *talkative, chattering/ chat, chattering*
Gezegen *planet*
'Gezgin/lik' *tourist/tourism*
Gezi *journey*
Gezinme *wandering, stroll*
Gezinti *excursion, walk, promenade*
Gider *expense, expenditure*
Giderek, öyleki, hattâ *even, though, even though*
Gidimli *discursive*
Gine-Bisav *Guinea-Bissau*

Girişme, girişim *initiative*
Girit *Crete*
Gittikçe, git gide *eventually, more and more, by and large*
Gökbilim/ci *astronomy/ astronomer*
Gökdelen *skyscraper*
'Gökdelenkönut' *condominium*
Gönül *heart* —in the spiritual-mystical sense; *empathy, soul, compassion*
Görenek *custom*
Görev *function*
Görüş *vision, view*
Güç/lü *power/ful, strength/strong* —ayrıca bkz: Kudret, kuvve, kuvvet
Güneş *sun*
Güneşmerkezcilik *Heliocentrism*
Güney Afrika Birliği *Union of South Africa*
Güney Amerika *South America*
Güney batı Asya *South-West Asia*
Güney doğu Asya *South-East Asia/n*
H
Haberalma Dairesi *Reconnaissance Office*
Habeş/istan *Ethopia/n*
Haç/lı *Cross/Crusade*
Had *limit*
Haddızâtında *essentially*
Hadîs *Prophet Muhammad's speech, account, report, Hadîth*
Hadramut *Hadhramaut*
Hadsisâdık *intuitive, exact knowledge*
Hadsız hudutsuz *illimited*
Hak *right, true, just*
Hakîkat *truth, verity*
Hakîkî *true*

Hakîm *sage*
Hâkim/iyet 1- *judge*; 2- *dominating, domination*
HAKK The Righteous, the absolutely Real, the Truth, GOD
Hakkaniyet *righteousness, equity*
Hakkelyakîn the *real certainty*
—Aynelyakîn *visiual certainty*
—İlmelyakîn *gnostic yahut cognitinal certainty*
Haklar Belgesi *Bill of Rights*
Hâl *state*
Hâlihazır *at present*
Hâlis *genuine*
Halk *folk*
Halkidâresi *democracy*
Hammadde *raw material*
Hânedân *dynasty*
Harap *dilapidated*
Hasbîhâl *chat*
Hasret *yearning*
Hassa *particularity, peculiarity*
Haşâşîn
Hat *line, path*
Hattâ bkz: Giderek
Havsala *comprehension*
Havza 1- *catchment area*; 2- *territory, sphere*
Hayâ/lı X /~sız *bashfulness/bashful X impudent, barefaced*
Hayâl *image*
Hayâlgücü *power of imagination, imaginativeness*
Hayâlhâne *imagination*
Hayat *human life*
Hayvan *animal*

Hedef *target*
Helecân *trepidation*
Hempâ *accomplice*
Hep *ever*
Hepsi *altogether*
Her *every*
Her bir *each*
Heyecân/î *emotion/al, excitement*
Heyecanlı *excited*
Heyecânsız/lık *dull, unmoved, unexcited/ness, unemotiveness*
Heyet *committee, board*
Heyetiumûmî *configuration*
Hıristıyan/lık *Christian/ity*
Hicret *Prophet Muhammad's emigration from Mecca to Medina, Hagira*
Hiç *nothing, never*
—Değil *not*
—Varolmama *non-existence*
—Yok *no, absent*
Hiçcilik *Nihilism*
Hikmet *higher Wisdom*
Hindistan/ Hint/li *India/n*
Hindu
Hint-Avrupa *Indo-European*
Hipnos *hypnosis*
Hissiselîm *prudence, circumspection, presence of mind*
Hollanda *Holland*
Hospitalarius bkz: Ağırlamacılar
Hoşgörü/lü *tolerance/tolerant*
Hudut *border*
Huguenot

Hukuk/î *jurisprudence/jurisprudential*
Hukuköncesi *prejurisprudential*
Hunlar *Huns*
Huy *disposition*
Hükmetme/k *domination/ to dominate*
Hüküm *verdict, sentence, ruling*
Hüküm vermek *to decree, pass judgement*
Hükümdâr/lık *ruler, monarch/y*
Hükümet *government*
Hükümrân/lık *sovereign/ity*
Hülâsa *quintessence*
Hür/lük *liberal, free/dom*
Hürmet *high esteem*
Hürriyetci/lik *Liberalist/Liberalism*

I

İktibâs *quotation, extract*
İrk/î, /~cılık *race/racial, Racist/Racism*
İrmak *stream*
İrza geçme *rape, raping*
İskandinavya/lı *Scandinavia/n*
İskoç/ya *Scotland/Scottish*
İslâhât/cılık *reform, Reformist, Reformism*
İslav *Slav/ic*
İspanya/İspanyol/ca *Spain/Spanish*
İsrail
İstanbul
İstavroz/ ~ çıkarmak *sign of Cross/ to make the sign of Cross*

İ

İbâdet *worship*
İbrânî/İbrânca *Hebrew*

İcât/mücit *invention/inventor*
İcrâ *accomplishment, execution*
İç *in/ner*
‘İç hasbîhâl’ *inner chat, chatting*
‘İçe ilişkin değerler ağı’ ‘web of intrinsic values’
‘İçeridenevlenme’ *endogamy/endogamic, endogamous*
İçerik *content*
İçkin/lik *immanent/immanence*
İçli/lik *touching, close/ness*
‘İçsiz beşer’ ‘man without integrity’
İçten/lik *familiar/ity; intrinsic/ality; intimate/intimacy*
—Samimî/yet *intimate/intimacy*
—Mahrem/lik *private/privacy, confidential/ity*
İçten bütünlüklü *intrinsically integral*
İdâre/ci, idârî *administration/administrator, administrative*
—Müdür *director*
—Başkan *president, chairman*
—Reis *chieftain, ringleader*
—Yönetim *management*
—Yönetici *manager*
İddia *assertion*
İdea/lism
İdeoloji
İdrâk *aperception*
İfâde *expression; statement; version*
İfrât *excess*
İhtifâl *commemorative ceremony, commemoration*
İhtilâf *controversy, dispute*

İhtilâç *euphoria*
İhtimâl/ci/lik *probable/probability, Probabilist/Probabilism*
İhtiyâç *need, necessity*
İkâmetgâh *residence*
İkici/lik *Dualist/Dualism*
İkilem *dilemma*
İkili/k *dual/ity*
İkircikli/k *hesitant/hesitation*
İktidar (political) *power*
İktisât/cı/lık *economy, economics/economist/ being specialised or
specialization in economics*
İktisâdîyâtçılık *overestimation of economy*
İlhâm, esin *inspiration*
İlahî *deity/godly*
İlahîyât *theology*
İlerici/lik *Progressivist/Progressivism*
İlerileme/ci *advancement, progress/ive*
İletim *transmission*
İletişme, iletişim *communication among organisms*
İlgi *connection, affinity, interest*
İlim/ilmî *Gnosis/gnostic, cognition/al*
İlişki *relation/ship*
İlk *primary*
‘İlkaslî’ *primigenial*
İlkçağ *the Ancient times*
İlke *principle*
İlkel *primitive*
‘İlkolan’ *primal*
İlticâ/cı yahut mültecî *refuge/e*
İmân *faith*

İmdi *thus*
—Böylece *hence*
—Böylelikle *accordingly*
—Demekki *for this/ that reason*
—Öyleyse *therefore*
—Şu durumda, ~ hâlde *that being the case/ so*
İmlâ *orthography*
İmperyalizm *Imperialism*
İnanmak *to believe*
İnanç *belief*
İnceleme *study*
İncil *Gospel*
İndonesia *Indonesia*
İnfâz *enforcement, execution of an order*
İngiliz/ce *Anglo-, English, British*
‘İngiliz-Yahudî medeniyeti’ *‘Anglo-Judaic civilization’*
İngiltere *England, Britain, United Kingdom*
İnhirâf *aberration*
İnkırâz *decline*
İnkisisyon *Inquisition*
İnkişâf *unfolding, improvement*
İnsan/î *human*
İnsanbiçimci/lik *Anthropomorphist/Anthropomorphism*
İnsanbiçimsel *anthropomorphic*
İnsancı/lık *Humanist/Humanism*
‘İnsancılık-dünyacılık’ *‘Humanism-physicalism’*
İnsancıl/lık *Humanitarian/ism*
İnsanlaşma *humanization*
İnsanlık *humanity*
İnsanmerkezci/lik *Anthropocentrist/Anthropocentricism*

İnsanüstü *suprahuman*
 —Üstüninsan, İnsanıkâmil *Superhuman* —Alm *Übermensch*
 İnsicâm *coherence*
 İnşâa *constrcution*
 İntihâr *suicide*
 İntisâp *initiation*
 İrâde *volition, willpower*
 İran, Acemistan
 İrdeleme *investigation*
 İrfân/î *discernment, intimate knowledge yahut Gnosis/gnostic*
 İrlanda/lı *Ireland/Irish*
 İrticâ/ mürtecî *reactionary, Colonel Blimp/Blimpish*
 İsim *noun*
 İslâm
 İslâmsızlaştırma *deIslamization*
 İstek *will*
 İsteme *want*
 İstibdât/ müstebit *autocracy/autocrat, despot/Despotism*
 İstidât *aptitude*
 İstihbârât Teşkilâtı *Intelligence Agency*
 İsveç/li, /~ce *Sweden/Swedish*
 İsviçre/li *Switzerland/Swiss*
 İş/ci *work/er*
 —İstihdâm *employment*
 —İşveren *employer*
 —Çalışan *employee*
 İş/adamı *business/man*
 İş ortaklığı *business partnership*
 İşâret *sign*
 İşkolu *branch of industry*

İşlenme *elaboration*
İşlerlik *mechanical functioning, functionality*
İşlem/sel *operation/al*
İşletme 1- running a business; 2- *enterprise*
İşleyiş *mechanism*
İtalya/n, ~nca *Italy/Italian*
İttifâk/müttetif *alliance/allied*
İttihât–Terakkî Cemiyeti *Committee of Union and Progress*
İytikât *creed*
İzdivâç —bkz: Evlilik
İzlenim *impression*
J
Japon/ya, ~ca *Japan/ese*
K
Kabîle, boy *clan*
Kâbiliyet *talent*
Kadın *woman*
Kadın/cı/lık *Feminist/Feminism*
Kadîm *archaic*
Kadîm Kilise *Early Church*
Kadîm zamanlar *archaic times*
Kâfir lit.: “He who conceals by covering.” *Infidel*
Kafkasya/lı *Caucasia/n*
Kahverengi derili *coloured (skinned)*
Kalabalık/lar *crowd/s, multitude*
Kalb *human heart; kindness, consideration*
Kalb *counterfeit*
Kamboçya *Cambodia*
Kâmil insan, İnsanıkâmil bkz: İnsanüstü
Kamu *public*

Kamuoyu	<i>public opinion</i>
Kan/daş	<i>blood/blood-relationship, consanguinity</i>
Kanâat, kanı	<i>view, opinion</i>
Kanada	<i>Canada</i>
Kanıt/lama	<i>argument/ation</i>
Kanun/î	<i>law/legal</i>
Kanundışı, gayrikanunî	<i>illegal</i>
Kanunnâme	<i>written law</i>
Kapitalizm	bkz: Sermâyecilik
Kâr	<i>profit</i>
Kara	<i>land</i> —in opposition to sea
Karadeniz	<i>Black Sea</i>
Karaderili	<i>Black people</i>
Karar/lı/lık	<i>decision/determined/determination; resolution/ resolute/ness</i>
Karayıp	<i>Caribbean</i>
Kardeş/lik	<i>sibling, brother/hood</i>
Kargaşa	<i>chaos</i>
Karı-koca	<i>wife and husband, married couple</i>
Karışık/lık	<i>confused, confusing/confusion</i>
Karıştırma	<i>confounded, confounding</i>
Karîne	<i>inference</i>
Karmaşa, karmaşık/lık	<i>complex/ity</i>
Karşılaştırma/lı	<i>comparison/comparative</i>
Karşıt	<i>opposite</i>
Katılma	<i>participation</i>
Katılma yasası	<i>law of participation</i>
Katliâm	<i>massacre</i>
Katolik/lik	<i>Catholic/ism</i>
Kavga	<i>quarrel</i>
Kavil	<i>word, particularly God's or Holy word</i>

Kavim/ci/lik *ethnos/Ethnicist/Ethnicism*
Kavimmerkezî, /~ci/lik *ethnocentric/ist, /~ism*
Kavmiyet *ethnicity*
Kavram *concept*
Kavrama *grasp*
Kavramsal düşünme *conceptual thinking*
Kavrayış *conception*
Kayırma *favouring*
Kazakistan *Kazakhstan*
Kelâm *God's utterance, the Scriptures*
Kendi *self*
Kendikendisine dayanan *selfsubsistent*
Kent *city, city-state*
Kentsoylu/luk *Fr Bourgeois/ie*
Kere 1- *times*; 2- *bracket*
Kerteriz *bearing*
Kerteriz noktası *reference bearing, milestone*
Kesim *section*
Kesin *exact, certain*
Kesit *segment*
Keşif/kâşif *discovery/ discoverer*
Ketleme *inhibition*
Keyf *merriment*
Keyfî *arbitrary*
Kibernetik *cybernetics*
Kıptî *Coptic*
Kırgızistan *Kyrgyzia, Kyrgyzstan*
Kırlık alan yahut saha *rural area*
Kıstas *criterion*
Kıta *continent*

Kızıldeniz *Red Sea*
Kızılderili *Amero-indian*
Kızılordu *Red Army*
Kıyâmet *doom*
Kıyâmet günü *doomsday*
Kilise *church*
Kilisedışı bkz: Dindışı
Kimlik *identity*
Kişi/lik *human, person/ality —Fr personnage*
Kişileşme *Fr personnification*
Kişiliklileşme *Fr personnalisation*
Kişilikli/lik *Fr personnalité*
Kitabımukaddes *Holy Scripture, Bible*
Kitle *mass of humans*
Koca 1- *husband*; 2- *old; large, massive*
Komunizm bkz: Ortakmülkcülük
Konu *theme*
Konum *position*
Konut *dwelling, lodging*
Kore/li, ~ce *Corea/n*
Korporatizm *corporatism*
Koyu *bold —letter*
Köhne *worn out*
Köle/ci/lik, /~lik *slave/slave-trader/slave-trading; slavery, bondage*
Kölemen *Mameluke*
Kromosom *chromosome*
Kul *creature, God's creation*
Kudret *might*
Kudüs *Jerusalem*
Kumarhâne *gamblingden*

Kural/lı/lık *rule, regulation/regular/ity*

Kur'ân *Qur'ân*

Kurgu/lama *fiction, invention*

Kurmaca *fictitious*

Kurmaca bilim *fictitious science*

Kurul *assembly, commission, committee*

Kuruluş *establishment*

Kurum *institute, institution*

Kuşak 1- purely biological *generation*; 2- geographical and climatological
zone

Kutsal *holy, sacred* —ayrıca bkz: Mukaddes

Kutsal-olmayan *unsacred*

Kuvve *potential*

Kuvvet *force*

Küba *Cuba*

Küfür *blasphemy, swearing*

Kültür *culture*

Küre/sel *globe/global*

Küreselleş/tir/me *globalization*

Kütle *mass* in physics

L

Laf/zî *spoken word; literal* —Fr *parole*

Laik/lik bkz: *Ruhbân-olmayan/ ~olmama*

Lakap *label, nickname*

Latin/ce *Latin*

Leh/ce, ~istan *Polish/Poland*

Letonya *latvia*

Liberalism bkz: Hürriyetçilik

Lions

Lituvanya *Lithuania*

Loca *Masonic lodge*

Lonca *guild*

Londra *London*

Lûtî/lik *pederast*

M

Mabet *temple*

Madde/leşme *matter, material/ization*

Maddeci/lik *Materialist/ Materialism*

Maddî/yât/cı/lık *material/ity, materialness*

Mağrip *Maghrib*

Mahal/lî, yerel *locality/local*

Mahâret *skill, proficiency*

Mahkemeikubrâ *Last Judgement*

Mahrem/lik bkz: Mahrem/lik

Makam *rank, status, abode, authority*

Makine *engine*

Makinevârî *engine-like*

Maksat *intent, intention*

Makûl *plausible*

Mal *goods, merchandise, commodity*

Malay/ca *Malay/an*

Malezya/lı *Malaysia/n*

Mâlî/ye *finance/financial*

Malûmat *information*

Mamul madde *manufactured, finished goods*

Manâ 1- *spirit* —Alm Geist; 2- *meaning, connotation*

Maneviyât 1- *spirituality*; 2- *morale*

Maneviyâtcılık *Spiritualist/ Spiritualism*

Mantık/î *logic/al*

Mantıkdışı *alogical*

Mantıköncesi	<i>prelogical</i>
Mantıksız/lık	<i>illogical/ity</i>
Mantıküstü	<i>translogical</i>
Markscı/lık	<i>Marx/ist, ~ism</i>
Maşerî	<i>collective</i>
Matematik	<i>mathematics</i>
Mecâz/î, /~lî	<i>metaphor/ic/al</i>
Meclis	<i>parliament</i>
Meclise dayalı halkidâresi	<i>parliamentary democracy</i>
Medenî	<i>civilised</i>
Medenî-olmayan, gayrımedenî	<i>uncivilised</i>
Medeniyet	<i>civilization</i>
Medeniyet beşiği	<i>cradle of civilization</i>
‘Medeniyetleş(tir)me’	process of becoming/making a civilization; <i>civilizational</i>
‘Medeniyetleş(tiril)memiş’	a <i>culture</i> that is not on the level of <i>civilization</i> ; <i>non-civilizational</i>
‘Medeniyetleşmiş’	a <i>culture</i> that has attained the status of <i>civilization</i> ; <i>civilizational</i>
Medine bkz: Kent	
Mefhum	<i>notion</i>
Mekân	<i>space</i>
Mekanisizm	<i>Mechanicism</i>
Mekanisizm-Maddecilik	<i>Mechanicism-Materialism</i>
Meksika	<i>Mexico</i>
Meleke	<i>faculty</i>
Menfaat, çıkar	<i>interest, benefit</i>
Menfaat (Akıl) izdivâcî	<i>marriage of convenience</i>

Merâsim *ceremony*
Merhâle *step*
Mertebe *status, echelon*
Mesele *issue*
Mesken *domicile*
Mesopotamya
Meşru/luk *legitimate/legitimacy*
Metafizik *metaphysics/metaphysical*
Mevki 1- *position, rank, post*; 2- *site, seat*
Mevzii *parochial, regional*
Mıntıka *zone*
Mısır/lı *Egypt/ian*
Mısra *verse*
—Nazım *versification, poetry*
Milât *Jesus Christ's birth*
Millet/millî *people, nation/al*
Milletlerarası *international*
Milletlerüstü *supranational*
Milletleşme *the process of becoming a nation*
Millî Toplumculuk *National Socialism*
Millîleşme *gaining the status of nationhood*
Millîleştirme *nationalization*
Millîyet *nationhood, nationality*
Millîyetci/lik *Nationalism*
Misâk *covenant*
Misâkımillî *national pact*
Misâl *example*
Moğol/istan *Mongol, Mongolia/n*
Moğolî *Mongoloids*
Muammâ/lı *enigma/tic, cryptic*

Mudârabâ
Muhabbet *amity, conviviality, companiability*
Mukaddes *consecrated, sanctified*
Mutlak *absolute*
Mücâdele *struggle*
Mükâfat *reward*
Mükemmel/lik *perfect/ness*
Mükemmellîyet/ci/lik *perfection/ist, /-ism*
Mülâhaza *consideration*
Mülk 1- *State, kingdom*; 2- *property, possession*
Münâcât *supplication, plea*
Müntesip *initiated*; Fr *initié*
Mürâcaat noktası *point of reference*
Mürebbi/ye *tutor*
Müsâade/ci *permission/permissive*
Müsâmaha/lı *forbearance, indulgence/indulgent, tolerance/tolerant*
Müslüman/lık *Moslem/ness*
Müstâkil ev *single house*
Müstehcen/lik *pornography/pornographic*
Müstemleke bkz: 1- *sömürge*; 2- *yerleşim-yeri*
Mütâlea *standpoint, consideration*
Müteâkip *subsequent*
Mütekâbil *relevant, pertinent*
Müzik, musıkî *music/al*
N
Nâm *appellation*
Nasyonal Sosyalizm bkz: *Millî Toplumculuk*
Nâzil olmak *to descend, alight*
Neden/sel/lik *cause/causal/ity*
Neden – etki bağıntısı *cause – effect nexus*

Nefis *excellent; exquisite*
Nefs/î *psychy/psychic*
Nefsânî *sensual, carnal; rancorous, malignant*
Nefsî-bedenî *psycho-somatic*
‘Nefsî ben’ *‘psychic I’*
‘Nefsî beşer’ *‘psychic man’*
Nehir *river*
Nelik *quiddity*
Nepal
Nesil *human generation*
Nesir *prose*
Nesne/l *object/ive*
Nesnel zorunluluk *objective necessity*
Neşet etmek *to come into existence; originate*
Neşvünemâ bulmak *to flourish*
Nizâm/î *order, regulation/regularised*
Nur *divine light*

O

Olay *event*
Ordu *army*
—Silâhlı kuvvetleri *armed forces*
—Kara kuvvetleri *ground forces*
—Hava kuvvetleri *air force*
—Deniz kuvvetleri *navy*
Orta Amerika *Central America*
Orta Asya *Central Asia*
Ortaç *participle*
Ortaçağ *Middle Ages/ Mediæval*
Ortaçağ Latincesi *Mediæval Latin*
Ortak/lık *partner/ship*

Ortakmülkcülük *Communism*

Ortam *Fr milieu*

Orun *placement, rank*

Osmanlı *Ottoman*

Osmanlı Türk/cesi, /~ü *Ottoman Turk/ish*

Otuz Yıl Savaşları *Thirty Years War*

Ö

Ödev *duty*

Ödül bkz: *mükâfat*

Öğrenim *learning at a higher teaching institution*

Öğrenmek *to learn*

Öğreti *doctrine*

Öğretici *teacher; teaching, educating*

—Öğretmen *school teacher*

—Öğrenci *pupil, student*

Öğretim *teaching, lecturing at a higher educational institution*

—Talebe *student*

Öğretmek *to teach*

Ölçü *measure*

Öldürücü *fatal*

Öl(dür)mek *to die; to kill*

Ölümcül *lethal*

Ömür *life-span*

Öncül *premiss*

‘Ön-nâğme’ *prelude*

‘Öntarih’ *protohistory*

Önyargı *prejudice*

Örf/î *common usage, convention/al*

Örgüt *make-up, grouping*

Örnek *pattern, paradigm; sample, specimen*

Öte *the Beyond*

Öyleki bkz: Giderek

Öz *kernel, crux*

Özbekistan *Uzbekistan*

Özbilinç *selfconsciousness*

Özdeş/lik *identical/ness*

Özdeşleşme *identification*

Özel 1- *private*; 2- *characteristic*

Özerk/lik, muhtar/iyet *autonom/ous*

Özge/lik *different/difference*

Özgecilik *Altruism*

Özgül *specific*

Özgün *original*

Özleme, Özlem *longing for*

Özne/l *subject/ive*

P

Presbiteryen *Presbyterian*

Papaz *priest*

Para *money/monetary*

Para hâkimiyeti *plutochacy*

Paris

Patrik *Patriarch*

Pâytaht *royal capital*

Pazar *market*

Peygâmbet, yalvaç, resul, nebî *Prophet*

Pigme *Pygmy*

Pirinç *rice*

Polonya bkz: Leh/istan

Portekiz/ce, /~li *Portugal/Portuguese*

Positiv/ci/lik yahut Positivist, Positivism *positive/Positivist/Positivism*

Protestanlık *Evangelism, Protestantism*

Psikoloji *psychology*

Put *idol*

R

Rabb *the Sustainer, Tutor, Mentor*

Râhip *ecclesiastic, cleric*

Rahmân *the Merciful, Mercy-giving*

Rahmânî insan *L Vir Dei*

Raks *dance*

Rastgele *haphazard*

Rastlantı *chance*

Reçete *recipe*

Remiz/remzî *symbol/ical*

Roma/lı *Rome/Roman*

Romantik/lik *Romantic/ism*

Rotary

Ruh/lu, /~î *Soul/ful*

Ruhanî *divine, spiritual*

Ruhbân *clergy*

Ruhbân-olmayan *layman, Laity, Laic/al*

Ruhsat *permit*

Rus/ya, /~ca *Russia/n*

S

Sâbit *stationary*

Saçma/lık *absurd/ity*

Saf, katıksız, katışıksız *unalloyed, unnitigated, unmixed*

Safha *stage*

Safahât *procedure*

Salât, namaz *canonical ritual prayer*

Salt *pure*

Sâmî	<i>Semitic</i>
Sanayi/sınâî/cilik	<i>industry/industrial/ism</i>
Sanskritce	<i>Sanskrit</i>
Sapık/lık	<i>perverse/perversion</i>
Saplantı	<i>fixed idea, fixation</i>
Sapma	<i>deviation</i>
Sapkın mezhep	<i>heretic secte</i>
Sathımâil	<i>on the verge</i>
Sav	<i>thesis</i>
Savaş/cı, harb/muharip	<i>war/rior</i>
Savunma	<i>defence</i>
Saygı	<i>respect</i>
Saygıdeğer	<i>respectable, honourable</i>
Seçik	<i>clear, net</i>
Semâvî	<i>celestial</i>
Selânik	<i>Salonica</i>
Sendika	<i>trade-union</i>
Serâzâd, başıbozuk	<i>let off, on the loss, 'let off the hook', non-military, lay</i>
Serbest	<i>unfettered, unrestricted, unimpeded, free</i>
'Serbest Yapı yahut Duvarcı Ustalığı'	<i>bkz: Farmasonluk</i>
Serhat boyları	<i>frontline, border regions</i>
Sermâye/cilik	<i>capital/ist, /-ism</i>
—Hür Sermâyecilik	<i>Liberal Capitalism</i>
Sermâyeciliköncesi	<i>Precapitalist</i>
Servet	<i>wealth</i>
Sevgi/li	<i>affection; beloved</i>
—Aşk	<i>love</i>
—Muaşaka	<i>flirt/ing</i>
Seyyâl	<i>fleeting, fluid, elusive, transient</i>
Sığınma/cı	<i>sanctuary; asylum-seeker</i>

—İlticâ/mültecî	<i>refuge/e</i>
—Tehcir	<i>deportation</i>
—Muhaceret/muhacir	<i>emigration/emigrant, deportee</i>
Sına/n/ma, sınanış	<i>test/ing, ~ed</i>
Sınav	<i>exam</i>
Sınıf/lama	<i>class/ification</i>
Sınır/daş	<i>frontier, boundary; contiguous</i>
Sınır taşı	<i>border stone, border post</i>
Sınırsız	<i>boundless</i>
Sıradüzeni	<i>ranking</i>
Sırf	<i>sheer, meer</i>
—Yalnız/ca	<i>alone, only</i>
—Sâdece	<i>simply, solely</i>
—Ancak	<i>exclusively, just</i>
—Olsa olsa	<i>no more, barely</i>
Silsileimerâtip	<i>hierarchy</i>
Siyam	<i>Siam, Thailand</i>
Son/suz	<i>end/less</i>
Sonuç	<i>result</i>
Soru	<i>question</i>
Sorgu/lama	<i>interrogation</i>
Sorun	<i>problem</i>
Soykırım	<i>genocide</i>
Sovyet	<i>Soviet</i>
Soy	<i>lineage</i>
Soylu	<i>chivalrous</i>
Sömürge/ci/lik	<i>colony/Colonialist/Colonialism</i>
Sömürü/cülük	<i>exploitation/ism</i>
Söz	<i>word; promise</i>
Söz dağarı, sözlükce	<i>vocabulary</i>

Sumatra	
Sûre	<i>Surah</i>
Suriye	<i>Syria</i>
Süftece	<i>bill of exchange</i>
Sümer	<i>Sumer/ian</i>
Sünnet	custom of the Prohet, <i>Sunnah</i>
Süre	<i>duration</i>
Süreç	<i>process</i>
Süryanî	<i>Syriac</i>
Ş	
Şablon	<i>template</i>
Şaheser	<i>masterpiece</i>
Şâhika	<i>climax</i>
Şair	<i>poet</i>
Şart	<i>condition</i>
Şartlı buyruk	<i>hypothetical imperative</i>
Şartsız buyruk	<i>categorical imperative</i>
Şehir/li	<i>city/city-dweller, urban</i>
Şehirleşme	<i>urbanization</i>
Şehzâde	<i>prince</i>
Şekil	<i>figure, shape</i>
Şekilci/lik	<i>formal/ist, /~ism</i>
Şeklî	<i>formalistic</i>
Şer	<i>evil</i>
Şerh	<i>annotation</i>
Şey/leşme	<i>thing/ reification</i>
Şiir	<i>poem/poetry</i>
Şirket	<i>company, firm</i>

T

Taahhütnâme *letter of credit*
Tabaa-devlet *vassal-state, ~country*
Tabiat *nature, human nature, essence; character*
Tâcir, tüccâr *tradesman*
Tadîl *modification*
Tahlîl, analiz *analysis*
Taht *throne*
Tâkat *energy, strength*
Talep *demand*
Tam/am *entire, complete, finished*
Tanıtlama/lı *demonstration/ demonstrative*
Tanrı *God*
Tanrıçılık *Theism*
Tanrımsı *God-like*
Tanrıtanımaz/cı/lık *Atheist/Atheism*
Tapınak *shrine*
Tapınakçılık *Templarism*
Taraf *side, party*
Tarafdar *adherent, supporter, partisan*
Tarafsızlık *neutral/ity*
Tarım *agriculture*
Tarîf *definition*
Tarih/î *history/historical*
Tarih felsefesi *philosophy of history*
Tarihlilik *historicity*
Tarihöncesi *prehistorical*
Tarz *trend, fashion —Fr genre*
Tasarı *design, plan*
Tasarım *project, scheme, schema*
Tasarlama *planning*

Tasavvuf *Sufism*
Tasavvufî eğitim *mystical education*
Tasavvur *representation*
Tasmanya *Tasmania*
Tasvîr/î *description/descriptive*
Tayîn *designation*
Tavır *conduct, air, manner*
Tazîm *reverence*
Tebaa-devlet, -ülke *vassal-state, -country*
Tebliğ *message*
Tecrübe/li *experience/d*
Tedhiş/ci/lik *terror/ist, /~ism*
Teemmül/î *meditation/ meditative*
Tefeci/lik *usurer/usury*
Tefekkür/î *reflexion/ reflective*
Tefrît *remissness*
Tefsîr *commentary*
Tekanlamlı/lık *unambiguous/unambiguity*
Tekbiçimli *uniform*
Tekboyutlu *one-dimensional*
Tekmil *all the whole of*
Tekörnek *monotypic*
Tekörnek-kültür *monoculture*
Tektanrıcılık *Monotheism*
Tektanrılı *Monotheistic*
Tektanrılı Vahîy dini *Monotheistic Revelatory religion*
Telâkkî *assumption*
Temeddün bkz: Medeniyet
Temel *foundation/fundamental, elementary*
Temel öncül *principal premiss*

Temsil etmek *to represent*
 Temyîz 1- *discernment*; 2- *appeal*
 Teori *Theory*
 Tepe *top, hill*
 Tepki/ci/lik *reaction/ary*
 Terbiye edici *tutor*
 Terkîp *compound*
 Tersîm *design*
 Tesâdüf *random*
 Teşebbüs/müteşebbis *enterprise/enterprising*
 Teşkilât *organization, companionship*
 Teşkilâtîesâsiye Düsturu *Masonic Grand Chart*
 Teşrih *dissection*
 Tevdîi *entrust, tender*
 Tevîl *elucidation*; explaining a word or expression by some slight, but real
 analogy, so as to reconcile it with received doctrine...
 —Sir James WRedhouse: “A *Turkish and English Lexicon*”, 482.s
 Tıkız/lık *compact/ness, tough/ness*
 Tibet/ce, ~li *Tibet/an*
 Top *cannon*
 Topluluk *population, community*
 Topluluk genetiği *population genetics*
 Toplum/sal *society/social*
 ‘Toplum araştırmaları’ —toplumbilim; OsmT İctimâîyât *sociology*
 Toplum devleti *social welfare state*
 Toplumcu/luk *Socialist/Socialism*
 Toplumsal Darvencilik *Social Darwinism*
 Toplumsal halkidâresi *Social democracy*
 Toprak *earth, land*
 Toprak zâdegânı *landlord, free-holder* (Isp *latifundista*)

Topteknesi *gunboat*

Tordesillas antlaşması *Treaty of Tordesillas*

Tutum *conduct*

Tüketim *consumption*

Tüm *whole*

Tümcü/lük *Holist/Holism*

Tümel *universal*

Tümtanrıcılık *Pantheism*

Tür *species*

Türk/ce, /~lük *Turk/ish/ness*

Türkistan *Turkistan*

Türkiye *Turkey*

U

Uhrevî *pertaining to the Hereafter, Divine*

Ukranya *Ukraine*

Umman *ocean*

Unvân *label, title, superscription, designation*

Uslup *style*

Usta *craftsman, artisan, virtuoso*

Usul *procedure*

Utanma/z *shame/less*

Uydu *satallite*

Uygur *Uighur*

Uzman *expert*

Ü

Ülkü/cü *ideal/ist* —in opposition to the Utilitarist

Ülkücü kültür *idealist culture*

Ümit, umut *hope*

Ümmet 'nation' of Islam that transcends ethnic or political definition, Ummah

Ün/lü *fame/famous*

Üreme *reproduction*

Üretim *production*

Üstât *master, virtuoso*

Üstâdîâzam Fr *Grand-maître*

Üstünlük Ahitnâmesi *Act of Supremacy*

Üstyapı *suprastructure*

V

Vahiy *Revelation/Revelatory*

Vaka *case*

Vakıa *fact*

Vargı *conclusion*

Varlık *the Being, entity*

Varolan *Being*

Varolma/k *existence/ to exist*

Varolma mücâdelesı *struggle for existence*

‘Varolma ruhsatı’ ‘*permit for existence*’

Varoluş *mode of existence*

Vasiî *extensive, spacious*

Vatan *state-territory, fatherland*

—Anavatan *mother-country*

Vatandaş/lık *citizen/ship*

Vatikan

Vecd, vecit *ecstasy, rapture*

Veche *aspect*

Vedanta

Vehim *illusion*

Venedik *Venice*

Vicdân/î, /~lı, /~sız *conscience/conscientious, scrupulous X unscrupulous*

Vuruşma, muharebe *battle*

Y

Yabancı *stranger*

Yabancılaşma *alienation*

Yahudî/lik —dinin adı— *Jew/ish, Judaic/ism*

—İsrail/li —ülke ile kavmin adı— *Israel/i*

—İbrânî —kültürün adı— *Hebrew*

—İbranca —dilinin adı— *Hebrew*

—Yahudî düşmanlığı —terimin anlamca doğrusu: İsrail düşmanlığı— *Antisemitism*

Yaklaşım *approach*

Yalnızca bkz: Sırf

Yalvarma *entreaty*

Yan *lateral*

Yan yana *side by side, adjacent*

Yapı *structure*

Yapılan(dır)ma *structuration, structuring*

Yaralanabilirlik *vulnerability*

Yargı *judgement*

Yargılama *intellectual procedure; lawsuit, legal process*

Yarı-askerî *paramilitary*

Yasa/l *uncondifed law, natural law, nomology/nomological*

Yasama *legislation*

Yaşama *life in general, living*

Yaşamortaklığı *symbiosis*

Yaşamortamı *habitat*

Yaşanabilir *habitable*

Yaşantı *life experience* —OsmT *hayat tecrübesi*; Alm *Erlebnis*; Fr *expérience vécue*

Yaşarlık, yaşanırılık *viability*

Yaşayakalma *survival*

Yatay *horizontal*

Yatırım *investment*

Yatırmak, yatırım yapmak *to invest*

Yatkınlık *predisposition*
Yavru-vatan 'offspring country', 'daughter country'
Yaygın-bildirişme şebekesi (kısaltma: YABIŞ) *INTERNET*
Yayılma/cılık *expansion/ism*
Yayım *publication*
Yayın *broadcasting*
Yazım *notation*
Yazın *writing(s)* —Fr *littérature*
Yekpâre *monolithic*
Yeni dünya düzeni *New World Order*
Yeni Gine *New Guinea*
Yeni zamanlar *Modern times* —Fr *Temps nouveaux*
Yeni Zelanda *New Zealand*
Yeniçağ *Modern Age*
Yeniçağ tarihi *Modern History*
'Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti' 'Modern secular West European Civilization'
Yeniçeri *Janissar*
Yenidendoğuş yahut Yenidendiriliş Fr *Renaissance*
Yer *place*
Yerleşim-yeri *settlement, colony*
Yeryüzü *Earth*
Yeryüzümerkezcilik *Geocentrism*
Yetenek *capability*
Yeti *capacity*
Yetişkin *adult*
'Yıldız medeniyet' 'central yahut star civilization'
Yobaz, mutaassıp *fanatical, bigoted*
Yokla/n/ma *examination*
Yol yordam *route, way*
Yorum *interpretation*

Yöntem *method*
Yörünge *trajectory, orbit*
Yunan/ca *Greece/Greek*
Yurdiçi *domestic*
Yurdiçi gayrisâfî hâsıla *gross domestic product /GDP*
Yurt/daş, /~lık *home/homeland/ fellow countryman*
Yurtdışı *foreign country*
Yüce Ahit *Magna Carta*
Yürek *heart* —in animal; *boldness, courage, bravery, determination*

Z

Zâdegân/lık *land-aristocrat/aristocracy*
Zaman *time*
Zanaat Fr *technique*
Zaragossa antlaşması *Treaty of Zaragossa*
Zât/î *essence/essential*
Zekâ/zekî *clever, intelligent/intelligence*
Zencî *Negroid*

Zevce —teklîfsiz konuşmalarda karı *wife*

Zevk *pleasure, taste*

Zevkiselîm *edification*

Zıt *contrary*

Zihin/zihnî *intellect/ual*

Zimbabve *Zimbabwe*

Zirve *summit*

Ziyonculuk *Zionist/Zionism*

Zorunlu nedensellik *necessary causality*

Zorunluluk *necessity*

Zorunsuzluk *contingen*

KAYNAKLAR

-A-

ANA KAYNAKLAR

Atıfta bulunulmuş bütün kaynakların tam künyesi:

Başka türlü belirtilmedikçe, ecnebî dillerden Türkçeye tercümeler tarafımızdan yapılmıştır.

A

“ABDUL HAMEED: BIOGRAPHY OF SULTAN ABDUL HAMEED THE SECOND AND THE FALL OF THE ISLAMIC KHILAFAT”, INTERNET: www.ummah.org.uk/sultan, Londra, 2003.

“AFRICA NEGRA es mas POBRE HOY que en 1970, segun el BANCO MUNDIAL”, “el Pais”te, Madrit, cumaertesi 24 haziran 2000.

Ahmed Cevdet Paşa: “TEZÂKİR” (40, Tetimme), yayımlayan: Cavid Baysun; Ankara, 1986.

Aristoteles: “METAPHYSICS”, Yunanca – İngilizce, İngilizceye tercüme: Hugh Tredennick; William Heinemann, “Loeb”, Londra, 1961.

Aristoteles: “DÜNYAYA DAİR” (“PERI KOSMOU”); Yunanca – İngilizce, İngilizceye tercüme: D.J.Furley; William Heinemann, “Loeb”, Londra, 1955.

“ANABRITANNICA”, İstanbul, 1989.

Baffour Ankomah: “SO BLACK PEOPLE CANNOT INVENT?”, 20.- 26. syflr, “New African”da, 384.sayı, Londra, nisan 2000.

Herbert W.Armstrong: “LES ANGLO-SAXONS SELON LA PROPHEETIE”; *Worldwide Church of God*, Pasadena/ Kaliforniya, 1982.

“ASIaweek: The Bottomline”, 63.s, Hong Kong, 4 ağustos, 1995.

Syed Muhammed Naquib Al-Attas: “ISLAM and SECULARISM”; ABIM, Kuala Lumpur, 1978.

Syed Muhammed Naquib Al-Attas: “ISLAM and the PHILOSOPHY of SCIENCE”; ISTAC, Kuala Lumpur, 1989.

Tamer Ayan: “HAMTAŞIN EVRİMİ”; Grafik Sanatlar Matbaacılık, İstanbul, 1998.

Tamer Ayan: “ÇİFT BAŞLI KARTAL/ Anadoludan Skoç Ritine”; Grafik Sanatlar Matbaası, İstanbul, 1998.

B

Ashit Kumar Bandhopaddhayaya, Ved Prakash Upaddhayaya & Gouri Bhattacharya: “MUHAMMAD in the VEDAS and the PURANAS”, Bengalceden İngilizceye tercüme; A.S.Noordeen, Kuala Lumpur, 1998.

Guy de Bauchène: “LA PREHISTOIRE”, L’Anthropologie, CEPL, Paris, 1972.

Jeremy Black & Roy Porter: “DICTIONARY of EIGHTEENTH-CENTURY HISTORY”; Penguin, Londra, 1996.

Wolfgang Benz, Hermann Graml & Hermann Weiß: “DTV ENZYKLOPÄDIE DES NATIONALSOZIALISMUS”; dtv, Münih, 1997.

Paul Bernstein & Robert Breen: “HISTORY of CIVILIZATION”; Helix, Totowa/ New Jersey/ A.B.D., 1987.

Jeremy Black & Roy Porter: “DICTIONARY of EIGHTEENTH-CENTURY HISTORY”; Penguin, Middlesex/İngiltere, 1994.

B’nai B’rith: “Wer ist die B’nai B’rith Augustin Keller Loge?”, irtibât adresi: B’nai B’rith AKL, posta kutusu, 8027 Zürich; e-posta: www.augustinkellerloge.ch, 8 ocak 2003.

Georges Bordonove: “LES TEMPLIERS”; Marabout, Arthème Fayard, Paris, 1997.

Joseph Brewda: “PALMERSTON LAUNCHES YOUNG TURKS TO PERMANENTLY CONTROL MIDDLE EAST”, 1 – 4.syflr, “Schiller Institute, February 1994 Conference Speech”te, Schiller Institute, P.O.Bo: 20244, Vaşington, 8 ocak 2003, www.schillerinstitute.org/conf_feb_1994_brewda.html.

“ENCYCLOPEDIA BRITANNICA” CD Multimedia Edition, Chicago/Michigan, 1999.

“DER GROßE BROCKHAUS”; F.A.Brockhaus, Wiesbaden, 1954.

Audrey Butler: “COLLINS DICTIONARY OF DATES”; Harper Collins, Glasgow, 1996.

“BYZANTIUM/ An Introduction to East Roman Civilization”, derleyenler: Norman H.Bynes & H.St.L.B.Moss; Oxford University Press, Oxford, 1969.

C

Trevor Cairns: “*EUROPE AROUND the WORLD*”; Cambridge University Press, Cambridge, 1981.

Albert Camus: “*Le MYTHE de SISYPHE/ Essai sur L’Absurde*”; Gallimard, Paris, 1942.

Henri Cazelles: “*PENTATEUQUES*”, “*Dictionnaire des Religions*”da, yayımlayan: Paul Paupard; PUF, Paris, 1985.

Philippe Chambon: “*LA BIBLE RELUE ET CORRIGEE PAR LA GENETIQUE*”, 38 – 54.syflr, “*Science et Vie*”de, 995.sayı, Paris, ağustos 2000.

Sir Winston Churchill: “*A HISTORY of the ENGLISH-SPEAKING PEOPLES*”; Cassell, Londra, 1960.

“*COLUMBIA ENCYCLOPEDIA/ eLibrary Version*”, Alacritude, altıncı baskı: Nev York, 2003.

“*LE CORAN*“, Arapcadan Fransızcaya: D.Masson; Gallimard, Paris, 1967.

Comte le Couteulx de Canteleu: “*HISTOIRE des SOCIETES SECRETES*”; Henrier Veyrier, Paris, 1987.

Ç

Murat Çizakca: “*A COMPARATIVE EVOLUTION of BUSINESS PARTNERSHIP/ The Islamic World and Europe with Specific Reference to the Ottoman Archives*”; E.J.Brill, Leiden, 1996.

Murat Çizakca: “*TOWARDS a COMPARATIVE ECONOMIC HISTORY of the WAQF SYSTEM*”, “*Al-Shajarah*”da, II.cilt, 1.sayı, Kuala Lumpur/ Malezya.

D

E. Dijksterhuis: “*De MECHANISERING van het WERELDBEELD*”; J.M.Meulenhoff, Amsterdam, 1950.

Hans Dollinger: “*THE DECLINE AND FALL OF NAZI GERMANY AND IMPERIAL JAPAN/ A Pictorial History of the Final Days of World War II*”, Almandan İngilizceye tercüme; Chancellor Press, Londra, 1997.

J.D.Douglas & Merrill C.Tenney: “*NIV COMPACT DICTIONARY OF THE BIBLE*”; Zondervan House, Michigan, 1989.

Günther Drosdowski & Paul Grebe: “*DUDEN: HERKUNFTSWÖRTERBUCH DER DEUTSCHEN SPRACHE*”; Dudenverlag, Mannheim, 1963.

Jean Dubois, Henri Mitterand & Albert Dauzat: “*DICTIONNAIRE ETYMOLOGIQUE et HISTORIQUE DU FRANÇAIS*”; Larousse, Paris, 1964.

Alain Dural: “*LA PROTOHISTOIRE*”, *L’Anthropologie*.

Teoman Duralı: “*BİYOLOJİ FELSEFESİ*”; Akçağ, Ankara, 1992.

Teoman Duralı: “*ARİSTOTELESTE BİLİM ve CANLILAR SORUNU*”; Çantay, İstanbul, 1995.

Teoman Duralı: “*A NEW SYSTEM of **PHILOSOPHY-SCIENCE** From the BIOLOGICAL STANDPOINT*”; Peter Lang Verlag, Vienna – Berlin – New York, 1996.

Teoman Duralı: “*FELSEFE-BİLİME GİRİŞ*”; Çantay, İstanbul, 1997.

Erik Durschmied: “*THE WEATHER FACTOR/ How Nature Has Changed History*”; Coronet, Londra, 2000.

E

Eflâtun (Platon): “*THE COLLECTED DIALOGUES of PLATO Including the Letters*”, edited: Edith Hamilton & Huntington Cairnis; Bollingen series LXXI, Princeton University Press, Princeton/ New Jersey, 1987.

Erika Emmerich: “*DIE PHILOSOPHIE DES BLUTES*”, Léon Poliakov & Joseph Wulf: “*Das dritte Reich und seine Denker*”de; *Zeitgeschichte*, Ullstein, Frankfurt/Main, 1983.

F

James A. Field: “*AMERICAN AND THE MEDITERRANEAN WORLD, 1776 – 1882*”; Princeton University Press, Princeton/New Jersey, 1969.

S.Fischer–Fabian: “*DIE ERSTEN DEUTSCHEN/ der Bericht über das rätselhafte Volk der Germanen*”; Knauer, Münih, 1978.

Carlo Frabetti: “*Circuito Cientifico: ANARITMETISMO*”, “*El Pais*”te, Madrid, miercoles 24 de enero 1996.

David Fromkin: “*A PEACE TO END ALL PEACE/ The Fall of the Otoman Empire and the Creation of the Modern Middle East*”; Avon, Nev York, 1990.

Konrad Fuchs & Herbert Raab: “*DTV WÖRTERBUCH ZUR GESCHICHTE*”; dtv, Münih, 1972.

G

Galileo Galilei: “*Le OPERE*”, yayımlayan: A.Favaro; Alberi, Floransa, (tekrar basım:) 1968.

Gyril Glassé: "THE CONCISE ENCYCLOPEDIA OF ISLAM"; Stancey International, Londra, 1991.

José Maria Gonzalez Ruiz: "LA BIBLIA ES LAICA", "El Pais"de, 3 mart 1999.

Julius Gould & William Kolb: "A DICTIONARY OF SOCIAL SCIENCES"; Tavistock Publications, Londra, 1965.

Richar Goulet: "ARISTARQUE de SAMOS", "Dictionnaire des Philosophes Antiques"de; CNRS, Paris, 1989.

Abdülbâkî Gölpınarlı: "HZ MUHAMMED VE HADİSLERİ"; Arkın Kitabevi, Istanbul, 1957.

P. Gregorius: "SOCIOLOGIE VAN DE NIET-WESTERSE VOLKEN", iki cilt; Het Spectrum, Utrecht/ Antwerpen, 1965.

H

A.Haydar Haksal: "SEMİTİZM – MASONLUK – MİLLİYETÇİLİK", "Yedi İklim"de, X.cilt, 75-76.sayı, Istanbul, haziran – temmuz 1996.

Christopher Robert Hallpike: "DIE GRUNDLAGEN PRIMITIVEN DENKENS", İngilizceden Almancaya: Luc Bernard; dtv/ Klett-Cotta, Münih, 1990.

Muhammad Hamidullah: "İSLÂM PEYGÂMBERİ", I.cilt, tercüme: Salih Tuğ; İrfân, Istanbul, 1991.

F.A. Heinichens: "LATEINISCH – DEUTSCHES SCHULWÖRTERBUCH... mittelalterliches Latein"; B.G.Teubner, Leipzig, 1931.

Edgar Hederer: "DAS DEUTSCHE GEDICHT"; Fischer Bücherei, Hamburg, 1960.

Alexander Hellemans & Bryan Bunch: "The TIMETABLES of SCIENCE"; Touchstone/ Simon & Schuster, New York, 1991

Herakleitos: G.S.Kirk: "HERACLITUS, THE COSMIC FRAGMENTS"; The Cambridge University Press, Cambridge, 1954.

John P. Hinnels: "WHO'S WHO OF RELIGIONS"; Penguin, Londra, 1991.

"HISTOIRE": "Le Dossier Philippe Le Bel", Paris, février 1995.

Johannes Hoffmeister: "WÖRTERBUCH DER PHILOSOPHISCHEN BEGRIFFE"; Felix Meiner, Hamburg, 1955.

Johan Huizinga: “*HERFSTTIJ der MIDDELEEUWEN/ Studie over Levens- en Gedachtenvormen der Veertiende en Vijftiende Eeuw in Frankrijk en Nederlanden*”; Wolters-Noordhoff, Groningen, (onbeşinci baskı:) 1982.

Serge Hutin: “*GOUVERNEMENTS INVISIBLES ET SOCIETES SECRETES*”; Edition j'ai vu, Paris, 1971.

I

Ismâil Fennî: “*LUGATCEİ FELSEFE*”; Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1925 —eski yazıyla.

İ

Angelo Iacovella: “*GÖNYE VE HİLÂL / İttihâd-Terâkkî ve Masonluk*” (“*Il Triangolo e la Mezzaluna*”), tercüme: Tülin Altınova; Tarih Vakfı Yurt Yayınları 56, İstanbul, 1998.

David Icke: “*AND THE TRUTH SHALL SET YOU FREE*”; Bridge of Love Publications, Ryde, Isle of Wight/ İngiltere, 1999.

J

“*THE ENCYCLOPEDIA OF JEWISH LIFE and THOUGHT*”, yayımcısı: Chaim Pearl; Carta, Kudüs, 1996.

Robert John: “*BALFOUR BİLDİRİŞİ'NİN ARDINDAN/ Birinci Dünya Savaşı Sırasında İngilterenin Lord Rothschild'e Vaadi*”, İngilizceden Türkçeye: Aykut Kazancıgil, “*Yedi İklim*”de, 75 – 76.sayı, İstanbul, haziran – temmuz 1996.

Edwin Jones: “*THE ENGLISH NATION/ The Great Myth*”; Sutton, Stroud/ Gloucestershire, 1998.

K

Immanuel Kant: “*KRITIK der PRAKTISCHEN VERNUNFT*”; Philippe Reclam, Leipzig, 1878 —birinci baskı: Riga, 1788.

Immanuel Kant: “*GRUNDLEGENG zur METAPHYSIK der SITTEN*” —birinci baskı: Königsberg, 1797.

André Kaspi, Claude-Jean Bertrands & Jean Heffer: “*La CIVILISATION AMERICAINE*”; P.U.F, Paris, 1991.

Hermann Kinder & Werner Hilgemann: “*DTV-ATLAS zur WELTGESCHICHTE*”, I.cilt: “*Von den Anfängen bis zur französischen Revolution*”; dtv Verlag, Münih, 1993.

Hermann Kinder & Werner Hilgemann: “The PENGUIN ATLAS of WORLD HISTORY”, II.cilt: “From the French Revolution to the Present”, Almandan İngilizceye tercüme: Ernest A.Menze; Penguin, Middlesex, 1979.

Lord Kinros: “THE OTTOMAN CENTURIES/ The Rise and Fall of the Turkish Empire”; Marrow Quill, New York, 1977.

“KİTABIMUKADDES”, İbrân, Keldân ile Yunan dillerinden Osmanlı Türkçesine tercüme —eski yazıyla; Ağop Matusyan Matbaası, Dersâadet (İstanbul), 1922.

Wolfgang J. Koschnick: “STANDARD DICTIONARY of the SOCIAL SCIENCES”; K.G.Saur, Münih, 1984.

“THE KORAN INTERPRETED”, Arapcadan İngilizceye: Arthur J.Arberry; Macmillan, New York, tarih: ?

“KUR’ÂNı KERÎM ve Türkçe Meâlî”; Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1983.

“KUR’ÂNı HAKÎM ve Açıklamalı Meâlî”, Arapcadan Türkçeye: Suat Yıldırım; Zaman, İstanbul, 1998.

L

E.W. Lane: “ARABIC – ENGLISH LEXICON”, iki cilt; The Islamic Texts Society, Cambridge/İngiltere, ilk baskı: 1877, hâlihazır baskı: 1984.

“DICTIONNAIRE ENCYCLOPEDIQUE LAROUSSE”; Librairie Larousse, Paris, 1987.

“LEXIKON der ALTEN WELT”, iki cilt; Artemis Verlag, Zürih-Stuttgart, 1965.

Claude Lévi-Strauss: “La PENSEE SAUVAGE”; Librairie Plon, Paris, 1962.

Lucien Lévy-Bruhl: “LA MENTALITE PRIMITIVE”; Librairie Félix Alcan, Paris, 1922.

Lucien Lévy-Bruhl: “Les FONCTIONS MENTALES dans les SOCIETES INFÉRIEURES”; Librairie Félix Alcan, Paris, 1928.

Hernan Lopez Garay: “ALGUNAS REFLEXIONES SISTEMICAS SOBRE LOS FUNDAMENTOS DEL NEOLIBERALISMO Y PARADIGMAS ALTERNOS”, 108. – 127.syflr, “Ludus Vitalis/ Revista de Filosofia de las Ciencias de la Vida”da, VII.cilt, 11.sayı, Meksiko şehri, 1999.

Raimondo Luraghi: “HISTOIRE DU COLONIALISME”; Marabout Université, Paris, 1967.

M

Albert Gallatin Mackey: “THE HISTORY OF FREEMASONRY/ Its Legendary Origins”; Gramercy Books, New York, 1996.

J.Maillet: “HISTOIRE des FAITS ECONOMIQUES”; Payot, Paris, 1952.

Martin H. Manser: “THE WORDSWORTH DICTIONARY of BIBLE QUOTATIONS”; Wordsworth Reference, Hertfordshire, 1989

Colin McEvedy & Richard Jones: “ATLAS of WORLD POPULATION HISTORY”; Penguin, Middlesex, 1980.

David McKay: “AMERICAN POLITICS and SOCIETY”; Blackwell, Oxford, 1993.

Allec Melloc: “FRANC-MAÇONNERIE”, “Dictionnaire des Religions”da; P.U.F, Paris, 1985.

Sallai Meridor, VIII.Uluslararası Medya Konferansı, aktaran: Tilda Levi & Nelly Barokas, “Şalom Haftalık Siyâsî ve Kültürel Gazete”, İstanbul, 7 nisan 2000.

J.C.J. Metford: “DICTIONARY OF CHRISTIAN LORE AND LEGEND”; Thames&Hudson, Londra, 1983.

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî: “FÎHÎ MÂ-FÎH ve MECÂLİSİSEBÂdan SEÇMELER”, derleyip Farscadan Türkçeye tercüme: Abdübâkî Gölpınarlı; M.Eğ.B., İstanbul, 1972.

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî: “MESNEVÎ”, Farscadan Türkçeye tercüme ve şerh: Abdübâkî Gölpınarlı, I.&II.ciltler; İnkılâp&Aka, İstanbul, 1981.

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî: “The MATHNAWÎ...”, Farscadan İngilizceye tercüme ve şerh: Reynold A.Nicholson, I.&II.ciltler; Islamic Book Service, Lahore/ Pakistan, 1989.

José Ferrater Mora: “DICCIONARIO de GRANDES FILOSOFOS”; Alianza Editorial, Madrid, 1986.

Enrique Moradiellos: “UN ANIVERSARIO FUNESTO”, “El Pais”de, Madrid, 12 kasım, çarşamba, 2000.

N

Paul Naudon: “La FRANC-MAÇONNERIE”; “Que sais-je?”, P.U.F, Paris, 1965.

“The New Straits Times”de, “The COSTS of CONQUEST: EUROPEAN DOMINATION of the WORLD HAS BEEN DISASTROUS for the MAJORITY of the WORLD’s POPULATION”, Kuala Lumpur/ Malezya, haziran 25, 1993.

Volpie & Julian Nida-Rümelin: “*LEXIKON der PHILOSOPHISCHEN WERKE*”; Alfred Kröner Verlag, Stuttgart, 1988.

Friedrich Nietzsche: “Die *FRÖHLICHE WISSENSCHAFT*/ Aus dem *NACHLASS 1871-1888*”; Alfred Kröner Verlag, Stuttgart, 1921.

Frank Nowikoski: “*ARGENTINA’s VICTIMS of SPANISH CONQUEST*”, “The New Strait Times”de, Kuala Lumpur, pazartesi, temmuz 26, 1993.

O

José Ortega y Gasset: “*EN TORNO A GALILEO/ Esquema de las Crisis*”; Espasa-Calpe, Madrid, 1965.

“The *OXFORD COMPANION to the SECOND WORLD WAR*”, Yayımcı: I.C.B. Dear; Oxford University Press, Oxford, 1955.

“*OXFORD DICTIONARY OF WORLD HISTORY*”; O.U.P., Oxford, 2000.

“The *OXFORD ENCYCLOPEDIA ENGLISH DICTIONARY*”; Oxford University Press, Oxford, 1991.

“The *SHORTER OXFORD ENGLISH DICTIONARY*”; Oxford U.P., Press, 1973.

“The *COMPACT OXFORD ENGLISH DICTIONARY*”; Oxford U.P., Oxford, 1991.

Q

“The *HOLY QUR’ÂN*”, Arapcadan İngilizceye tercüme ve tefsîr: Abdullah Yusuf Ali; Amana Corp, Brentwood/ Maryland/ A.B.D, 1989.

“The *MESSAGE of the QUR’ÂN*”, Arapcadan İngilizceye tercüme ve tefsîr: Muhammed Asad; Dâr Al-Andalus, Cebelitarık, 1993.

P

Francisco Morales Padron: “*VIDA COTIDIANA de los CONQUISTADORES ESPAÑÓLES*”; Historia de la España sorprendente/ Temas de Hoy, Madrid, 1988.

José Luis Pardo: “EL ULTIMO FILOSOFO”, “*Babelia/ El Pais*”de, Madrid, 20 mayıs 2000.

Geoffrey Parker&Geoffrey Barraclough: “The *TIMES ATLAS of WORLD HISTORY*”; Times, Londra, 1989.

L.C.Pascoe: “*ENCYCLOPEDIA of DATES and EVENTS*”; Houlter&Toughton, Londra, 1979.

Robert Payne: “*KARL MARX*”; Simon&Schuster, Londra & New York, 1968.

Régine Pernoud: “*Les TEMPLIERS*”; “Que sais-je?”, P.U.F, Paris, 1974.

“*LE PETIT ROBERT/ DICTIONNAIRE des NOMS PROPRES*”; Le Robert, Paris, 1989.

Victor Gomez Pin: “*RECUERDO de GIORDANO BRUNO*”, “*Babelia*”/ “*El Pais*”de, Madrid, 5 şubat 2000.

Ilya Prigogine: “*FROM BEING TO BECOMING/ Time and Complexity in the Physical Sciences*”; Freeman&Comp., New York, 1980.

R

Ignacio Ramonet: “*NUEVO SIGLO*”, “*Le Monde Diplomatique/ Edicion Española*”da, 4.yıl, 39.sayı, Paris, ocak 1999.

Ignacio Ramonet: “*L’AMERIQUE DANS LES TETES / Un Délicieux Despotisme*”, “*Le Monde Diplomatique*”de, 47.yıl, 554.sayı, Paris, mayıs 2000.

Sir James Redhouse: “*A TURKISH and ENGLISH LEXICON*”; Librairie du Liban, Beyrut, yeni baskı: 1987 —eski yazıyla.

Colin Renfrew: “*PAST WORLDS/ THE TIMES ATLAS OF ARCHÆOLOGY*”; Times Books, 1991.

J.M. Roberts: “*The PENGUIN HISTORY of the WORLD*”; Penguin Books, Londra, 1995.

M.Rosenthal & P.Yudin: “*MATERYALİST FELSEFE SÖZLÜĞÜ*”, tercüme: Enver Aytekin&Aziz Çalışlar; Sosyal, İstanbul, 1972.

Jean-Paul Roux: “*LA RELIGION DES TURCS et DES MONGOLS*”; Payot, Paris, 1984 —Türkçe tercümesi: “*Türklerin ve Moğolların Eski Dini*”, Fransızcadan Türkçeye: Aykut Kazancıgil; İşâret, İstanbul, 1994.

Jacques Ruffié: “*DE LA BIOLOGIE A LA CULTURE*”, iki cilt; Flammarion, Paris, 1983.

S

Edward Said: “*A TRULY FRAGILE IDENTITY*”, “*Al-Ahram/ Weekly*”de, Kahire, 23 – 29 mart 2000.

Jeremy Salt: “*IMPERIALISM, EVANGELISM AND OTTOMAN ARMENIANS: 1878 – 1898*”; Frank Cass, Londra, 1993.

Annemarie Schimmel: “*DIE ABSCHIEDSPREDIGT DES PROPHETEN*”, “*Weisheit der Völker/ Lesebuch aus drei Jahrtausenden*”den, derleyen: Ingrid Holzhausen; Eugen Diederichs Verlag, Münih, 1991.

Guido Gomez de Silva: “*BREVE DICCIONARIO de la LENGUA ESPAÑOLA*”; Fondo de Cultura Economica, Mexico, 1988

Dava Sobel: “*GALILEO’S DAUGHTER: A HISTORICAL MEMOIR OF SCIENCE, FAITH AND LOVE*”, 432 s; Walker&Company, Portland, ekim 1999.

Fritz Springmeier: “*GLOBAL ELITE FAMILY BLOODLINES/ THE SATANIC BLOODLINES*”; 2000 Environmental Defense Fund, 257 Park Avenue South, New York, NY 100 10, 2000.

T

Mariz Tadroz: “*A TALE of TWO POPES*”, “*Al-Ahram/Weekly*”, Kahire, 2-8 mart 2000.

Nicholas Tarling: “*The CAMBRIDGE HISTORY of SOUTHEAST ASIA*”, I.cilt: *From Early Times to c.1800*, II. Cilt: “*To the Nineteenth and Twentieth Centuries*”; Cambridge University Press, Cambridge, 1992.

Juan-José Tamayo: “*LAS ENERGIAS UTOPICAS DE LA FE*”, “*Babelia/ El Pais*”de, Madrid, 25 mart 2000.

John Toland: “*The LAST HUNDRED DAYS*”; Mayflower Books, Londra, 1968.

Robert Tucker: “*PHILOSOPHY AND MYTH IN KARL MARX*”; Cambridge University Pres, Cambridge, ikinci baskı: 1982.

Mark Tully: “*NO FULL STOPS IN INDIA*”; Viking, Londra, 1991.

U

Alan Unterman: “*DICTIONARY OF JEWISH LORE and LEGEND*”; Thames&Hudson, Londra, 1997.

Nermi Uygur: “*FELSEFENİN ÇAĞRISI*”; I.Ü.Ed.F.Yayımları, Istanbul, 1971.

V

Bernard Valade: “*LES MYTHOLOGIES et LES RITES*”, 346.-363.syflr, “*L’Anthropologie*”de; Léonard Danel, Loos-les-Lille, 1972.

Vartan Paşa: “*AKABİ HİKAYESİ*”, Önsöz: A. Tietze; Eren, Istanbul, 1991.

Nicole Vendier-Nicolas: *La PHILOSOPHIE CHINOISE dès ORIGINES au XVIIème SIECLE*", Brice Parain: "*Encyclopédie de la Pléiade*"da; Editions Gallimard, Paris, 1969.

Jason Vest: "*U.S. 'ECHELON' SPY NETWORK MONITORING E-MAIL– FAX–CELL PHONES WORLDWIDE*", 11 ağustos 1998, "*Sightings*"de, sightings.com/political/spynet, 5 temmuz 2000.

D. Vetter: "*JUDENTUM (vom JÜDISCHEN Standpunkt)*", "*Lexikon religiöser Grundbegriffe*"de, yayımlayan: Adel Theodor; Verlag Styria, Köln – Viyana, 1987.

Armen Victorian: "*THE SECRET AGENDA: CONTROLLING THE MIND: HYPNOSIS AND REMOTE HYPNOSIS IN THE INTELLIGENCE COMMUNITY*", 47. – 52.syflr, "*Undercover/ cover-ups – Espionage – Covert Action*"de, I.cilt, 5.sayı, Oldham/ İngiltere, temmuz (yıl ?).

Richard Von Dülmen: "*FISCHER-LEXIKON: GESCHICHTE*"; Fischer Verlag, Frankfurt/Main, 1994.

W

Arthur Edward Waite: "*A NEW ENCYCLOPÆDIA of FREEMASONRY*"; Wings Books, New York, 1970.

A.Walde: "*LATEINISCHES ETYMOLOGISCHES WÖRTERBUCH*", iki cilt; Carl Winters Universitätsbuchhandlung, Heidelberg, 1938.

Bernhard Waldeufels&...: "*PHÄNOMENOLOGIE und MARXISMUS/ ERKENNTNIS- und WISSENSCHAFTSTHEORIE*", IV.cilt; Suhrkamp, Frankfurt/Main, 1979.

G. Ware: "*THE ORTHODOX CHURCH*"; Penguin, Londra – New York, 1980.

Herwig Wolfram: "*DAS REICH UND DIE GERMANEN/ zwischen Antike und Mittelalter*"; Siedler, Berlin, 1998.

"*THE HISTORICAL ENCYCLOPEDIA OF WORLD WAR II*", yayımlayanlar: Marcel Baudot, Henri Bernard..., aslı: "*Encyclopédie de la Guerre 1939 – 1945*", Editions Casterman, Paris, 1977, Fransızcadan İngilizceye tercüme: Jesse Dilson; Facts on File, New York – Oxford, 1989.

Randulf von *Wolgezogen & Deutsch-Wagram*: “HOW THE HOLY LAND WAS CONQUERED/ *Australian World Wars History, Cannon Fodder Tragedies Bent on Invading the Holy Land*”, 1 – 8. syflr, “*National Journal* (Nunca Antara News Agency, International)”, Philadelphia, 9 eylül 2002, www.globalfiretv.com

Y

Ali Yardım: “İSLÂMİYET KARŞISINDA TÜRK ÖRF ve ÂDETLERİ”, 104.-117.syflr, “*Türk Münevverinin Müşterek Fikir ve İmân Zemîni*”nde, hazırlayan: Sait Başer; Kubbealtı Neşriyâtı, İstanbul, 1988.

Z

Thierry Zarconé: “MYSTIQUES, PHILOSOPHES et FRANC-MAÇONS en ISLAM/ RIZÂ TEVFİK, PENSEUR OTTOMAN (1868-1949)/ Du SOUFISME à la CONFRERIE”; Jean Maisonneuve, Paris, 1993.

Erik Zimen: “Der HUND”; Goldmann, Augsburg, 1988.

Ilgaz Zorlu: “EVET, BEN SELÂNİKLİYİM / *Türkiye Sabetaycılığı*”; Belge, İstanbul, 1998.

-B-

YARDIMCI KAYNAKLAR

Atıfta bulunulmamış olmakla birlikte, dolaylı olarak yararlanılmış kaynaklar ile bunların tam künyesi.

A

A.D.Alderson & Fahir İz: “The *OXFORD TURKISH – ENGLISH DICTIONARY*”; ABC, İstanbul, 1984.

B

Kemâl Belviranlı: “*OSMANLICA İMLÂ KILAVUZU*”; Nedve Yayınları, Konya, 1980.

H.A.R.Gibbs & J.H.Kramers: “*SHORTER ENCYCLOPEDIA of ISLAM*”; E.J.Brill, Leiden, 1974.

Henri Goelzer: “*DICTIONNAIRE FRANÇAIS – LATIN & LATIN – FRANÇAIS*”; Garnier Flammarion, Paris, 1966.

H

S.A.Handford & Mary Herberg: “*LANGENSCHIEDT’s LATIN – ENGLISH & ENGLISH – LATIN DICTIONARY*”; Langenscheidt, Berlin, 1966.

K

Sinâ Kabağaç & Erdal Alover: “*LATİNCE – TÜRKCE SÖZLÜK*”; Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1995.

Ahmed Al-Khatib: “*A NEW DICTIONARY of ENGLISH – ARABIC SCIENTIFIC and TECHNICAL TERMS*”; Librairie du Liban, Beyrut, altıncı baskı: 1984.

Peter Kunzmann, Franz-Peter Burkhard & Franz Wiedmann: “*DTV-ATLAS zur PHILOSOPHIE*”; dtv, Münih, 1993.

P

John Paxton: “The *PENGUIN ENCYCLOPEDIA* of *PLACES*”; Penguıs/ Middlesex, üçüncü baskı: 1999.

Karl Ploetz: “*HAUPTDATEN* der *WELTGESCHICHTE*”; Ploetz, Verlagsbuchhandlung, Bielefeld, 1951.

Y

Abdullah Yeğın: “*OSMANLICA – TÜRKCE YENİ LUGAT/ İslâmî – Edebî – Felsefî*”; Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.